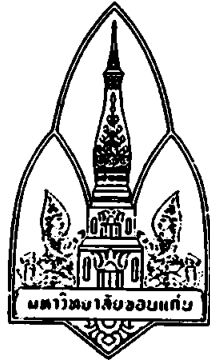

ได้รับฉันทนาการ

การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เมืองโบราณโนนเมือง
บ้านนาโพธิ์ ตำบลชุมแพ อำเภอชุมแพ จังหวัดขอนแก่น
CAPACITY DEVELOPMENT FOR CONSERVATION TOURISM
OF NON MUANG ANCIENT CITY, NAPHO VILLAGE,
CHUM PHAE SUBDISTRICT, CHUM PHAE DISTRICT,
KHON KAEN PROVINCE

นางสาววิระยา วรพันธุ์

๖๒14๐๐๘๖๐๖

๖๒๑๗๖๖๗๘

วิทยานิพนธ์ปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต

มหาวิทยาลัยขอนแก่น

พ.ศ. 2553

**การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เมืองโบราณโนนเมือง
บ้านนาโพธิ์ ตำบลชุมแพ อำเภอชุมแพ จังหวัดขอนแก่น**

นางสาววิระยา วรพันธุ์

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการจัดการการท่องเที่ยว

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น

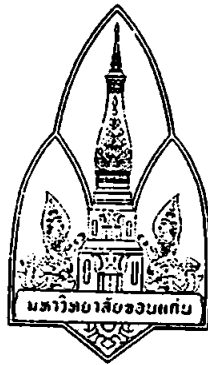
พ.ศ. 2553

**CAPACITY DEVELOPMENT FOR CONSERVATION TOURISM
OF NON MUANG ANCIENT CITY, NAPHO VILLAGE,
CHUM PHAE SUBDISTRICT, CHUM PHAE DISTRICT,
KHON KAEN PROVINCE**

MISS WEERAYA WORAPUN

**A THESIS SUBMITTED IN PARTIAL FULFILLMENT OF
THE REQUIREMENT FOR THE DEGREE OF
MASTER OF BUSINESS ADMINISTRATION
IN TOURISM MANAGEMENT
GRADUATE SCHOOL KHON KAEN UNIVERSITY**

2010

ใบรับรองวิทยานิพนธ์
มหาวิทยาลัยขอนแก่น
หลักสูตร
บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต
สาขาการจัดการการท่องเที่ยว

ชื่อวิทยานิพนธ์: การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เมืองโบราณโนนเมือง บ้านนาโพธิ์
คำบลชุมแพ อําเภอลุมพै จังหวัดขอนแก่น

ชื่อผู้ทำวิทยานิพนธ์: นางสาววิระชา วรพันธุ์

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์	ผศ.ดร.นวลถวี	แสงชัย	ประธานกรรมการ
	ผศ.ดร.ฐิรัชญา	มณีเนตร	กรรมการ
	ผศ.ดร.ดวงเงิน	ชื้อภักดี	กรรมการ

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์:

.....อาจารย์ที่ปรึกษา
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ฐิรัชญา มณีเนตร)

.....
(รองศาสตราจารย์ ดร.ลำปาง แม่นมาคย์)
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

.....
(รองศาสตราจารย์มันทนา สามารต)
คณบดีคณะวิทยาการจัดการ

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยขอนแก่น

วิระชา วรพันธุ์. 2553. การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เมืองโบราณโนนเมือง บ้านนาโพธิ์

ตำบลชุมแพ อำเภอชุมแพ จังหวัดขอนแก่น. วิทยานิพนธ์ปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการจัดการการท่องเที่ยว บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ : ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ฐิรชญา มณีเนตร

บทคัดย่อ

การศึกษครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาแนวทางการดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เมืองโบราณโนนเมือง 2) เพื่อศึกษาบทบาทการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนท้องถิ่นเกี่ยวกับการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ รวมถึงแนวทางการสร้างจิตสำนึกแก่คนในชุมชนให้เกิดการอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยว 3) เพื่อศึกษาความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวที่มีต่อศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เมืองโบราณโนนเมืองในด้านสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว สิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยว การรองรับการท่องเที่ยว การบริหารจัดการ และการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน 4) เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เมืองโบราณโนนเมือง เพื่อให้เกิดความเหมาะสมและยั่งยืน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยและกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ การสัมภาษณ์หน่วยงานของภาครัฐ จำนวน 5 คน การประชุมกลุ่มย่อยกับชาวบ้านบ้านโนนเมืองและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย จำนวน 76 คน และการแจกแบบสอบถามนักท่องเที่ยวจำนวน 400 คน ผลการศึกษครั้งนี้พบว่า

1) การดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐ เมืองโบราณโนนเมืองเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่อยู่ภายใต้การดูแลรับผิดชอบของกรมศิลปากร ซึ่งเป็นองค์กรที่มีความรู้ความชำนาญในการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุภายในแหล่ง มีการจัดแสดงเป็นพิพิธภัณฑ์สถานกลางแจ้ง ที่มีความสมบูรณ์ครบถ้วนของหลักฐานทางโบราณคดี มีศักยภาพเป็นแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์และโบราณคดีที่สำคัญของจังหวัดขอนแก่น แต่สิ่งที่หน่วยงานทุกหน่วยงานมีความเห็นตรงกัน คือ ควรมีการพัฒนาเส้นทางคมนาคมเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว รวมถึงป้ายบอกเส้นทางสู่เมืองโบราณโนนเมือง การพัฒนาต้องเป็นไปอย่างต่อเนื่อง และได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานทุกหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้อง และมีการจัดสรรงบประมาณสนับสนุนเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

2) การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยวเมืองโบราณโนนเมือง ชาวบ้านมีทัศนคติที่ดีต่อการท่องเที่ยว มีความกระตือรือร้นที่ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยว แต่ปัจจุบันชาวบ้านยังไม่ค่อยบทบาทเท่าที่ควรเนื่องจากเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่อยู่ในความดูแลรับผิดชอบของกรมศิลปากร ควรมีการสนับสนุนให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวเมือง

โบราณ โนนเมืองในด้าน การวางแผน การปฏิบัติตามแผน การลงทุนและรับผลประโยชน์ การติดตามประเมินผล และการบำรุงรักษาแหล่งท่องเที่ยว ส่วนแนวทางการสร้างจิตสำนึกแก่คนในชุมชนให้เกิดความรัก ความภาคภูมิใจและหวงแหนมรดกทางวัฒนธรรมในท้องถิ่นของตน ควรให้มีการอบรมให้ความรู้ สนับสนุนและส่งเสริมให้ชาวบ้านมีความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ตลอดจนเห็นคุณค่าความสำคัญของมรดกทางวัฒนธรรมด้านสุนทรียศาสตร์ ประวัติศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และสังคมศาสตร์ อันจะนำไปสู่การอนุรักษ์ทรัพยากรท่องเที่ยว และการพัฒนาอย่างยั่งยืนต่อไป

3) ความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวที่มีต่อศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เมืองโบราณ โนนเมือง พบว่า นักท่องเที่ยวมีความคิดเห็นว่าแหล่งโบราณคดีเมืองโบราณ โนนเมืองมีศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์อยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาแยกย่อย พบว่า ศักยภาพด้านสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยวมีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ซึ่งมีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง รองลงมา คือ ศักยภาพด้านการบริหารจัดการ มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง ศักยภาพด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อย ศักยภาพด้านการรองรับการท่องเที่ยว มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อย และด้านที่มีคะแนนเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ศักยภาพด้านสิ่งอำนวยความสะดวก มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อย

4) แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เมืองโบราณ โนนเมือง จากการวิเคราะห์ข้อมูลปฐมภูมิและข้อมูลทุติยภูมิผู้วิจัยได้เสนอแนวทางการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เมืองโบราณ โนนเมืองทั้งหมด 5 ด้านตามแนวคิดการประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวของสำนักพัฒนาการท่องเที่ยว (2549) ควรมีแนวทางการพัฒนาดังต่อไปนี้

4.1) ด้านสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว ปรับปรุงภูมิทัศน์โดยรอบ เพิ่มกิจกรรมทางการท่องเที่ยว โดยจัดสร้างพิพิธภัณฑ์เป็นแหล่งเรียนรู้ทางโบราณคดี จัดเส้นทางท่องเที่ยวที่น่าสนใจ สืบสานงานประเพณีอันเก่าแก่และจัดเป็นงานประจำปีของดีเมืองชุมแพ รวมถึงประชาสัมพันธ์ให้เป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลาย

4.2) ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยว ออกแบบสิ่งอำนวยความสะดวกให้เหมาะสมกลมกลืนธรรมชาติ โดยตระหนักถึงความทนทาน ปลอดภัย ประหยัดพลังงาน การดูแลรักษา คุณค่าทางศิลปวัฒนธรรมอันเป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น

4.3) ด้านการรองรับการท่องเที่ยว ควรจัดแบ่งเขตพื้นที่ให้เหมาะสมกับกิจกรรมทางการท่องเที่ยว โดยไม่ส่งผลกระทบต่อสภาพแวดล้อม ออกกฎระเบียบและแนวทางปฏิบัติสำหรับการเข้าชมเมืองโบราณ โนนเมืองอย่างชัดเจน รวมถึงมีมาตรการบดทลงโทษอย่างเหมาะสม

4.4) การบริหารจัดการการท่องเที่ยว ควรมีการกระจายอำนาจในการบริหารจัดการให้แก่ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น จัดทำแผนแม่บทเพื่อเป็นกรอบแนวทางการอนุรักษ์ จัดหา งบประมาณเพื่อการพัฒนาเมืองโบราณ โนนเมืองให้เพียงพอ และเพิ่มอัตราเจ้าหน้าที่ดูแลรักษาให้ เพียงพอต่อการให้บริการ

4.5) การมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ควรให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการเสนอความคิดเห็น การ วางแผนงาน การร่วมลงทุนร่วมรับผลประโยชน์ การปฏิบัติตามแผนงาน การติดตามผลการ ดำเนินงาน และการรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับการท่องเที่ยว

Weeraya Worapun. 2010. Capacity Development for Conservation Tourism of Non Muang Ancient City, Napho Village, Chum Phae Subdistrict, Chum Phae District, Khon Kaen Province. Master of Business Administration Thesis in Tourism Management, Graduate School, Khon Kaen University.

Thesis Advisor : Asst.Prof.Dr.Thirachaya Maneenetr

ABSTRACT

The objectives of this study were to 1) study ways of operation of the government agencies involved in the development of the potential of conservation tourism of Non Muang Ancient City, 2) study the participation roles of the people in the local communities about the management of conservation tourism as well ways to create awareness among the people in communities on the conservation of tourism resources, 3) study opinions of tourists towards the potential of conservation tourism of Non Muang Ancient City on the tourism magnet side, tourism facilities, tourism supports, management and participation of the people in communities, and 4) provide guidelines for conservation tourism development of Non Muang Ancient City in order to ensure the appropriateness and sustainability. Tools and samples used in this study were the interviews of five officers in the government agencies, the focused group of Ban Non Muang's villagers and stakeholders contributing to the number of 76 people altogether, and the distribution of questionnaires to 400 visitors. The study revealed that:

1) The operations of government. Non Muang Ancient City is the attractive town that is under the responsibility of the Department of Fine Arts, an organization with expertise in historic preservation. Antiquities are on display as an outdoor museum which has a full completion of archaeological evidence. This is also potential for being a learning source of historical and archaeological importance of Khon Kaen province. But what every organization seemed to agree in common is that there should be a development of the tourist transport access including signs that give directions to Non Muang Ancient City. The development must be incessant and cooperatively supported by every agency unit that involves. And there should also be an allocation of the budget to support the development of the sustainable tourism.

2) About the participation of communities in the tourism management of Non Muang Ancient City, villagers have a positive attitude towards and are eager to be involved in the tourism management. At the present time; however, the people don't seem to have as many roles as they should possibly have as the role of tourism is under the responsibility and supervision of the Department of Fine Arts. There should therefore be an encouragement for more community participations in the tourism management of Non Muang Ancient City in planning, implementing, investing, receiving benefits, monitoring, evaluating, and maintaining the tourism. For ways of building up an awareness of the people in the communities to love, be proud of, and cherish the cultural heritage in their localities, there should be a training and a support for the them to understand about the eco-tourism and appreciation of the importance of the cultural heritage on its aesthetics, history, science, and the social science sides which will later lead to both the conservation of tourism resources and the sustainable development.

3) For opinions of the tourists towards the potential of conservation tourism of Non Muang Ancient City, they agreed that the archaeological site of Non Muang Ancient City has its potential of ecotourism at the moderate level. And when considering at its sub details, it was found that the potential on the seductive side of the tourist attractions was at the most average, where its level of comments was moderate, the potential on the management side which has the moderate level of comments came second. The potential of community participations had a low level of comments. The potential on the tourism supports had also a low level of comments and the side that has the lowest average was the potential of the facilities whose level of comments was at a low level.

4) Guidelines for conservation tourism development of Non Muang Ancient City. Through an analysis of the primary and secondary data, the researcher had proposed guidelines for development of the conservation tourism potential of Non Muang Ancient City on the tourism magnet side, the tourism facilities, tourism supports, management side, and the participation of the communities respectively, in order to ensure the appropriateness and sustainability.

4.1) For the tourism attractions, the followings are needed; an improvement of the surrounding landscapes, the increasing of the tourism activity by constructing the Museum of Archaeology as a learning resource, the provision of routes to access the points of interest, the continuation of the historic heritage festival as well as making it an annual festival of amulet of Chum Phae city, and finally making it widely well-known.

4.2) For the tourism facilities, the followings are needed; the designing of all facilities to fit with the natural harmony by focusing on the durability, safety, energy saving, maintenance, and preservation on the value of local culture which is the uniqueness of the locality itself.

4.3) For the supports of tourism, the followings are needed; the division of area to suit with the tourism activities without impacting the environment, the regulating on the more clearer regulation and guidelines for the visit of Non Muang Ancient City, and finally the setting up of appropriate penalties.

4.4) For the tourism management, the decentralization of management to the organization of local governments, the provision of a master plan as a framework for conservation, the provision of sufficient budget for the development of Non Muang Ancient City, and the increasing in the numbers of staff to maintain adequate services, are needed.

4.5) For the participation of the communities, they should be involved in the presentation of ideas, plans, joint ventures with benefits, action plans, the tracking of performance, and the perception of tourism.

งานวิทยานิพนธ์นี้ขอขอบส่วนดีให้บุพการีและคณาจารย์

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้เสร็จสมบูรณ์ได้ด้วยดี เนื่องมาจากความกรุณาอย่างยิ่งของอาจารย์
ที่ปรึกษา ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จิรัชญา มณีเนตร ที่ได้คำแนะนำปรึกษา ช่วยเหลือทุกชั้นตอนของ
การศึกษาวิจัย ตลอดจนการอบรมสั่งสอนประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ รวมถึงผู้ช่วยศาสตราจารย์
ดร.นวลฉวี แสงชัย และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ดวงเงิน ชี้อภักดี ที่กรุณาให้คำแนะนำและสละเวลา
มาเป็นกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ในครั้งนี้ ด้วยความรู้สึกลึกซึ้งในพระคุณของทุกท่านจึง
ขอขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอขอบคุณ ผู้อำนวยการสำนักงานศิลปากรที่ 9 จังหวัดขอนแก่น ผู้ช่วยผู้อำนวยการ
ท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานขอนแก่น ปลัดอำเภอชุมแพ นายกองดีการบริหารส่วนตำบล
ชุมแพ กำนันตำบลชุมแพ เจ้าหน้าที่คูแควรักษาเมืองโบราณ โนนเมือง ที่ให้ความอนุเคราะห์ข้อมูลใน
การทำวิทยานิพนธ์ และกลุ่มตัวอย่างทุกท่านที่เสียสละเวลาในการให้สัมภาษณ์และตอบ
แบบสอบถามสำหรับการวิจัย

ขอขอบคุณ คณาจารย์ประจำหลักสูตรบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาการจัดการการท่องเที่ยว
ทุกท่านที่ให้คำแนะนำ อบรม สั่งสอน และช่วยเหลือในการทำวิจัย

ขอกราบขอบพระคุณ คุณพ่อวีระพันธ์ วรพันธุ์ คุณแม่วรารักษ์ วรพันธุ์ ที่คอยอบรม เลี้ยงดู
และให้การสนับสนุนอย่างดีมาโดยตลอด น.ส.อารยา วรพันธุ์ ทุกท่านในครอบครัว วรพันธุ์
ครอบครัว ทศนิศย์ ครอบครัว วิงบัวบาน และครอบครัว ทับทิม สำหรับแรงบันดาลใจและกำลังใจที่
ยิ่งใหญ่ เพื่อน ๆ ทุกคน ที่คอยให้ความช่วยเหลือ ตลอดจนผู้ที่มีส่วนสนับสนุนทุกท่านที่ช่วยให้การ
วิจัยครั้งนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ขอขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้

วีระชา วรพันธุ์

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ง
คำกฤต	ช
กิตติกรรมประกาศ	ซ
สารบัญตาราง	ฅ
สารบัญภาพ	ฐ
บทที่ 1 บทนำ	1
1. ความสำคัญและที่มาของปัญหา	1
2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย	4
3. สมมติฐานการวิจัย	4
4. ขอบเขตการศึกษาวิจัย	5
5. คำนิยามศัพท์เฉพาะ	6
6. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	7
7. กรอบแนวคิดการวิจัย	7
บทที่ 2 แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	9
1. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับศักยภาพการท่องเที่ยว	9
2. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และกฎบัตรที่เกี่ยวข้อง	16
3. แนวคิดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนและการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว	28
4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	40
บทที่ 3 วิธีการดำเนินงานวิจัย	49
1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	49
2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	53
3. การเก็บรวบรวมข้อมูล	55
4. วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลและประเมินผล	57

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 4 ผลการศึกษาวิจัย	61
1. วิเคราะห์แนวทางการดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐ	61
2. การวิเคราะห์บทบาทการมีส่วนร่วมของชุมชน และแนวทางการสร้างจิตสำนึก ในการอนุรักษ์แก่ชุมชน	73
3. วิเคราะห์ศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เมืองโบราณ โนนเมือง	82
4. ทดสอบสมมุติฐาน	103
บทที่ 5 แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เมืองโบราณ โนนเมือง	109
1. แนวทางการพัฒนาด้านสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว	109
2. แนวทางการพัฒนาด้านสิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยว	111
3. แนวทางการพัฒนาด้านการรองรับการท่องเที่ยว	117
4. แนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการ	117
5. แนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชน	118
บทที่ 6 สรุปผล อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ	119
1. สรุปผลการศึกษาวิจัย	120
2. อภิปรายผลการวิจัย	129
3. ข้อเสนอแนะ	134
บรรณานุกรม	137
ภาคผนวก	145
ภาคผนวก ก บริบทชุมชน	147
ภาคผนวก ข แบบสัมภาษณ์ แบบสอบถาม และกำหนดการประชุมกลุ่มย่อย	167
ภาคผนวก ค การหาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม	183
ภาคผนวก ง รูปภาพประกอบ	189
ภาคผนวก จ หนังสือขอความอนุเคราะห์เพื่อการวิจัย	193
ประวัติผู้เขียน	201

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 3.1 จำนวนนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวจังหวัดขอนแก่น ในปี พ.ศ.2550	50
ตารางที่ 3.2 จำนวนประชากรบ้านโนนเมือง ในปี พ.ศ. 2553	50
ตารางที่ 4.1 วิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายใน (Internal Environment) แหล่งโบราณคดีเมืองโบราณ โนนเมือง บ้านนาโพธิ์ ตำบลชุมแพ อำเภอชุมแพ จังหวัดขอนแก่น	68
ตารางที่ 4.2 วิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายนอก (External Environment) แหล่งโบราณคดีเมืองโบราณ โนนเมือง บ้านนาโพธิ์ ตำบลชุมแพ อำเภอชุมแพ จังหวัดขอนแก่น	69
ตารางที่ 4.3 วิเคราะห์ส่วนประสมทางการตลาด (Marketing Mix 8Ps) กับการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เมืองโบราณ โนนเมือง บ้านนาโพธิ์ ตำบลชุมแพ อำเภอชุมแพ จังหวัดขอนแก่น	70
ตารางที่ 4.4 ปัจจัยส่วนบุคคล	83
ตารางที่ 4.5 ความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวที่มีต่อศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เมืองโบราณ โนนเมือง ด้านสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว	89
ตารางที่ 4.6 ความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวที่มีต่อศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เมืองโบราณ โนนเมือง ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก	91
ตารางที่ 4.7 ความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวที่มีต่อศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เมืองโบราณ โนนเมือง ด้านการรองรับการท่องเที่ยว	92
ตารางที่ 4.8 ความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวที่มีต่อศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เมืองโบราณ โนนเมือง ด้านการบริหารจัดการ	93
ตารางที่ 4.9 ความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวที่มีต่อศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เมืองโบราณ โนนเมือง ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน	95
ตารางที่ 4.10 สรุปความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวที่มีต่อศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เมืองโบราณ โนนเมือง บ้านนาโพธิ์ ตำบลชุมแพ อำเภอชุมแพ จังหวัดขอนแก่น	96
ตารางที่ 4.11 ปัญหาและแนวทางการแก้ไขปัญหาการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เมืองโบราณ โนนเมือง	97
ตารางที่ 4.12 ปัจจัยส่วนบุคคลมีความสัมพันธ์ของการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เมืองโบราณ โนนเมือง	103

สารบัญตาราง (ต่อ)

	หน้า
ตารางที่ 6.1 สรุประเด็นปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหา	122
ตารางที่ ก 1 แสดงผลเปรียบเทียบความสูง	162
ตารางที่ ค 1 ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม	185

สารบัญภาพ

	หน้า
ภาพที่ 1.1 กรอบแนวคิดการวิจัย	7
ภาพที่ 4.1 แผนที่เส้นทางท่องเที่ยวที่ 1 : มหัศจรรย์ 1 วัน 3 อุทยาน	79
ภาพที่ 4.2 แผนที่เส้นทางท่องเที่ยวที่ 2 : เส้นทางแห่งสรีรธา ศาสนา และความเชื่อ	81
ภาพที่ 5.1 การออกแบบภูมิทัศน์โดยรอบเมืองโบราณ โนนเมือง	110
ภาพที่ 5.2 อาคารคลุมหลุมขุดค้น (เดิม)	110
ภาพที่ 5.3 การออกแบบอาคารคลุมหลุมขุดค้น	110
ภาพที่ 5.4 การออกแบบพิพิธภัณฑ์ก่อนประวัติศาสตร์เมืองโบราณ โนนเมือง	111
ภาพที่ 5.5 ลานจอดรถ (เดิม)	112
ภาพที่ 5.6 การออกแบบลานจอดรถ	112
ภาพที่ 5.7 เส้นทางเข้าถึงเมืองโบราณ โนนเมือง	112
ภาพที่ 5.8 การออกแบบเส้นทางเข้าถึงเมืองโบราณ โนนเมือง	113
ภาพที่ 5.9 ม้านั่ง (เดิม)	113
ภาพที่ 5.10 การออกแบบม้านั่ง	113
ภาพที่ 5.11 การออกแบบถังขยะ	114
ภาพที่ 5.12 การออกแบบร้านค้าจำหน่ายของที่ระลึก	114
ภาพที่ 5.13 ป้ายสื่อความหมาย	115
ภาพที่ 5.14 ป้ายบอกทางเมืองโบราณ โนนเมือง (เดิม)	115
ภาพที่ 5.15 การออกแบบป้ายบอกทางเมืองโบราณ โนนเมือง	115
ภาพที่ 5.16 ซุ้มประตูทางเข้าเมืองโบราณ โนนเมือง (เดิม)	116
ภาพที่ 5.17 การออกแบบซุ้มประตูทางเข้าเมืองโบราณ โนนเมือง	116
ภาพที่ ก 1 ภาพถ่ายทางอากาศเมืองโบราณบ้าน โนนเมือง	150
ภาพที่ ก 2 สภาพคูเมือง	151
ภาพที่ ก 3 แผนที่เมืองโบราณ โนนเมือง	152
ภาพที่ ก 4 ซึ่ดินที่ขุดค้น	154
ภาพที่ ก 5 ใบเสมาที่ขุดพบ	155
ภาพที่ ก 6 ภาชนะดินเผา	156

สารบัญภาพ (ต่อ)

	หน้า
ภาพที่ ก 7 แวดินเผา	156
ภาพที่ ก 8 เขี่ยดินเผา	156
ภาพที่ ก 9 ลูกกระสุนดินเผา	157
ภาพที่ ก 10 หินคูด	157
ภาพที่ ก 11 ขวานหินขัด	158
ภาพที่ ก 12 เครื่องมือหิน	158
ภาพที่ ก 13 เครื่องมือเหล็ก	159
ภาพที่ ก 14 โครงกระดูกมนุษย์	160
ภาพที่ ก 15 ซากฟันสัตว์และเปลือกหอย	160
ภาพที่ ก 16 หลุมขุดค้น	163
ภาพที่ ง 1 การแจกแถบสอบถาม	191
ภาพที่ ง 2 เปิดการประชุมกลุ่มย่อยโดยกำนัน	191
ภาพที่ ง 3 ชาวบ้านเข้าร่วมการประชุม	191
ภาพที่ ง 4 สอบถามปัญหาจากชาวบ้าน	191
ภาพที่ ง 5 ผู้วิจัยอบรมให้ความรู้	191
ภาพที่ ง 6 เปิดประเด็นเส้นทางการท่องเที่ยว	191

บทที่ 1

บทนำ

1. ความสำคัญและที่มาของปัญหา

การท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมหนึ่งที่สามารถสร้างรายได้ให้กับประเทศในแต่ละปีเป็นจำนวนมากและมีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ เนื่องจากอุตสาหกรรมที่เชื่อมโยงกับธุรกิจประเภทอื่นเป็นระบบเครือข่าย เช่น ธุรกิจนำเที่ยว ธุรกิจโรงแรมที่พัก ธุรกิจการจำหน่ายสินค้าที่ระลึก ธุรกิจการเดินทางภายในประเทศและการเดินทางระหว่างประเทศ และธุรกิจภัตตาคารร้านอาหาร นอกจากนี้ยังส่งเสริมการพัฒนาธุรกิจอุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) ซึ่งก่อให้เกิดการกระจายรายได้ไปสู่ชาวบ้านในชุมชนท้องถิ่น (สำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว, 2552) การท่องเที่ยวจึงเป็นอุตสาหกรรมที่รัฐบาลหลายประเทศให้ความสำคัญ องค์การการท่องเที่ยวโลก (UNWTO, 2552) กล่าวในที่ประชุมการท่องเที่ยวกับการประชุม G20 ว่าในภาวะเศรษฐกิจชะลอตัว การเดินทางและการท่องเที่ยวมีศักยภาพที่จะเป็นตัวกระตุ้นเศรษฐกิจระยะสั้นและยังเป็นการเปลี่ยนผ่านสู่เศรษฐกิจสีเขียว (เศรษฐกิจที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม) ได้ในระยะยาว หลายประเทศในกลุ่ม G20 ได้นำเรื่องการท่องเที่ยวมาเป็นโครงการกระตุ้นเศรษฐกิจทั้งการเดินทางภายในประเทศและการเดินทางระหว่างประเทศ และเสริมสร้างความร่วมมือระหว่างภาครัฐ และภาคเอกชนให้แข็งแกร่งมากขึ้น เนื่องจากการท่องเที่ยวมีความสำคัญต่อเศรษฐกิจในแง่ของการสร้างงานและทำให้เศรษฐกิจขยายตัว โดยในปัจจุบันการท่องเที่ยวมีการสร้างงานถึงร้อยละ 6 ในกลุ่มประเทศ G20 และเป็นอุตสาหกรรมภาคที่มีการจ้างงานมากที่สุด การท่องเที่ยวมีสัดส่วนร้อยละ 5 ของ GDP ของกลุ่มประเทศ G20 และเป็นร้อยละ 27 ของมูลค่าการส่งออกด้านบริการ อีกทั้งยังมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อประเทศที่มีฐานะยากจนเนื่องจากรายได้หลักของประเทศมาจากการท่องเที่ยว

ประเทศไทยเป็นอีกประเทศหนึ่งที่มีทรัพยากรท่องเที่ยวที่หลากหลายทั้งความสวยงามทางธรรมชาติ ความวิจิตรของศิลปะ ความเก่าแก่ทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ไปจนถึงวิถีชีวิตชุมชนชนบท และคนไทยมีจิตใจโอบอ้อมอารี จึงทำให้ประเทศไทยเป็นที่กล่าวถึงของนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติมาช้านาน ทำให้อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวของประเทศไทยเจริญเติบโตมากขึ้น ก่อให้เกิดผลดีต่อเศรษฐกิจของประเทศ รวมถึงการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวก เกิดการ

กระจายรายได้สู่ภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ยกระดับคุณภาพชีวิตของคนในประเทศ แต่การท่องเที่ยวที่เติบโตอย่างรวดเร็วขาดการวางแผน ควบคุม และกำหนดทิศทางการพัฒนา ข่มส่งผลกระทบต่อธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทั้งทางตรงและทางอ้อมได้เช่นกัน อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวจึงถูกมองว่าเป็นผู้ก่อให้เกิดผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศจนกลายเป็นภาวะโลกร้อน ซึ่งเกิดจากการกระทำของมนุษย์ (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2552) ดังนั้นหากต้องการให้การท่องเที่ยวมีการเติบโตอย่างยั่งยืนได้ ภาคส่วนของการท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องจะต้องดำเนินมาตรการลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก รวมถึงการปรับรูปแบบการดำเนินธุรกิจการท่องเที่ยวและวิธีการท่องเที่ยวให้เหมาะสมกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้น การใช้พลังงานอย่างมีประสิทธิภาพ การรักษาระบบนิเวศและความหลากหลายทางชีวภาพ ไปจนถึงการสร้างความปลอดภัยของสินค้าและบริการ จำเป็นต้องมีการปกป้องและบำรุงรักษาสิ่งแวดล้อมทั้งทางธรรมชาติและวัฒนธรรม ส่งเสริมให้ชุมชนในแหล่งท่องเที่ยวมีคุณภาพชีวิตและความมั่นคงทางสังคมดีขึ้น กระจายประโยชน์ทางเศรษฐกิจสู่ภาคส่วนเอกชนที่เกี่ยวข้องด้วยความเป็นธรรม

การอนุรักษ์มรดกทางศิลปวัฒนธรรมไทยเป็นสิ่งที่แสดงถึงความมีอารยธรรมและเอกลักษณ์ของชาติซึ่งนับเป็นทุนทางสังคมและเป็นรากฐานในการพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจ จึงถือเป็นสิทธิและหน้าที่ของปวงชนชาวไทยในการอนุรักษ์ พื้นฟูจารีต ประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะหรือวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่นและของชาติ ด้วยการบำรุงรักษา อนุรักษ์ ส่งเสริม สร้างสรรค์ เผยแพร่ สืบทอดศิลปวิทยาการ มรดกทางศิลปวัฒนธรรมของชาติที่มีอยู่หลากหลาย อาทิ โบราณสถาน แหล่งโบราณคดี โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ ภาษา วรรณกรรม ประวัติศาสตร์ ขนบธรรมเนียม จารีตประเพณี เอกสาร โบราณคดีศิลป์ เป็นต้น ได้ตระหนักดีว่า การส่งเสริม สนับสนุนประชาชนชาวไทยในทุกภูมิภาคของประเทศให้มีความสนใจ มีความรัก และปรารถนาที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในการรักษา สืบทอดมรดกทางศิลปวัฒนธรรมของชาติและของท้องถิ่นให้ดำรงอยู่ได้ในยุคโลกาภิวัตน์ จะเกิดความสำเร็จไม่ได้ถ้าขาดความร่วมมือจาก ภาคเอกชน องค์กร มูลนิธิ หน่วยงานภาครัฐอื่น ๆ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และคนในชุมชนท้องถิ่น ที่เป็นหน่วยปฏิบัติงานในพื้นที่และอยู่ใกล้กับมรดกทางศิลปวัฒนธรรม (กรมศิลปากร, 2552)

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ หรือภาคอีสานได้ชื่อว่าเป็นดินแดนที่ราบสูงที่ร่ำรวยวัฒนธรรมมานาน จากการศึกษาค้นคว้าของนักวิชาการหลายท่านพบว่า คนโบราณในแถบนี้อยู่อาศัยกันมาตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์จนกระทั่งมีการเผยแพร่พุทธศาสนาเข้ามา รู้จักสร้างกำแพงเมือง มีประเพณีการสร้างโบสถ์มหาจินดา ซึ่งเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของดินแดนแถบนี้ (ศูนย์ข้อมูลกลางการท่องเที่ยว, 2551)

และมีการขุดค้นพบหลักฐานสมัยก่อนประวัติศาสตร์ในหลายพื้นที่ ซึ่งมีความสำคัญทั้งในระดับประเทศและระดับภูมิภาค เช่น แหล่งมรดกโลกบ้านเชียง แหล่งโบราณคดีบ้านปราสาท แหล่งโบราณคดีเมืองโบราณโนนเมือง เป็นต้น

จังหวัดขอนแก่นมีศักยภาพในด้านภูมิประเทศที่เป็นศูนย์กลางของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ สามารถเชื่อมโยงการเดินทางไปยังจังหวัดต่างๆ ในภูมิภาคได้อย่างสะดวก อีกทั้งความหลากหลายของทรัพยากรท่องเที่ยวทางธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม ประเพณี โบราณคดี เป็นปัจจัยที่ส่งเสริมศักยภาพการท่องเที่ยวจังหวัดขอนแก่นให้มากยิ่งขึ้น ทั้งประวัติศาสตร์ความเป็นมาที่ยาวนาน ตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ที่ค้นพบซากสิ่งมีชีวิตดึกดำบรรพ์อายุนับล้านปี ปราสาทหินโบราณ ตลอดจนการค้นพบชุมชนเมืองโบราณในหลายพื้นที่

เมืองโบราณ โนนเมือง บ้านนาโพธิ์ ตำบลชุมแพ อำเภอชุมแพ จังหวัดขอนแก่น เป็นแหล่งโบราณคดีที่สำคัญของจังหวัดขอนแก่น การจัดแสดงหลุมขุดค้น ทั้ง 5 หลุมในรูปแบบของพิพิธภัณฑ์กลางแจ้ง โดยการสร้างอาคารคลุมหลุมขุดค้น มีลักษณะเฉพาะที่แสดงเอกลักษณ์ของการเป็นชุมชนเมืองเมืองโบราณที่ชัดเจนและสมบูรณ์ คือ มีคูน้ำคันดินล้อมรอบ พร้อมทั้งค้นพบหลักฐานทางโบราณคดีจำนวนมาก เช่น โครงกระดูกมนุษย์ โบราณวัตถุ ใบเสมาหิน เป็นต้น รวมถึงความสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติที่สวยงาม ความหลากหลายทางชีวภาพ ทั้งพืชพรรณและสัตว์นานาชนิด ประกอบกับชุมชนมีประวัติศาสตร์ยาวนานกว่า 2,500 ปี เป็นแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์โบราณคดีที่สำคัญของจังหวัดขอนแก่น จึงทำให้เมืองโบราณ โนนเมืองมีความน่าสนใจมากยิ่งขึ้น และก่อนการศึกษาผู้วิจัยมีโอกาสดำเนินการที่เมืองโบราณ โนนเมืองหลายครั้งรู้สึกประทับใจในบรรยากาศที่ร่มรื่น หลากหลายทางโบราณคดีที่สมบูรณ์ จึงได้แนะนำเพื่อนและคนรู้จักให้ลองแวะเข้ามาเที่ยวที่เมืองโบราณ โนนเมืองทั้งคนที่ภูมิลำเนาในจังหวัดขอนแก่นและคนต่างจังหวัด ต่างไม่มีใครเคยรู้จักเมืองโบราณ โนนเมือง ซึ่งเป็นเรื่องน่าเสียดายเนื่องจากผู้วิจัยสังเกตเห็นถึงศักยภาพทางการท่องเที่ยวของเมืองโบราณ โนนเมืองที่สามารถพัฒนาการท่องเที่ยวในรูปแบบของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ประชาสัมพันธ์ให้เป็นที่รู้จักกันอย่างแพร่หลาย และบริหารจัดการการท่องเที่ยวเมืองโบราณ โนนเมืองอย่างมีประสิทธิภาพ จะทำให้เมืองโบราณ โนนเมืองเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของจังหวัดขอนแก่นได้

ด้วยเหตุผลข้างต้นที่กล่าวมาจึงทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจศึกษาเรื่องการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เมืองโบราณ โนนเมือง บ้านนาโพธิ์ ตำบลชุมแพ อำเภอชุมแพ จังหวัดขอนแก่นต้องการศึกษาแนวทางการดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เมืองโบราณ โนนเมือง ศึกษาบทบาทการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนท้องถิ่นเกี่ยวกับการจัดการ

การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ รวมถึงแนวทางการสร้างจิตสำนึกแก่คนในชุมชนให้เกิดการอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยว ศึกษาความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวเกี่ยวกับศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เมืองโบราณ โนนเมือง ในด้านสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว สิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยว การรองรับการท่องเที่ยว การบริหารจัดการ และการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน รวมถึงเสนอแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แหล่งโบราณคดีเมืองโบราณ โนนเมือง เพื่อให้เกิดความเหมาะสมและยั่งยืนต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาแนวทางการดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เมืองโบราณ โนนเมือง

2.2 เพื่อศึกษาบทบาทการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนท้องถิ่นเกี่ยวกับการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ รวมถึงแนวทางการสร้างจิตสำนึกแก่คนในชุมชนให้เกิดการอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยว

2.3 เพื่อศึกษาความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวที่มีต่อศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เมืองโบราณ โนนเมือง ในด้านสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว สิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยว การรองรับการท่องเที่ยว การบริหารจัดการ และการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน

2.4 เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แหล่งโบราณคดีเมืองโบราณ โนนเมือง เพื่อให้เกิดความเหมาะสมและยั่งยืน

3. สมมติฐานการวิจัย

ปัจจัยส่วนบุคคลของนักท่องเที่ยว ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพ การศึกษา อาชีพ ภูมิฐานะ รายได้ จำนวนครั้งที่เดินทางมาเที่ยว ผู้ร่วมเดินทาง ขาพาหนะที่ใช้ในการเดินทาง วัตถุประสงค์ในการเดินทาง และแหล่งข้อมูลการท่องเที่ยวเมืองโบราณ โนนเมือง มีความสัมพันธ์กับการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เมืองโบราณ โนนเมือง บ้านนาโพธิ์ ตำบลชุมแพ อำเภอชุมแพ จังหวัดขอนแก่น ในด้านสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว สิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยว การรองรับการท่องเที่ยว การบริหารจัดการ และการมีส่วนร่วมของชุมชน

4. ขอบเขตการศึกษาวิจัย

4.1 ขอบเขตพื้นที่

การศึกษานี้ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตพื้นที่การศึกษาเฉพาะบริเวณแหล่งท่องเที่ยวเมืองโบราณ โนนเมือง บ้านนาโพธิ์ ตำบลชุมแพ อำเภอชุมแพ จังหวัดขอนแก่น

4.2 ขอบเขตประชากร

การศึกษาจากประชากรดังต่อไปนี้

4.2.1 ประชากรบ้าน โนนเมือง ตำบลชุมแพ อำเภอชุมแพ จังหวัดขอนแก่น จำนวน 217 คน (องค์การบริหารส่วนตำบล, 2553)

4.2.2 ภาคส่วนราชการในระดับท้องถิ่น และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จำนวน 5 คน ได้แก่

- 1) ผู้อำนวยการสำนักงานศิลปากรที่ 9 จังหวัดขอนแก่น
- 2) ผู้อำนวยการการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานขอนแก่น
- 3) นายอำเภอชุมแพ จังหวัดขอนแก่น
- 4) องค์การบริหารส่วนตำบลชุมแพ
- 5) เจ้าหน้าที่ดูแลรักษาเมืองโบราณ โนนเมือง

4.2.3 ภาคส่วนเอกชนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ได้แก่

- 1) ผู้ประกอบการธุรกิจด้านโรงแรมที่พักในอำเภอชุมแพ
- 2) ผู้ประกอบการธุรกิจร้านอาหาร กัดตาการในอำเภอชุมแพ
- 3) ผู้จำหน่ายสินค้าที่ระลึกและสินค้า OTOP ในอำเภอชุมแพ
- 4) ผู้ประกอบการธุรกิจด้านการขนส่งโดยสารในอำเภอชุมแพ
- 5) ผู้ประกอบการธุรกิจด้านการนำเที่ยว หรือตัวแทนจำหน่ายในอำเภอชุมแพ

4.2.4 นักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวชมแหล่งโบราณคดีเมืองโบราณ โนนเมือง บ้านนาโพธิ์ ตำบลชุมแพ อำเภอชุมแพ จังหวัดขอนแก่น แต่เนื่องจากแหล่งโบราณคดีเมืองโบราณ โนนเมืองยังไม่มี การสำรวจจำนวนนักท่องเที่ยวอย่างเป็นทางการ ดังนั้นเพื่อให้ผลงานวิจัยมีความน่าเชื่อถือผู้วิจัยจึงได้อ้างอิงจากจำนวนนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวจังหวัดขอนแก่น ทั้งสิ้นจำนวน 2,570,011 คน สำรวจเมื่อปี พ.ศ. 2550 (สถิตินักท่องเที่ยว, 2552)

เขากร
บรม
บการ
การ
วไป

พการ

เที่ยว
เที่ยว
รวม
บการ

เมือง

ยได้
การ
การ
ว ใน
เที่ยว

4.3 ขอบเขตเนื้อหา

ศึกษาการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เมืองโบราณ โนนเมือง บ้านนาโพธิ์ ตำบลชุมแพ อำเภอชุมแพ จังหวัดขอนแก่น โดยยึดหลักองค์ประกอบด้านการพัฒนาทรัพยากรท่องเที่ยวและการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ตามแนวความคิดการประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวของสำนักพัฒนาการท่องเที่ยว (2549) พร้อมทั้งการประเมินศักยภาพในด้านต่างๆ เพื่อนำไปสู่การกำหนดแนวทางการพัฒนาต่อไป สามารถแบ่งได้เป็น 5 ด้านต่อไปนี้

- 4.3.1 ด้านสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว
- 4.3.2 ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยว
- 4.3.3 ด้านความสามารถในการรองรับการท่องเที่ยว
- 4.3.4 ด้านการบริหารจัดการการท่องเที่ยว
- 4.3.5 ด้านการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนท้องถิ่น

4.4 ขอบเขตด้านเวลา

การศึกษาครั้งนี้ใช้ระยะเวลาตั้งแต่ เดือนมิถุนายน 2552 ถึงเดือนมิถุนายน 2553

5. คำนิยามศัพท์เฉพาะ

5.1 นักท่องเที่ยว (Tourists) หมายถึง นักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยว เยี่ยมชม ศึกษาเรียนรู้จากแหล่งโบราณคดีเมืองโบราณ โนนเมือง บ้านนาโพธิ์ ตำบลชุมแพ อำเภอชุมแพ จังหวัดขอนแก่น

5.2 การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ (Conservation Tourism) หมายถึง การท่องเที่ยวอย่างมีความรับผิดชอบ โดยไม่ก่อให้เกิดการรบกวนทำลายแก่ทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อม รักษาสมดุลทางธรรมชาติให้คงอยู่ในสภาพเดิม รวมไปถึงการอนุรักษ์ทางด้านวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณี วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนในท้องถิ่นให้คงอยู่ในสภาพเดิม

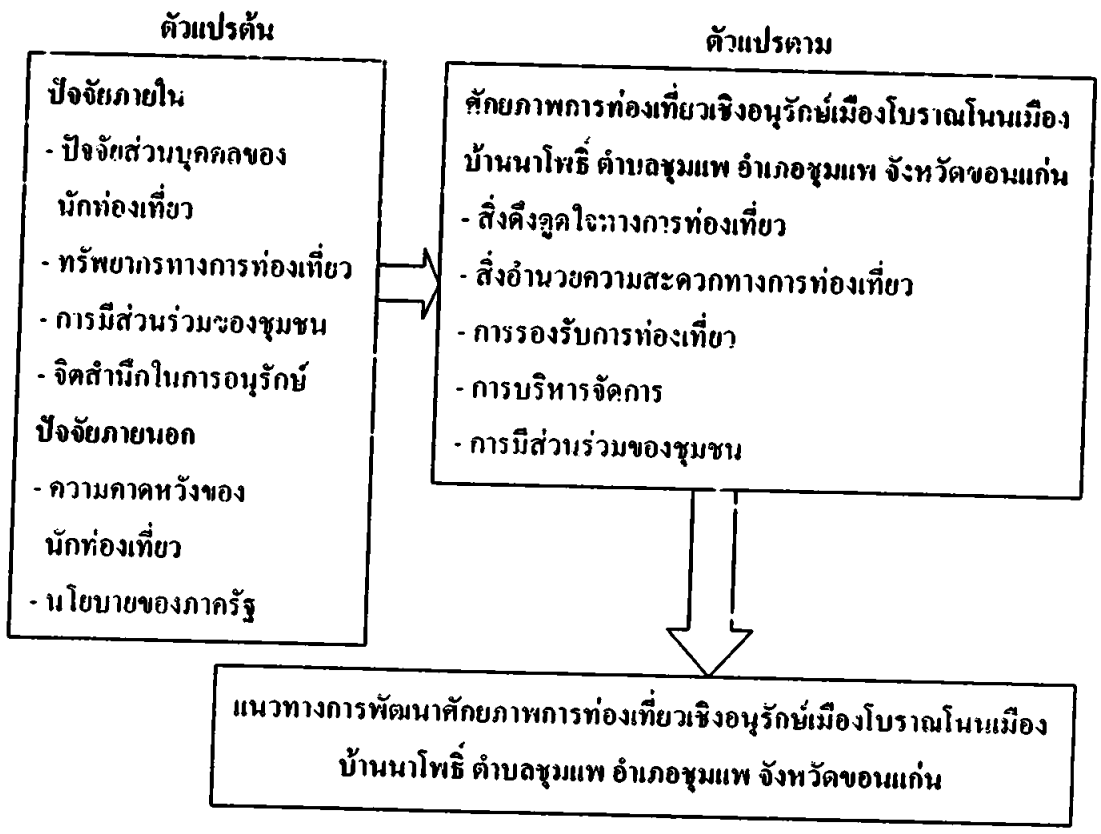
5.3 ศักยภาพการท่องเที่ยว (Tourism Potential) หมายถึง องค์ประกอบของการท่องเที่ยวหรือลักษณะเด่นทางการท่องเที่ยว ที่สามารถพัฒนาขีดความสามารถให้แสดงออกมาให้เห็นได้อย่างเต็มที่

ابل
و
نك
نك

6. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- 6.1 ทราบถึงแนวทางการดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง ต่อการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวงานวิจัยอนุรักษ์เมืองโบราณ โนนเมือง
- 6.2 ทราบถึงบทบาทการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนท้องถิ่นเกี่ยวกับการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ รวมถึงแนวทางการสร้างจิตสำนึกแก่คนในชุมชนให้เกิดการอนุรักษ์ทรัพยากรท่องเที่ยว
- 6.3 ทราบถึงความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวเกี่ยวกับศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เมืองโบราณ โนนเมือง
- 6.4 สามารถนำผลการวิจัยมาเสนอแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แหล่งโบราณคดีเมืองโบราณ โนนเมือง เพื่อให้เกิดความเหมาะสมและยั่งยืน

7. กรอบแนวคิดการวิจัย

หลัง
วาม
มค
หรือ
ที่

ภาพที่ 1.1 กรอบแนวคิดการวิจัย

จากการศึกษาความสำคัญและที่มาของปัญหาในบทที่ 1 หัวข้อเรื่อง การพัฒนาศักยภาพการ
ท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เมืองโบราณ โนนเมือง บ้านนาโพธิ์ ตำบลชุมแพ อำเภอชุมแพ จังหวัดขอนแก่น
สามารถนำมากำหนดวัตถุประสงค์ให้สอดคล้องกับงานวิจัย ตั้งสมมุติฐานการวิจัยเพื่อเป็นคำถามนำ
กำหนดขอบเขตการศึกษาวิจัยทั้งทางด้านพื้นที่ ประชากร เนื้อหา และเวลา นำเสนอคำนิยามศัพท์
เฉพาะที่ใช้ในงานวิจัย รวมถึงประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการทำวิจัย แล้วนำมาสรุปเพื่อกำหนดเป็น
กรอบแนวคิดการวิจัย และเป็นแนวทางในการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับศักยภาพ
การท่องเที่ยว การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และกฎบัตรที่เกี่ยวข้อง การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์อย่างยั่งยืนและ
การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว และงานวิจัยทั้งในประเทศและต่างประเทศที่เกี่ยวข้อง ดังที่จะนำเสนอต่อไป
ในบทที่ 2

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพและการวิจัยเชิงปริมาณ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เมืองโบราณโนนเมือง บ้านนาโพธิ์ ตำบลชุมแพ อำเภอชุมแพ จังหวัดขอนแก่น ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาทบทวนแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัย ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ดังนี้

1. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับศักยภาพการท่องเที่ยว
2. แนวคิดและทฤษฎีการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และกฎบัตรที่เกี่ยวข้อง
3. แนวคิดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนและการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว
4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับศักยภาพการท่องเที่ยว

1.1 ความหมายของศักยภาพ (Potential)

การให้คำนิยามความหมายของศักยภาพ มีผู้เชี่ยวชาญและนักวิจัยหลายท่านได้เสนอความคิดเห็นที่แตกต่างกันออกไป ผู้วิจัยได้ศึกษาถึงรายละเอียดดังต่อไปนี้

ศักยภาพ หมายถึง พลังความสามารถของบุคคลที่ซ่อนเร้นอยู่ภายใน หากมีการกระตุ้นจากบุคคลหรือสิ่งแวดล้อมจะสามารถแสดงพลังหรือความสามารถที่มีอยู่ออกมาใช้ได้หรือยับยั้งที่มีอยู่ มิให้บังเกิดขึ้น (Longman, 1987)

ศักยภาพ หมายถึง พลังหรืออำนาจที่มีอยู่ในตัวบุคคลซึ่งสามารถดึงออกมาใช้ หรือแสดงออกมาได้หากได้รับการกระตุ้นจากสิ่ง (Victoria, 1990)

ศักยภาพ หมายถึง ภาวะแฝง อำนาจ หรือคุณสมบัติที่มีแฝงอยู่ในสิ่งต่างๆ อาจทำให้พัฒนา หรือให้ปรากฏเป็นสิ่งที่ประจักษ์ได้ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2542)

ศักยภาพ ถือว่าเป็นขีดความสามารถสูงสุด ซึ่งขีดความสามารถ ก็ของอะไรก็ตามที่เป็น ผลของการพัฒนาจากสิ่งที่เป็น ไปตามธรรมชาติ ซึ่งเรียกว่าความสามารถ ให้มีระดับสูงขึ้นและหาก ทำให้มีความสามารถเพิ่มขึ้นได้ใกล้เคียงหรือเต็มจึงถือว่ามีความศักยภาพ (สมหมาย ปิ่นพุทธศิลป์และคณะ, 2547)

ศักยภาพ หมายถึง ความสามารถที่ยังไม่พัฒนา หรือยังไม่พัฒนาเต็มที่ที่เป็นพลังที่ซ่อนไว้ หรือพลังแฝงที่ยังไม่ได้แสดงออกมาให้ปรากฏหรือออกมาบ้างแต่ไม่หมด (วันทนา ชมจินดา, 2548)

ศักยภาพของแหล่งทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ หมายถึง ความพร้อมของแหล่งทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ที่สามารถรองรับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ได้ โดยพิจารณาจากปัจจัยต่าง ๆ เช่น ความสะดวกในการเข้าถึง สิ่งอำนวยความสะดวก สภาพแวดล้อม คุณค่าและความสำคัญ การตอบรับของประชาชนในท้องถิ่น และการจัดการของแหล่งท่องเที่ยว (สมชาย เลียงพรพรรณ, 2547)

ศักยภาพของพื้นที่ หมายถึง ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมประเพณีภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สืบสานต่อกันมา คนในชุมชนต้องรู้จัก ต้องรักและหวงแหนเห็นคุณค่าของทรัพยากรในชุมชนของตน สามารถที่จะนำมาจัดการได้อย่างคุ้มค่าและยั่งยืน ทั้งนี้แล้วชุมชนต้องมีความพร้อมในการเรียนรู้ ตลอดจนมีความรู้ ความเข้าใจ ในเรื่องแนวคิด พื้นฐานทางด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชน และการจัดการในพื้นที่ได้ด้วย (วิระพล ทองมา, 2547)

ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว หมายถึง สาระที่เป็นแก่นแท้จริงของแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งนับเป็นคุณค่าหรือความสำคัญที่มีอยู่ อันจะยังผลเป็นสิ่งที่ดึงดูดใจนักท่องเที่ยว เป็นสิ่งสร้างความประทับใจแก่นักท่องเที่ยว และเป็นสิ่งตอบสนองความสนใจหรือความต้องการของนักท่องเที่ยว (จิตดาพันธ์์ ดิกุลและคณะ, 2550)

ศักยภาพทางด้านการท่องเที่ยว หมายถึง ความสามารถในการจัดการท่องเที่ยวเพื่อก่อให้เกิดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน โดยแบ่งเป็นด้านสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว ด้านเส้นทางและการเข้าถึง ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก (พงศ์พันธุ์ ศรีธธาทิพย์ และบัณฑิต สวรรยาวิสุทธิ, 2551)

ศักยภาพในการดึงดูดใจด้านการท่องเที่ยว หมายถึง การที่แหล่งท่องเที่ยวมีจุดดึงดูดความสนใจหรือมีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ ซึ่งสามารถสร้างความประทับใจและความพึงพอใจให้แก่นักท่องเที่ยว เช่น ความโดดเด่นและความเป็นเอกลักษณ์ความงดงามทางสถาปัตยกรรมและศิลปกรรม รวมถึงความมีชื่อเสียงและความเป็นที่ยอมรับทางประวัติศาสตร์และภูมิปัญญาอันชาญฉลาดของภพในอดีต อีกทั้งศักยภาพทางกายภาพและการจัดกิจกรรมด้านการท่องเที่ยว ได้แก่ การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว ความปลอดภัย และความหลากหลายของกิจกรรมการท่องเที่ยวก็เป็นอีกส่วนหนึ่งที่มีความสำคัญในการดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวเข้าไปเยือนแหล่งท่องเที่ยวอีกด้วย (สำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว, 2552)

ศักยภาพในการรองรับด้านท่องเที่ยว หมายถึง องค์ประกอบต่างๆ ที่มีส่วนช่วยเสริมแหล่งประวัติศาสตร์นั้นๆ ให้มีความสำคัญ และมีความเหมาะสมในการจัดการท่องเที่ยวตัวอย่างเช่น แหล่งประวัติศาสตร์อาจมีความดึงดูดใจด้านการท่องเที่ยวสูง แต่มีข้อจำกัดสูงในการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐาน ทำให้นักท่องเที่ยวไม่นิยมเข้าไปท่องเที่ยว ส่งผลให้ศักยภาพในการจัดการด้านการท่องเที่ยวลดลงไปด้วย (สำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว, 2552)

1.2 ศักยภาพการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว

การพิจารณาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวเป็นสิ่งสำคัญอย่างหนึ่งในการชี้วัดทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีอยู่ก่อนที่จะทุ่มเทวางแผนพัฒนาหรือส่งเสริมใดๆ เพื่อให้การดำเนินงานนั้นบรรลุวัตถุประสงค์และได้รับผลประโยชน์ตอบแทนอย่างมีประสิทธิภาพ

ศูนย์วิจัยป่าไม้ (2541) กล่าวถึงความเหมาะสมของพื้นที่ที่สามารถพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยว ว่าพื้นที่ที่เหมาะสมสำหรับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์จะเป็นพื้นที่ธรรมชาติที่มีจุดดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยวที่มีคุณค่าความเป็นธรรมชาติในตัวเอง การจัดการใดๆ ในพื้นที่จะมุ่งเน้นเฉพาะการให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสหรือการเข้าถึงธรรมชาติมากขึ้น เสริมสร้างจิตสำนึกด้านการอนุรักษ์และจรรยาบรรณด้านการอนุรักษ์ โดยมุ่งเน้นให้นักท่องเที่ยวมีความรับผิดชอบในการรักษาสภาพแวดล้อมธรรมชาติ ไม่ทำลายหรือทำให้ทรัพยากรเสื่อมโทรม รวมถึงการส่งเสริมให้ชาวบ้านท้องถิ่นได้รับประโยชน์จากการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

มนัส สุวรรณ (2538) กล่าวว่า การประเมินองค์ประกอบของแหล่งท่องเที่ยวอย่างน้อย 4 ประการ ได้แก่

- 1) ความปรารถนาของผู้เที่ยว ต้องประเมินความต้องการโดยประเภทและการบริการท่องเที่ยวของคนส่วนใหญ่ทั้งในปัจจุบันและอนาคต ลักษณะของแหล่งท่องเที่ยวแต่ละแห่งจะมีจุดดึงดูดนักท่องเที่ยวได้แตกต่างกัน เช่น แหล่งท่องเที่ยวที่เน้นความเป็นธรรมชาติจะสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวชาวไทยได้ดีกว่าชาวต่างประเทศ ส่วนแหล่งท่องเที่ยวประเภทโบราณสถาน โบราณวัตถุ สิ่งก่อสร้างทางประวัติศาสตร์ เป็นต้น สามารถใช้เป็นที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวต่างชาติได้ดี
- 2) ความสามารถในการให้บริการของนักท่องเที่ยว ความสามารถด้านนี้มีขึ้นอยู่กับปัจจัยสำคัญประการหนึ่งคือ การกำหนดค่าธรรมเนียมหรือค่าใช้จ่ายหรือซื้อบริการที่สมเหตุสมผล การตั้งค่าธรรมเนียมการใช้หรือซื้อบริการที่สูง จะทำให้นักท่องเที่ยวหันไปสนใจแหล่งท่องเที่ยวอื่นที่มีอัตราค่าบริการที่ต่ำกว่าได้ เป็นต้น
- 3) ความสะดวกในการเดินทางและการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวใดที่ตั้งอยู่ไกลเกินไป ถึงแม้ว่าการคมนาคมจะสะดวก หรือสถานที่ท่องเที่ยวที่ตั้งอยู่ใกล้แต่มีความยากลำบากในการเข้าถึง ย่อมมีส่วนทำให้ผู้ท่องเที่ยวเกิดความห่อเหี่ยวที่จะไปใช้บริการได้ง่าย อย่างไรก็ตาม สถานที่เช่นว่านั้นอาจจะเหมาะสมกับนักท่องเที่ยวที่นิยมการผจญภัยหรือต้องการความท้าทาย

4) ความสามารถที่จะรับได้ของพื้นที่ ซึ่งสามารถพิจารณาออกเป็น 3 ประเด็น คือ

4.1) ความสามารถที่จะรับได้เชิงกายภาพ คือ แหล่งท่องเที่ยวที่มีสภาพทางกายภาพที่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนาให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยวตามความประสงค์

4.2) ความสามารถที่จะรับได้ทางสังคม คือสถานที่และสิ่งอำนวยความสะดวกของสถานที่ท่องเที่ยว ซึ่งสถานที่ท่องเที่ยวในแต่ละลักษณะจะมีข้อจำกัดที่แตกต่างกันไป

4.3) ความสามารถที่จะรับได้เชิงนิเวศ คือสภาวะแวดล้อมทางธรรมชาติในแหล่งท่องเที่ยวและบริเวณใกล้เคียงกับสถานที่ที่จะรับได้ต่อการเปลี่ยนแปลงทางนิเวศวิทยาที่เกิดจากการพัฒนาสถานที่ดังกล่าวให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว เพราะการพัฒนาสถานที่ใดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวอาจต้องมีการสูญเสียทรัพยากรบ้างไม่มากก็น้อย แต่ก็ต้องมีความคุ้มค่ากับการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว

1.3 แหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพในการรองรับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

ในการพิจารณาศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของแหล่งท่องเที่ยวนั้นจะนำองค์ประกอบทางการท่องเที่ยว มาใช้ในการคัดเลือกแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพในการรองรับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ โดยกำหนดเกณฑ์พิจารณาดังนี้ (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2544)

1.3.1 ศักยภาพของทรัพยากรท่องเที่ยว พิจารณาจากสภาพทรัพยากรที่มีความเหมาะสม มีลักษณะเฉพาะและคงลักษณะพื้นถิ่น โดยเน้นความสำคัญของระบบนิเวศหรือวัฒนธรรมของพื้นที่ และความตั้งใจว่ามีมากน้อยเพียงใด โดยพิจารณาถึง

1) ชนิดของแหล่งท่องเที่ยว พิจารณาถึงสภาพธรรมชาติของแหล่งท่องเที่ยวหรือองค์ประกอบภายในแหล่งท่องเที่ยว

2) องค์ประกอบที่เป็นเอกลักษณ์ พิจารณาถึงความสำคัญของระบบนิเวศ ความสมบูรณ์ ความหลากหลาย ลักษณะที่หายาก และความสัมพันธ์ที่เป็นระบบในพื้นที่ ทั้งในองค์ประกอบทางด้านธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรม

1.3.2 ศักยภาพของการจัดการ พิจารณาถึงสภาพการจัดการในปัจจุบัน โดยอยู่ในกรอบของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ว่ามีมากน้อยแค่ไหน การพิจารณาในการจัดการนี้ จะมุ่งชี้ถึงโอกาสในการเพิ่มศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวให้สูงขึ้น ประกอบด้วย

1) มีการให้การศึกษาด้านสิ่งแวดล้อม นับเป็นการจัดการที่สำคัญที่นำไปให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน สร้างความตระหนักและจิตสำนึกที่ถูกต้องแก่นักท่องเที่ยว พิจารณาจากรูปแบบการจัดสื่อความหมายกิจกรรมด้านการศึกษา

2) การจัดการป้องกันและรักษาสิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยว พิจารณาจากประสิทธิภาพการใช้นาตรการควบคุมดูแล การนำรายได้บำรุงรักษาแหล่งท่องเที่ยว ความปลอดภัยต่อชีวิตและทรัพย์สิน การควบคุมจำกัดจำนวนนักท่องเที่ยวและประสิทธิภาพของบริการ

3) องค์กรในการจัดการที่ให้ความสำคัญของการร่วมมือกัน พิจารณาจากรูปแบบองค์กรในการจัดการเน้นความเป็นองค์กร ประชาชน รัฐ และเอกชน และระดับของการมีส่วนร่วมว่าชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการควบคุม หรือให้ความคิดเห็น หรือเพียงได้รับประโยชน์จากการค้าและบริการ

1.4 หลักเกณฑ์การพิจารณาและกำหนดศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว (วิวัฒน์ชัย บุญยศศักดิ์, 2532) โดยพิจารณาจากองค์ประกอบต่างๆ ดังนี้

1.4.1 คุณค่าของแหล่งท่องเที่ยว ได้แก่ ความสวยงาม ลักษณะเด่นในตัวเอง ความเก่าแก่ทางประวัติศาสตร์ ความเป็นมา ความสำคัญทางลัทธิความเชื่อทางศาสนา บรรยากาศ สภาพภูมิทัศน์ทางธรรมชาติ และวิถีชีวิตโดยรอบ

1.4.2 สภาพการเข้าถึง ได้แก่ สภาพเส้นทาง ลักษณะการเดินทาง ระยะทางจากตัวเมืองไปยังแหล่งท่องเที่ยว

1.4.3 สิ่งอำนวยความสะดวก ได้แก่ ที่พักแรม ร้านอาหาร-เครื่องดื่ม สถานบริการต่างๆ ระบบไฟฟ้า ประปา โทรศัพท์ สถานรักษาพยาบาล การรักษาความปลอดภัย เป็นต้น

1.4.4 สภาพแวดล้อม ได้แก่ สภาพทางกายภาพ สภาพอากาศ กลิ่น แสง ควีน ระบบนิเวศของแหล่งท่องเที่ยวและบริเวณใกล้เคียง

1.4.5 ข้อจำกัดในการรองรับนักท่องเที่ยว เช่น ข้อจำกัดด้านพื้นที่ การบริการสาธารณูปโภค ความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว

1.4.6 ความมีชื่อเสียงในปัจจุบัน ได้แก่ ความเป็นที่รู้จักแพร่หลายของแหล่งท่องเที่ยว จำนวนนักท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวแต่ละแห่ง

1.5 แนวทางการกำหนดมาตรฐานของแหล่งท่องเที่ยว (ราณี อธิชัยกุล, 2546) ประกอบด้วย

1.5.1 ลักษณะทางกายภาพของแหล่งท่องเที่ยว ได้แก่

- 1) ที่ตั้งของแหล่งท่องเที่ยว ในด้านทำเลที่ตั้ง สภาพแวดล้อมเหมาะสม
- 2) การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว ในด้านความใกล้ - ไกล จากถนนสายหลัก/รอง คุณภาพของเส้นทาง ความสะดวกและปลอดภัย
- 3) ความสมบูรณ์และความมีชื่อเสียงของแหล่งท่องเที่ยว ในด้านการมีสภาพความเป็นธรรมชาติ/ดั้งเดิม เป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวาง

1.5.2 เศรษฐกิจ - สังคม ได้แก่

- 1) ผลประโยชน์ต่อชุมชน ในด้านผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นที่มีต่อชุมชน
- 2) ความคุ้มค่าของการเที่ยวชม นักท่องเที่ยวที่มีความรู้สึกรักพอใจและมีความสุขจากการเที่ยวชมหรือประกอบกิจกรรมนันทนาการ

1.5.3 ตลาดการท่องเที่ยว ได้แก่

- 1) ปริมาณผู้เยี่ยมชมเยือน คือ ผลรวมของจำนวนนักท่องเที่ยวและนักท่องเที่ยว
- 2) ที่มาของผู้เยี่ยมชม พาหนะที่ใช้เดินทาง ลักษณะการเดินทาง
- 3) แหล่งท่องเที่ยวและกิจกรรมที่นักท่องเที่ยวชอบ แรงจูงใจที่ทำให้เดินทางมาค่าใช้จ่ายที่ใช้
- 4) โครงสร้างผู้เยี่ยมชมเยือน อายุ เพศ การศึกษา รายได้ จังหวัดที่อยู่อาศัย

1.5.4 ความพร้อมทางการท่องเที่ยว ได้แก่

- 1) โครงสร้างพื้นฐาน เป็นองค์ประกอบที่สนับสนุนให้การท่องเที่ยวสามารถดำเนินไปได้ด้วยดีและทำให้เกิดความสะดวกรวดเร็วในการดำเนินธุรกิจเกี่ยวกับการท่องเที่ยว ปลอดภัย โครงสร้างพื้นฐานเหล่านี้รัฐบาลของประเทศจะเป็นผู้สร้างไว้ให้โดยอาศัยเงินงบประมาณซึ่งได้มาจากภาษีที่พลเมืองของประเทศเป็นผู้เสียให้กับรัฐบาล
- 2) ระบบคมนาคมขนส่ง เกี่ยวข้องกับเส้นทางคมนาคมทางถนน ทางรถไฟ ทางน้ำ และทางอากาศ เส้นทางเหล่านี้ช่วยให้การเดินทางเข้าไปถึงแหล่งท่องเที่ยวได้ง่ายขึ้น ทำให้จำนวนนักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น
- 3) ระบบไฟฟ้า หากมีระบบไฟฟ้าเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวจะทำให้แหล่งท่องเที่ยวสามารถใช้แสงสว่างในเวลากลางคืนได้ และทำให้การบริการงานของแหล่งท่องเที่ยวมีประสิทธิภาพมากขึ้น แหล่งท่องเที่ยวควรมีการขยายการใช้ไฟฟ้าและออกแบบเพื่อรองรับให้ดี รวมทั้งให้มีการกำหนดเวลาเปิดปิดเพื่อประหยัดพลังงาน
- 4) ระบบประปา แหล่งท่องเที่ยวจำเป็นต้องมีน้ำสะอาดไว้บริการแก่ผู้มาเยือนอย่างเพียงพอและต่อเนื่อง การจัดหาสำหรับแหล่งท่องเที่ยวอาจมีการจัดสร้างระบบประปาขนาดเล็ก ขนาดกลางหรือขนาดใหญ่ขึ้นอยู่กับความต้องการในการใช้น้ำของนักท่องเที่ยว
- 5) ระบบการสื่อสาร การติดต่อสื่อสารระหว่างภายนอกและแหล่งท่องเที่ยว เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับนักท่องเที่ยว การจัดสร้างโครงข่ายระบบโทรคมนาคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งระบบโทรศัพท์ผ่านดาวเทียม เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับแหล่งท่องเที่ยวที่อยู่ห่างไกล แหล่งท่องเที่ยวจำเป็นต้องมีบริการไปรษณีย์ ระบบโทรศัพท์ โทรสาร ที่สามารถติดต่อสื่อสารได้เพื่อให้ นักท่องเที่ยวรู้สึกปลอดภัย

6) ระบบสาธารณสุข แหล่งท่องเที่ยวควรมีสถานบริการและโรงพยาบาลในท้องถิ่นที่ทันสมัย สะดวก รวดเร็ว ปลอดภัย และคำรักษาพยาบาลที่ยุติธรรม สถานที่ท่องเที่ยวเองก็ควรมีหน่วยรักษาพยาบาลเบื้องต้น โดยควรจัดเตรียมยารักษาโรคให้สอดคล้องกับกิจกรรมและลักษณะของนักท่องเที่ยว

7) ระบบระบายน้ำและกำจัดน้ำเสีย แหล่งท่องเที่ยวจำเป็นต้องมีระบบระบายน้ำและกำจัดน้ำเสีย เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดผลกระทบต่อกิจกรรมการท่องเที่ยว

8) การกำจัดขยะ มีความสำคัญในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว จำเป็นต้องมีระบบกำจัดขยะให้เหมาะสม มิฉะนั้นจะเกิดปัญหาการเสื่อมโทรม ความสะอาด เนื่องจากการขาดการดูแลอย่างทั่วถึง และอาจนำไปสู่ปัญหาด้านการสาธารณสุขได้

1.6 ศักยภาพด้านการวางแผนพัฒนาภาคการจัดการการท่องเที่ยว

ชุกกลีน ขุนวิจิตรและคณะ (2549) ได้ศึกษาเรื่องตัวชี้วัดศักยภาพในการวางแผนพัฒนาภาคการจัดการการท่องเที่ยว ได้แก่

1.6.1 ศักยภาพขององค์กร หมายถึงการมีคณะบุคลากรเป็นฝ่ายในองค์กรรองรับงาน และมีผู้นำการพัฒนาการท่องเที่ยวในองค์กร มีการแสดงบทบาทในการดำเนินงาน บรรยากาศในการทำงานได้โดยอิสระ ไม่ถูกรอบงำจากอิทธิพลภายนอก

1.6.2 ศักยภาพด้านความรู้ ได้แก่ ความรู้ความเข้าใจด้านการท่องเที่ยวหรือมีประสบการณ์ทางการท่องเที่ยว และการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวพอเพียง เป็นศักยภาพด้านการรับรู้เข้าใจสภาพปัญหาและแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยว การรับทราบนโยบายและยุทธศาสตร์การพัฒนาการท่องเที่ยวของจังหวัด

1.6.3 ศักยภาพด้านการระดมทรัพยากร ทั้งจำนวนบุคลากร อาคารสถานที่ทำงาน และงบประมาณ ความร่วมมือจากประชาชนและองค์กรภายนอก

จากการศึกษาแนวคิดที่กล่าวมาข้างต้นผู้วิจัยสามารถสรุปความหมายของศักยภาพการท่องเที่ยวเพื่อใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้ว่า หมายถึง องค์ประกอบของการท่องเที่ยว หรือลักษณะเด่นทางการท่องเที่ยว ที่สามารถพัฒนาขีดความสามารถให้แสดงออกมาให้เห็นได้อย่างเต็มที่ ซึ่งศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์สามารถประเมินได้จาก 1) สิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว 2) สิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว 3) การรองรับการท่องเที่ยว 4) การบริหารจัดการ 5) การมีส่วนร่วมของชุมชน

2. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และกฎบัตรที่เกี่ยวข้อง

2.1 การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

2.1.1 ความหมายและคำจำกัดความ

Boo (1991) ให้คำจำกัดความการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ว่า การท่องเที่ยวแบบอิงธรรมชาติที่เอื้อประโยชน์ต่อการอนุรักษ์อันเนื่องมาจากการมีเงินทุนสำหรับการปกป้องดูแลรักษาพื้นที่ที่มีการสร้างงานให้กับชุมชนหรือท้องถิ่น พร้อมทั้งให้การศึกษาและสร้างจิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อม

The Ecotourism Society (1991) ให้คำจำกัดความการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ว่า การเดินทางไปเยือนแหล่งธรรมชาติโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการเรียนรู้ถึงวัฒนธรรม และประวัติศาสตร์ด้วยความระมัดระวังไม่ให้เกิดการเปลี่ยนแปลงหรือทำลายคุณค่าของระบบนิเวศและในขณะเดียวกันก็ช่วยสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจที่ส่งผลให้การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติเกิดประโยชน์ต่อประชาชนท้องถิ่น

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2539) ให้คำจำกัดความว่า การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ คือ การเดินทางไปยังสถานที่ท่องเที่ยวแห่งใดแห่งหนึ่ง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการศึกษา ชื่นชม และเพลิดเพลินไปกับทัศนียภาพธรรมชาติ สภาพสังคม วัฒนธรรม และชีวิตของคนในท้องถิ่น บนพื้นฐานความรู้และความรับผิดชอบต่อระบบนิเวศ

สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (2539) ให้คำจำกัดความการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ว่า เป็นการท่องเที่ยวที่ดำเนินการภายใต้ขีดจำกัดความสามารถของธรรมชาติ และต้องตระหนักถึงการมีส่วนร่วมของประชากร ชุมชนชนบทชนบทนิยม ประเพณี ที่มีต่อขบวนการท่องเที่ยวอีกทั้งต้องยอมรับให้ประชาชนทุกส่วนได้รับผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจที่เกิดจากการท่องเที่ยวอย่างเสมอภาคเท่าเทียมกัน และต้องชี้ให้เห็นถึงความไว้วางใจของประชาชนท้องถิ่นและชุมชนในพื้นที่ที่ท่องเที่ยวนั้นๆ

ราชบัณฑิตยสถาน (2542) ให้คำจำกัดความของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ว่า การท่องเที่ยวอย่างมีความรับผิดชอบในแหล่งท่องเที่ยวที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น และแหล่งวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศสิ่งแวดล้อมและการท่องเที่ยว โดยมีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของผู้ที่เกี่ยวข้อง ภายใต้การจัดการอย่างมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น เพื่อมุ่งให้เกิดจิตสำนึกต่อการรักษาระบบนิเวศอย่างยั่งยืน

พจนานุกรม (2546) ให้คำนิยามของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ว่าโดยส่วนใหญ่จะให้ความสำคัญในเรื่องการพัฒนาการท่องเที่ยวที่คู่ไปกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ในบริบทสังคมไทยที่คนกับธรรมชาติมีความผูกพันใกล้ชิดกัน แนวคิดนี้จึงเน้นบทบาทของคนและชุมชนมากขึ้น

จากการให้คำนิยามและคำจำกัดความของนักวิชาการหลายท่าน ผู้วิจัยสามารถสรุปความได้ว่า การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ (Conservation Tourism) หมายถึง การท่องเที่ยวอย่างมีความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม โดยไม่ก่อให้เกิดการรบกวนทำลายแก่ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รักษาสมดุลทางธรรมชาติให้คงอยู่ในสภาพเดิม รวมไปถึงการอนุรักษ์ทางด้านวัฒนธรรม ประเพณี ขนบธรรมเนียม วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนในท้องถิ่นให้คงอยู่ในสภาพเดิม

2.1.2 แนวคิดพื้นฐานของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

ครรรชนี เอมพันธุ์ และสุรเชษฎ์ เชนฐมาส (2539) ได้กล่าวถึงแนวคิด ที่เป็นพื้นฐานหรือหลักการของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ โดยสรุปได้ดังนี้

- 1) เป็นการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ (Nature-Based) รวมถึงแหล่งวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ ซึ่งมีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น (Identical or unique) และทรงคุณค่าในพื้นที่
- 2) เป็นการท่องเที่ยวอย่างมีความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม (Responsibly travel) และมีการจัดการอย่างยั่งยืน (Sustainable Management) ไม่ก่อให้เกิดผลกระทบหรือส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมก่อนข้างค้ำ และช่วยส่งเสริมการรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยวให้ยั่งยืนตลอดไป
- 3) เป็นการท่องเที่ยวที่มีกระบวนการเรียนรู้ (Learning) และการให้การศึกษา (Education) เกี่ยวกับระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยว เพื่อเพิ่มพูนความรู้ (Knowledge) ความประทับใจ (Appreciation) และประสบการณ์ (Experience) ที่มีคุณค่าซึ่ง จะสร้างความตระหนักและจิตสำนึกที่ถูกต้องทางด้านการอนุรักษ์ทั้งค่อนักท่องเที่ยว ประชาชนท้องถิ่นตลอดจนผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้อง
- 4) เป็นการท่องเที่ยวที่นำไปสู่การกระจายรายได้ ทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับประเทศโดยคำนึงถึงการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น (Involvement of local community or people participation) ในภาคบริการต่างๆ เพื่อก่อให้เกิดผลประโยชน์ต่อท้องถิ่น (local benefit) มากกว่าการท่องเที่ยวที่เคยส่งเสริมกันมาตั้งแต่อดีตจนกระทั่งปัจจุบันที่เรียกว่า Conventional Tourism ซึ่งมักจะเป็นการท่องเที่ยวแบบหมู่คณะใหญ่ๆ (Mass Tourism) ที่ผลประโยชน์ส่วนใหญ่มักจะตกอยู่กับผู้ประกอบการหรือบริษัทนำเที่ยวเท่านั้น

2.1.3 องค์ประกอบของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

ดร.ชนิ เอมพันธุ์ และสุรเชษฐ์ เชนรุมาส (2538) กล่าวว่า โดยทั่วไปแล้วการวางแผนการท่องเที่ยวซึ่งรวมไปถึงการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ด้วยนั้นจะเกี่ยวข้องกับองค์ประกอบสำคัญ 4 ประการ ดังนี้

1) ทรัพยากรการท่องเที่ยว (Natural Resource Tourism) การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เกี่ยวข้องกับธรรมชาติที่ยังดำรงไว้ซึ่งสภาพดั้งเดิมของระบบนิเวศ (First hand ecosystem) และวัฒนธรรมท้องถิ่นที่มีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น แหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ส่วนใหญ่จึงมักปรากฏอยู่ในพื้นที่อนุรักษ์ เช่น อุทยานแห่งชาติ เขตรักษาพันธุ์ สัตว์ป่า และอุทยานประวัติศาสตร์ เป็นต้น

สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (2539) กล่าวถึงแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติว่าเป็นแหล่งที่มีจุดเด่นเป็นสิ่งที่ดึงดูดใจนักท่องเที่ยว (Nature Attractions) และค้ำขาดจากโลกภายนอก (Solitude) ซึ่งนักท่องเที่ยวจะไม่ได้สัมผัสที่บ้านนอกจากนี้ยังได้ให้ความหมายของทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยวว่าหมายถึงแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นจุดหมาย (Destination) ของการท่องเที่ยว ซึ่งหมายถึงพื้นที่รองรับนักท่องเที่ยว พื้นที่แหล่งท่องเที่ยวจะมีทรัพยากรที่เป็นสิ่งดึงดูดใจนักท่องเที่ยว ความดึงดูดใจเหล่านั้นอาจเป็นความดึงดูดใจของนักท่องเที่ยวประเภทใดประเภทหนึ่ง แต่อาจไม่เป็นสิ่งดึงดูดใจของนักท่องเที่ยวประเภทอื่น ดังนั้นสภาพทรัพยากรจึงมีความสัมพันธ์โดยตรงกับตลาดการท่องเที่ยว นอกจากความดึงดูดใจในทรัพยากรแล้วในบางพื้นที่ยังมีกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว ดังนั้นทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยวจึงหมายถึงถึงศักยภาพในการประกอบกิจกรรมของนักท่องเที่ยวด้วย โดยได้แบ่งแหล่งท่องเที่ยวออกเป็น 3 ประเภทใหญ่ๆ คือ แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ (Nature destination) และแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม (Cultural destination) ซึ่งรวมเอาแหล่งท่องเที่ยวศาสนา ประวัติศาสตร์ และโบราณคดี (Historical, Archaeological and Regions destination) และแหล่งท่องเที่ยวศิลปวัฒนธรรม และประเพณี (Art, Culture and Traditional destinations) เข้าไว้ด้วยกัน

ดังนั้น หากมองการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เป็นอุตสาหกรรมบริการอย่างหนึ่ง แหล่งท่องเที่ยวดังกล่าวข้างต้นจัดได้ว่าเป็นวัตถุดิบเพื่อรองรับการท่องเที่ยว และเป็นวัตถุดิบประเภทใช้แล้วไม่หมดไป หรือสูญหายหากมีการควบคุมป้องกันด้วยการวางแผนอย่างเป็นระบบ และนำไปสู่การปฏิบัติอย่างจริงจังและต่อเนื่อง ซึ่งจะเป็นการสนับสนุนให้แหล่งท่องเที่ยว ยังประโยชน์ต่อการท่องเที่ยวได้อย่างยั่งยืนโดยไม่เสื่อมโทรมลงไป ทั้งยังไม่ส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศจนเกินขีดความสามารถของระบบที่จะรองรับได้ (Carrying capacity)

2) นักท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ สามารถจำแนกได้เป็น 4 ประเภท ดังต่อไปนี้ (สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย, 2540)

ประเภทที่ 1 นักท่องเที่ยวแบบหัวกระทิ (Hard-core nature tourists) เป็นนักท่องเที่ยวที่เน้นความสำคัญในการศึกษาค้นคว้าขณะ ที่เที่ยวชมธรรมชาติ

ประเภทที่ 2 นักท่องเที่ยวธรรมชาติแบบอุทิศตน (Dedicated nature tourists) เป็นนักท่องเที่ยวที่เน้นเจาะจงไปที่สถานี่ธรรมชาติโดยเฉพาะเพื่อจะารู้ได้เข้าใจในธรรมชาติ หรือประเพณีท้องถิ่น

ประเภทที่ 3 นักท่องเที่ยวธรรมชาติเป็นหลัก (Mainstream nature tourists) เป็นนักท่องเที่ยวที่ชอบไปสถานที่แปลกๆ ที่ไม่เคยไปมาก่อน เช่น ไปเยือนลุ่มน้ำอเมซอน (Amazon) อุทยานกอร์ลาในรวันดา (Rwanda Gorilla Park) หรือจุดหมายปลายทางอื่นๆ ที่เป็นการริเริ่มสำหรับโปรแกรมท่องเที่ยวพิเศษ

ประเภทที่ 4 นักท่องเที่ยวธรรมชาติตามโอกาส (Casual nature tourists) เป็นนักท่องเที่ยวที่บังเอิญต้องไปชมธรรมชาติ เพราะเป็นส่วนหนึ่งของโปรแกรมท่องเที่ยวที่ตนได้เลือกไป

3) การตลาด นับเป็นส่วนสำคัญในการชักจูงนักท่องเที่ยวให้ไปท่องเที่ยวโดยเป็นสื่อกลางระหว่างนักท่องเที่ยว ผู้ประกอบการ และแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งในเชิงการตลาดจะต้องทำความเข้าใจให้ชัดเจนว่า การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์มีลักษณะอย่างไร โดยการให้ข้อมูลและสิ่งที่คาดหวังจากการท่องเที่ยว (Expectation) อย่างถูกต้องแก่นักท่องเที่ยว เพื่อเป็นการช่วยให้นักท่องเที่ยวตัดสินใจว่ารูปแบบของการท่องเที่ยวในลักษณะเช่นนี้เหมาะสม กับความสนใจ และตรงตามความต้องการของตนเองหรือไม่ และสามารถยอมรับกฎ หรือกติกาของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ได้หรือไม่

ดังนั้น จึงเห็นได้ว่าการตลาดเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการเลือกสรรประเภทและคุณภาพของนักท่องเที่ยว เพื่อส่งเสริมสนับสนุน การท่องเที่ยวในเชิงคุณภาพ (Qualitative Tourism) มากกว่าการท่องเที่ยวในเชิงปริมาณ (Quantitative Tourism) อันจะเป็นหนทาง นำไปสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ซึ่งส่วนใหญ่งานด้านการส่งเสริมการตลาดเป็นหน้าที่ของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย

4) การบริการ การท่องเที่ยวซึ่งรวมถึงการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ต้องการสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ที่จำเป็นต่อการสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวในขณะที่มีกิจกรรมการท่องเที่ยวแต่การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์นั้นต้องการบริการที่เน้นการให้ข้อมูลข่าวสารและบริการเพื่อให้ให้นักท่องเที่ยวได้รับประสบการณ์ความรู้ความเข้าใจอย่างลึกซึ้งเกี่ยวกับธรรมชาติและ

วัฒนธรรมท้องถิ่นท้องถิ่น เช่น บริการด้านสื่อความหมายธรรมชาติการมีส่วนร่วมของประชาชนท้องถิ่นในภาคบริการ ซึ่งได้แก่ การจัดที่พักที่สอดคล้องกลมกลืนกับธรรมชาติและวัฒนธรรมท้องถิ่น (Ecolodge) เป็นมัลคฤเทศก์นำทางในการเดินป่า เป็นต้น

2.1.4 หลักการที่สำคัญของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ (Conservation Tourism) คือ (ไพฑูริย์ พงสะบุตร, 2552)

1) จะต้องมีการอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยวต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวทางธรรมชาติหรือทรัพยากรการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ให้คงสภาพเดิมไว้ให้มากที่สุด ไม่ถูกทำลาย

2) กระตุ้นจิตสำนึกของคนในท้องถิ่นให้พยายามดูแลรักษาและปกป้องทรัพยากรการท่องเที่ยวเหล่านั้น โดยไม่กระทำการใด ๆ ที่เป็นผลเสียต่อทรัพยากรการท่องเที่ยว เพียงเพื่อหวังผลประโยชน์ส่วนตน

3) ให้ความรู้ความเข้าใจแก่นักท่องเที่ยว เพื่อตระหนักถึงคุณค่าและความสำคัญของแหล่งท่องเที่ยวที่ตนเดินทางเข้าไปเยือน และให้ความร่วมมือแก่ชุมชนในท้องถิ่นในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม อันเป็นมรดกตกทอดของคนในท้องถิ่นนั้น ๆ ไว้คงสภาพที่ดีต่อไปนาน ๆ

2.1.5 การวางแผนและจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ (ยูวดี นิธิลัมตระกูล, 2539) สามารถสรุปได้ดังนี้

1) การสร้างจิตสำนึกเกี่ยวกับการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมถือว่าเป็นปัจจัยพื้นฐานสำคัญของแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ หากธรรมชาติและระบบนิเวศได้รับผลกระทบจากการใช้ประโยชน์ในรูปแบบใดก็ตาม โอกาสที่ธรรมชาติและระบบนิเวศเหล่านั้นจะเสื่อมโทรมลงหรือถูกทำลายคือคุณค่าไปก็มีอยู่สูง ดังนั้นการให้ความรู้ ความเข้าใจ และหรือการสร้างจิตสำนึกแก่นักท่องเที่ยวหรือผู้มาเยือนเกี่ยวกับความจำเป็นในการปกป้องรักษาธรรมชาติแวดล้อมระหว่างการเดินทางท่องเที่ยวเพื่อให้คงอยู่สนองความต้องการของคนทั่วไป จึงเป็นสิ่งที่ต้องกระทำ นอกจากนี้การสร้างจิตสำนึกด้านการอนุรักษ์ยังรวมไปถึงบุคคลกลุ่มอื่นๆ เช่น ชาวบ้านในชุมชนท้องถิ่น มัลคฤเทศก์และเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ดูแลรับผิดชอบแหล่งท่องเที่ยวนั้นด้วย วิธีการสร้างจิตสำนึกเกี่ยวกับการอนุรักษ์มีหลายรูปแบบแต่สำหรับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์นั้น มักจะเน้นวิธีการจัดทำโปรแกรมสื่อความหมายธรรมชาติ (Interpretation Programs) เช่น การจัดให้มีศูนย์สื่อความหมายธรรมชาติ (Interpretive Center) ในแหล่งท่องเที่ยวจัดให้มีเอกสารสิ่งพิมพ์ที่จำเป็นต่อการศึกษาเรียนรู้ จัดให้มีนิทรรศการ แผ่นป้ายบรรยายตามบริเวณหรือจุดท่องเที่ยวต่าง ๆ จัดให้มีเส้นทางเดินเท้า หรือทางเดินป่าที่ให้ประสบการณ์ในการเรียนรู้ธรรมชาติหลากหลายแก่ผู้มา

เยือน รวมไปถึงการฝึกอบรมมัคคุเทศก์และเจ้าหน้าที่ของรัฐ ที่รับผิดชอบแหล่งท่องเที่ยวให้สามารถชี้แนะและอธิบายเกี่ยวกับธรรมชาติและนิเวศวิทยาของสิ่งต่าง ๆ ที่นักท่องเที่ยวพบเห็น

2) ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ (Ecotourism) มักเป็นกลุ่มนักท่องเที่ยวที่มีความปรารถนาหรือสนใจที่จะศึกษาเรียนรู้เกี่ยวกับธรรมชาติในลักษณะต่าง ๆ และสภาพภูมิทัศน์ตามธรรมชาติ ตลอดจนแหล่งธรรมชาติที่ยากลำบากต่อการเดินทางและทำทาส และมักจะ ไม่สนใจความสะดวกสบาย เช่น การเดินทางท่องเที่ยวแบบชายหาด พักรีสอร์ท หรือโรงแรมหรูๆ กลุ่มนักท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์จึงต้องการการบริการและสิ่งอำนวยความสะดวกที่ให้ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับธรรมชาติแวดล้อมมากกว่า ดังนั้น การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์จึงจะต้องพิจารณาถึงการจัดการให้มีการสื่อความหมายธรรมชาติเพื่อให้ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับธรรมชาติในแง่มุมต่างๆ ทั้งในระดับกว้างและระดับลึกซึ้ง ซึ่งเท่ากับเป็นการเพิ่มพูนประสบการณ์ให้แก่นักท่องเที่ยว และได้รับความพึงพอใจกลับไป

3) การมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น สภาพเศรษฐกิจและชุมชนท้องถิ่นที่ตั้งอยู่ในและรอบๆ แหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ อย่างเช่น อุทยานแห่งชาติ ควรได้รับการพิจารณาให้เป็นวัตถุประสงค์หรือองค์ประกอบที่สำคัญของการส่งเสริมและจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เพราะการท่องเที่ยวมีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนท้องถิ่นในระยะยาวมากกว่ากิจกรรมอื่นๆ ซึ่งมีผลกระทบต่อความอยู่รอดของธรรมชาติแวดล้อม ดังนั้น การเปิดโอกาสให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในรูปแบบต่างๆ จะช่วยให้ชุมชนได้รับผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวทั้งทางตรงและทางอ้อม รูปแบบของการมีส่วนร่วมของชุมชน เช่น การลงทุนเกี่ยวกับสิ่งอำนวยความสะดวกขนาดเล็กที่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมต่ำ การเป็นมัคคุเทศก์ การนำสินค้าที่เป็นศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านมาขายแก่นักท่องเที่ยว และการจ้างงานในส่วนบริการอื่นๆ เป็นต้น

จากการศึกษาข้อมูลข้างต้นทำให้ทราบว่า การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เป็นรูปแบบหนึ่งของการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน โดยมีองค์ประกอบที่สำคัญได้แก่ แหล่งท่องเที่ยว นักท่องเที่ยว และคนในชุมชนท้องถิ่น ซึ่งมีส่วนเกี่ยวเนื่องเชื่อมโยงเพื่อให้เกิดการท่องเที่ยวอย่างมีความรับผิดชอบ โดยไม่ก่อให้เกิดการรบกวนทำลายแก่ทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อม รักษาสมดุลทางธรรมชาติให้คงอยู่ในสภาพเดิม รวมไปถึงการอนุรักษ์ทางด้านวัฒนธรรม ประเพณีขนบธรรมเนียม วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนในท้องถิ่นให้คงอยู่ในสภาพเดิม

2.1.6 แนวคิดการกำหนดเกณฑ์มาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์

สำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว (2552) กล่าวว่า การที่นักท่องเที่ยวเลือกเข้าไปเยี่ยมชมแหล่งท่องเที่ยวใดนั้น แหล่งท่องเที่ยวนั้นจะต้องมีความดึงดูดใจและความน่าสนใจอยู่ในระดับที่ก่อให้เกิดความพึงพอใจแก่นักท่องเที่ยวได้ ซึ่งศักยภาพในการดึงดูดใจสำหรับแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ ประกอบด้วยหลายปัจจัย ได้แก่ คุณค่าทางประวัติศาสตร์ความเป็นเอกลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยว ความสวยงามของแหล่งท่องเที่ยว ความสะดวกในการเข้าถึง ความปลอดภัย และความสามารถในการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว เป็นต้น นอกจากองค์ประกอบด้านศักยภาพในการดึงดูดใจ แหล่งท่องเที่ยวควรมีศักยภาพในการรองรับด้านการท่องเที่ยวด้วย ไม่ว่าจะเป็นในด้านการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐาน และการสนับสนุนทางด้านนโยบาย ด้านงบประมาณ และด้านบุคลากรจากหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และองค์กรท้องถิ่น ซึ่งจะทำให้แหล่งท่องเที่ยวสามารถดำรงอยู่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ อย่างไรก็ตาม การที่แหล่งท่องเที่ยวจะสามารถดำรงอยู่ได้นั้น การบริหารจัดการเป็นองค์ประกอบหนึ่งที่มีความสำคัญ ทั้งในด้านการจัดการด้านการอนุรักษ์ การฟื้นฟูสภาพของแหล่งท่องเที่ยว การมีมาตรการป้องกันผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นกับตัวแหล่งท่องเที่ยว รวมทั้งการจัดการด้านการท่องเที่ยว เช่น การบริการและการจัดกิจกรรมท่องเที่ยวที่เหมาะสม นอกจากนี้เป้าหมายของการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ที่เน้นการท่องเที่ยวเพื่อให้นักท่องเที่ยวได้รับความรู้ ความเข้าใจต่อประวัติศาสตร์และโบราณคดี ภูมิปัญญา และวัฒนธรรมของท้องถิ่น รวมถึงการสร้างจิตสำนึกและความรับผิดชอบต่อการรักษาวัฒนธรรมและคุณค่าของสภาพแวดล้อม โดยที่ชุมชนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมต่อการบริหารจัดการท่องเที่ยวนี้ ทำให้การกำหนดเกณฑ์มาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวในครั้งนี้จึงให้ความสำคัญต่อการให้ความรู้และการสร้างจิตสำนึก รวมทั้งการจัดการด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นด้วย

จากแนวคิดการกำหนดเกณฑ์มาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงได้กำหนดองค์ประกอบพื้นฐานสำหรับประเมินมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวเมืองโบราณ โนนเมืองไว้ 5 ด้าน ได้แก่

- 1) ศักยภาพด้านสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว
- 2) ศักยภาพด้านสิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยว
- 3) ศักยภาพด้านการรองรับการท่องเที่ยว
- 4) ศักยภาพด้านการบริหารจัดการการท่องเที่ยว
- 5) ศักยภาพด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน

2.2 กฎบัตรที่เกี่ยวข้อง

กฎบัตรเวนิซ (The Venice, 1964) ว่าด้วยเรื่อง กฎบัตรระหว่างประเทศเพื่อการอนุรักษ์และบูรณะโบราณสถานและแหล่งที่ตั้ง เป็นมาตรฐานที่ยอมรับในระดับสากลถึงหลักการที่ใช้แนวความคิดและวิธีปฏิบัติที่สำคัญต่อการอนุรักษ์และบูรณะแหล่งโบราณสถาน สามารถสรุปใจความสำคัญที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยได้ว่า

ข้อ 2 การอนุรักษ์และบูรณะโบราณสถาน (Conservation) จะต้องนำเอาวิชาการและเทคนิคในทุกสาขาที่อาจนำมาใช้ในการศึกษาและคุ้มครองมรดกทางสถาปัตยกรรมมาใช้ในการดำเนินการ

ข้อ 12 การซ่อมแซม (Restoration) แทนที่ส่วนที่ขาดหายไปต้องมีความกลมกลืนกับสภาพโดยรวม แต่ในขณะที่เดียวกันจะต้องเห็นได้ถึงความแตกต่างไปจากส่วนดั้งเดิม เพื่อที่ว่าการบูรณะจะไม่สร้างหลักฐานทางด้านศิลปะหรือประวัติศาสตร์ที่เป็นเท็จ

ข้อ 16 การดำเนินงานทุกด้านของการสงวนรักษา การบูรณะหรือการขุดค้นจะต้องมีการบันทึก (Report and Publication) ข้อมูลอย่างชัดเจนในรูปแบบของรายงานการวิเคราะห์วิจารณ์ พร้อมกับผัง รูปแบบ ลายเส้นและภาพถ่ายประกอบเสมอ ทุกขั้นตอนของการทำงานต้องเก็บบันทึกรายงานนี้ไว้ในห้องจดหมายเหตุของสถาบันสาธารณะ ให้สามารถค้นคว้าได้และควรจัดพิมพ์เผยแพร่รายงานนี้ด้วย

กฎบัตรวอชิงตัน (Washington Charter, 1987) ว่าด้วยเรื่อง การอนุรักษ์เมืองและชุมชนเมืองประวัติศาสตร์ เป็นกฎบัตรระหว่างประเทศที่เสริมมาจากกฎบัตรเวนิซ อธิบายถึงหลักการวัตถุประสงค์ และวิธีการที่จำเป็นต่อการอนุรักษ์เมืองและชุมชนเมือง ส่งเสริมให้เกิดความกลมกลืนของทั้งวิถีชีวิตความเป็นส่วนตัวและสังคมชุมชนในพื้นที่นั้นๆ และกระตุ้นให้เกิดการอนุรักษ์สมบัติทางวัฒนธรรม ซึ่งก่อให้เกิดความทรงจำแก่นุชนชาติ สามารถสรุปใจความสำคัญที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยได้ดังนี้

1. การอนุรักษ์เมืองประวัติศาสตร์ และชุมชนเมืองอื่นๆ (The conservation of historic towns and other historic urban areas) จะต้องผสมเป็นส่วนหนึ่งของนโยบายการพัฒนาด้านเศรษฐกิจและสังคมและการวางผังเมือง ผังภูมิภาคในทุกระดับ เพื่อให้มีประสิทธิภาพสูงสุด
2. การเข้ามามีส่วนร่วมของผู้อาศัยในพื้นที่ (The participation and the involvement of the residents) ที่มีความสำคัญต่อความสำเร็จของแผนงานการอนุรักษ์ และควรได้รับการสนับสนุนการอนุรักษ์เมืองและชุมชนประวัติศาสตร์จะเกี่ยวข้องกับผู้อยู่อาศัยในพื้นที่เป็นอันดับแรก
3. การบำรุงรักษาอย่างต่อเนื่อง (Continuing maintenance) มีความสำคัญมากต่อการอนุรักษ์เมืองและชุมชนประวัติศาสตร์ที่มีประสิทธิภาพ

4. การใช้สอยและกิจกรรมใหม่ (New functions and activities) ควรจะเข้ากันได้กับลักษณะของเมืองและชุมชนเมืองประวัติศาสตร์การประยุกต์การใช้สอยพื้นที่เหล่านี้ให้เข้ากับวิถีชีวิตในปัจจุบันต้องมีการดำเนินการหรือการปรับปรุงสาธารณูปโภค สาธารณูปการด้วยความระมัดระวัง

กฎบัตรโลซานน์ (Charter for the Protection and Management of the Archaeological Heritage, 1990) ว่าด้วยเรื่อง การปกป้องคุ้มครองและการจัดการมรดกทางโบราณคดี กฎบัตรนี้ได้รับแรงบันดาลใจจากความสำเร็จของกฎบัตรเวนิซในฐานะที่เป็นแนวทางและแหล่งความคิดสำหรับนโยบายและการปฏิบัติของรัฐบาล ของผู้ทรงคุณวุฒิ ซึ่งจะสะท้อนถึงหลักการพื้นฐานและแนวทางปฏิบัติที่เป็นที่ยอมรับ สามารถสรุปใจความสำคัญที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยได้ดังนี้

ข้อ 2 นโยบายการปกป้องคุ้มครองที่ผสมกลมกลืน (Integrated Protection Policies) การมีส่วนร่วมของสาธารณชนที่มีประสิทธิภาพจะต้องเป็นส่วนหนึ่งของนโยบายการปกป้องคุ้มครองมรดกทางโบราณคดี เป็นสิ่งสำคัญในกรณีที่กลุ่มคนพื้นเมืองมีความเกี่ยวข้องกับมรดกทางโบราณคดีนั้น การมีส่วนร่วมต้องมีพื้นฐานอยู่บนความรู้ที่มีความจำเป็นในทุกการตัดสินใจ ดังนั้น การเตรียมข้อมูลต่างๆ เพื่อเผยแพร่ต่อสาธารณชนจึงเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของการปกป้องคุ้มครองที่ผสมกลมกลืน

ข้อ 4 การสำรวจ (Survey) ถือเป็นงานที่ต้องปฏิบัติเป็นพื้นฐานในการปกป้องคุ้มครองและการจัดการมรดกทางโบราณคดี การจัดทำบัญชีรายชื่อมรดกทางโบราณคดีจะเป็นการสร้างฐานข้อมูลเบื้องต้นในการศึกษาและการวิจัย ดังนั้นจึงควรถือว่าการจัดทำรายชื่อนี้เป็นกระบวนการที่ต่อเนื่องและไม่หยุดนิ่ง บัญชีรายชื่อมรดกทางโบราณคดีควรประกอบด้วยข้อมูลหลายระดับของความสำคัญและความน่าเชื่อถือ แม้เป็นเพียงความรู้ที่ผิวเผินก็สามารถเป็นจุดเริ่มต้นสำหรับมาตรการในการปกป้องคุ้มครองได้

ข้อ 6 การบำรุงรักษาและการอนุรักษ์ (Maintenance and Conservation) การจัดการมรดกทางโบราณคดีควรได้แก่การสงวนรักษาโบราณสถานไว้ ณ บริเวณที่ค้นพบ รวมถึงการอนุรักษ์การเก็บรักษาข้อมูลและสิ่งของที่ได้รวบรวมไว้ในระยะยาวอย่างเหมาะสม โดยข้อจำกัดทางด้านงบประมาณซึ่งไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ การบำรุงรักษาที่มีประสิทธิภาพจึงต้องกระทำบนพื้นฐานด้วยการเลือกสรรตามความจำเป็น ดังนั้นควรนำการบำรุงรักษานั้นมาปรับใช้กับโบราณสถานหรือแหล่งโบราณคดีตัวอย่างที่ได้รับการประเมินตามกระบวนการทางวิทยาศาสตร์แล้วถึงคุณภาพและความเป็นตัวแทนของแหล่ง และไม่ควรจำกัดเฉพาะเพียงโบราณสถานที่มีชื่อเสียงและดึงดูดสายตาเท่านั้น

ข้อ 7 การนำเสนอ การให้ข้อมูลและการปฏิสังขรณ์ (Presentation, Information, Reconstruction) ควรกระทำด้วยความระมัดระวังอย่างยิ่งเพื่อหลีกเลี่ยงการรบกวนหลักฐานทางโบราณคดีที่ยังหลงเหลืออยู่และควรคำนึงถึงหลักฐานจากแหล่งที่มาต่าง ๆ ทั้งหมดเพื่อบรรลุถึงความเป็นของแท้ดั้งเดิม

กฎบัตรเม็กซิโก (Charter on the Built Vernacular Heritage, 1999) ว่าด้วยเรื่อง มรดกสิ่งก่อสร้างพื้นถิ่น เป็นกฎบัตรที่ได้เพิ่มเติมมาจากกฎบัตรเวนิซเพื่อเป็นหลักในการวางแผนดูแลและคุ้มครองมรดกสิ่งก่อสร้างพื้นถิ่น สามารถสรุปใจความสำคัญที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยได้ดังนี้

1. การอนุรักษ์มรดกสิ่งก่อสร้างพื้นถิ่น (The conservation of the built vernacular heritage) ต้องดำเนินการ โดยผู้เชี่ยวชาญหลายสาขาวิชา ในขณะที่ต้องคำนึงถึงการพัฒนาและความเปลี่ยนแปลงที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ และความจำเป็นที่ต้องเคารพต่อลักษณะเฉพาะทางวัฒนธรรมของชุมชน และการอนุรักษ์ที่ดีจะต้องคงไว้ซึ่งลักษณะที่แสดงความเป็นตัวตนของกลุ่มของสิ่งก่อสร้างและชุมชนเป็นรายภูมิภาคไป

2. การวิจัยและจัดเก็บข้อมูล (Research and documentation) การดำเนินงานทางกายภาพต่อโครงสร้างของสิ่งก่อสร้างพื้นถิ่นควรกระทำด้วยความระมัดระวัง และควรมีการวิเคราะห์รูปทรงและโครงสร้างอย่างสมบูรณ์ก่อน เอกสารข้อมูลนี้ควรจัดเก็บไว้ในหอจดหมายเหตุที่ซึ่งสาธารณชนสามารถเข้าถึงได้

3. การประยุกต์การใช้สอย (Adaptation) การประยุกต์การใช้สอยและการนำโครงสร้างของสิ่งก่อสร้างพื้นถิ่นกลับมาใช้ใหม่ควรกระทำในลักษณะที่เคารพต่อความผสมกลมกลืนของโครงสร้างของลักษณะเฉพาะและรูปทรงของสิ่งก่อสร้าง ในขณะที่ไปกันได้กับมาตรฐานการอยู่อาศัยซึ่งเป็นที่ยอมรับ ในกรณีที่ไม่มีการเว้นช่วงการใช้สอยของสิ่งก่อสร้างพื้นถิ่นให้นำข้อกำหนดตามจารีตของชุมชนมาใช้เป็นเครื่องมือในการดำเนินการได้

กฎบัตรระหว่างประเทศ (International Cultural Tourism Charter, 1999) ว่าด้วยเรื่อง การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม จากการประชุมสามัญโคมอส ครั้งที่ 12 ที่ประเทศเม็กซิโก สามารถสรุปใจความสำคัญที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยได้ดังนี้

1. กิจกรรมการสื่อความหมาย (Interpretation and presentation programmes) จะต้องสนับสนุนให้สาธารณชนได้ตระหนักถึงคุณค่าและให้ความร่วมมือช่วยเหลืออันจะส่งผลให้มรดกทั้งทางธรรมชาติและวัฒนธรรมดำรงอยู่สืบต่อไป

2. การอนุรักษ์การสื่อความหมาย และการพัฒนาการท่องเที่ยว (Conservation, interpretation and tourism development programmes) ควรตั้งอยู่บนพื้นฐานของความเข้าใจคุณค่า

ความสำคัญเฉพาะของแหล่งมรดกทางวัฒนธรรม พร้อมด้วยการศึกษาวิจัย ค้นคว้าข้อมูลใหม่ อย่างต่อเนื่อง ถือเป็นส่วนสำคัญของความเข้าใจและซาบซึ้งในคุณค่าของมรดกทางวัฒนธรรม

3. การวางแผนกิจกรรมการท่องเที่ยว (Planning for tourism activities) ควรจัดเตรียมความสะดวกสบาย ความปลอดภัยและสวัสดิการที่เหมาะสมแก่ผู้มาเยือน แต่จะต้องไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อลักษณะที่สำคัญตลอดจนต่อสภาพแวดล้อมของแหล่ง

4. ชุมชนและประชาชนในท้องถิ่น (Host communities and indigenous) ควรมีส่วนร่วมในการวางแผนการอนุรักษ์และจัดการการท่องเที่ยว

5. กิจกรรมการท่องเที่ยวและการอนุรักษ์ (Tourism and conservation activities) ต้องสร้างผลตอบแทนแก่ชุมชนท้องถิ่น

6. การส่งเสริมการท่องเที่ยว (Tourism promotion programmes) ต้องปกป้อง และรักษาคุณค่าลักษณะเฉพาะของมรดกทั้งทางธรรมชาติและทางวัฒนธรรม

กฎบัตรอิโคมอสไทย (2550) ว่าด้วยเรื่อง การอนุรักษ์และบริหารจัดการ โบราณสถานและมรดกวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้อง สำหรับหน่วยงานของรัฐองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน ประชาชนชาวไทย ซึ่งมีบทบาทหน้าที่ตามรัฐธรรมนูญและกฎหมาย ได้ใช้เป็นกรอบแนวทางการมาตรฐานในการอนุรักษ์มรดกศิลปวัฒนธรรมชาติร่วมกัน ซึ่งสามารถสรุปใจความสำคัญที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยได้ดังนี้

1. การอนุรักษ์และบริหารจัดการ โบราณสถานและมรดกวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องเป็นเรื่องของทุกคนในชาติจึงต้องคำนึงถึงหลักการที่ส่วนร่วม หลักการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น แต่ทั้งนี้ต้องสอดคล้องกับจารีต ประเพณี วัฒนธรรม เอกลักษณ์ และกฎหมายไทย

2. การอนุรักษ์โบราณสถานต้องพิจารณาว่าโบราณสถานนั้นมีคุณค่าโดดเด่นในด้านใดบ้าง เช่น ด้านสุนทรียภาพ ด้านโบราณคดี ด้านประวัติศาสตร์ ด้านศิลปกรรม ด้านสังคม เป็นต้น เพื่อวางแผนรักษาคุณค่าความสำคัญที่เด่นที่สุดเอาไว้ แต่ต้องคำนึงถึงคุณค่าความสำคัญในด้านที่รองลงมาด้วยตามความเหมาะสม

3. โบราณสถานและมรดกวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องเป็นสมบัติของประชาชนทุกคนในชาติ ชุมชนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นผู้ที่มีความสำคัญที่สุดในการปกป้องคุ้มครองให้คงอยู่ โดยหน่วยงานของรัฐทุกภาคส่วนมีหน้าที่สร้างความรู้ความเข้าใจ สร้างจิตสำนึกรับผิดชอบ ตลอดจนสร้างทัศนคติที่ดีต่อการอนุรักษ์แหล่งโบราณสถานและมรดกทางศิลปวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้อง ควรสนับสนุนให้มีเครือข่ายเพื่อการอนุรักษ์แหล่งโบราณสถานและมรดกศิลปวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องทุกพื้นที่ เพื่อเฝ้าระวังติดตาม ตรวจสอบมิให้มีการบุกรุก ทำลาย หรือทำให้เสื่อมค่าต่อมรดกศิลปวัฒนธรรมของชาติ

4. การบำรุงรักษาอย่างสม่ำเสมอและการใช้สอยอย่างต่อเนื่องคือการอนุรักษ์ขั้นพื้นฐานของมรดกวัฒนธรรมที่ดีที่สุด

5. แผนปฏิบัติการต้องมีความชัดเจน และเป็นไปได้ ทั้งนี้ต้องมีการปรับปรุงให้สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบันก่อนลงมือปฏิบัติจริง

6. การรวบรวมองค์ความรู้เพื่อสื่อความหมาย ควรได้รับความสะดวกในการเข้าถึงแหล่งข้อมูลที่เป็นองค์ความรู้ และแหล่งข้อมูลดังกล่าว ต้องเป็นข้อมูลที่มีคุณภาพ มีความถูกต้อง ได้รับการตรวจสอบและรับรองในแง่วิชาการจากผู้รู้แล้ว

7. ความสำเร็จของการอนุรักษ์โบราณสถานและมรดกวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องขึ้นอยู่กับ การเข้ามามีส่วนร่วมและให้การสนับสนุนของผู้ที่อาศัยในพื้นที่ และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รวมทั้งความพร้อมที่จะรับดูแลบำรุงรักษาอย่างต่อเนื่องสืบไป จึงควรจัดให้มีแผนงานเผยแพร่ข้อมูลแก่ประชาชนในพื้นที่และมาตรการช่วยเหลือทางการเงินในการอนุรักษ์และพัฒนา

จากการศึกษากฎบัตรที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์โบราณสถาน อันได้แก่ กฎบัตรเวนิซ (1964) กฎบัตรวอร์ซิงตัน (1987) กฎบัตรโลซานน์ (1990) กฎบัตรเม็กซิโก (1999) กฎบัตรระหว่างประเทศว่าด้วยการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม (1999) และกฎบัตรอิคอมอสไทย (2550) เพื่อใช้เป็นกรอบแนวคิดในการวางแผนอนุรักษ์แหล่งโบราณสถาน และแนวทางในการปฏิบัติที่เป็นมาตรฐานสากล ผู้วิจัยสามารถสรุปสาระสำคัญของกฎบัตรที่กล่าวมาข้างต้นได้ดังนี้

- 1) การอนุรักษ์เป็นหน้าที่ของทุกคนที่จะต้องช่วยกันดูแลรักษา
- 2) การอนุรักษ์ต่อทำอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอโดยคำนึงถึงคุณค่าด้านสุนทรียภาพ ด้านโบราณคดีด้านประวัติศาสตร์ ด้านศิลปกรรม ด้านสังคม
- 3) คนในชุมชนท้องถิ่นต้องมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว
- 4) นโยบายและแผนการดำเนินงานจะต้องสอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบันและสามารถปฏิบัติได้จริง
- 5) ทุกขั้นตอนของการทำงานต้องเก็บบันทึกรายงานไว้เป็นหลักฐาน สามารถนำข้อมูลมาเผยแพร่ต่อสาธารณชนได้

3. แนวคิดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนและการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว

3.1 การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

3.1.1 ความหมายของการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

เสรี วงษ์ไพจิตร (2534) ให้ความหมายว่า เป็นรูปแบบการพัฒนาการท่องเที่ยวให้เจริญเติบโตไปในทิศทางที่เหมาะสม โดยรักษาสภาพแวดล้อมที่ดึงดูดใจเดิมไว้คงอยู่ควบคู่ไปกับการพัฒนาที่มุ่งอนุรักษ์คุณค่าทรัพยากรธรรมชาติ เป็นการพัฒนาโดยถือว่าการท่องเที่ยวเป็นส่วนหนึ่งของสิ่งแวดล้อมในระบบนิเวศ สามารถใช้ประโยชน์จากสิ่งแวดล้อมโดยไม่ทำให้เป็นการเปลี่ยนแปลงหรือทำลาย

Butler (1993) ให้ความหมายของการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนว่า เป็นรูปแบบของการท่องเที่ยวที่สามารถดำรงคุณค่าหรือความเป็นประโยชน์ของแหล่งท่องเที่ยวได้ยาวนาน ไม่มีที่สิ้นสุด และไม่สร้างความเสื่อมโทรมหรือเปลี่ยนแปลงสิ่งแวดล้อมของแหล่งและบริเวณโดยรอบ

องค์การการท่องเที่ยวโลก (UNWTO, 1994) ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนจากการประชุม Globe ที่ประเทศแคนาดา ว่า การพัฒนาการท่องเที่ยวที่สามารถตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว และผู้เป็นเจ้าของท้องถิ่นในปัจจุบัน โดยมีการปกป้องและสงวนรักษาโอกาสต่าง ๆ ของอนุชนรุ่นหลังด้วย การท่องเที่ยวแบบยั่งยืนเป็นการจัดการทรัพยากรเพื่อตอบสนองความจำเป็นทางเศรษฐกิจ สังคม และความงามทางสุนทรียภาพ ในขณะเดียวกันก็สามารถรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมและระบบนิเวศเอาไว้ด้วย

ฐิติทธิ์ ชูชาติ (2538) ให้ความหมายว่า การใช้ทรัพยากรทางการท่องเที่ยวที่มีอยู่อย่างมีประสิทธิภาพ ด้วยการนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดทั้งในปัจจุบันและอนาคต พยายามลดความเสียหายที่จะเกิดขึ้นจากการใช้ทรัพยากร หรือทำให้กระทบต่อทรัพยากรให้น้อยที่สุด สงวนรักษาไว้คงอยู่สภาพเดิม การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนเป็นการพัฒนาที่สามารถตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวและเจ้าของท้องถิ่นขณะเดียวกันก็ต้องรักษาทรัพยากรการท่องเที่ยวไว้ให้อนุชนรุ่นหลัง

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2542) ได้ให้ความหมายว่า การท่องเที่ยวกลุ่มใหญ่หรือกลุ่มเล็กที่มีการจัดการอย่างดีเยี่ยม เพราะสามารถดำรงไว้ซึ่งทรัพยากรท่องเที่ยวให้มีความดึงดูดใจอย่างไม่มีเสื่อม คลาย และธุรกิจท่องเที่ยวมีการปรับปรุง คุณภาพให้ได้ผลกำไรอย่างเป็นธรรม โดยมีนักท่องเที่ยวเข้ามาเยี่ยมชมเสมือนสมรภูมิสมออย่างเพียงพอ แต่มีผลกระทบทางลบต่อสิ่งแวดล้อมที่น้อยลง

วคิน อินทพัฒนานกุล (2548) ให้ความหมายว่า การท่องเที่ยวที่สามารถตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวและผู้เป็นเจ้าของท้องถิ่น โดยความสำคัญกับการท่องเที่ยวที่ควบคู่กับการรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมเพื่อให้อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ยั่งยืน และสืบทอดความอุดมสมบูรณ์ของสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรท่องเที่ยวเพื่ออนุชนในอนาคต จะได้ใช้ประโยชน์สิ่งแวดล้อม และทรัพยากรการท่องเที่ยวได้เหมาะสม โดยดำเนินการในลักษณะการจัดการทรัพยากรธรรมชาติเพื่อตอบสนองความจำเป็นทางเศรษฐกิจ สังคม และความงามทางสุนทรียภาพ รวมทั้งสามารถรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมและระบบนิเวศธรรมชาติไว้ได้

สามารถสรุปได้ว่า การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน หมายถึง การท่องเที่ยวทุกประเภทที่มุ่งเน้นการท่องเที่ยวอย่างมีคุณภาพ ไม่ทำลายธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม คงไว้ซึ่งประเพณี วัฒนธรรม โดยไม่เข้าไปเปลี่ยนแปลงให้แตกต่างไปจากเดิม รวมถึงการกระจายรายได้สู่ท้องถิ่นอย่างทั่วถึง เป็นธรรม และคนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการวางแผน ปฏิบัติงานและติดตามผล

3.1.2 แนวคิดการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและการจัดการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน

การท่องเที่ยวในประเทศไทยได้เจริญรุดหน้ามาตลอดซึ่งเป็นผลดีต่อเศรษฐกิจโดยรวมของประเทศ แต่ในการเจริญเติบโตของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวที่ผ่านมากลับทำให้สภาพแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยว และภาพลักษณ์ของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวลดทอนลงภายใต้ความต้องการของประเทศในการสร้างคุณภาพระหว่างการพัฒนาและการอนุรักษ์ประกอบกับกระแสของโลกในการพัฒนาอย่างยั่งยืน (Sustainable Development) โดยเฉพาะแผนแม่บท Agenda 21 (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2548) มีส่วนผลักดันให้เกิดกระแสที่สำคัญต่อการพัฒนาการท่องเที่ยว 3 ด้าน คือ

- 1) กระแสความต้องการการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ
- 2) กระแสความต้องการของตลาดการท่องเที่ยวในด้านการศึกษาเรียนรู้ หรือประสบการณ์ด้านสิ่งแวดล้อม และทรัพยากรธรรมชาติเป็นความต้องการที่มีมากขึ้นในหมู่นักท่องเที่ยว
- 3) กระแสความต้องการการพัฒนา โดยการมีส่วนร่วมของประชาชนที่มาจากท้องถิ่น อันจะเป็นหลักประกันที่จะทำให้การพัฒนามีทิศทางที่ถูกต้อง มีการกระจายรายได้ที่เหมาะสม เป็นไปตามความต้องการของผู้ที่อยู่ในพื้นที่มากขึ้นจากพลังกระแส 3 กระแสนี้ จึงทำให้เกิดแนวความคิดของการพัฒนาในทิศทางที่ยั่งยืนซึ่งมีผลต่อการท่องเที่ยวโดยตรง และต่อระบบการจัดการพัฒนาการท่องเที่ยวรวมทั้งรูปแบบการท่องเที่ยวมากขึ้น

3.1.3 ความสำคัญของการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน

การท่องเที่ยวแบบยั่งยืนสามารถนำมาเป็นกลยุทธ์สำคัญในการแก้ปัญหาและฟื้นฟูเศรษฐกิจของประเทศได้เนื่องจาก (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2548)

1) การท่องเที่ยวแบบยั่งยืนเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยมจากต่างประเทศ สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวเข้ามาได้มาก ทำให้มีรายได้หมุนเวียนในประเทศอย่างมาก ซึ่งถือเป็นการแก้ปัญหาดุลการค้าระหว่างประเทศที่มีประสิทธิภาพมากวิธีหนึ่ง

2) การท่องเที่ยวแบบยั่งยืนก่อให้เกิดการจ้างงานและก่อให้เกิดกิจกรรมเชิงเศรษฐกิจขึ้นมากมาย เช่น การให้บริการในแหล่งท่องเที่ยว การบริการขนส่ง การประกันภัย บริษัทนำเที่ยว ร้านอาหาร ธุรกิจโรงแรมที่พัก งานดูแลบำรุงรักษา งานรักษาความปลอดภัย เป็นต้น

3) การท่องเที่ยวแบบยั่งยืนก่อให้เกิดการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวโดยแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ จะได้รับการปรับปรุงดูแลให้สะอาดและสวยงามอยู่เสมอ เพื่อดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวกันมากขึ้น ซึ่งจะเป็นผลดีต่อการสร้างรายได้ของคนในท้องถิ่น

4) การท่องเที่ยวแบบยั่งยืนก่อให้เกิดอุตสาหกรรมต่อเนื่องแก่คนท้องถิ่น เช่น การผลิตผลผลิตทางการเกษตร การขายอาหาร การขายของที่ระลึก การบริการที่พัก การนำเที่ยว ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นการสร้างรายได้ให้กับคนท้องถิ่น

5) การท่องเที่ยวแบบยั่งยืนทำให้นักท่องเที่ยวมีทรัพยากรการท่องเที่ยวเหลือเก็บไว้ใช้ได้อย่างยาวนาน เนื่องจากนักท่องเที่ยวกลุ่มนี้จะมีสำนึกในการรักษาสิ่งแวดล้อม จึงไม่ทำลายธรรมชาติ ทรัพยากรธรรมชาติจึงยังคงความเป็นธรรมชาติอย่างแท้จริง และชุมชนในท้องถิ่นก็ยังคงอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีของท้องถิ่นไว้ได้

3.1.4 หลักการของการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (Sustainable Tourism) มีหลักการที่สอดคล้องกับการพัฒนาอย่างยั่งยืน (Sustainable Development) ซึ่งเป็นกระแสความคิดหลักของโลกในช่วง 2 ทศวรรษที่ผ่านมา และได้รับความสนับสนุนจากคณะกรรมการว่าด้วยการพัฒนาอย่างยั่งยืน (Commission on Sustainable Development) ขององค์การสหประชาชาติ ซึ่งหลักการโดยทั่วไปของการพัฒนาอย่างยั่งยืนคือ จะต้องมีการอนุรักษ์และการใช้ทรัพยากรอย่างพอดี เพื่อให้สามารถใช้ประโยชน์ต่อไปได้ในระยะเวลาที่ยาวนาน และมีการกระจายผลประโยชน์ให้แก่คนส่วนใหญ่ รวมทั้งมีการร่วมมือกันอย่างใกล้ชิดระหว่างผู้ที่เกี่ยวข้องหรือมีส่วนได้ส่วนเสีย เมื่อนำหลักการนี้มาปรับใช้กับการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน จึงมีจุดเน้นที่สำคัญดังนี้ (ไพฑูรย์ พงสะบุตร, 2552)

1) จะต้องดูแลทรัพยากรการท่องเที่ยว ให้สามารถใช้ประโยชน์ต่อไปได้ในระยะเวลา ยาวนานจนถึงชั่วลูกชั่วหลาน มิใช่เพียงเพื่อคนรุ่นปัจจุบันเท่านั้น

2) ลดการใช้ทรัพยากรอย่างสิ้นเปลือง และลดปริมาณของเสียที่จะเป็นอันตรายต่อสิ่งแวดล้อม

3) มีการกระจายรายได้และผลประโยชน์ให้แก่คนในท้องถิ่นที่มีแหล่งท่องเที่ยวตั้งอยู่ เปิดโอกาสให้ชุมชนในท้องถิ่นได้เข้าร่วมในการจัดการ และการให้บริการแก่นักท่องเที่ยว

4) มีการประชุมปรึกษาหารือกันอย่างสม่ำเสมอระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เช่น หน่วยงานและองค์กรที่เกี่ยวข้อง ผู้ประกอบการธุรกิจการท่องเที่ยว และชุมชนในท้องถิ่น เพื่อการวางแผนงาน การจัดสรรงบประมาณ และการจัดการทรัพยากรอย่างเหมาะสม

5) มีการสร้างเครือข่ายเพื่อเผยแพร่แนวคิด การศึกษาวิจัย และความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ออกไปในหมู่ประชาชน ทั้งภายในประเทศและระหว่างประเทศอย่างกว้างขวาง

หลักการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (Shirley, 1993)

1) การอนุรักษ์และใช้ทรัพยากรอย่างพอคิ (Using resource sustain ably) ทั้งที่เป็นทรัพยากร ธรรมชาติ สังคม และวัฒนธรรม เป็นสิ่งสำคัญและเป็นแนวทางการทำธุรกิจในระยะยาว

2) การลดการบริโภคที่มากเกินไป และการลดของเสีย (Reducing over - Consumption and waste) จะเลี่ยงการทำลายสิ่งแวดล้อมในระยะยาว และเพิ่มคุณภาพของการท่องเที่ยว

3) การรักษาและส่งเสริมความหลากหลายของธรรมชาติ สังคม วัฒนธรรม (Maintaining diversity) ที่มีความสำคัญต่อการท่องเที่ยวในระยะยาว และช่วยขยายฐานของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว

4) การประสานการพัฒนาการท่องเที่ยวเข้ากับกรอบแผนการพัฒนาชาติ (Integrating tourism into planning) การพัฒนาท้องถิ่น และการประเมินผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม จะช่วยขยายศักยภาพการท่องเที่ยวในระยะยาว

5) การท่องเที่ยวที่รองรับกิจกรรมทางเศรษฐกิจของท้องถิ่น (Supporting local economy) โดยพิจารณาด้านราคาและคุณค่าของสิ่งแวดล้อมไว้ ไม่เพียงแต่ทำให้เกิดการประหยัด แต่ยังป้องกันสิ่งแวดล้อมไม่ให้ถูกทำลายอีกด้วย

6) การมีส่วนร่วมอย่างเต็มที่ของท้องถิ่นที่เกี่ยวข้อง (Involving local communities) ไม่เพียงแต่สร้างผลตอบแทนแก่ประชากรและสิ่งแวดล้อมโดยรวมแต่ยังช่วยยกระดับคุณภาพการจัดการการท่องเที่ยวอีกด้วย

7) การปรึกษาหารือกันอย่างสม่ำเสมอ ระหว่างผู้ประกอบการ ประชาชนท้องถิ่น องค์กรและสถาบันที่เกี่ยวข้อง (Consulting stakeholder and the public) มีความจำเป็นในการที่จะร่วมงานไปในทิศทางเดียวกัน รวมทั้งร่วมแก้ปัญหา และลดข้อขัดแย้งผลประโยชน์ที่แตกต่างกัน

8) การฝึกอบรมบุคลากร (Training staff) โดยสอดคล้องแนวคิดและวิธีปฏิบัติในการพัฒนาแบบยั่งยืนต่อบุคลากรท้องถิ่นทุกระดับ จะช่วยยกระดับการบริการการท่องเที่ยว

9) การตลาดที่จัดเตรียมข้อมูลอย่างพร้อมมูล (Marketing tourism responsibility) จะทำให้นักท่องเที่ยว เข้าใจและเคารพในสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ สังคม และวัฒนธรรมของแหล่งท่องเที่ยว และจะช่วยยกระดับความพอใจของนักท่องเที่ยวด้วย

10) การวิจัยและติดตามตรวจสอบอย่างมีประสิทธิภาพ (Research) จำเป็นต่อการช่วยแก้ปัญหา และเพิ่มผลประโยชน์ต่อแหล่งท่องเที่ยว นักท่องเที่ยว และนักลงทุน

สรุปได้ว่า หลักการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน มุ่งเน้นให้อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวโดยรวมปรับสภาพการจัดการเพื่อเข้าสู่ยุคใหม่ของกระแสโลกที่เปลี่ยนไป จากการท่องเที่ยวแบบกลุ่มคนจำนวนมาก ไปสู่การท่องเที่ยวที่เน้นคุณภาพในการศึกษาเรียนรู้วิถีชีวิต วัฒนธรรม ดังนั้นจึงมีการพัฒนาการท่องเที่ยวให้ครอบคลุมทุกองค์ประกอบของการท่องเที่ยว เพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนต่อไป

3.1.5 ลักษณะของการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน

การท่องเที่ยวแบบยั่งยืน ควรมีลักษณะดังต่อไปนี้ (อุยวดี พูลพิพัฒน์ผล, 2545)

1) เป็นการท่องเที่ยวที่มีความต่อเนื่อง (Continuity) หมายถึง ความต่อเนื่องของทรัพยากรธรรมชาติ และความต่อเนื่องของวัฒนธรรมซึ่งจัดเป็นทรัพยากรหลักในการท่องเที่ยว และสามารถมอบประสบการณ์ันทนาการที่ดีให้แก่นักท่องเที่ยว

2) เป็นการท่องเที่ยวที่มีคุณภาพ (Quality) หมายถึงการเน้นคุณภาพของสามส่วนหลักคือ คุณภาพของสิ่งแวดล้อม คุณภาพของประสบการณ์ นันทนาการที่นักท่องเที่ยวได้รับ และคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน

3) เป็นการท่องเที่ยวที่มีความสมดุล (Balance) หมายถึงความสมดุลระหว่างความต้องการอุตสาหกรรมท่องเที่ยว ความต้องการของชุมชนท้องถิ่นและขีดความสามารถของทรัพยากร

สุพัตรา วิชัยประเสริฐกุล (2545) ได้กล่าวว่า การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ควรมีลักษณะสำคัญ 6 ประการ ดังนี้

1) การพัฒนาการท่องเที่ยวระดับท้องถิ่น และระดับภูมิภาค ควรส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยวระดับประเทศอย่างค่อยเป็นค่อยไป ทั้งนี้ เพื่อเป็นหลักประกันถึงความสัมพันธ์ที่เหมาะสมระหว่างจำนวนนักท่องเที่ยวกับระบบสาธารณูปโภคที่มีอยู่

2) การมีส่วนร่วมของคนในท้องถิ่น (Local Participation) ควรส่งเสริมให้ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในโครงการต่างๆ ที่จะมีผลกระทบต่อวิถีชีวิตของคนส่วนใหญ่ในพื้นที่

3) ขอบเขตของการพัฒนาการท่องเที่ยว (Scale of tourism development) ควรพิจารณาครอบคลุมถึงขอบเขตที่เหมาะสมของการพัฒนา โดยให้ความสำคัญกับขีดความสามารถในการรองรับการพัฒนาการท่องเที่ยว ทั้งนี้ควรพยายามผลักดันให้การท่องเที่ยวเข้าเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาเศรษฐกิจของพื้นที่นั้นๆ

4) การใช้วัสดุและผลิตผลจากท้องถิ่น (Local product) ควรสนับสนุนการใช้วัสดุที่หาได้ในท้องถิ่น ในการก่อสร้างตลอดจนการใช้ผลประโยชน์จากผลผลิตต่างๆ ของคนท้องถิ่นนั้นด้วย

5) การกระจายรายได้ (Income distribution) การพัฒนาการท่องเที่ยวควรเป็นรูปแบบที่จะนำรายได้เข้าท้องถิ่นนั้นให้มากที่สุด เพื่อประโยชน์ระยะยาวของชุมชน

6) การจ้างงาน (Employment) คุณภาพของงานสำหรับคนในท้องถิ่นควรเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งในการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยว กล่าวคือ มุ่งส่งเสริมรูปแบบของงานที่มีความสนใจและได้รับผลตอบแทนสูง

จากการศึกษาผู้วิจัยสามารถสรุปได้ว่า การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน จะต้องพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวและสามารถตอบสนองความต้องการชุมชนท้องถิ่นในปัจจุบันได้ รวมถึงยึดหลักการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรต่างๆ อย่างเหมาะสม มีการประสานงานที่ดีระหว่างภาครัฐและท้องถิ่น ส่งเสริมการใช้ทรัพยากรอย่างรู้คุณค่า เพื่อให้เกิดผลกระทบน้อยที่สุด และเกิดประโยชน์สูงสุด มีการจ้างงาน กระจายรายได้สู่ชุมชนอย่างเสมอภาคเท่าเทียมกัน พัฒนาระบบการบริหารจัดการและบุคลากร รวมถึงระบบการตลาดที่เหมาะสม โดยผู้มีส่วนเกี่ยวข้องควรมีการศึกษาเรียนรู้เพื่อพัฒนารูปแบบการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ต้องคำนึงถึงนักท่องเที่ยวและกิจกรรมการท่องเที่ยวที่สอดคล้องกับความสามารถในการรองรับการท่องเที่ยวได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3.2 การพัฒนาการท่องเที่ยว

3.2.1 การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในชุมชน

ละเอียด ศิลาน้อย (2549) กล่าวว่า การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในชุมชน ต้องมีการวางแผนเป็นอันดับแรก สามารถแบ่งได้เป็น 5 หัวข้อดังต่อไปนี้

1) การวิเคราะห์ตลาด (Market Analysis)

การวิเคราะห์ตลาดเป็นสิ่งที่ต้องกระทำเพื่อให้ทราบถึงแนวโน้มของนักท่องเที่ยว และความชอบของนักท่องเที่ยว อันจะช่วยทำให้ตัดสินใจพัฒนาได้อย่างถูกต้องและนอกจากนี้การวิเคราะห์ตลาดจะบอกให้ทราบถึงตลาดลูกค้าอยู่ที่ไหนแล้วยังเป็นการบอกได้อีกด้วยว่าลูกค้าที่มีศักยภาพจะมีมากน้อยเพียงใดเมื่อพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวขึ้นมา การวิเคราะห์ตลาดจะบอกได้ว่าควรที่จะพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวไปในรูปแบบใด เช่น การสำรวจตลาดอาจแสดงผลว่านักท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมกำลังมีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้นหรืออาจจะบอกว่านักท่องเที่ยวนิคมที่พักซึ่งค่อนข้างหรูหรา เป็นต้น ซึ่งข้อมูลเหล่านี้จะช่วยกำหนดสิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้การวิเคราะห์ตลาดยังบอกได้ถึงลักษณะของนักท่องเที่ยวที่จะเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวได้ว่าเป็นใคร มาจากไหน มีสถานภาพทางสังคมอย่างไร ซึ่งอาจรวมถึง รายได้ อายุ การศึกษา เพศ สถานภาพการสมรส และขนาดของครอบครัว ฯลฯ และสามารถพัฒนาเพื่อรองรับผู้มีรายได้สูงโดยเฉพาะ หรือจะรองรับนักท่องเที่ยวสูงอายุ หรือจะเน้นรับนักท่องเที่ยวที่เป็นเยาวชน บางแหล่งท่องเที่ยวจะพยายามรองรับนักท่องเที่ยวให้ได้หลาย ๆ กลุ่ม ก็สามารถกระทำได้

2) การประเมินศักยภาพของพื้นที่ (Site Evaluation)

การประเมินศักยภาพของพื้นที่ที่จะเกี่ยวกับการตอบคำถาม 2 เรื่อง มีอะไรอยู่แล้วบ้าง และต้องการอะไรเพิ่มเติมอีกบ้าง แต่อย่างไรก็ตาม การประเมินศักยภาพของพื้นที่จะต้องคำนึงถึงแรงงานในพื้นที่ด้วยเพราะในกรณีที่ไม่มีความจำเป็นในพื้นที่ก็อาจต้องหาแรงงานจากที่อื่นทั้งด้านการก่อสร้าง โรงแรม ร้านอาหาร อาคารสถานที่ต่างๆ และสิ่งอำนวยความสะดวกอื่นๆ เป็นต้น สำหรับการประเมินศักยภาพของพื้นที่ในเรื่องของสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐานนั้นจะประเมินเรื่องของการถนนในพื้นที่ แหล่งน้ำกินน้ำใช้ พลังงานไฟฟ้า ระบบกำจัดขยะและของเสีย น้ำเสีย ตลอดจนบริการอื่นๆ ที่จะรองรับนักท่องเที่ยวที่แห่กันมาได้ ซึ่งอาจรวมไปถึงคำถามที่ว่าเราจะต้องสร้างถนนใหม่หรือไม่ หรือว่าจะพัฒนาถนนเดิมต่อไป น้ำดื่มมีเพียงพอหรือไม่ ขยะจะเอาไปทิ้งที่ไหน เป็นต้น ส่วนสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นเหนือพื้นฐาน ก็จะเกี่ยวกับอาคารหรือสิ่งก่อสร้างในแหล่งท่องเที่ยว อันอาจจะรวมถึง โรงแรม ร้านอาหาร ศูนย์ประชุม สิ่งอำนวยความสะดวกด้านการนันทนาการ ร้านขายของ และสิ่งอำนวยความสะดวกให้แก่นักท่องเที่ยวในด้านต่างๆ อีกมากในบางแห่งอาจต้องสร้างจากเมืองที่ไม่มีอะไรเลยก็ได้ แต่ในบางแห่งอาจเพียงปรับปรุง

เพิ่มเติมเท่านั้น ที่สำคัญที่สุดในเรื่องของ การประเมินศักยภาพของพื้นที่คือจะต้องมีการศึกษาถึงความต้องการด้านการขนส่งในปัจจุบันและในอนาคต ทั้งขนส่งคนโดยสารและขนส่งสินค้าต่างๆ เพราะแหล่งท่องเที่ยวจะต้องสามารถเดินทางเข้าถึงได้โดยง่าย อาจต้องสร้างถนนใหม่ รางรถไฟใหม่ สนามบินใหม่ หรือท่าเรือใหม่ก็จำเป็นต้องกระทำให้ได้

3) การศึกษาทางการเงิน (Financial Study)

ในกระบวนการวางแผนในระยะเริ่มแรกจะต้องประมาณการต้นทุนหรือค่าใช้จ่ายในโครงการของให้ได้ก่อน โดยจะต้องหาข้อยุติให้ได้ว่าจะหาทุนได้จากที่ใดและด้วยวิธีการใด ซึ่งการเงินอาจจะมาจากนักลงทุนเอกชนหรือจากหน่วยงานของรัฐ หรือกู้ยืมจากหน่วยงานระหว่างประเทศก็แล้วแต่จะพิจารณา การศึกษาทางการเงินที่ดีจะต้องกำหนดให้ได้ว่าโครงการนี้จะต้องใช้เงินในแต่ละขั้นคองต่าง ๆ นั้นเป็นจำนวนเท่าใด โดยจะต้องกำหนดกรอบการกู้ยืมเงินของแต่ละขั้นของการปฏิบัติงานตามโครงการนี้ไว้ให้ชัดเจนด้วย ซึ่งแม้ว่าการลงทุนจะต้องการกำไรเป็นผลตอบแทนแต่ก็ควรจะต้องพิจารณาถึงผลกระทบทางเศรษฐกิจในพื้นที่ด้วย ทั้งนี้ การศึกษาทางการเงินจะต้องสามารถคาดการณ์ถึงการเพิ่มมูลค่าของทรัพย์สินในพื้นที่และการเปลี่ยนแปลงของแบบแผนการจ้างงานด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งจะต้องพยายามลดผลกระทบทางเศรษฐกิจเชิงลบให้ได้ และขยายผลในเชิงบวกมากขึ้นให้มากที่สุดเท่าที่จะกระทำได้

4) การศึกษาผลกระทบทางสิ่งแวดล้อม (Environmental Impact Study)

ต้องพิจารณาดังผลกระทบทางกายภาพที่จะมีต่อสิ่งแวดล้อมเมื่อมีนักท่องเที่ยวจำนวนมากแห่กันเข้ามาท่องเที่ยว ซึ่งการศึกษาผลกระทบทางสิ่งแวดล้อม คือ จะให้มีนักท่องเที่ยวจำนวนเท่าใดจึงจะไม่ทำลายทัศนียภาพของแหล่งท่องเที่ยวให้สูญเสียไป สมรรถนะในการรองรับนักท่องเที่ยว (Carrying Capacity) ซึ่งหมายความถึงความสามารถของแหล่งท่องเที่ยวที่จะรองรับนักท่องเที่ยวได้ในระดับใดระดับหนึ่ง อันเป็นขีดจำกัดในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว ทั้งนี้จำแนกเป็นสมรรถนะในทางกายภาพ (Physical) ที่หมายถึงการที่แหล่งท่องเที่ยวจะสามารถรับนักท่องเที่ยวได้มากที่สุด ในจำนวนหนึ่งเท่านั้นจึงจะไม่ทำให้เกิดความเสียหายต่อแหล่งท่องเที่ยว นั้น ๆ ในทางโครงสร้างกายภาพอันจะทำให้คุณภาพของแหล่งท่องเที่ยวต้องเสียไปจนนักท่องเที่ยวไม่ได้รับประสบการณ์ตรงตามความต้องการ ซึ่งเรื่องนี้ต้องระมัดระวังเพราะถ้ามีนักท่องเที่ยวมากเกินไปก็จะก่อให้เกิดความเสียหายขึ้นอย่างหลีกเลี่ยงไม่พ้น หรือสมรรถนะในทางเศรษฐศาสตร์ (Economic) ที่ประชาชนในท้องถิ่นจะถูกแย่งงานทำหรือสมรรถนะในทางสังคม (Social) ที่ประชาชนในพื้นที่จะเป็นปฏิปักษ์ต่อนักท่องเที่ยว หรือสมรรถนะในทางสิ่งแวดล้อม (Environment) ที่สิ่งแวดล้อมถูกทำลายไปโดยการพัฒนาการท่องเที่ยวอันขาดการวางแผนที่ดี ฯลฯ

5) การศึกษาผลกระทบทางสังคม (Social Impact Study)

ผลกระทบของการที่นักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามา มาก ๆ จนกระทบต่อประชาชนในชุมชนก็เป็นสิ่งที่ต้องคำนึงถึงเพราะประชาชนในพื้นที่อาจมีความรู้สึกที่ไม่ดีต่อนักท่องเที่ยวได้ เช่น ในบางครั้งก็ไปทำลายขนบธรรมเนียมหรือประเพณีดั้งเดิม และนำวัฒนธรรมจากภายนอกหรือวัฒนธรรมต่างด้าวเข้าไปแทรกแซงโดยมีมาตรฐานทางสังคมที่แตกต่างกันออกไป จนเกิดกระทบกระทั่งกับวัฒนธรรมหรือวิถีชีวิตของชุมชนเดิม ซึ่งการศึกษาทางสังคมจะมุ่งขจัดความขัดแย้ง หรือผลกระทบทางลบแต่สร้างความสัมพันธ์ในเชิงบวกระหว่างประชาชนในชุมชนและนักท่องเที่ยวที่มาจากต่างถิ่น ซึ่งถ้าวางแผนให้ดีก็จะสามารถสร้างสรรค์ผลกระทบทางบวกให้เกิดขึ้นในชุมชนได้อย่างยั่งยืน

จากการศึกษาสรุปได้ว่า การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในชุมชน เห็นควรจะต้องประชุมร่วมกันทุกๆ ฝ่ายทั้งภาครัฐ เอกชน ชุมชนท้องถิ่น และผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เพื่อสรุปหาข้อยุติและเริ่มกระบวนการพัฒนาต่างๆ อย่างเป็นระบบ ในหัวข้อการวิเคราะห์ตลาด การประเมินศักยภาพของพื้นที่ การศึกษาทางการเงิน การศึกษาผลกระทบทางสิ่งแวดล้อม การศึกษาผลกระทบทางสังคม เพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาต่อไป

3.2.2 แนวคิดการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว

บุญเลิศ จิตสังวัฒนา (2549) กล่าวถึงแนวคิดการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวว่าเป็นแนวคิดที่มุ่งดำเนินงานอย่างต่อเนื่องในการปรับปรุงและเสริมแต่งแหล่งท่องเที่ยวจากสภาพเดิมไปสู่สภาพใหม่ที่ดีขึ้นเหมาะสมกับความต้องการของนักท่องเที่ยวในขณะเดียวกันก็ต้องอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวควบคู่กันไปด้วย แนวคิดการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวที่มีอยู่แล้ว มีทั้งหมด 8 ขั้นตอนดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 สำรวจแหล่งท่องเที่ยว เป็นการสำรวจแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ของประเทศหรือจังหวัดนั้นว่ามีแหล่งท่องเที่ยวประเภทใดอยู่บ้างมากน้อยเท่าใด โดยดำเนินการสำรวจตรวจสอบ ศึกษาค้นคว้าว่ามีแหล่งท่องเที่ยวประเภทใดบ้าง แล้วจัดทำบัญชีรายชื่อแหล่งท่องเที่ยวแยกตามประเภทแหล่งท่องเที่ยว แหล่งท่องเที่ยวประเภทธรรมชาติ แหล่งท่องเที่ยวประเภทประวัติศาสตร์ โบราณสถาน โบราณวัตถุ แหล่งท่องเที่ยวประเภทศิลปวัฒนธรรม ประเพณี กิจกรรม

ขั้นตอนที่ 2 การจัดแบ่งเขตพื้นที่ในแหล่งท่องเที่ยว (Zoning) เป็นการแบ่งพื้นที่ในแหล่งท่องเที่ยวออกเป็นเขตต่าง ๆ ตามความสำคัญของระบบนิเวศและกิจกรรมที่ยอมรับได้เพื่อควบคุมกิจกรรมของแต่ละพื้นที่ให้เหมาะสมสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยวและการใช้ประโยชน์ นอกจากนี้ยังเป็นการประหยัดค่าใช้จ่ายในการจัดการและสร้างความสะดวกแก่

เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติที่จะเข้าไปดำเนินงานในแต่ละพื้นที่ โดยปกติการจัดแบ่งเขตพื้นที่ในแหล่งท่องเที่ยวมักจัดแบ่งเป็น 8 เขตพื้นที่คือ

- เขตพื้นที่บริการข้อมูลทางการท่องเที่ยว (Tourist Information Zone)
- เขตพื้นที่บริการธุรกิจท่องเที่ยว (Tourist Business Zone)
- เขตพื้นที่นันทนาการเพื่อการท่องเที่ยว (Tourist Recreation Zone)
- เขตพื้นที่สิ่งแวดล้อมธรรมชาติ (Natural Environment Zone)
- เขตพื้นที่ประวัติศาสตร์ (Historical Zone)
- เขตพื้นที่หวงห้าม (Restricted Zone)
- เขตพื้นที่กิจกรรมพิเศษ (Special Use Zone)
- เขตพื้นที่กันชนหรือป้องกัน (Buffer Zone)

ขั้นตอนที่ 3 การกำหนดสิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยวในแต่ละเขตพื้นที่ของแหล่งท่องเที่ยว เป็นการสร้างเสริมสิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยวให้เหมาะสมกับแต่ละเขตพื้นที่ของแหล่งท่องเที่ยว เพื่อปรับปรุงพื้นที่ให้ใช้ประโยชน์เพิ่มขึ้นรวมทั้งรักษาสภาพแวดล้อมให้ดี ซึ่งแต่ละเขตในแหล่งท่องเที่ยวย่อมต้องการสิ่งก่อสร้างในการอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยวที่แตกต่างกัน อีกทั้งต้องมีมาตรการลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยวให้เหลือน้อยที่สุด ดังนั้นการออกแบบสิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยวจำต้องคำนึงถึงสิ่งเหล่านี้ 7 ประการ คือ

- คำนึงถึงจิตสำนึกในการร่วมอนุรักษ์แหล่งการท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยว
- คำนึงถึงสภาพแวดล้อมตามมาตรฐานทางวิศวกรรม เพื่อความทนทานและมีความปลอดภัย
- คำนึงถึงการใช้พลังงานอย่างประหยัด
- คำนึงถึงการใช้น้ำอย่างประหยัด
- คำนึงถึงการจัดการของเสียอย่างมีประสิทธิภาพ ไม่ทำลายสภาพแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยว
- คำนึงถึงความสะดวกในการใช้งานและความสะดวกในการดูแลรักษา
- คำนึงถึงความงดงามและมีคุณค่าทางศิลปวัฒนธรรม หากคำนึงแต่ความสะดวกและประหยัดบางครั้งอาจทำลายสุนทรียภาพของแหล่งท่องเที่ยวได้

ขั้นตอนที่ 4 การจัดกิจกรรมท่องเที่ยวแบบยั่งยืนเสริมในแหล่งท่องเที่ยวทั้งธรรมชาติและวัฒนธรรม เป็นการเสริมสร้างกิจกรรมท่องเที่ยวในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติและวัฒนธรรมเพื่อให้นักท่องเที่ยวได้รับความรู้และความเพลิดเพลินเพิ่มมากขึ้น โดยมีการจำกัดจำนวนนักท่องเที่ยวต่อกลุ่มกิจกรรม โดยไม่สร้างผลกระทบต่อแหล่งท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อม

ขั้นตอนที่ 5 การประเมินขีดความสามารถรองรับนักท่องเที่ยวของแต่ละเขตพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว เป็นการประเมินขีดความสามารถในการรองรับ (Carrying Capacity) ของแต่ละเขตพื้นที่ในแหล่งท่องเที่ยวว่าจะรองรับนักท่องเที่ยวได้มากที่สุดเท่าไร เพื่อจะได้นำมากำหนดปริมาณการควบคุมและมาตรการจำกัดจำนวนนักท่องเที่ยวให้เหมาะสมกับเขตพื้นที่นั้นๆ ซึ่งขีดความสามารถรองรับนักท่องเที่ยวของแต่ละพื้นที่สามารถแยกพิจารณาได้ 5 ด้าน

- 1) ขีดความสามารถรองรับนักท่องเที่ยวด้านเศรษฐกิจ
- 2) ขีดความสามารถรองรับนักท่องเที่ยวด้านกายภาพ
- 3) ขีดความสามารถรองรับนักท่องเที่ยวด้านสังคม
- 4) ขีดความสามารถรองรับนักท่องเที่ยวด้านสิ่งแวดล้อม
- 5) ขีดความสามารถรองรับนักท่องเที่ยวด้านความรู้สึกล

ขั้นตอนที่ 6 การให้การศึกษาถึงผลกระทบของการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวต่อสิ่งแวดล้อมให้แก่เจ้าหน้าที่ของรัฐ เจ้าของแหล่งท่องเที่ยว ชุมชนท้องถิ่น และผู้ประกอบการนักท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยว เป็นการศึกษาถึงความเข้าใจในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวของตนเองและธุรกิจของตนเองที่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม เพื่อให้เกิดจิตสำนึกในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยวอีกทั้งยังสามารถให้ความรู้เกี่ยวกับผลกระทบของการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวต่อสิ่งแวดล้อมแก่เจ้าหน้าที่พนักงานของตนเอง และปลูกจิตสำนึกให้พวกเขาอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยวด้วย

ขั้นตอนที่ 7 การจัดให้มีข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวต้องการรู้ เป็นการจัดทำข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวให้แก่นักท่องเที่ยว เช่น แนะนำประวัติแหล่งท่องเที่ยว แนะนำเขตพื้นที่ของแหล่งท่องเที่ยว แนะนำวิธีการศึกษาความรู้ แนะนำการปฏิบัติตนในแหล่งท่องเที่ยว นอกจากนี้ควรจัดทำสื่อความหมายทางการท่องเที่ยว ที่เป็นเครื่องมือให้ความรู้เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวแก่นักท่องเที่ยว เพื่อให้สามารถเรียนรู้ด้วยตนเองและสั่งการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวให้กว้างขวาง หากสามารถ จัดทำเป็นคู่มือแจกให้แก่นักท่องเที่ยวที่เข้ามาเยี่ยมชมก็จะเป็นประโยชน์มาก

ขั้นตอนที่ 8 การจัดหางบประมาณในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้เพียงพอเป็น การจัดหาคน เงิน วัสดุ มาพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้ยั่งยืน ซึ่งต้องใช้เงินเป็นจำนวนมาก จึงเป็นหน้าที่ รัฐบาลที่ต้องจัดหางบประมาณให้เพียงพอ หรืออาจเก็บค่าเข้าชมแหล่งท่องเที่ยวเพื่อนำรายได้ มาพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว

3.2.3 หลักการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

องค์การการท่องเที่ยวโลก (UNWTO, 1994) ได้เสนอหลักการพัฒนาการท่องเที่ยว อย่างยั่งยืน จากการประชุม Globe ที่ประเทศแคนาดา สามารถสรุปใจความสำคัญได้ดังนี้

- 1) การใช้ทรัพยากรหรือสิ่งแวดล้อมอย่างคุ้มค่าและมีประสิทธิภาพสูงสุด
- 2) ก่อให้เกิดผลกระทบทางลบจากการท่องเที่ยวน้อยที่สุด
- 3) มีการปกป้องและรักษาทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมได้อย่างยาวนาน
- 4) ส่งเสริมให้นักท่องเที่ยวได้สังเกตเรียนรู้และเข้าใจสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรม
- 5) ให้ความเคารพต่อสังคมและวัฒนธรรมของชุมชน
- 6) เปิดโอกาสให้มีส่วนร่วมและกระจายข้อมูลสู่ผู้เกี่ยวข้องทุกภาคส่วน
- 7) สร้างประสบการณ์ที่ดีและมีคุณค่าเป็นที่ประทับใจของผู้มาเยือนให้มากที่สุด
- 8) กระจายประโยชน์ทางเศรษฐกิจไปสู่ทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องอย่างเป็นธรรม
- 9) เน้นการจำกัดขนาดของการพัฒนาทางการท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับขีด ความสามารถของสิ่งแวดล้อม
- 10) บรรจุแผนพัฒนาการท่องเที่ยวให้เป็นส่วนหนึ่งของแผนพัฒนาท้องถิ่น หรือภูมิภาค

จากการทบทวนแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว สามารถสรุป ได้ว่า การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวต้องมีการวางแผนอย่างเป็นขั้นตอนก่อนลงมือปฏิบัติงาน โดย คำนึงถึงการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด ให้เกิดประโยชน์สูงสุดและไม่ส่งผลกระทบต่อธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม รวมถึงประเพณี วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนในชุมชน เปิดโอกาสให้มีส่วนร่วมแก่ ผู้ที่เกี่ยวข้อง กระจายรายได้อย่างทั่วถึงและเป็นธรรม และสร้างความประทับใจแก่นักท่องเที่ยวให้ ได้รับประสบการณ์เรียนรู้ที่ดี

4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

4.1 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องในประเทศ

ฉัตรพงษ์ ถือคำ และสมหมาย ปิ่นพุทธศิลป์ (2550) ศึกษาวิจัยเรื่อง ระบบการจัดการพิพิธภัณฑ์ โบราณสถาน ศาสนสถาน ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน พบว่า โบราณสถานต้องระบุดงค์เด่นของ โบราณสถานแต่ละแห่งให้ชัดเจน ประชาสัมพันธ์โบราณสถานเพิ่มขึ้น ให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการดูแลรักษา จัดให้เป็นแหล่งเรียนรู้และเป็นสวนสาธารณะของชุมชน

คลฤทัย ไกวรรณะกุล (2550) ศึกษาวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาอุทยานประวัติศาสตร์ภูพระบาทเพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวมรดกโลก พบว่า การที่จะพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวมรดกโลกได้นั้นจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งในระดับนานาชาติ ระดับชาติ และระดับท้องถิ่นเองด้วย เพื่อให้บรรลุเป้าหมายในการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวมรดกโลกอย่างยั่งยืนแล้ว จึงได้เสนอนโยบายแก่ชุมชน ผู้ประกอบการ หน่วยงานของรัฐ ด้านการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมซึ่งถือเป็นเอกลักษณ์ของอุทยานประวัติศาสตร์ภูพระบาทเพื่อให้ได้ภาพรวมที่เป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น

ฉัตรแก้ว สิมารักษ์ และคณะ (2549) ศึกษาวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวจังหวัดลำพูน พบว่า การพัฒนาการท่องเที่ยวของจังหวัดลำพูนให้เป็นเมืองท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม โบราณสถาน โบราณวัตถุ และศาสนา โดยสร้างจุดขายทางการท่องเที่ยวที่แตกต่างจากจังหวัดเชียงใหม่ สืบค้นรวบรวมฐานข้อมูลทางการท่องเที่ยวอย่างถูกต้องและเป็นปัจจุบันเพื่อใช้ในการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวของจังหวัด ปรับภาพลักษณ์จากนิคมอุตสาหกรรม ให้เป็นเมืองประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม และการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน พัฒนาบุคลากรทางการท่องเที่ยวในภาคต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับกาการท่องเที่ยว ทบทวนเรื่องการจัดโซนกฎระเบียบข้อบังคับต่างๆ ให้เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาทางการท่องเที่ยวรวมทั้งการจัดงบประมาณ ในการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม เพื่อให้เกิดความรักความหวงแหนในศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่น ทั้งยังเป็นจุดขายทางการท่องเที่ยวอีกด้วย

พนารัตน์ ลากเก็น (2549) ศึกษาวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในจังหวัดสุโขทัย พบว่าควรมีการพัฒนาด้านการจัดการการท่องเที่ยวเป็นอันดับแรกโดยให้ความสำคัญกับสภาพภูมิทัศน์แหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ และแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ อันดับสองคือการพัฒนากิจกรรมและกระบวนการเรียนรู้ ควรส่งเสริมรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ จัดกิจกรรมและป้ายสื่อความหมาย และอันดับสามคือการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น

ควรส่งเสริมให้คนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการวางแผนการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ และด้านการจัดการการท่องเที่ยว ควรเน้นการประชาสัมพันธ์และการมีมาตรการการควบคุมด้านสิ่งแวดล้อม

วนิชย์ ไชยแสง (2549) ศึกษาวิจัยเรื่อง การจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน แหล่งมรดกโลกบ้านเชียง จากการวิจัยพบว่า ชุมชนเข้าใจและตระหนักในการมีส่วนร่วมกิจกรรมในชุมชนจากการที่ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้นทำให้เกิดการสำนึกและตระหนักในความเป็นเจ้าของพื้นที่และกิจกรรมที่จัดขึ้นในชุมชนและหน่วยงานของรัฐที่เคยมีส่วนช่วยเหลือดังนั้น การจัดการท่องเที่ยวที่จะให้เกิดขึ้นอย่างยั่งยืน จึงต้องใช้ระยะเวลาเพื่อให้เกิดจากการเรียนรู้ร่วมกันและสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ของผู้วิจัยและชุมชน รวมทั้งตระหนักถึงการมีส่วนร่วมของชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยหน่วยงานรัฐควรลดบทบาทและหน้าที่ของผู้ชี้นำลงให้บทบาทของชุมชนมีส่วนร่วมมีการแสดง ออกมากขึ้นจึงจะเกิดคำว่าความยั่งยืนอย่างแท้จริง

รสิการ อังนุร และคณะ(2549) ศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น จากการศึกษาพบว่า กาญจนบุรี ชลบุรี เชียงใหม่ นครราชสีมา สุราษฎร์ธานี ภูเก็ต และจังหวัดนนทบุรี แต่ละจังหวัดต่างมีศักยภาพและความโดดเด่นในลักษณะที่ใกล้เคียงกัน และได้เสนอแนวทางการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวในภาพรวม คือ การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นและความหลากหลายทางวัฒนธรรมมาเป็นแกนหลักในการส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยว การกระจายอำนาจการบริหารจัดการแก่ชุมชนและการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่นในฐานะเจ้าของ วัฒนธรรมความชัดเจนของนโยบายและแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาการท่องเที่ยวของท้องถิ่นการทบทวนศักยภาพขีด ความสามารถและข้อจำกัดของการท่องเที่ยวของสถานที่ท่องเที่ยวแต่ละแห่ง การกำหนดมาตรฐานการรักษาความปลอดภัยในแหล่งท่องเที่ยว และการเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยว

สุชาดา รัตนภูมิพงษ์ (2546) ศึกษาวิจัยเรื่อง วัฒนธรรมชุมชนในฐานะที่เป็นทรัพยากรการท่องเที่ยว: ศึกษากรณีแหล่งโบราณคดีบ้านปราสาท ตำบลปราสาท อำเภอโนนสูง จังหวัดนครราชสีมา พบว่า ชาวบ้านปราสาทมีวัฒนธรรมดั้งเดิมซึ่งปรากฏตามหลักฐานทางโบราณคดีทำให้บ้านปราสาทเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีความน่าสนใจนักท่องเที่ยว มีวัฒนธรรม ความเชื่อ เป็นส่วนสนับสนุนให้เกิดการท่องเที่ยวในชุมชน การพัฒนาการท่องเที่ยวต้องอาศัยชาวบ้านเป็นส่วนสำคัญในการอนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรมที่ดั้งเดิมโดยเน้นให้ชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมอย่างทั่วถึงและเท่าเทียมกัน

จุฑาพรรณ จินะวานิชและคณะ (2545) ศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาวิจัยการสร้างโครงข่าย เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แ่งที่ลุ่มฝาง พบว่า สถานที่ท่องเที่ยวสามารถพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงหลายแห่ง แต่ขาดการวางแผนและการกำหนดยุทธศาสตร์ที่เป็นรูปธรรมในการพัฒนา ประกอบกับไม่มีการประชาสัมพันธ์ในเชิงรุกและการประสานงานระหว่างองค์กรต่าง ๆ จึงทำให้ไม่ได้รับการส่งเสริมให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

เขาวลิต สัทธฤทธิ และคณะ (2545) ศึกษาวิจัยเรื่อง การจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์อ่างมี ส่วนร่วมตำบลกรุงชิง พบว่าการเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรของชุมชน ภายใต้แนวคิดสู่การจัดการที่ยั่งยืน เป็นการส่งเสริมให้ชาวบ้านได้มีโอกาสใช้ประโยชน์จากทรัพยากรที่ช่วยกันดูแลรักษา ในรูปแบบของการท่องเที่ยวที่ไม่ทำลาย เพื่อสุดท้ายชุมชนสามารถอยู่ร่วมกับธรรมชาติอย่างเกื้อกูลและพึ่งพาต่อไป

เบญญา จันทร (2545) ศึกษาวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาตลาดคอนทวาย อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน พบว่า ตลาดคอนทวายมีศักยภาพในการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม เนื่องจากมีความพร้อมในด้านสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว สิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐาน และคณะกรรมการบริหารเป็รคนท้องถิ่น ประกอบด้วยผู้นำชุมชนและผู้ประกอบการ ซึ่งลักษณะการบริหารงานไม่มีการกำหนดโครงสร้าง ไม่มีการกำหนดหน้าที่ วาระการดำรงตำแหน่งอย่างชัดเจน และประชาชนสามารถเสนอความคิดเห็นต่อกรรมการได้

สุรศักดิ์ พิมพ์เสน (2545) ศึกษาวิจัยเรื่อง ศักยภาพด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนผู้ไท บ้านโพน อำเภอคำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์ พบว่า สามารถจำแนกศักยภาพด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนผู้ไท บ้านโพน ได้เป็น 5 ประการคือ ด้านวัฒนธรรมการผลิตผ้าไหมแพรวาพบว่าความงดงามของผ้าไหมแพรวาทำให้เกิดการท่องเที่ยวในชุมชนผู้ไท บ้านโพน, ด้านการต้อนรับนักท่องเที่ยว ชาวบ้านโพนมีอุปนิสัยใจคอในการต้อนรับนักท่องเที่ยวดีมาก, ด้านรูปแบบการท่องเที่ยว สามารถจัดการท่องเที่ยวได้ 2 รูปแบบคือเที่ยวแบบไปกลับภายในหนึ่งวัน และการท่องเที่ยวแบบค้างคืน, ด้านที่พักและสิ่งอำนวยความสะดวก พบว่ามีความพร้อมในการต้อนรับนักท่องเที่ยวให้เข้าพักอาศัยด้วยและมีความยินดีต่อการเกิดการท่องเที่ยวและสนับสนุนให้เกิดการท่องเที่ยวในหมู่บ้านทุกๆวิถีและด้านศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวเสริมมีอยู่สองจุดคือ จุดแรกหลุมขุดค้นชุมชนผู้ไทและพิพิธภัณฑน์ไดโนเสาร์ภูกุ่มข้าว และจุดที่สองคือ วัดพุทธนิมิต ภูกล่าวเป็นแหล่งโบราณสถานและ โบราณวัตถุที่สำคัญ

อภิรมย์ จรรยา (2545) ศึกษาวิจัยเรื่อง การวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ : กรณีศึกษาจังหวัดภูเก็ต พบว่า แนวทางในการส่งเสริมการให้ความรู้ในการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ต้องมีความชัดเจนในแนวความคิด คำจำกัดความ ข้อปฏิบัติเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แก่บุคคลที่เกี่ยวข้อง หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีบทบาทในการเผยแพร่ความรู้ รวมทั้งต้องได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องในการวางแผนที่ชัดเจน โดยการมีส่วนร่วมจากทุกฝ่ายในการอนุรักษ์จะช่วยให้เกิดความตระหนัก การมีจิตสำนึกในการปกป้องทรัพยากรให้คงอยู่ต่อไป และการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์นั้นสามารถทำให้คุณภาพชีวิตของประชาชนในท้องถิ่นดีขึ้นจากการเกิดรายได้เสริมนอกเหนือจากอาชีพทำไร่ ครัวน้อย (2544) ศึกษาวิจัยเรื่อง รูปแบบความร่วมมือของภาคเอกชนกับภาครัฐในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ กรณีศึกษาธุรกิจโรงแรมในจังหวัดนครราชสีมา พบว่า การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ควรให้ประชาชนในท้องถิ่นเข้าร่วมในกระบวนการของการส่งเสริม เพื่อส่งผลดีในทุกฝ่าย ในเรื่องของรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ภาคเอกชนมองว่าควรมีการปรับปรุงและพัฒนาอยู่ตลอดเวลาเพื่อสร้างจุดขายให้มากยิ่งขึ้น รูปแบบความร่วมมือที่เหมาะสมในการส่งเสริมการท่องเที่ยว ควรร่วมประสานทั้ง 3 องค์กร ได้แก่ ธุรกิจภาคเอกชน องค์กรภาครัฐ และประชาชนในท้องถิ่นต้องมีส่วนร่วม

นิรุรินทร์ ไล่พันธ์ (2544) ศึกษาวิจัยเรื่อง ศักยภาพและแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอุทยานแห่งชาติภูจองนายอย จังหวัดอุบลราชธานี พบว่า อุทยานแห่งชาติภูจองนายอยมีศักยภาพเหมาะสมต่อการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยนำข้อมูลจากการศึกษาศักยภาพมาเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาอุทยานแห่งชาติภูจอง 6 ด้าน คือ ด้านการจัดการทรัพยากรท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อม ด้านการให้การศึกษาและสร้างจิตสำนึก ด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่น ด้านการส่งเสริมการตลาดและการนำเที่ยว ด้านการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและการบริการ ด้านการส่งเสริมการลงทุน

พนิดดา สิงห์ตรา (2544) ศึกษาวิจัยเรื่อง ศักยภาพของชุมชนบ้านห้วยฮี้ในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแบบโฮมสเตย์ พบว่า ชุมชนมีการแบ่งโครงสร้างขององค์กรและมีการแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบกันอย่างดี อีกทั้งผู้นำชุมชนมีความเข้มแข็งสามารถสั่งและชักชวนให้สมาชิกชุมชนร่วมกันทำงานให้สำเร็จได้ ลักษณะภูมิประเทศมีความหลากหลายทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นจุดขายที่สำคัญของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ มีศักยภาพที่สามารถสนับสนุนการพัฒนาไปสู่แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศแบบโฮมสเตย์อย่างสมบูรณ์ได้

พรหมมินทร์ พวงมาลา (2544) ศึกษาวิจัยเรื่อง รูปแบบการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แบบยั่งยืน บ้านแม่กำปอง หมู่ 3 ตำบลห้วยแก้ว กิ่งอำเภอแม่ออน จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า รูปแบบการท่องเที่ยวได้เปลี่ยนไปในทิศทางที่ถูกต้องและชัดเจนขึ้น มีรูปแบบการจัดการแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นขั้นเป็นตอน ชาวบ้านมีความเข้าใจในเรื่องการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แบบยั่งยืน ชุมชนมีความเข้มแข็ง มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ชาวบ้านเห็นความสำคัญของการอนุรักษ์ธรรมชาติ มีแนวทางที่ถูกต้องในการจัดสรรรายได้ให้กับชุมชนและประชาชน

ฤทัยวัลย์ มโนสา (2544) ศึกษาวิจัยเรื่อง แนวความคิดในการจัดการการท่องเที่ยวในอุทยานประวัติศาสตร์เมืองสิงห์ จังหวัดกาญจนบุรี พบว่า อุทยานประวัติศาสตร์เมืองสิงห์ มีศักยภาพทั้งทางด้านทรัพยากรวัฒนธรรมและทรัพยากรธรรมชาติ ในการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ สำหรับแนวทางในการจัดการควรมีการพัฒนาบุคลากร ปรับปรุงระบบสื่อความ และการให้บริการนักท่องเที่ยว ควบคุมคุณภาพการให้บริการ เน้นการสร้างความร่วมมือและการประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐ เอกชน และชุมชนท้องถิ่น และมีการติดตามประเมินผลอย่างต่อเนื่อง

รัฐติศา หิรัณยหาดี (2544) ศึกษาวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาเพื่อเพิ่มศักยภาพหมู่บ้านวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยว : กรณีศึกษาบ้านหนองขาว อำเภอท่าม่วง จังหวัดกาญจนบุรี ได้เสนอแนวทางการพัฒนาเพื่อเพิ่มศักยภาพของบ้านหนองขาวให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม โดยได้เลือกแนวคิดทางการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน เลือกรูปแบบชุมชนบริหารจัดการเอง โดยมีองค์กรภายนอกสนับสนุนให้คำปรึกษา และได้มีการวางแผนแนวทางในการพัฒนาในด้านสิ่งแวดล้อม ความสะดวก นอกจากนี้ ยังมีการวางแผนทางการพัฒนาบุคลากรเพื่อรองรับการท่องเที่ยว และกำหนดแนวทางการบริหารจัดการในลักษณะของการเลือกตั้งคณะกรรมการเพื่อดูแลการท่องเที่ยวโดยเฉพาะ

มธุรส ปราบโพธิ์ (2543) ศึกษาวิจัยเรื่อง ศักยภาพของชุมชนในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนไทยทรงดำ บ้านเขาย้อย ตำบลเขาย้อย อำเภอเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรี พบว่า ชาวไทยทรงดำมีศักยภาพในการจัดการแหล่งท่องเที่ยว โดยมีการรวมกลุ่มของสมาชิกทั้งแบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการ ภายใต้การนำของผู้นำชุมชนที่เข้มแข็ง โดยอาศัยความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์และวัฒนธรรมเดียวกัน ระบบอุดมการณ์ของชุมชน การที่ชุมชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ

วรรณพร วณิชชานุกร (2542) ศึกษาวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในประเทศไทย พบว่า ความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่รัฐสอดคล้องกับแนวคิดหลักการและกรอบการดำเนินงานของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและการอนุรักษ์สภาพแวดล้อมใน ผู้นำชุมชนและประชาชนจำนวนไม่น้อยที่มีความเห็นว่าการท่องเที่ยวได้ทำให้ชีวิตและความเป็นอยู่ดีขึ้น ผู้นำชุมชนและประชาชนส่วนใหญ่ต้องการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวของท้องถิ่น

วีระชัย มงคลพันธุ์ (2542) ศึกษาวิจัยเรื่อง ความต้องการและความพร้อมของประชาชนท้องถิ่นในการเข้าร่วมพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในอุทยานแม่ปิง อำเภอเถิน จังหวัดลำพูน พบว่าชาวบ้านส่วนใหญ่มีความรู้เรื่องการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ต้องการที่จะให้คนในชุมชนเป็นมัคคุเทศก์นำเที่ยวธรรมชาติแต่ไม่ต้องการให้บริการด้านยานพาหนะรับ - ส่งนักท่องเที่ยว ไม่ต้องการให้บริการด้านที่พักนักท่องเที่ยว ไม่ต้องการจัดบริการขายอาหารและเครื่องดื่มให้แก่นักท่องเที่ยว และต้องมีเงินในการลงทุนเพิ่มเติมเพื่อใช้ในการจัดซื้อวัสดุ และอุปกรณ์ที่ใช้ประกอบการท่องเที่ยว หากต้องการขยายการให้บริการด้านการท่องเที่ยวมากขึ้น

ทิววัฒน์ รัตนเกตุ (2541) ศึกษาวิจัยเรื่อง ศักยภาพของพื้นที่และความพร้อมของชุมชนในการส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ประเภทอ่างเก็บน้ำ กรณีศึกษาอ่างเก็บน้ำคลองระโงก จังหวัดระยอง พบว่า ควรมีการฝึกอบรมให้ความรู้เรื่องการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และวางแผนการใช้ประโยชน์พื้นที่ร่วมกัน เพื่อเพิ่มพูนความรู้ และบทบาทของประชาชนในพื้นที่จะทำให้เกิดการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่เป็นจริงได้ เกิดการกระจายรายได้ไปสู่ชุมชนและเกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน

ศูนย์บริการวิชาการ มหาวิทยาลัยขอนแก่น (2540) ศึกษาวิจัยเรื่อง โครงการศึกษาเพื่อทบทวนแผนพัฒนาการท่องเที่ยวภาคอีสาน พบว่า การศึกษาเพื่อทบทวนแผนพัฒนาการท่องเที่ยวภาคอีสานให้สอดคล้องกับความเจริญของการท่องเที่ยว เพื่อเตรียมรับกับการพัฒนาและแนวโน้มของการท่องเที่ยวให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมและสถานการณ์ทางสังคม โดยเฉพาะจะได้เน้นย้ำในแผนที่เกี่ยวกับแนวคิดในเรื่องของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ซึ่งจะช่วยให้เกิดการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนในภูมิภาคอีสาน

4.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องต่างประเทศ

Benjaminsen, Kepe และ Brathen (2008) ศึกษาวิจัยเรื่อง ความสนใจของส่วนรวมกับความต้องการของท้องถิ่นการอนุรักษ์และการปฏิบัติที่ดินในนามาควาแลนด์ (Namaqualand), แอฟริกาใต้ พบว่า ความแตกต่างระหว่างความสนใจของส่วนรวมในการอนุรักษ์ความหลากหลายของสิ่งมีชีวิตและความเป็นอยู่ของคนท้องถิ่น มีการเปลี่ยนแปลงนโยบายการอนุรักษ์จากรูปแบบเดิม ไปสู่การอนุรักษ์ที่ยึดเอาชุมชนเป็นหลัก ซึ่งขัดแย้งในทางปฏิบัตินั้น การอนุรักษ์ยังคงมีบทบาทที่สำคัญต่อการพัฒนา อย่างไรก็ตามคนในท้องถิ่นได้มองเห็นการขยายของอุทยานเป็นการแข่งขันกันโดยตรงและไม่ยุติธรรมสำหรับที่ดินซึ่งพวกเขาปรารถนาที่จะได้รับผ่านทางแผนงานการจัดสรรปันส่วนที่ดิน การอนุรักษ์ทำให้เกิดความขัดแย้งด้วยกันกับการอนุรักษ์ความหลากหลายของสิ่งมีชีวิต

Richards (2007) ศึกษาวิจัยเรื่อง การประเมินแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ พบว่า หลายประเทศทั่วโลกกำลังวางแผน ออกแบบ และส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ องค์ระหว่างประเทศ เช่น สหประชาชาติมีนโยบายพัฒนาเสถียรภาพสิ่งแวดล้อมรวมถึงการหาวิธีการเกี่ยวกับการดำเนินการท่องเที่ยวในการป้องกันพื้นที่ของชาติ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศบรรจุลงไปในแผนพัฒนาของหลาย ๆ ประเทศทั่วโลก แผนการจัดกรของ Central Balkan National Park ในบัลแกเรีย ต้องการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศภายในอุทยานและชุมชนรอบ ๆ ผู้วางแผนได้รับประโยชน์จากการท่องเที่ยวทางธรรมชาติในขณะเดียวกันก็ลดผลกระทบที่เกิดขึ้นในอุทยาน การปกป้องความสมบูรณ์ทางชีวภาพของพื้นที่ภายในอุทยาน และการประสบความสำเร็จในพื้นที่เดียวกันในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศต้องการความร่วมมือระหว่างผู้มาเยือนและยุทธศาสตร์ที่นักวางแผนมาวางไว้

Altinay และ Hussain (2005) ศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาการช่วยเหลือการท่องเที่ยว : กรณีศึกษา North Cyprus ผลการวิจัยขั้นต้นของการวิจัยนี้แสดงให้เห็นว่าผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมของการท่องเที่ยวนั้น ได้มีความสัมพันธ์กับการกำจัดของเสีย การอำนวยความสะดวกในการจัดการขยะและของเสียที่ปล่อยออกจากเรือผ่านทางทะเล การศึกษานี้ถืออำนาจแนวทางสำหรับรัฐในการวางแผนนโยบายและสามารถให้ความช่วยเหลือเพื่อเป็นแนวทางสำหรับอุตสาหกรรมก่อสร้าง เพราะว่ารูปร่างสนใจในการตั้งข้อจำกัดในการลงทุนในบริเวณเพื่อที่จะรักษาพื้นดินซึ่งยังได้จัดหาแนวทางเพื่อให้นักลงทุนปฏิบัติตาม

Johannes (2003) ศึกษาวิจัยเรื่อง ความสัมพันธ์ของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศกับระบบนิเวศของป่าสงวน Wairberg Biosphere ในแอฟริกาใต้ พบว่า ระบบนิเวศสิ่งแวดล้อมมีความเกี่ยวข้องกับ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างแยกออกจากกันไม่ได้ การท่องเที่ยวในลักษณะนี้จำเป็นต้องเน้นความ หลากหลายทางชีวภาพในพื้นที่นั้น ๆ เช่น พันธุ์ไม้ต่าง ๆ สิ่งมีชีวิต สิ่งเหล่านี้จำเป็นต้องเน้นสิ่ง ดึงดูดนักท่องเที่ยวให้มาเที่ยว ป่าสงวนมีบทบาทอย่างมากในการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน โดยเมื่อนักท่องเที่ยวได้มาเที่ยวในพื้นที่แล้ว จำเป็นต้องได้ข้อมูลแก่วัฒนธรรมเดิม ปัจจัยที่สำคัญที่ กระตุ้นให้เยือนจากต่างประเทศคือความเชื่อมั่นของรัฐบาลในการพัฒนาประเทศ

Sprecher (2000) ศึกษาวิจัยเรื่อง Village – Based Tourism Monitourism Tourism Change on the Mekong River พบว่า การพัฒนาเป็นตัวเองและวัดว่าการท่องเที่ยวในบริเวณแถบลุ่มแม่น้ำ โขงมีการเจริญเติบโตอย่างมีศักยภาพที่ยั่งยืนเพราะแม่น้ำโขงไหลผ่านหลายประเทศในแถบเอเชีย ตะวันออกเฉียงใต้ทำให้แม่น้ำโขงมีความสำคัญในการพัฒนาทางตรงและมีโครงการนำร่องใน หลายประเทศที่ต้องสร้างกิจกรรมด้านการท่องเที่ยวลุ่มน้ำโขง เช่น ประเทศพม่า ไลบ ลาว เวียดนาม และกัมพูชา ทั้งนี้ปรากฏว่าหมู่บ้านมีการพัฒนาเพื่อให้สอดคล้องกับท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืน และสามารถส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจชุมชนในอัตราสูงขึ้น ซึ่งเป็นผลดีต่อการท่องเที่ยว และชุมชนท้องถิ่น

Moulin (1996) ศึกษาวิจัยเรื่อง การชื่นชมสิ่งแวดล้อมที่สร้างขึ้นผ่านการท่องเที่ยวเชิง วัฒนธรรม พบว่า การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมนั้นมีความสำคัญต่อการพัฒนาของสังคมและต่อการ พัฒนาของนักท่องเที่ยว การทำให้มีความตระหนักถึงคุณค่าและความสำคัญของการท่องเที่ยวเชิง วัฒนธรรมนั้น กระบวนการที่ทำให้ทุกคนชื่นชมสิ่งแวดล้อมที่สร้างขึ้น โดยการมองเห็นบริบท พื้นฐานในการส่งเสริมการอนุรักษ์มรดก เอกลักษณะทางวัฒนธรรมและความอ่อนไหวใน ลักษณะเฉพาะและเอกลักษณ์ของสถานที่ของภูมิทัศน์ การมองและการชื่นชมองค์ประกอบเหล่านี้ที่ ดีขึ้นคือสิ่งที่จะดำเนินการส่งเสริมการอนุรักษ์ตามหลักจรรยาในการค้นหาความสัมพันธ์ระหว่าง นักท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อมที่สร้างขึ้น

Gunn (1994) ศึกษาวิจัยเรื่อง การวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยว พบว่า การวางแผนการ ท่องเที่ยวควรเริ่มจากกิจกรรมของคนเข้ามาเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยว และต้องการรวบรวมข้อมูล เพื่อหากิจกรรมของนักท่องเที่ยว สิ่งที่สำคัญคือ สามารถหาความชัดเจนของความสามารถในการ รองรับการท่องเที่ยวในพื้นที่นั้น ตลอดจนสามารถคาดการณ์ถึงแนวโน้มการเสื่อมโทรมของ สภาพแวดล้อมได้ การพัฒนาการท่องเที่ยวไม่ควรคำนึงถึงผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจอย่างเดียวควร มาพัฒนาบุคคลที่เกี่ยวข้องทั้งที่เป็นเจ้าบ้านและนักท่องเที่ยวที่มาเยือน

จากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สรุปได้ว่า การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ต้องคำนึงถึงการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวให้ทรงคุณค่าและความสำคัญ เน้นการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนเกี่ยวกับการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว รวมถึงการกระจายรายได้อย่างทั่วถึงเป็นธรรมมากที่สุด นอกจากนี้ยังต้องคำนึงถึงนักท่องเที่ยวที่เข้ามาศึกษาเรียนรู้ ได้รับความประทับใจ มีจิตสำนึกใจการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยว และมีการประสานความร่วมมือของหน่วยงานภาครัฐ เอกชน ในการวางแผนการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เพื่อนำไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน

บทที่ 3

วิธีการดำเนินงานวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัยที่ใช้ในการศึกษาเรื่องการพัฒนาทัศนภาพการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เมืองโบราณ โนนเมือง บ้านนาโพธิ์ ตำบลชุมแพ อำเภอชุมแพ จังหวัดขอนแก่น เป็นรูปแบบของการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องแม่นยำและน่าเชื่อถือมากที่สุด ซึ่งมุ่งเน้นศึกษาทัศนภาพการท่องเที่ยวด้านสิ่งแวดล้อม ใจทางการท่องเที่ยว สิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยว การรองรับการท่องเที่ยว การบริหารจัดการ และการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนท้องถิ่น ในรูปแบบของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดขั้นตอนวิธีการดำเนินงานวิจัยดังต่อไปนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
3. การเก็บรวบรวมข้อมูล
4. การวิเคราะห์และประเมินผล

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากร ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ได้แก่

1.1.1 นักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวชมแหล่งโบราณคดีเมืองโบราณ โนนเมือง บ้านนาโพธิ์ ตำบลชุมแพ อำเภอชุมแพ จังหวัดขอนแก่น แต่เนื่องจากแหล่งโบราณคดีเมืองโบราณ โนนเมืองยังไม่มี การสำรวจจำนวนนักท่องเที่ยวอย่างเป็นทางการ ดังนั้นเพื่อให้ผลงานวิจัยมีความน่าเชื่อถือผู้วิจัยจึง อ้างอิงจากจำนวนนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวจังหวัดขอนแก่น ทั้งสิ้นจำนวน 2,570,011 คน สำรวจเมื่อปี พ.ศ. 2550 ดังที่แสดงผลในตารางที่ 3.1

ตารางที่ 3.1 จำนวนนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวจังหวัดขอนแก่น ในปี พ.ศ.2550

รายการข้อมูล	ชาวไทย	ชาวต่างประเทศ	รวม
นักท่องเที่ยว	1,739,815	58,908	1,798,723
นักทัศนาจร	755,296	15,992	771,288
รวมจำนวนผู้เยี่ยมชมทั้งหมด	2,495,111	74,900	2,570,011

ที่มา : สถิตินักท่องเที่ยว, 2552

1.1.2 ประชากรบ้านโนนเมือง ตำบลชุมแพ อำเภอชุมแพ จังหวัดขอนแก่น จำนวน 217 คน ดังที่แสดงผลในตารางที่ 3.2

ตารางที่ 3.2 จำนวนประชากรบ้านโนนเมือง ในปี พ.ศ. 2553

เพศ	จำนวนประชากร
ชาย	121
หญิง	96
รวมทั้งสิ้น	217

ที่มา : องค์การบริหารส่วนตำบล, 2553

1.1.3 ภาคส่วนราชการ ในระดับท้องถิ่นและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

- 1) สำนักงานศิลปากรที่ 9 จังหวัดขอนแก่น สังกัดกรมศิลปากร
- 2) การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานขอนแก่น
- 3) นายอำเภอชุมแพ จังหวัดขอนแก่น สังกัดกระทรวงมหาดไทย
- 4) องค์การบริหารส่วนตำบลชุมแพ สังกัดกรมการปกครองส่วนท้องถิ่น
- 5) เจ้าหน้าที่ดูแลแหล่งโบราณคดีเมืองโบราณโนนเมือง สังกัดกรมศิลปากร

1.1.4 ภาคส่วนเอกชน และผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

- 1) ผู้ประกอบธุรกิจด้านโรงแรมที่พักในอำเภอชุมแพ
- 2) ผู้ประกอบธุรกิจร้านอาหาร ภัตตาคารในอำเภอชุมแพ
- 3) ผู้จำหน่ายสินค้าของที่ระลึกและสินค้าOTOP ในอำเภอชุมแพ
- 4) ผู้ประกอบธุรกิจด้านการขนส่งโดยสารในอำเภอชุมแพ
- 5) ผู้ประกอบธุรกิจด้านนำเที่ยว หรือตัวแทนจำหน่ายในอำเภอชุมแพ

1.2 กลุ่มตัวอย่าง ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ได้แก่

1.2.1 กลุ่มตัวอย่างสำหรับการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In - depth Interview) กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกรายบุคคลมีการพูดคุยได้ตอบซึ่งกันและกัน ใช้การสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive sampling) จำนวนทั้งสิ้น 5 คน ซึ่งกลุ่มตัวอย่างประกอบด้วย

1) ผู้อำนวยการสำนักงานศิลปากรที่ 9 จังหวัดขอนแก่น	จำนวน 1 คน
2) ผู้ช่วยผู้อำนวยการการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานขอนแก่น	จำนวน 1 คน
3) นายอำเภอชุมแพ	จำนวน 1 คน
4) นายกองดีการบริหารส่วนตำบลชุมแพ	จำนวน 1 คน
5) เจ้าหน้าที่ดูแลแหล่งโบราณคดีเมืองโบราณ โนนเมือง	จำนวน 1 คน

1.2.2 กลุ่มตัวอย่างสำหรับการประชุมกลุ่มย่อย (Focus group discussion) กลุ่มตัวอย่างสำหรับการประชุมกลุ่มย่อย ใช้การสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive sampling) จำนวนทั้งสิ้น 76 คน ซึ่งตัวอย่างประกอบด้วย

1) เจ้าหน้าที่ดูแลแหล่งโบราณคดีเมืองโบราณ โนนเมือง	จำนวน 1 คน
2) กองการบริหารส่วนตำบลชุมแพ	จำนวน 5 คน
3) ชาวบ้าน โนนเมือง	จำนวน 50 คน
4) ผู้ประกอบธุรกิจด้านโรงแรมที่พักภายในอำเภอชุมแพ	จำนวน 5 คน
5) ผู้ประกอบการร้านอาหาร ภัตตาคารภายในอำเภอชุมแพ	จำนวน 5 คน
6) ร้านค้าผู้จำหน่ายสินค้าของที่ระลึกและสินค้าOTOP	จำนวน 5 คน
7) ผู้ประกอบธุรกิจด้านการขนส่งโดยสาร	จำนวน 5 คน

1.2.3 กลุ่มตัวอย่างสำหรับการแจกแบบสอบถาม (Questionnaire) ได้แก่ นักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวชมแหล่งโบราณคดีเมืองโบราณโนนเมือง ผู้วิจัยดำเนินการหาขนาดของกลุ่มตัวอย่าง (n) โดยใช้สูตรการหาขนาดตัวอย่างของ Taro Yamane (1973) ซึ่งผู้วิจัยได้อ้างอิงจำนวนประชากรจากนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวจังหวัดขอนแก่น 2,570,011 คน สํารวจเมื่อปี พ.ศ. 2550 (สถิตินักท่องเที่ยว, 2552)

สูตรการหาขนาดตัวอย่างของ Taro Yamane

$$n = \frac{N}{1 + N(e)^2}$$

n = ขนาดกลุ่มตัวอย่าง

N = ประชากรที่ใช้ในการศึกษา

e = ค่าความคลาดเคลื่อนของการสุ่มตัวอย่าง (0.05)

โดยการวิจัยครั้งนี้มีประชากรทั้งหมด 2,570,011 คน ขอมให้เกิดความคลาดเคลื่อนได้ 5%

แทนค่า

$$\begin{aligned} n &= \frac{2,570,011}{1 + 2,570,011 (.05)^2} \\ &= \frac{2,570,011}{6,426.03} \\ &= 399.94 \\ &\approx 400 \text{ คน} \end{aligned}$$

เมื่อแทนค่าในสูตรจะได้จำนวนกลุ่มตัวอย่าง (n) ที่ใช้ในการแจกแบบสอบถามเท่ากับ 400 คน ดังนั้นผู้วิจัยจะเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถามจำนวน 400 ชุด ใช้ระยะเวลาในการเก็บข้อมูล 3 เดือนเริ่มตั้งแต่เดือนมีนาคม 2553 ถึงเดือนพฤษภาคม 2553 ในพื้นที่แหล่งโบราณคดีเมืองโบราณโนนเมือง บ้านนาโพธิ์ ตำบลชุมแพ อำเภอชุมแพ จังหวัดขอนแก่น

ได้
ผู้
คว
พัศ

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ออกแบบเครื่องมือสำหรับการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยการสัมภาษณ์ การประชุมกลุ่มย่อย และการแจกแบบสอบถาม เพื่อให้การศึกษาวิจัยเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ จึงออกแบบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย 3 ประเภท ได้แก่

2.1 การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In - depth Interview)

ผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกรายบุคคลเพื่อสอบถามประเด็นปัญหาที่สนใจศึกษา จำนวนทั้งสิ้น 5 คน ได้แก่ ผู้อำนวยการสำนักงานศิลปากรที่ 9 จังหวัดขอนแก่น ผู้อำนวยการการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานขอนแก่น นายอำเภอชุมแพ นายกองกิจการบริหารส่วนตำบลชุมแพ และเจ้าหน้าที่ดูแลรักษาแหล่งโบราณคดีเมืองโบราณโนนเมือง ในรูปแบบของการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structure interview) ซึ่งมีการกำหนดคำถามในการสัมภาษณ์ไว้ล่วงหน้าทั้งคำถามปลายปิด (Close - end question) และคำถามปลายเปิด (Open- end question) เพื่อให้กลุ่มตัวอย่างได้เสนอความคิดเห็นอย่างเต็มที่ โดยไม่มีการชี้นำคำตอบเพื่อให้ได้ข้อเท็จจริงมากที่สุด และเพื่อให้ตรงตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ซึ่งประกอบด้วยข้อมูลดังต่อไปนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ อาชีพ การศึกษา รายได้ ตำแหน่งหน้าที่ ความรับผิดชอบ เป็นต้น

ส่วนที่ 2 ข้อมูลศักยภาพในการดึงดูดใจด้านการท่องเที่ยวแหล่งโบราณคดีเมืองโบราณโนนเมือง บ้านนาโพธิ์ ตำบลชุมแพ อำเภอชุมแพ จังหวัดขอนแก่น

ส่วนที่ 3 ข้อมูลศักยภาพในการรองรับด้านการท่องเที่ยวแหล่งโบราณคดีเมืองโบราณโนนเมือง บ้านนาโพธิ์ ตำบลชุมแพ อำเภอชุมแพ จังหวัดขอนแก่น

ส่วนที่ 4 ข้อมูลด้านการบริหารจัดการแหล่งโบราณคดีเมืองโบราณโนนเมือง บ้านนาโพธิ์ ตำบลชุมแพ อำเภอชุมแพ จังหวัดขอนแก่น

ส่วนที่ 5 ข้อมูลเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แหล่งโบราณคดีเมืองโบราณโนนเมือง และนโยบายของรัฐบาลที่มีส่วนส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

2.2 การประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group Discussion)

การประชุมกลุ่มย่อยเพื่อจุดประเด็นปัญหาในขอบเขตเนื้อหาที่สนใจ ให้กลุ่มตัวอย่างซึ่งได้แก่ เจ้าหน้าที่ดูแลแหล่งโบราณคดีเมืองโบราณโนนเมือง องค์การบริหารส่วนตำบลชุมแพ กลุ่มผู้นำชุมชนและชาวบ้านบ้านโนนเมือง และผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ได้อภิปรายแลกเปลี่ยนความรู้ ระดมความคิด ชูจุดขย ชักถาม เกี่ยวกับปัญหา และแนวทางการแก้ไขปัญหา รวมถึงกำหนดแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเมืองโบราณต่อไป

การจัดประชุมกลุ่มย่อย วันที่ 18 มิถุนายน 2553 ตั้งแต่เวลา 18.00 - 21.00 น. สถานที่ ศาลาประชาคมกลางหมู่บ้านโนนเมือง จำนวนผู้เข้าร่วมประชุมกลุ่มย่อยทั้งสิ้น 76 คน เพื่อแลกเปลี่ยนความรู้ ระดมความคิด พุดคุย ซักถาม ปัญหาเกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เมืองโบราณ โนนเมือง และการอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และแนวทางการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยว และการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แหล่งโบราณคดีเมืองโบราณ โนนเมือง รวมทั้งการอภิปรายสรุปผลแนวทางการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ปิดท้ายด้วยการระดมความคิดในการวางแผนเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เมืองโบราณ โนนเมือง

2.3 แบบสอบถาม (Questionnaire)

ผู้วิจัยศึกษาข้อมูลของนักท่องเที่ยวที่เข้ามาเที่ยวชมแหล่งโบราณคดีเมืองโบราณ โนนเมือง บ้านนาโพธิ์ ตำบลชุมแพ อำเภอชุมแพ จังหวัดขอนแก่น จากการแจกแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของนักท่องเที่ยว ความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวเกี่ยวกับศักยภาพการท่องเที่ยวของเมืองโบราณ โนนเมือง โดยแบ่งหัวข้อแบบสอบถามให้ครอบคลุมกับเนื้อหาและวัตถุประสงค์ในการวิจัย

2.3.1 ขั้นตอนในการสร้างแบบสอบถาม มีดังต่อไปนี้

- 1) ศึกษาค้นคว้า เก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นแนวทางในการสร้างเครื่องมือแบบสอบถาม
- 2) กำหนดโครงสร้างรูปแบบคำถามและเขียนแบบสอบถามฉบับร่าง โดยให้ครอบคลุมกับเนื้อหาและวัตถุประสงค์ของการศึกษาวิจัย
- 3) ให้อาจารย์ที่ปรึกษาพิจารณาตรวจสอบความถูกต้อง แล้วนำแบบสอบถามมาวิเคราะห์ปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสม
- 4) นำแบบสอบถามที่ได้รับการแก้ไขแล้วไปทดลองใช้ (Pre - test) กับกลุ่มตัวอย่าง ผู้ตอบแบบสอบถามที่แหล่งโบราณคดีบ้านเชียง อำเภอหนองหาน จังหวัดอุดรธานี ซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางโบราณคดีที่มีลักษณะใกล้เคียงกัน โดยใช้แบบสอบถามกับกลุ่มตัวอย่างคิดเป็นจำนวนร้อยละ 10 ของแบบสอบถามฉบับจริง เป็นจำนวนทั้งสิ้น 40 ฉบับ เพื่อทดสอบหาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม (Reliability) โดยใช้สูตรการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (α - coefficient) ตามวิธีของครอนบัค (Cronbach) ซึ่งค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามที่ได้มีค่าเท่ากับ 0.82
- 5) นำแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างจริง

2.3.2 แบบสอบถามประกอบด้วยส่วนต่างๆ ดังต่อไปนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคลหรือข้อมูลทั่วไปของนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวชมแหล่งโบราณคดีเมืองโบราณ โนนเมือง เช่น เพศ อายุ การศึกษา รายได้ เป็นต้น โดยใช้แบบสอบถามแบบตรวจสอบรายการ (Check list)

ส่วนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวชมแหล่งโบราณคดีเมืองโบราณ โนนเมือง โดยใช้แบบสอบถามแบบมาตราส่วนประเมินค่า (Rating scale) เพื่อวัดทัศนคติความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวที่มีต่อศักยภาพการท่องเที่ยวเมืองโบราณ โนนเมือง โดยให้ความหมายของระดับคะแนนดังต่อไปนี้

ระดับคะแนน 1 หมายถึง มีศักยภาพน้อยที่สุด

ระดับคะแนน 2 หมายถึง มีศักยภาพน้อย

ระดับคะแนน 3 หมายถึง มีศักยภาพปานกลาง

ระดับคะแนน 4 หมายถึง มีศักยภาพมาก

ระดับคะแนน 5 หมายถึง มีศักยภาพมากที่สุด

ส่วนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับปัญหา ข้อเสนอแนะและแนวทางการแก้ไขปัญหาของการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แหล่งโบราณคดีเมืองโบราณ โนนเมือง โดยมีลักษณะคำถามแบบคำถามปลายเปิด (Open - end question)

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ประกอบไปด้วยข้อมูลปฐมภูมิ และข้อมูลทุติยภูมิ โดยเก็บรวบรวมข้อมูลให้ตรงตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

3.1 ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data)

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิจากการสัมภาษณ์ การจัดประชุมกลุ่มย่อย และการแจกแบบสอบถาม เกี่ยวกับศักยภาพของแหล่งโบราณคดีเมืองโบราณ โนนเมือง ด้านสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว สิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยว การรองรับการท่องเที่ยว การบริหารจัดการ และการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน จากกลุ่มตัวอย่างสำหรับสัมภาษณ์แบบเจาะลึก กลุ่มตัวอย่างสำหรับการประชุมกลุ่มย่อย และกลุ่มตัวอย่างสำหรับแจกแบบสอบถาม ซึ่งได้แก่

- 1) ผู้อำนวยการสำนักงานศิลปากรที่ 9 จังหวัดขอนแก่น
- 2) ผู้อำนวยการการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานขอนแก่น
- 3) นายอำเภอชุมแพ
- 4) นายกองค้การบริหารส่วนตำบลชุมแพ
- 5) เจ้าหน้าที่ดูแลรักษาแหล่งโบราณคดีเมืองโบราณ โนนเมือง
- 6) ชาวบ้านนาโพธิ์
- 7) นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติที่มาเที่ยวเมืองโบราณ โนนเมือง
- 8) ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ได้แก่ ผู้ประกอบการธุรกิจด้านโรงแรมที่พักในอำเภอชุมแพ

ผู้ประกอบการร้านอาหาร ภัตตาคารภายในอำเภอชุมแพ ผู้จำหน่ายสินค้าที่ระลึกและสินค้า OTOP ผู้ประกอบการธุรกิจด้านการขนส่งโดยสาร เป็นต้น

3.2 ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data)

ผู้วิจัยศึกษาข้อมูลทุติยภูมิจากการศึกษาแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับศักยภาพการท่องเที่ยว การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ กฎบัตรที่เกี่ยวข้อง การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ซึ่งได้จากการค้นคว้า รวบรวม หนังสือ ตำรา เอกสารสิ่งพิมพ์ บทความ วารสาร จุลสาร สารานุกรม งานวิจัยที่เกี่ยวข้องจากทั้งในประเทศและต่างประเทศ จากหลากหลายแหล่งที่มา รวมถึงการศึกษาจากข้อมูลที่เผยแพร่ทางเครือข่ายอินเทอร์เน็ต

รายชื่อของเว็บไซต์ที่สามารถเข้าไปค้นคว้าข้อมูลเกี่ยวกับการท่องเที่ยว

- 1) การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย
- 2) การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานขอนแก่น
- 3) ข้อมูลทั่วไปของอำเภอชุมแพ
- 4) ศูนย์ข้อมูลกลางการท่องเที่ยวจังหวัดขอนแก่น
- 5) สถาบันวิจัยเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยว
- 6) สถิตินักท่องเที่ยว
- 7) สำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว

ด
แ
ก
เส

W
ส

ผ
จ
N
ขอ

4. วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลและประเมินผล

4.1 การวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก

การวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกมาจัดกลุ่มประเด็นคำถาม เพื่อวิเคราะห์ข้อมูลศักยภาพด้านทรัพยากรท่องเที่ยวและสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว ศักยภาพการรองรับการท่องเที่ยว ศักยภาพด้านการบริหารจัดการ แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และนโยบายของภาครัฐที่มีส่วนส่งเสริมและสนับสนุนการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แหล่งโบราณคดีเมืองโบราณ โนนเมือง ด้วยเครื่องมือการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในและสภาพแวดล้อมภายนอก SWOT Analysis (ฉลองศรี พิมพ์สมพงศ์, 2546) และการวิเคราะห์ส่วนประสมทางการตลาด Marketing Mix 8Ps (ฉลองศรี พิมพ์สมพงศ์, 2546) ซึ่งได้แก่ ผลิตภัณฑ์ ราคา การจัดจำหน่าย การส่งเสริมการตลาด กระบวนการ ประสิทธิภาพและคุณภาพ คน สิ่งมีตัวตนที่มองเห็นได้

4.2 การวิเคราะห์ข้อมูลจากการประชุมกลุ่มย่อย

การวิเคราะห์ข้อมูลจากการประชุมกลุ่มย่อย โดยนำข้อมูลที่ได้จากการประชุมกลุ่มย่อยมาสรุปประเด็น ปัญหาเกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เมืองโบราณ โนนเมือง แล้วนำมาวิเคราะห์ประเด็นปัญหาเพื่อกำหนดแนวทางการแก้ไข และแนวทางการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เมืองโบราณ โนนเมืองเพื่อนำไปสู่การท่องเที่ยวแบบยั่งยืน รวมไปถึงการเสนอแนะแนวคิดเกี่ยวกับการจัดเส้นทางท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เมืองโบราณ โนนเมือง

4.3 การวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการแจกแบบสอบถาม

ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามมาวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรม SPSS for Windows : Statistic Package for Social Science (ถักรศิริ ปิยะพิมพ์สิทธิ์, 2548) ซึ่งเป็นโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติที่สามารถวิเคราะห์ข้อมูลได้อย่างมีประสิทธิภาพ

4.3.1 การวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา (Description Statistic) โดยการแสดงผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพให้อยู่ในรูปของมาตรานามบัญญัติ (Nominal Scale) หรือมาตราจัดลำดับ (Ordinal Scale) ใช้ตารางแจกแจงความถี่แสดงผลเป็น ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) เพื่อใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง

1) ค่าร้อยละ (Percentage) โดยใช้สูตร (มนสิข สิทธิสมบูรณ์, 2550)

$$p = \frac{f}{N} \times 100$$

เมื่อ	P	แทน	ค่าร้อยละ
	f	แทน	ความถี่ที่ต้องการแปลงให้เป็นค่าร้อยละ
	N	แทน	จำนวนความถี่ทั้งหมด

2) ค่าเฉลี่ย (Mean) โดยใช้สูตร (มนสิข สิทธิสมบูรณ์, 2550)

$$\bar{X} = \frac{\sum X}{n}$$

เมื่อ	\bar{X}	แทน	ค่าเฉลี่ย
	$\sum X$	แทน	ผลรวมคะแนนทั้งหมด
	n	แทน	ขนาดกลุ่มตัวอย่าง

3) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation : SD) โดยใช้สูตร (มนสิข สิทธิสมบูรณ์, 2550)

$$SD = \sqrt{\frac{n\sum X^2 - (\sum X)^2}{n(n-1)}}$$

เมื่อ	SD	แทน	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน
	$\sum X^2$	แทน	ผลรวมของคะแนนแต่ละตัวยกกำลังสอง
	$(\sum X)^2$	แทน	ผลรวมของคะแนนทั้งหมดยกกำลังสอง
	n	แทน	ขนาดกลุ่มตัวอย่าง

ในการประเมินผล จะใช้วิธีการแปลผลแบบสอบตาม โดยใช้ค่าเฉลี่ยตามหลักการแบ่ง
 อันตรภาคชั้น (Class Interval) โดยใช้สูตรคำนวณช่วงกว้างของชั้น (ปารวี ศรีอุบล, 2548)
 ดังต่อไปนี้

$$\begin{aligned} \text{Interval (I)} &= \frac{\text{Range}(R)}{\text{Class}(C)} \\ &= \frac{5-1}{5} \\ &= 0.8 \end{aligned}$$

ดังนั้น จะใช้เกณฑ์ค่าเฉลี่ยประเมินผลดังนี้

ค่าเฉลี่ย 4.21 – 5.00	หมายถึง	นักท่องเที่ยวนับว่ามีความคิดเห็นว่ามีศักยภาพมากที่สุด
ค่าเฉลี่ย 3.41 – 4.20	หมายถึง	นักท่องเที่ยวนับว่ามีความคิดเห็นว่ามีศักยภาพมาก
ค่าเฉลี่ย 2.61 – 3.40	หมายถึง	นักท่องเที่ยวนับว่ามีความคิดเห็นว่ามีศักยภาพปานกลาง
ค่าเฉลี่ย 1.81 – 2.60	หมายถึง	นักท่องเที่ยวนับว่ามีความคิดเห็นว่ามีศักยภาพน้อย
ค่าเฉลี่ย 1.00 – 1.80	หมายถึง	นักท่องเที่ยวนับว่ามีความคิดเห็นว่ามีศักยภาพน้อยที่สุด

4.3.2 การวิเคราะห์โดยใช้สถิติเชิงอนุมาน (Inferential Statistic) โดยใช้ค่าสถิติทดสอบ
 ไคสแควร์ (Chi - Square) มาทดสอบว่าปัจจัยส่วนบุคคลของนักท่องเที่ยวมีความสัมพันธ์กับ
 ความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเมืองโบราณ โนนเมือง อย่างมี
 นัยสำคัญทางสถิติ

1) ค่าสถิติทดสอบไคสแควร์ โดยใช้สูตรนี้ (บุญธรรม กิจปริดาภิสุทธิ, 2540)

$$X^2 = \sum_{i=1}^r \sum_{j=1}^c \frac{(O_{ij} - E_{ij})^2}{E}$$

เมื่อ	X^2	แทน	ค่าไคสแควร์
	O_{ij}	แทน	ความถี่ที่สังเกตได้
	E_{ij}	แทน	ความถี่ที่คาดหวัง

บทที่ 4

ผลการศึกษาวิจัย

การศึกษาเรื่องการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เมืองโบราณ โนนเมือง บ้านนาโพธิ์ ตำบลชุมแพ อำเภอชุมแพ จังหวัดขอนแก่น เป็นการวิเคราะห์ผลการศึกษาจากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก โดยมีผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ จำนวน 5 คน ได้แก่ ผู้อำนวยการสำนักงานศิลปากรที่ 9 จังหวัดขอนแก่น ผู้อำนวยการการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานขอนแก่น นายอำเภอชุมแพ นายกองกำกับการบริหารส่วนตำบลชุมแพ เจ้าหน้าที่ดูแลรักษาแหล่งโบราณคดีเมืองโบราณ โนนเมือง และการวิเคราะห์ผลการศึกษาจากการประชุมกลุ่มย่อย ได้แก่ ชาวบ้านและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย จำนวน 76 คน จากการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เมืองโบราณ โนนเมือง นอกจากนี้ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อใช้ในการวิเคราะห์จากการแจกแบบสอบถามนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวชมแหล่งโบราณคดีเมืองโบราณ โนนเมือง จำนวน 400 คน จากการรวบรวมข้อมูลที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยได้นำข้อมูลมาวิเคราะห์ควบคู่กับข้อมูลทุติยภูมิ โดยแบ่งการวิเคราะห์ข้อมูลและการนำเสนอผลการดำเนินการวิจัยดังต่อไปนี้

1. วิเคราะห์แนวทางการดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐ
2. วิเคราะห์บทบาทการมีส่วนร่วมของชุมชนและแนวทางการสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์แก่ชุมชน
3. วิเคราะห์ความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวที่มีต่อศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เมืองโบราณ โนนเมือง
4. ทดสอบสมมติฐาน

1. วิเคราะห์แนวทางการดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐ

จากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกหน่วยงานของภาครัฐที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เมืองโบราณ โนนเมือง พบว่า สิ่งที่ควรมีการพัฒนาอย่างเร่งด่วนที่สุด คือ การพัฒนาด้านการคมนาคมเส้นทางการเข้าถึงแหล่งโบราณคดีเมืองโบราณ โนนเมือง รวมถึงไปรษณีย์บ่อน้ำร้อนเมืองโบราณ โนนเมือง การพัฒนาเมืองโบราณ โนนเมืองต้องเป็นไปอย่างต่อเนื่อง และได้รับความร่วมมือจากหน่วยทุกหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้อง และการจัดสรรงบประมาณสนับสนุนเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

หน่วยงานภาครัฐที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ได้แก่

- 1.1 ผู้อำนวยการสำนักงานศิลปากรที่ 9 จังหวัดขอนแก่น
- 1.2 ผู้อำนวยการการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานขอนแก่น
- 1.3 นายอำเภอชุมแพ
- 1.4 นายกองค้การบริหารส่วนตำบล
- 1.5 เจ้าหน้าที่ดูแลรักษาแหล่งโบราณคดีเมืองโบราณ โนนเมือง

หน่วยงานที่กล่าวมาข้างต้น ได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เมืองโบราณ โนนเมือง ดังต่อไปนี้

1.1 ผู้อำนวยการสำนักงานศิลปากรที่ 9 จังหวัดขอนแก่น

จากการสัมภาษณ์ผู้อำนวยการสำนักงานศิลปากรที่ 9 จังหวัดขอนแก่น พบว่าจุดเริ่มต้นในการสนใจศึกษาเมืองโบราณ โนนเมือง เริ่มตั้งแต่ปี พ.ศ. 2513 สำนักงานศิลปากรที่ 9 จังหวัดขอนแก่น (เดิมชื่อ หน่วยงานศิลปากรที่ 7) ได้สำรวจพบเมืองโบราณ โนนเมืองเป็นครั้งแรก จากภาพถ่ายทางอากาศพบว่า โนนเมืองมีลักษณะคูน้ำคันดินล้อมรอบ ซึ่งเป็นลักษณะของชุมชนเมืองโบราณ และลักษณะทางภูมิประเทศเป็นที่ราบเชิงเขามีลำน้ำไหลผ่านเป็นแหล่งที่มีความอุดมสมบูรณ์ จึงมีการสันนิษฐานว่าอาจจะเป็นที่ตั้งของชุมชนโบราณ และในปี พ.ศ. 2525 ถึง 2526 มีงบประมาณเพื่อดำเนินการขุดตรวจ - ขุดค้สามารถเปิดได้จำนวน 2 หลุมแล้วทำหลังคาคลุมหลุมขุดค้นไว้จัดแสดงในลักษณะพิพิธภัณฑ์สถานกลางแจ้ง และในปี พ.ศ. 2534 - 2535 ได้รับงบประมาณการศึกษาและพัฒนาแหล่งจากโครงการน้ำพระทัยจากในหลวง (โครงการอีสานเขียว) จึงได้ขุดค้นเพื่อหาหลักฐานเพิ่มเติมอีกจำนวน 3 หลุม รวมทั้งหมด 5 หลุมด้วยกัน พบหลักฐานโบราณวัตถุได้ดินจำนวนมากเมื่อกำหนดขุดจากลักษณะเครื่องปั้นดินเผาเป็นแบบเคลือบน้ำกรดสีแดง โครงการระดมทุนยี่ที่อยู่อาศัยมาตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ ประมาณ 2,500 ปี นอกจากนี้ยังพบใบเสมาหินทรายปักอยู่ล้อมรอบพื้นที่ ทำให้ทราบว่าเป็นเมืองโบราณสมัยทวารวดี ราวพุทธศตวรรษที่ 13 - 14 และใบเสมาที่ใหญ่ที่สุด ได้ถูกอัญเชิญเคลื่อนย้ายมาเป็นเสาหลักเมืองจังหวัดขอนแก่น โดยปกติเมื่อค้นพบหลักฐานทางโบราณวัตถุกรมแล้วศิลปากรจะนำไปเก็บและจัดแสดงในพิพิธภัณฑ์ แล้วคลุมหลุมขุดค้นไว้อย่างเดิม แต่อำเภอชุมแพเล็งเห็นถึงศักยภาพว่าเป็นแหล่งที่น่าสนใจที่จะชักจูงคนเข้ามาท่องเที่ยว จึงได้มีการจัดงบประมาณมาสร้างอาคารไม้คลุมหลุมขุดค้น โดยจัดแสดงเป็นพิพิธภัณฑ์สถานกลางแจ้ง ให้ผู้ที่สนใจได้ชมและศึกษาเรื่องราวเกี่ยวกับเมืองชุมแพได้อย่างใกล้ชิด ต่อมาสำนักงานศิลปากรที่ 9 จังหวัดขอนแก่น ได้จัดทำแผนแม่บทโครงการอนุรักษ์และพัฒนาเมืองโบราณ โนนเมืองขึ้นระหว่างปีพ.ศ. 2546 - 2550 เพื่อศึกษาค้นคว้าด้านวิชาการเพิ่มเติมอนุรักษ์โครงการและ โบราณวัตถุในหลุมจัดแสดงโดยวิธีทางวิทยาศาสตร์

และพัฒนาศักยภาพการเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์โบราณคดี ให้มีคุณค่าเหมาะสมยิ่งขึ้น สำนักงานศิลปากรที่ 9 จังหวัดขอนแก่น ได้เสนอโครงการเพื่อของงบประมาณในการพัฒนาแหล่งโบราณคดีเมืองโบราณ โนนเมืองแต่งงบประมาณที่ได้รับ ไม่ตรงตามเป้าหมาย ทำให้การพัฒนาจึงค่อยเป็นค่อยไป มีการประสานงานกับหน่วยงานภายนอก เช่น จังหวัดขอนแก่น องค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น อำเภอชุมแพ องค์การบริหารส่วนตำบลชุมแพ ในการพัฒนาพื้นที่โดยรอบแหล่งโบราณคดีเมืองโบราณ โนนเมือง การคมนาคมเส้นทางการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว พัฒนาศักยภาพของชุมชน โดยรอบแหล่งโบราณคดีเมืองโบราณ โนนเมือง และทุกครั้งที่มีการประชุมจะเน้นย้ำเสมอเกี่ยวกับจุดขึ้นในการพัฒนาเมืองโบราณ โนนเมือง ในรูปแบบของการอนุรักษ์อย่างยั่งยืน โดยการอนุรักษ์พื้นที่สีเขียวความอุดมสมบูรณ์ของธรรมชาติ ความเป็นของแท้ดั้งเดิม ไม่ควรมีการสร้างอาคารถาวรให้มากเกินไปเพราะเป็นการทำลายทัศนียภาพที่สวยงาม และควรมีการพัฒนาการท่องเที่ยวในรูปแบบอื่น เช่น การท่องเที่ยวแบบศึกษาวิถีชีวิตชาวบ้าน การค้นหาเอกลักษณ์ของชุมชนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว ชาวบ้านตระหนักถึงคุณค่าของแหล่งโบราณคดีเมืองโบราณ โนนเมืองเป็นอย่างดี มีส่วนร่วมทำกิจกรรมไหว้โครงกระดูกเป็นประจำทุกปี ปีละครั้ง ในช่วงหลังเทศกาลสงกรานต์ ชาวบ้านเข้ามาไหว้โครงกระดูกโบราณเพราะเปรียบเสมือนบรรพบุรุษและร่วมกันทำบุญ แต่กิจกรรมที่ไม่เหมาะสมกับการอนุรักษ์สำนักงานกรมศิลปากรที่ 9 จังหวัดขอนแก่น ก็ไม่อนุญาตให้เข้ามาจัดในพื้นที่เมืองโบราณ โนนเมืองได้ เช่น การจัดงานแสดงสินค้า การจัดงานมหรสพ ซึ่งทำให้เกิดเสียงดังอีกกระทึกและเป็นกิจกรรมที่ไม่เหมาะสมกับเมืองโบราณ โนนเมือง เนื่องจากเมืองโบราณ โนนเมืองเปรียบเหมือนศาสนสถาน กิจกรรมที่ควรจัดจึงไม่ควรมีการใช้เสียงมาก และเกี่ยวข้องกับศาสนา ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยวมีจุดคุ้ม 5 หลุม มีศูนย์ข้อมูลเมืองโบราณ โนนเมือง 1 หลัง มีเจ้าหน้าที่ดูแลรักษาแหล่งโบราณคดีเมืองโบราณ โนนเมืองและให้บริการนักท่องเที่ยว ห้องสุขาที่มีมาตรฐานตามที่กรมศิลปากรกำหนดจะต้องมีห้องสุขาสำหรับคนพิการด้วย ด้านความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยวประมาณวันละ 100 ถึง 200 คนไม่เป็นปัญหาเนื่องจากพื้นที่มีบริเวณกว้างขวาง ส่วนสิ่งอำนวยความสะดวกด้านอื่น เช่น ที่พักรีสอร์ท ร้านอาหารมีเฉพาะอยู่ในตัวอำเภอชุมแพซึ่งอยู่ไม่ห่างจากเมืองโบราณ โนนเมือง เห็นว่าเพียงพอต่อความต้องการของนักท่องเที่ยวแต่ยังไม่ได้รับการประชาสัมพันธ์ให้เป็นที่ยึดถือการบริหารจัดการยังไม่ดีเท่าที่ควรเนื่องจากขาดกำลังคน ในกรณีที่มีการขอความช่วยเหลือให้บรรดาพิเศษต้องมีการดึงตัวนักโบราณคดีเข้าไปช่วย และในอนาคตจะมีการบริหารจัดการแบบกระจายอำนาจ มอบพื้นที่ให้องค์การบริหารส่วนตำบลชุมแพเป็นผู้เข้ามาดูแลบริหารจัดการอาจมีการเก็บค่าเข้าชมเพื่อนำเงินมาเป็นค่าบำรุงรักษา ส่วนงานด้านวิชาการและการอนุรักษ์ก็ยังคงเป็นหน้าที่ของกรมศิลปากรที่เสริมสร้างความรู้ให้กับประชาชน

1.2 ผู้อำนวยการการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานขอนแก่น

จากการสัมภาษณ์ ผู้ช่วยผู้อำนวยการการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานขอนแก่น ตัวแทนจากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย พบว่าแหล่งโบราณคดีเมืองโบราณ โนนเมืองมีความน่าสนใจเพราะเป็นแหล่งโบราณคดีที่ขุดค้นโดยกรมศิลปากร เป็นหลุมขุดค้นที่ค่อนข้างสมบูรณ์ เป็นจุดเด่นให้นักท่องเที่ยวที่ชื่นชอบการท่องเที่ยวเชิงโบราณคดี พบโครงกระดูกมนุษย์โบราณในยุคก่อนประวัติศาสตร์ประมาณ 2,500 ปี ความสำคัญด้านที่หนึ่ง คือ ด้านโบราณคดี ทำให้ทราบว่าพื้นที่บริเวณนั้นเป็นแหล่งชุมชนในอดีต อาจจะเป็นชุมชนที่สืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน ความสำคัญด้านที่สอง คือ ความสำคัญด้านของแหล่งท่องเที่ยวที่เป็น โบราณสถาน โบราณวัตถุ เป็นแหล่งท่องเที่ยวอีกแหล่งหนึ่งที่ได้รับ ความสนใจ โดยเฉพาะการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้กำหนดจัดงานเทศกาลเที่ยวเมืองไทย ต่อเนื่องมาตั้งแต่ปีพ.ศ. 2551 โดยมุ่งเน้นการนำเสนอความหลากหลายของสินค้าและบริการทางการท่องเที่ยว แหล่งท่องเที่ยว และกิจกรรมการท่องเที่ยวรูปแบบต่าง ๆ ซึ่งในปี พ.ศ. 2552 ภาคตะวันออกเฉียงเหนือได้นำเสนอกิจกรรมในรูปแบบของ อีสานแหล่งเรียนรู้ อารยธรรม และได้ประกาศในปี พ.ศ. 2551 ถึง 2553 เป็นปีการท่องเที่ยวอีสาน ละกันเพื่อเสนอแนวคิดเดิมให้เป็นที่รู้จักอย่างคึกคักแล้ว ยังนำเสนอเส้นทางการท่องเที่ยว 6 เส้นทางที่มีความโดดเด่นของพื้นที่ ทั้งด้านธรรมชาติ วัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิตความเป็นอยู่ รวมถึงรสชาติอาหารที่โดดเด่นให้กับกลุ่มนักท่องเที่ยวมาเที่ยวภูมิภาคตะวันออกเฉียงเหนือเพิ่มมากขึ้น และหนึ่งในนั้นคือ เส้นทางตามรอยอารยธรรมโบราณ โดยเริ่มต้นที่จังหวัดนครราชสีมาหรือเมืองโคราช ประคูดสู่อีสานแหล่งโบราณคดีบ้านปราสาท ต่อมาถึงเมืองฟ้าแดดสงยาง จังหวัดกาฬสินธุ์ และโบราณคดีที่สำคัญของจังหวัดอุดรธานี อาทิ อุทยานประวัติศาสตร์ภูพระบาท โบราณคดีบ้านเชียง ปืดท้ายเส้นทาง อารยธรรมโบราณแห่งสุดท้ายในเส้นทางกลับที่เมืองโบราณ โนนเมือง อำเภอชุมแพ จังหวัดขอนแก่น ที่จะเป็นเส้นทางเดียวกัน เพราะการเดินทางสินค้าทางการท่องเที่ยวไม่สามารถนำเสนอเฉพาะอย่างใดอย่างหนึ่งได้ การนำเสนอเป็นเส้นทางเป็นการเชื่อมโยงกับ ส่งเสริมการท่องเที่ยวด้วยกัน และการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ กิจ การเดินทางเข้าไปท่องเที่ยวไม่ใช่การเก็บรักษาไว้เฉยๆ โดยต้องมีการควบคุมดูแลพื้นที่นั้นๆ ไม่ให้ถูกทำลายหรือเกิดผลกระทบสิ่งแวดล้อม การพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวก ร่วมกัน ร่วมมือ และร่วมรับผิดชอบต่อประโยชน์ ด้านความสามารถในการรองรับการท่องเที่ยวรองรับได้มากเนื่องจากพื้นที่นี้ที่กว้างขวาง มีการดูแลรักษาความสะอาดเป็นอย่างดี มีเจ้าหน้าที่ดูแลให้คำแนะนำแก่นักท่องเที่ยว มีห้องน้ำให้บริการ ส่วนการบริหารจัดการถือว่าดีในระดับหนึ่งเพราะเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่อยู่ในการดูแลของหน่วยงานภาครัฐ กรมศิลปากรทำข้อมูลเชิงวิชาการไว้อย่างดี สามารถเสนอขายให้กับนักท่องเที่ยวได้ ได้รับความรู้และท่องเที่ยวในรูปแบบที่สนใจส่วนมากจะเป็นนักท่องเที่ยวเฉพาะกลุ่มที่สนใจด้าน โบราณสถาน

1.3 นายอำเภอชุมแพ

จากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก ปลัดอำเภอชุมแพ ตัวแทนของหน่วยงานอำเภอชุมแพ ได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเมืองโบราณ โนนเมืองว่า เมืองโบราณ โนนเมืองเป็นมากกว่าแหล่งท่องเที่ยวเพราะหมายถึงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของบรรพบุรุษชาวชุมแพที่ได้สร้างบ้านแปลงเมืองไว้ เปรียบเสมือนรากเหง้าของชาวชุมแพ เป็นแหล่งโบราณสถานที่บ่งบอกถึงความเป็นตัวตนของคนชุมแพ เป็นสถานที่ท่องเที่ยว ศึกษาเรียนรู้ ศูนย์รวมจิตใจ บ่งบอกถึงความเป็นแหล่งอารยธรรมโบราณ ซึ่งมีส่วนช่วยในการส่งเสริมการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม แต่ปัจจุบันทางอำเภอชุมแพยังไม่มีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวเมืองโบราณ โนนเมืองเท่าที่ควรเนื่องจากหน่วยงานส่วนกลางเป็นผู้กำหนดบทบาทหน้าที่การทำงานของหน่วยงานต่างๆ ตามความถนัดและความสามารถ ซึ่งถ้าอำเภอเข้าไปพัฒนาพื้นที่โดยไม่มีความรู้ความชำนาญ อาจจะส่งผลกระทบต่อโบราณสถาน โบราณวัตถุ อาจเป็นการลดคุณค่าของเมืองโบราณ โนนเมือง การดำเนินงานด้านการพัฒนาต้องทำความเข้าใจกับระบบราชการไทยก่อนว่ายังเป็นระบบอุปถัมภ์ ผู้ที่มีอำนาจก็ย่อมดึงความเจริญและงบประมาณการพัฒนาเข้าสู่ชุมชนของตนแต่เมื่อหมดอำนาจการพัฒนาก็ถูกระงับไป ด้านการบริหารจัดการยังไม่มีเท่าที่ทั้งขาดกำลังคน ขาดงบประมาณ สนับสนุน และขาดการบริหารจัดการที่ดี ส่วนด้านการมีส่วนร่วมเนื่องจากเป็นพื้นที่เฉพาะเป็นเขตอนุรักษ์ของกรมศิลปากรของชุมชนชาวม้งและองค์กรบริหารส่วนตำบลชุมแพจึงไม่สามารถเข้าไปใช้พื้นที่โดยพลการได้ ความสามารถในการรองรับการท่องเที่ยวรองรับได้มากพื้นที่ค่อนข้างกว้าง สามารถเชื่อมโยงการท่องเที่ยวในพื้นที่ใกล้เคียงได้ครอบคลุมถึงเป็นจุดแวะพักในการเดินทางไปยังจังหวัดเลย จังหวัดเพชรบูรณ์ หรือจังหวัดชัยภูมิ และที่ตั้งอยู่ไม่ไกลจากตัวอำเภอจึงมีสิ่งอำนวยความสะดวกสนองตอบความต้องการของนักท่องเที่ยวได้มาก โอกาสในการพัฒนาควรมีการบริหารจัดการที่ดีเพราะเป็นส่วนสำคัญที่จะช่วยผลักดันให้เกิดการพัฒนาด้านอื่นๆ ต่อไป แนวโน้มการพัฒนาการท่องเที่ยวเมืองโบราณ โนนเมืองควรมีการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์การดูแลกับการควบคุมสิ่งอำนวยความสะดวกไม่ให้มีมากจนส่งผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สนับสนุนให้ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการพัฒนา รวมถึงความครบวงจรทางการท่องเที่ยวสามารถสนองตอบความต้องการของนักท่องเที่ยวโดยครอบคลุมถึงสิ่งแวดล้อม และไม่เก็บด้วยถ้าเอกชนจะเข้ามาพัฒนาและทำได้อย่างรวดเร็วแต่แน่นอนว่าย่อมมุ่งหวังผลกำไรจากการลงทุนซึ่งอาจก่อให้เกิดปัญหาต่างๆ ตามมา ถ้าหากหน่วยงานภาครัฐเป็นผู้พัฒนาถึงจะใช้เวลานานแต่ก็ยังดีกว่าเพราะหน่วยงานภาครัฐจะต้องถึงคน ชาวบ้าน องค์การบริหารส่วนท้องถิ่นเข้ามามีบทบาทในการพัฒนาอย่างยั่งยืน

1.4 นายองค์การบริหารส่วนตำบลชุมแพ

จากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกนายองค์การบริหารส่วนตำบลชุมแพ ได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เมืองโบราณ โนนเมืองว่า เมืองโบราณ โนนเมืองมีความสำคัญต่ออำเภอชุมแพเป็นอย่างมากเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญของอำเภอชุมแพ ดังคำขวัญของอำเภอชุมแพ ที่ว่า หลักเมืองเก่าชุมแพ แลผาพระนอนล้ำค่า อารยธรรม โนนเมือง ลือเลื่องเศรษฐกิจ ดิดาผานกเค้า เข้าชมถ้ำผาพวง บวงสรวงปู่หลุบ องค์การบริหารส่วนตำบลชุมแพมีส่วนช่วยในการพัฒนาสภาพแวดล้อมภายนอก ปรับปรุงเส้นทางการคมนาคมเข้าถึงแหล่งโบราณคดีเมืองโบราณ โนนเมือง ประชาสัมพันธ์ให้เป็นที่รู้จักแก่บุคคลทั่วไป แต่ส่วนพื้นที่ภายในแหล่งโบราณคดีเป็นพื้นที่เขตอนุรักษ์อยู่ในความรับผิดชอบของสำนักงานศิลปากรที่ 9 จังหวัดขอนแก่น ดังนั้นจึงสามารถพัฒนาได้เพียงเส้นทางการเข้าถึงเมืองโบราณ โนนเมือง ป้ายบอกทางมีส่วนช่วยเหลือด้านงบประมาณในการจัดงานเทศกาลประจำปีของเมืองโบราณ โนนเมือง ได้แก่ งานไหว้พระนอนวัดป่าและไหว้โครงกระดุก เมืองโบราณ โนนเมืองซึ่งถือเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ คู่บ้านคู่เมือง ด้านความสามารถในการรองรับการท่องเที่ยวสามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้จำนวนมากและยังในช่วงหลายเดือนที่ผ่านมาก็มีนักท่องเที่ยวเข้ามาทัศนศึกษาหลายกลุ่ม ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยวยังมีไม่เพียงพอ เช่น ห้องน้ำ ทางเดินเรียบ โขงหินขุดค้นแต่ละหลุม และป้ายสื่อความหมาย ควรต้องได้รับการพัฒนาปรับปรุงให้ดีขึ้นกว่าเดิม ด้านการมีส่วนร่วมของชาวบ้านในตำบลชุมแพมีการรวมกลุ่มผลิตสินค้า OTOP เพื่อนำมาเสนอขายให้กับนักท่องเที่ยว สินค้าที่เป็นที่นิยม ได้แก่ ผ้าข้อมสียธรรมชาติ ผ้าไหม เต้าผาด่าน ตุ๊กตา เป็นต้น ชาวบ้านต้องการนำสินค้าเข้ามาขายในแหล่งโบราณคดีเมืองโบราณ โนนเมือง จัดตั้งร้านขายสินค้าที่ระลึกสินค้า OTOP แต่สำนักงานศิลปากรที่ 9 จังหวัดขอนแก่นไม่อนุญาตให้ปลูกสร้างอาคารถาวรจึงทำได้เพียงนำสินค้าเข้าไปวางขายเป็นครั้งคราว สำหรับนักท่องเที่ยวที่มีการติดต่อประสานงานผ่านองค์การบริหารส่วนตำบลชุมแพ ก็จะมีการจัดกลุ่มสินค้า OTOP เข้าไปวางขาย แต่ถ้าไม่มีการแจ้งล่วงหน้าทางองค์การบริหารส่วนตำบลชุมแพก็ไม่สามารถจัดหาได้ทันเช่นกัน ปัญหาที่เป็นอุปสรรคในการพัฒนาเมืองโบราณ โนนเมือง คือ ขาดแคลนงบประมาณในการพัฒนาเมืองโบราณ โนนเมือง มีการติดต่อประสานงานกับภารกิจจังหวัดขอนแก่นเพื่อของบประมาณปรับปรุงถนนทางเข้าแหล่งโบราณคดี และงบประมาณจากกรมศิลปากรเพื่อนำมาบูรณะบำรุงพัฒนาหลุมขุดค้น สำหรับแนวทางการพัฒนาเมืองโบราณ โนนเมืองในอนาคตขององค์การบริหารส่วนตำบลชุมแพต้องการเข้าไปมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ ปรับปรุงภูมิทัศน์ภายในแหล่งโบราณคดี มีไม้ดอกไม้ประดับและสวนซ่อมสร้างควมร่มรื่นสวยงาม รวมถึงโครงการอบรมเยาวชนให้เป็นทูตทางวัฒนธรรมเป็นนักคุเทศก์นำเที่ยว และเสริมสร้างความร่วมมือกับคนในชุมชนเพื่อการพัฒนาเมืองโบราณ โนนเมือง

1.5 เจ้าหน้าที่ดูแลรักษาเมืองโบราณโนนเมือง

จากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกรายบุคคล เจ้าหน้าที่ดูแลรักษาเมืองโบราณ โนนเมือง พบว่าเมืองโบราณ โนนเมืองมีความสำคัญต่อการศึกษาเรียนรู้วิถีชีวิตของคนในอดีตเกี่ยวกับประเพณีการฝังศพของคนสมัยก่อนประวัติศาสตร์ ประมาณ 2,500 ปีมาแล้ว ซึ่งลักษณะของโครงกระดูกถูกฝังให้นอนหงายเหยียดขาเข้าและปลายเท้าชิดติดกัน ลำแขนแนบลำตัว รวมถึงการฝังศพพร้อมเครื่องปั้นดินเผาที่หุบให้แตก และสิ่งของอื่นๆ ที่ฝังร่วมกับศพ แสดงให้เห็นถึงความเชื่อของคนสมัยโบราณเกี่ยวกับชีวิตหลังความตาย มีลักษณะของความเป็นของแท้ดั้งเดิม เป็นธรรมชาติให้รู้สึกถึงความ เป็นเมืองโบราณและบรรยากาศที่ร่มรื่น สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวทั้งใกล้และไกลให้เข้ามาทัศนศึกษาเรียนรู้ ด้านความพร้อมและสิ่งอำนวยความสะดวกให้แก่นักท่องเที่ยวนั้นยังไม่สมบูรณ์เท่าที่ควรเนื่องจากศูนย์ข้อมูลเมืองโบราณ โนนเมืองมีขนาดเล็ก ถ้านักท่องเที่ยวเข้าไปพร้อมกันจำนวนมากจะทำให้รู้สึกอึดอัดคับแคบ มีห้องสุขาให้บริการแต่น้ำไหลไม่สะดวกเนื่องจากเป็นน้ำใต้ดิน ส่วนสิ่งอำนวยความสะดวกด้านอื่นมีเฉพาะในอำเภอชุมแพซึ่งอยู่ห่างจากเมืองโบราณ โนนเมืองประมาณ 1 กิโลเมตร ปัญหาที่สำคัญเกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เมืองโบราณ โนนเมือง คือ ความขัดแย้งด้านนโยบายของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาแหล่งโบราณคดีเมืองโบราณ โนนเมือง โดยเฉพาะองค์การบริหารส่วนตำบลชุมแพต้องการเข้ามาพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ จัดตั้งร้านขายสินค้าระลึก และสร้างถนนคอนกรีตให้เข้าไปจนถึงหลุมขุดค้น ส่วนกรมศิลปากรต้องการอนุรักษ์พื้นที่ให้เป็นพื้นที่สีเขียวแหล่งเรียนรู้ และพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน โดยการอนุรักษ์ความเป็นเมืองโบราณให้คงอยู่ไว้และปัญหาอีกประการที่พบคือ กรมศิลปากรขาดกำลังเจ้าหน้าที่ที่มีความรู้ ความชำนาญในการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ ประจำแหล่งท่องเที่ยวต้องมีการดึงตัวมาจากหน่วยงานอื่น และหน้าที่ความรับผิดชอบของเจ้าหน้าที่ดูแลรักษาเมืองโบราณ โนนเมือง คือการดูแลรักษาความสะอาดของพื้นที่โดยรอบ ให้ข้อมูลความรู้ อำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว นอกจากนี้ยังต้องสรุปรายงานการปฏิบัติงานในแต่ละเดือนส่งให้กรมศิลปากร สิ่งที่ยากให้เมืองโบราณ โนนเมืองได้รับการปรับปรุงพัฒนาคือ ขุดลอกคูน้ำคันดินอันเป็นหลักฐานที่บ่งบอกว่าเป็นเมืองโบราณ ให้ชัดเจนยิ่งขึ้น หาปลามาเลี้ยงในคูน้ำเพื่อเพิ่มกิจกรรมการท่องเที่ยวให้นักท่องเที่ยว ปรับปรุงภูมิทัศน์ให้สวยงามเป็นระเบียบเรียบร้อย แบ่งพื้นที่การจัดกิจกรรมให้คนในพื้นที่และนักท่องเที่ยวสามารถเข้าไปใช้ประโยชน์ในพื้นที่ได้อย่างเหมาะสมและไม่ส่งผลกระทบต่อธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ตารางที่ 4.1 วิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายใน (Internal Environment) แห่งโบราณคดีเมืองโบราณ โนนเมือง บ้านนาโพธิ์ ตำบลชุมแพ อำเภอชุมแพ จังหวัดขอนแก่น

สภาพแวดล้อมภายใน (Internal Environment)	
จุดแข็ง (Strength)	จุดอ่อน (Weakness)
<p>1. แห่งโบราณคดีเมืองโบราณ โนนเมืองเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่อยู่ในความรับผิดชอบ การดูแลรักษาของกรมศิลปากร ที่มีความรู้ความชำนาญ ในการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ</p> <p>2. ลักษณะเด่น คือ เป็นหลุมขุดค้นที่ถูกจัดแสดงไว้ในลักษณะของพิพิธภัณฑ์สถานกลางแจ้ง ที่มีความสมบูรณ์ครบถ้วนของหลักฐานทางโบราณคดี เป็นแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์และ โบราณคดีที่สำคัญของจังหวัดขอนแก่น</p> <p>3. แนวคูน้ำคันดินที่ล้อมรอบ โนนเมือง แสดงลักษณะของชุมชนเมืองโบราณมิให้เห็นอย่างชัดเจน เพื่อกันเขตพื้นที่ไม่ให้ถูกบุกรุกและถูกรบกวนโดยชาวบ้าน</p> <p>4. ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมไหว้โครงการะดูโบราณและสงฆ์พระนอนวัดป่า เป็นประจำทุกปีในช่วงหลังเทศกาลสงกรานต์ และสามารถส่งเสริมให้เป็นที่รู้จักแก่นักท่องเที่ยว และสืบทอดให้เป็นประเพณีประจำท้องถิ่นได้</p> <p>5. สามารถเชื่อมโยงไปแหล่งท่องเที่ยวใกล้เคียงได้ง่ายและเป็นจุดพักเพื่อเดินทางต่อไปยัง จ.เลย จ.เพชรบูรณ์ หรือ จ.ชัยภูมิ</p>	<p>1. สภาพเส้นทางคมนาคมเข้าถึงแห่งโบราณคดีเมืองโบราณ โนนเมือง ได้รับงบประมาณจากโครงการอีสานเขียวเมื่อปี พ.ศ. 2535 ซึ่งเป็นเวลานานมากและไม่มีการปรับปรุงพัฒนาทำให้สภาพถนนทางเข้าในปัจจุบันขาดการบำรุงรักษาที่ดี</p> <p>2. ไม่มีการกำหนดพื้นที่ลานจอดรถที่ชัดเจน นักท่องเที่ยวสามารถจอดรถกระจัดกระจายทั่วบริเวณไม่เป็นระเบียบ และขับรถเข้าไปถึงหลุมขุดค้นได้ ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมและหลุมขุดค้นได้</p> <p>3. ขาดการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกภายในเมืองโบราณ โนนเมือง</p> <p>4. ขาดการบริหารจัดการที่ดี เจ้าหน้าที่มีจำนวนน้อย และไม่มีการแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบ ไม่มีการกำหนดเวลาเปิด - ปิดที่ชัดเจน และไม่มีการรักษาลานดูแลความปลอดภัยให้นักท่องเที่ยว และแห่งโบราณคดี</p> <p>5. การใช้พื้นที่ไม่เหมาะสมของชาวบ้านที่เข้ามาของป่า หากหักหาวย มาขายใช้หมอลแดง ทาลานบริเวณคูเมือง นำสัตว์เข้ามาเลี้ยงในแห่งโบราณคดี และวัยรุ่นใช้พื้นที่โนนเป็นแหล่งมั่วสุม ดื่มสุรา เล่นการพนัน</p>

ตารางที่ 4.2 วิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายนอก (External Environment) แหล่งโบราณคดีเมืองโบราณโนนเมือง บ้านนาโพธิ์ ตำบลชุมแพ อำเภอชุมแพ จังหวัดขอนแก่น

สภาพแวดล้อมภายนอก (External Environment)	
โอกาส (Opportunities)	อุปสรรค (Threat)
<ol style="list-style-type: none"> 1. เป็นประตูสู่อินโดจีนและจีนตอนใต้ ตามโครงการพัฒนาแนวพื้นที่เศรษฐกิจตะวันออก-ตะวันตก (East-West Economic Corridor) 2. รัฐบาลได้กำหนดนโยบายและยุทธศาสตร์การพัฒนาการท่องเที่ยวให้เป็นวาระแห่งชาติ หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องมีความกระตือรือร้นในการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวมากขึ้น 3. การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้กำหนดให้เป็นปีการท่องเที่ยววิสาข ในรูปแบบของวิสาขแห่งเรียนรู้ อู่อารยธรรม และมีการกำหนดเส้นทางท่องเที่ยว ตามรอยอารยธรรมโบราณ ซึ่งโนนเมืองเป็นอีกแหล่งท่องเที่ยวหนึ่งที่ได้รับการประชาสัมพันธ์ 4. แนวโน้มการท่องเที่ยวในปัจจุบันที่เปลี่ยนไปมุ่งไปที่การท่องเที่ยวที่เน้นคุณภาพ เป็นการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน และการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติแลสิ่งแวดล้อมให้คงอยู่ตลอดไป 5. การท่องเที่ยวมีการขยายตัวมากขึ้นจึงเป็นโอกาสที่จะมีการจ้างงาน ชาวบ้านมีรายได้ออกมาเพิ่มขึ้น รวมถึงการกระจายรายได้เป็นอย่างดี 	<ol style="list-style-type: none"> 1. ขาดงบประมาณสนับสนุนการดำเนินงานพัฒนาแหล่งโบราณคดีเมืองโบราณโนนเมืองอย่างต่อเนื่อง และงบประมาณที่ได้รับไม่เพียงพอต่อการพัฒนา รวมถึงความล่าช้าของการทำงานในระบบราชการทำให้ไม่สามารถดำเนินการพัฒนาได้ทันที 2. ความซ้ำซ้อนของการติดต่อประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว เนื่องจากที่ตั้งเมืองโบราณโนนเมืองอยู่ท้ายหมู่บ้านนาโพธิ์ ซึ่งเป็นเขตเทศบาลชุมแพ แต่ความรับผิดชอบเป็นขององค์การบริหารส่วนตำบลชุมแพ ซึ่งทำให้เกิดความสับสนว่าควรต้องติดต่อกับหน่วยงานใดโดยตรง 3. การกำหนดทิศทางการพัฒนาของหน่วยงานภาครัฐขาดการสอบถามความคิดเห็นจากชาวบ้าน และการมีส่วนร่วมของชนในชุมชนท้องถิ่นในการวางแผนการพัฒนาต่าง ๆ ซึ่งถือว่าเป็นเจ้าของพื้นที่อาจส่งผลต่อการพัฒนาในอนาคต

ตารางที่ 4.3 วิเคราะห์ส่วนประสมทางการตลาด (Marketing Mix 8Ps) กับการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เมืองโบราณ โนนเมือง บ้านนาโพธิ์ ตำบลชุมแพ อำเภอชุมแพ จังหวัดขอนแก่น

ส่วนประสมทางการตลาด (Marketing Mix 8Ps)	
ผลิตภัณฑ์ (Product)	<ol style="list-style-type: none"> 1. สถานที่ท่องเที่ยวแหล่งโบราณคดีเมืองโบราณ โนนเมือง มีลักษณะเป็นคูน้ำคันดินล้อมรอบ 2 ชั้น หลุมขุดค้นจัดแสดงเป็นพิพิธภัณฑ์สถานกลางแจ้ง พบหลักฐานทางโบราณคดีสมัยก่อนประวัติศาสตร์ เช่น โครงกระดูกมนุษย์ เครื่องประดับ กำไลสำริด เครื่องปั้นดินเผา และใบเสมาหินทรายปึกรอบบริเวณ นอกจากนี้ใบเสมาที่ใหญ่ที่สุดถูกอัญเชิญให้มาเป็นเสาหลักเมืองขอนแก่น และเสาหลักเมืองชุมแพ 2. เป็นแหล่งศึกษาเรียนรู้ด้านประวัติศาสตร์ สังคมศาสตร์ โบราณคดี วิทยาศาสตร์ ธรณีวิทยา รวมถึงเทคโนโลยีการผลิต 3. กิจกรรมทรงน้ำพระนอน ไหว้โครงกระดูกเมืองโบราณ โนนเมือง ถือเป็นประเพณีของชาวชุมแพที่จัดขึ้นประจำปี ช่วงหลังเทศกาลสงกรานต์
ราคา (Price)	<ol style="list-style-type: none"> 1. ปัจจุบันยังไม่มีกรเรียกเก็บค่าเข้าชม เนื่องจากเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่อยู่ในความรับผิดชอบของกรมศิลปากร โดยมุ่งหวังเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ให้กับประชาชน ไม่สนใจเรื่องรายได้ 2. งบประมาณในการพัฒนาส่วนมากมาจากกรมศิลปากร และ อบต.ชุมแพมีส่วนร่วมระดมงบประมาณเพื่อพัฒนาพื้นที่รอบนอก
การจัดจำหน่าย (Place)	<ol style="list-style-type: none"> 1. ทำเลที่ตั้งอยู่ที่บ้านนาโพธิ์ ตำบลชุมแพ อำเภอชุมแพ จังหวัดขอนแก่น อยู่ห่างจากตัวอำเภอชุมแพประมาณ 1 กิโลเมตร 2. เส้นทาง การเข้าถึงแหล่งโบราณคดีเมืองโบราณ โนนเมืองสามารถเข้าไป 3 เส้นทาง คือ ถนนบ้านนาโพธิ์ ถนนบ้านโนนเมือง และถนนที่มาจากอ.ภูเขียว 3. ยังไม่มีการกำหนดเวลาเปิด - ปิดการให้บริการที่ชัดเจน 4. นักท่องเที่ยวสามารถค้นหาข้อมูลเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเมืองโบราณ โนนเมืองได้จากเว็บไซต์ทางการท่องเที่ยวต่าง ๆ

ตารางที่ 4.3 วิเคราะห์ส่วนประสมทางการตลาด (Marketing Mix 8Ps) กับการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เมืองโบราณ โนนเมือง บ้านนาโพธิ์ ตำบลชุมแพ อำเภอชุมแพ จังหวัดขอนแก่น (ต่อ)

ส่วนประสมทางการตลาด (Marketing Mix 8Ps)	
การส่งเสริมการตลาด (Promotion)	<ol style="list-style-type: none"> 1. การให้ข่าวประชาสัมพันธ์ผ่านหน่วยงานต่าง ๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง กับการพัฒนาการท่องเที่ยวเมืองโบราณ โนนเมือง 2. กรมศิลปากรจัดทำฐานข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวเมืองโบราณ โนนเมืองอย่างเป็นระบบ สามารถค้นข้อมูลผ่านเว็บไซต์ของสำนักงานศิลปากรที่ 9 จังหวัดขอนแก่น 3. การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยนำเสนอเส้นทาง ตามรอยอารยธรรมโบราณ เพื่อสนับสนุนแนวคิด อีสานแหล่งเรียนรู้ อู่อารยธรรม โดยเมืองโบราณ โนนเมืองเป็นอีกทางเลือกหนึ่งของการเดินทางท่องเที่ยวที่ได้รับการประชาสัมพันธ์
กระบวนการ (Process)	<ol style="list-style-type: none"> 1. การติดต่อประสานงานขอความร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐต้องเป็นไปตามระบบราชการ ซึ่งทำให้เกิดความล่าช้า ต้องผ่านการ ทำงานหลายขั้นตอน ความระบบของแต่ละหน่วยงาน 2. การบริหารจัดการเมืองโบราณ โนนเมืองกรมศิลปากรเป็นผู้ดูแล รับผิดชอบในการวางแผน กำหนดทิศทางการพัฒนาภายใน แหล่งโบราณคดี ส่วนการพัฒนาบริเวณรอบนอกอยู่ในความ รับผิดชอบของ อบต.ชุมแพ 3. ชาวบ้านยังไม่มีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางการพัฒนา การวางแผนการดำเนินงานด้านการอนุรักษ์เมืองโบราณ โนนเมือง
ประสิทธิภาพและคุณภาพ (Productivity and Quality)	<ol style="list-style-type: none"> 1. มีความสำคัญและคุณค่าในด้านประวัติศาสตร์ บ่งบอกถึงความ เป็นอารยธรรมโบราณที่ควรค่าแก่การอนุรักษ์ คุณค่าด้าน วิทยาศาสตร์จากการพิสูจน์หลักฐานทางโบราณคดี คุณค่าด้าน สุนทรียศาสตร์ บรรยากาศที่ร่มรื่นและพื้นที่สีเขียวความอุดม สมบูรณ์ของธรรมชาติ และคุณค่าด้านสังคมศาสตร์ ประเพณี วิถีชีวิต และความเชื่อ

ตารางที่ 4.3 วิเคราะห์ส่วนประสมทางการตลาด (Marketing Mix 8Ps) กับการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เมืองโบราณโนนเมือง บ้านนาโพธิ์ ตำบลชุมแพ อำเภอชุมแพ จังหวัดขอนแก่น (ต่อ)

ส่วนประสมทางการตลาด (Marketing Mix 8Ps)	
คน (People)	<ol style="list-style-type: none"> 1. มีเจ้าหน้าที่ดูแลรักษาเมืองโบราณโนนเมืองเพียง 2 ท่าน ทำหน้าที่ในการบริหารจัดการในทุก ๆ ด้าน ไม่มีการแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบ 2. เจ้าหน้าที่ดูแลรักษาสามารถให้ข้อมูลและคำแนะนำได้เฉพาะนักท่องเที่ยวชาวไทย ไม่สามารถติดต่อสื่อสารภาษาอังกฤษได้ 3. ขาดแคลนบุคลากรผู้ทรงคุณวุฒิ ในกรณีที่มีการขอให้บรรยายพิเศษ ต้องยืมตัวนักโบราณคดีจากสำนักงานศิลปากรที่ 9 จังหวัดขอนแก่นเข้าไปช่วยบรรยาย เนื่องจากความรู้ของเจ้าหน้าที่ไม่สามารถให้ข้อมูลในเชิงวิชาการ เชิงลึกได้ 4. นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ที่เดินทางมาเที่ยวเมืองโบราณโนนเมือง เป็นนักท่องเที่ยวที่มีความสนใจเฉพาะกลุ่มด้านประวัติศาสตร์ โบราณคดี และการชมโบราณสถาน
สิ่งมีตัวตนที่มองเห็นได้ (Physical Evidence)	<ol style="list-style-type: none"> 1. ศูนย์ข้อมูลเมืองโบราณโนนเมือง ลักษณะเป็นอาคารชั้นเดียว ตกแต่งด้วยโทนสีที่กลมกลืนกับความเ็นเมืองโบราณ มีการจัดนิทรรศการที่บอกเล่าเรื่องราว ประวัติความเป็นมา ให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว 2. ป้ายบอกทางที่มุ่งบอกถึงความเ็นเมืองโบราณโนนเมือง เป็นแหล่งอารยธรรม

พ
พ
คำ
ที่
ระ
ย
ค
ม
ง
รี
ว
ค
ก
น

2. การวิเคราะห์บทบาทการมีส่วนร่วมของชุมชน และแนวทางการสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์แก่ชุมชน

การจัดประชุมกลุ่มย่อยในวันที่ 18 มิถุนายน 2553 เวลา 18.00 ถึง 21.00 น. สถานที่ศาลาประชาคมกลางหมู่บ้าน โนนเมือง ในหัวข้อเรื่อง การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เมืองโบราณ โนนเมือง มีผู้เข้าร่วมประชุมจำนวนทั้งสิ้น 76 คน ได้แก่ เจ้าหน้าที่ดูแลแหล่งโบราณคดีเมืองโบราณ โนนเมือง องค์การบริหารส่วนตำบลชุมแพ ชาวบ้าน โนนเมือง ผู้ประกอบธุรกิจด้านโรงแรมที่พักภายในอำเภอชุมแพ ผู้ประกอบการร้านอาหารภัตตาคารภายในอำเภอชุมแพ ร้านค้าผู้จำหน่ายสินค้าของที่ระลึกและสินค้าOTOP และผู้ประกอบธุรกิจด้านการขนส่งโดยสาร เริ่มต้นการประชุมจากการจุดประเด็นปัญหาเพื่อให้ชาวบ้าน โนนเมือง และผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ได้ร่วมอภิปรายแลกเปลี่ยนความรู้ ประสบการณ์ แสดงความคิดเห็นอย่างเต็มที่ เกี่ยวกับปัญหาและแนวทางการแก้ไขปัญหาการพัฒนาแหล่งโบราณคดีเมืองโบราณ โนนเมือง โดยการสังเกตการณ์มีส่วนร่วมของชาวบ้าน ตลอดจนการทำความเข้าใจ อบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ และการสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ให้แก่ชุมชน รวมถึงระดมความคิดในการจัดเส้นทางท่องเที่ยวเมืองโบราณ โนนเมือง และการกำหนดแนวทางการพัฒนาต่อไป

2.1 วิเคราะห์ประเด็นปัญหา สามารถสรุปได้ดังนี้

- 1) ปัญหาด้านเส้นทางคมนาคมเข้าถึงแหล่งโบราณคดีเมืองโบราณ โนนเมือง ซึ่งถนนลาดยางทางเข้าสร้างขึ้นตั้งแต่ปีพ.ศ. 2535 ด้วยงบประมาณจากโครงการอีสานเขียว ซึ่งผ่านมานานมากและไม่ได้รับการปรับปรุง ทำให้สภาพถนนทางเข้าเป็นหลุมเป็นบ่อ การเข้าถึงเมืองโบราณ โนนเมืองสามารถเข้าได้ 3 ทาง คือ ผ่านบ้านนาโพธิ์เป็นถนนคอนกรีตอย่างดีแต่ถนนแคบเข้าได้เฉพาะรถเล็ก ส่วนรถบัส รถทัวร์เข้าได้เฉพาะทางบ้าน โนนเมืองถนนกว้างกว่าแต่สภาพไม่ดี ส่วนเส้นทางสุดท้ายมาจากอำเภอภูเขียวเนื่องจากถนนติดกับลำน้ำชีมูลเมื่อเกิดน้ำท่วมก็ทำให้ถนนชำรุดเป็นหลุม
- 2) ปัญหาเรื่องป้ายบอกทางตัวอักษรเลือนรางไม่ชัดเจน และมีจำนวนน้อยไม่เพียงพอเดิมทีกรมศิลปากร ได้จัดทำป้ายบอกทางตั้งแต่ตัวจังหวัดขอนแก่น ไปจนถึงแหล่งโบราณคดีเมืองโบราณ โนนเมืองแต่เมื่อมีการขยายถนนกรมทางหลวงได้รื้อถอนป้ายออกแล้วไม่นำมาติดตั้งเดิมทำให้ในปัจจุบันพบเห็นป้ายเมืองโบราณ โนนเมืองน้อยมากอยู่ในสภาพที่เก่าทรุดโทรม
- 3) ปัญหาด้านการประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เนื่องจากเมืองโบราณ โนนเมืองตั้งอยู่ในเขตบ้านนาโพธิ์ ซึ่งขึ้นตรงกับเทศบาลชุมแพ แต่พื้นที่ความรับผิดชอบอยู่ในส่วนขององค์การบริหารส่วนตำบลชุมแพ อาจทำให้เกิดความสับสนในการติดต่อประสานงาน เวลาที่นักท่องเที่ยวเข้ามาทัศนศึกษาเป็นหมู่คณะหากไม่มีการประสานงานมาก่อนชาวบ้านก็ไม่ทราบและ

ไม่สามารถนำสินค้าของที่ระลึกเข้าไปจำหน่ายได้ เพราะจำนวนนักท่องเที่ยวในแต่ละวันไม่คงที่ และกรมศิลปากรก็ไม่อนุญาตให้เข้ามาตั้งร้านค้าอาคารถาวรในแหล่งโบราณคดี

4) ปัญหาด้านงบประมาณเพื่อการพัฒนาเมืองโบราณ โนนเมือง ส่วนมากจะเป็นงบประมาณจากกรมศิลปากรในการบูรณะ บำรุงหลุมขุดค้น ด้วยความล่าช้าของอนุมัติงบประมาณ และ งบประมาณที่มีอยู่อย่างจำกัด ทำให้การพัฒนาจึงเป็นแบบค่อยเป็นค่อยไป

5) ปัญหาด้านการบริหารจัดการ กรมศิลปากรขาดกำลังคนในการพัฒนาเนื่องจากสำนักงานศิลปากรที่ 9 จังหวัดขอนแก่นมีหน้าที่ความรับผิดชอบทั้ง 6 จังหวัดในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือซึ่งไม่สามารถจะพัฒนาเฉพาะแหล่งใดแหล่งหนึ่งได้ เมืองโบราณ โนนเมืองมีเจ้าหน้าที่ดูแลรักษา 2 ท่าน ไม่มีการแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบ ไม่มีเวรยามรักษาการในช่วงกลางคืนอีกทั้งไม่มีประตูรั้วเปิด - ปิดเป็นเวลา

2.2 แนวทางการแก้ไขปัญหา สรุปได้ดังนี้

1) รวมกลุ่มชาวบ้านเพื่อเสนอขอของบประมาณในการพัฒนาปรับปรุงสภาพถนนจากหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง โดยระบุให้ทราบถึงปัญหา ความจำเป็น ความเร่งด่วนในการพัฒนา และมอบหมายหน้าที่ให้รับผิดชอบตามความถนัดเป็นระยะ

2) ขอความร่วมมือกับชาวบ้านในการทำความสะอาด ซ่อมแซมป้ายทางเข้าให้สวยงาม เช่น ทาสีใหม่ ถากถางต้นไม้วัชพืชที่บดบังทัศนวิสัยในการมองเห็นป้ายบอกทาง

3) ปรับปรุงสภาพภูมิทัศน์ภายในแหล่งโบราณคดีเมืองโบราณ โนนเมืองด้วยการ ปลูกไม้ดอกไม้ประดับ จัดทำสวนหย่อมและศาลา น่านั่งที่กลมกลืนกับธรรมชาติ รวมถึงปรับปรุงทางเดินที่เชื่อมต่อหลุมขุดค้นแต่ละหลุม เพิ่มป้ายสื่อความหมายที่บอกประวัติความเป็นมาของโครงกระดูกแต่ละหลุมขุดค้น แบ่งเขตพื้นที่ให้เป็นที่จอดรถเพื่อความเป็นระเบียบและไม่ให้นำรถเข้าไปถึงหลุมขุดค้น จัดเตรียมภาชนะไว้รองรับขยะมูลฝอยอย่างเพียงพอและขอความร่วมมือกับนักท่องเที่ยวให้ช่วยกันรักษาความสะอาด

4) ประสานงานกับหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน ได้แก่ กรมศิลปากร อำเภอชุมแพ องค์การบริหารส่วนตำบลชุมแพ ชาวบ้าน และผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เพื่อร่วมกันกำหนดแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เมืองโบราณ โนนเมือง ส่งเสริมการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับการอนุรักษ์เมืองโบราณ โนนเมืองเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยว และไม่ให้เมืองโบราณ โนนเมืองเสื่อมจมนหายไป โดยควรจัดอย่างน้อย 3 เดือนต่อครั้ง และชาวบ้านสามารถนำสินค้าเข้ามาขายได้ เช่น ประเพณีทรงน้ำพระนอนไหว้โครงกระดูกเมืองโบราณที่จัดขึ้นทุกปีหลังเทศกาลสงกรานต์ ควรประชาสัมพันธ์ให้เป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลาย

5) จัดทำโครงการมัคคุเทศก์เยาวชนโดยขอความร่วมมือกับสถานศึกษาในพื้นที่ให้นำหลักสูตรมัคคุเทศก์ท้องถิ่นเมืองโบราณ โนนเมืองเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของการเรียนการสอน เพื่อสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ให้กับเยาวชนในท้องถิ่น และความรู้สึกรักหวงแหนแหล่งโบราณคดี รวมถึงการสร้างรายได้พิเศษจากการรับจ้างนำเที่ยวในช่วงวันหยุด

6) การอบรมชาวบ้านให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ และการบริหารจัดการการท่องเที่ยวอย่างถูกต้อง เพื่อให้ชาวบ้านตระหนักถึงคุณค่า ความสำคัญของทรัพยากรท่องเที่ยวที่มีอยู่ในท้องถิ่น อันจะนำไปสู่ความร่วมมือและจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรท่องเที่ยว เสริมสร้างการมีส่วนร่วมของชาวบ้านในการวางแผนและดำเนินการพัฒนา รวมถึงชาวบ้านมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์จากการท่องเที่ยว และกระจายรายได้จากการท่องเที่ยวอย่างเป็นธรรม

2.3 บทบาทการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวเมืองโบราณโนนเมือง

ในการศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนบ้าน โนนเมืองในการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ จากการประชุมกลุ่มย่อย พบว่า ชาวบ้าน โนนเมืองซึ่งถือว่าเป็นเจ้าของพื้นที่นั้นมีทัศนคติที่ดีต่อการท่องเที่ยว และมีความกระตือรือร้นที่ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยว แต่จากการสอบถาม พูดคุยกับชาวบ้าน พบว่า ปัจจุบันชาวบ้าน โนนเมืองยังไม่ค่อยมีบทบาทหรือมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวเท่าที่ควร เนื่องจากเมืองโบราณ โนนเมืองเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่อยู่ภายใต้ความดูแลรับผิดชอบของกรมศิลปากร พื้นที่เมืองโบราณ โนนเมืองจึงถือเป็นเขตอนุรักษ์ ชาวบ้านไม่สามารถเข้าไปทำกิจกรรม ดำเนินงานต่างๆ ได้โดยพลการ หากไม่ได้รับความเห็นชอบจากกรมศิลปากร แต่ชาวบ้านโนนเมืองก็สามารถมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวโดยไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อแหล่งโบราณคดีได้ สามารถอธิบายได้ดังนี้

1) การมีส่วนร่วมในการวางแผน เป็นประโยชน์จากการที่หมู่บ้าน โนนเมืองมีการจัดการประชุมเป็นประจำทุกเดือน เพื่อแจ้งข้อมูลข่าวสารหรือนโยบายต่างๆ จากส่วนกลางให้แก่ลูกบ้านได้รับทราบ พร้อมทั้งเป็นการเปิดโอกาสให้ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการวางแผนและได้เสนอความคิดเห็นมีสิทธิ์ในการลงความเห็นเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยว

2) การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติตามแผนงาน หลังจากที่มีการวางแผนและได้ข้อยุติในการประชุม ชาวบ้านทุกคนต้องร่วมกันปฏิบัติตามแผนที่ตกลงกันไว้ เพื่อให้ปฏิบัติเป็นแนวทางเดียวกัน เช่น การรณรงค์ให้รักษาความสะอาดบริเวณโดยรอบเมืองโบราณ โนนเมือง เป็นต้น

3) การมีส่วนร่วมในการลงทุนและรับผลประโยชน์ ชาวบ้าน โนนเมืองมีบทบาทในด้านการลงทุนในการพัฒนาน้อย เนื่องจากงบประมาณที่ใช้ในการพัฒนาแหล่งโบราณคดีเมืองโบราณ โนนเมืองนั้นเป็นเงินจำนวนมาก และเป็นการลงทุน โดยไม่มุ่งหวังผลกำไรเป็นการตอบแทนเพียง

เพื่อต้องการให้เป็นแหล่งเรียนรู้แก่ประชาชนทั่วไปได้เข้ามาศึกษาหาความรู้จากแหล่งโบราณคดีเมืองโบราณโนนเมือง ส่วนการรับผลประโยชน์ของชาวบ้านโดยคำนึงถึงความยุติธรรมและความเท่าเทียมกันเป็นหลัก ในการจัดตั้งกลุ่มแม่บ้านขึ้นเพื่อจำหน่ายสินค้าที่ระลึกให้แก่นักท่องเที่ยว โดยชาวบ้านสามารถนำสินค้ามาฝากขายกับกลุ่มแม่บ้านได้

4) การมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผล มีการแบ่งหน้าที่ในการติดตามและประเมินผลการดำเนินงานให้แก่ตัวแทนชาวบ้าน เพื่อติดตามความคืบหน้าของโครงการต่างๆ เช่น การเสนอของงานประมาณในการปรับปรุงถนนทางเข้าแหล่งท่องเที่ยว เป็นต้น แล้วรายงานการติดตามผลให้ชาวบ้านได้รับทราบในการประชุมวาระต่อไป

5) การมีส่วนร่วมในการบำรุงรักษาแหล่งท่องเที่ยว การบำรุงรักษาแหล่งโบราณคดีเมืองโบราณโนนเมืองเป็นหน้าที่หลักของกรมศิลปากร แต่ชาวบ้านก็เข้ามามีส่วนร่วมในการดูแลรักษาเป็นประจำทุกปีในงานประเพณีไหว้พระนอนวัดป่า และไหว้โคกรกระดุกโบราณบ้านโนนเมือง

การมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนท้องถิ่น จะประสบความสำเร็จได้โดยทุกคนร่วมมือร่วมใจกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทั้งภาครัฐ เอกชน องค์กรพัฒนาเอกชน ทุกฝ่ายต้องเปิดโอกาสให้ท้องถิ่นดำเนินการเอง จะต้องสนับสนุนความรู้ ให้ข้อมูลข่าวสารต่างๆ และให้ความช่วยเหลือที่เหมาะสม โดยเฉพาะอย่างยิ่งภาคเอกชน ควรสนับสนุนกิจกรรมของชุมชนท้องถิ่น เพื่อช่วยกันอนุรักษ์แหล่งโบราณคดีที่มีความสำคัญแห่งนี้ไว้ให้เป็นมรดกตกทอดต่ออนุชนรุ่นหลังต่อไป

2.4 แนวทางสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์แก่ชุมชน

ชาวบ้านโนนเมืองส่วนใหญ่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์เมืองโบราณโนนเมืองทราบถึงประวัติศาสตร์ความเป็นมาที่ยาวนานกว่า 2,500 ปี และชาวบ้านโนนเมืองต้องการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวให้คงอยู่ตลอดจนรุ่นลูกหลานได้เข้ามาศึกษาเรียนรู้ การสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรท่องเที่ยวแก่ชุมชนโนนเมืองให้เกิดความรัก ความภาคภูมิใจและห่วงแหนมรดกทางวัฒนธรรมในท้องถิ่นของตนนั้น ผู้วิจัยได้อบรมให้ความรู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แก่ชาวบ้านโนนเมือง ให้เล็งเห็นผลกระทบ และปัญหาที่เกิดจากการท่องเที่ยว ตลอดจนสนับสนุนและส่งเสริมให้ชาวบ้านเห็นคุณค่าความสำคัญของโบราณสถานและโบราณวัตถุในท้องถิ่น ส่งเสริมให้เมืองโบราณโนนเมืองเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์อย่างยั่งยืน และเป็นแหล่งให้ศึกษาค้นคว้าด้านประวัติศาสตร์แก่นุชนรุ่นหลัง การอนุรักษ์และการพัฒนาอย่างเหมาะสมต้องตระหนักถึงการรักษาคุณค่าความเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่สำคัญไว้ หรือไปกับการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืนเพื่อไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและวิถีชีวิตคนในชุมชนท้องถิ่น การต่อยอดความรู้ในการสร้างจิตสำนึกด้านการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ โดยการจัดทำโปรแกรมสื่อความหมายธรรมชาติ

2.5 เส้นทางท่องเที่ยว

การสร้างเส้นทางท่องเที่ยว จากการระดมความคิดของชาวบ้านโนนเมือง ในการประชุมกลุ่มย่อย เมื่อวันที่ 18 มิถุนายน 2553 มีดังนี้

เส้นทางท่องเที่ยวที่ 1 : มหัศจรรย์ 1 วัน 3 อุทยาน

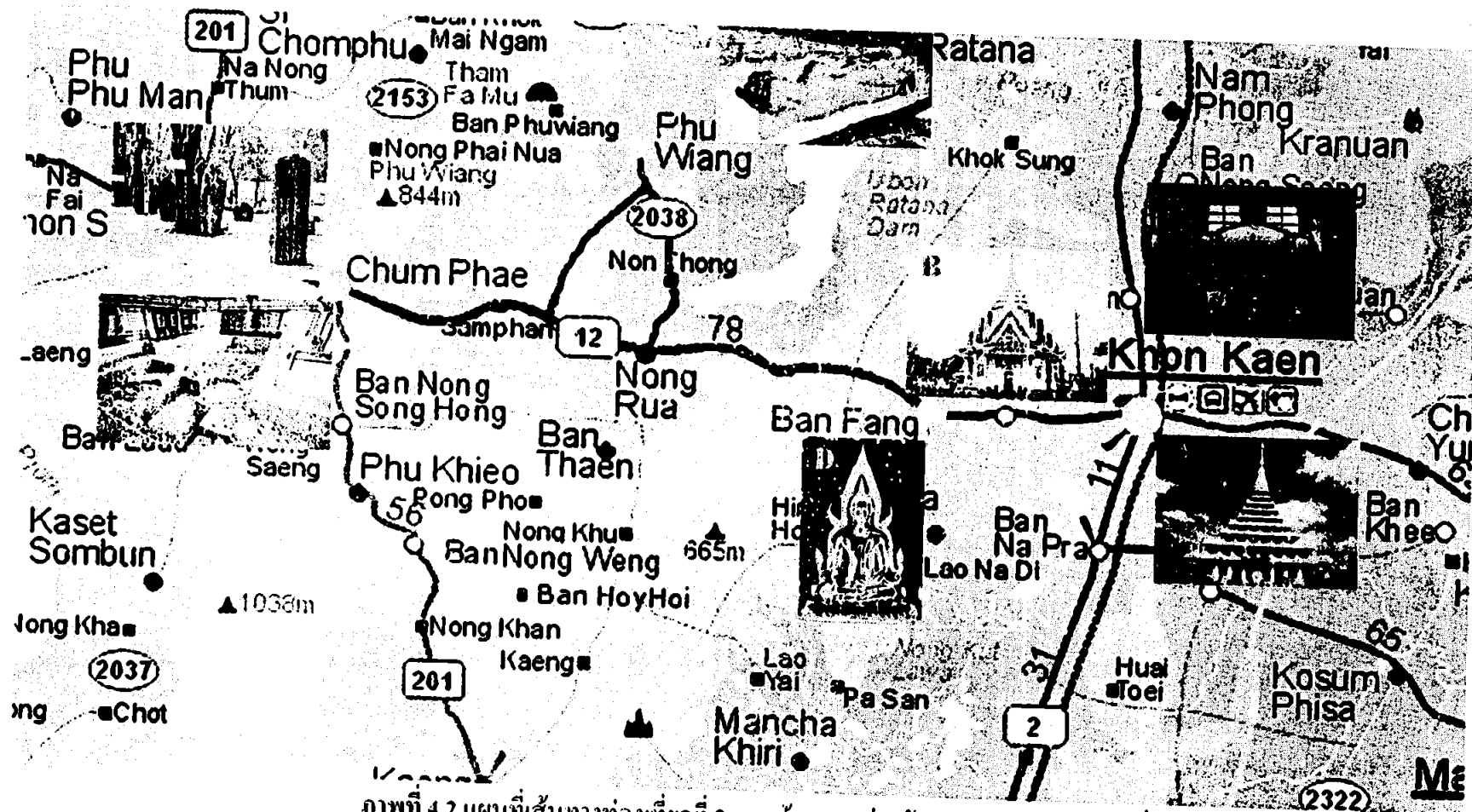
อุทยานแห่งชาติน้ำพอง - อุทยานแห่งชาติภูเวียง - เมืองโบราณ โนนเมือง - อุทยานแห่งชาติภูผาม่าน

- 08.00 น. ออกเดินทางเพื่อชมความงามของจุดชมวิวหินช้างสี อุทยานแห่งชาติน้ำพอง (A) ลักษณะเป็นกลุ่มหินขนาดใหญ่ตั้งอยู่บนสันเขาป่าโสกแต้ เป็นจุดชมพระอาทิตย์ขึ้นและตกที่สวยงาม เหตุที่ได้ชื่อว่า หินช้างสี เพราะอดีตมีช้างป่ามาใช้ลำตัวสีกับก้อนหินขนาดใหญ่และทิ้งร่องรอยติดไว้ ด้านบนของจุดชมวิวเป็นลานกว้างขนาดใหญ่สามารถมองเห็นทัศนียภาพโดยรอบของธรรมชาติอันสวยงามและเขื่อนอุบลรัตน์อีกฝากหนึ่ง จุดสูงสุดมีก้อนหินสัณฐานคล้ายกะโหลกตั้งโดดเด่นเป็นเอกเทศ นอกจากนี้ยังพบภาพเขียนเรขาคณิต เป็นร่องรอยของมนุษย์ยุคก่อนประวัติศาสตร์
- 10.00 น. เดินทางต่อไปยังอุทยานแห่งชาติภูเวียง (B) มีหลักฐานว่าปะภูเวียงเคยเป็นแหล่งชุมชนโบราณที่มีอารยธรรมเมื่อหลายพันปีมาแล้ว มีการขุดพบกระดูกมนุษย์โบราณ เครื่องมือ เครื่องใช้ โลหะสำริด พระนอนสมัยทวารวดี รวมทั้งภาพเขียนสมัยก่อนประวัติศาสตร์ที่ถ้ำหีบเงิน บนเทือกเขาภูเวียง นอกจากนี้ยังค้นพบรอยเท้าและซากกระดูกไดโนเสาร์อายุเกือบ 2,000 ล้านปี
- 12.00 น. พักรับประทานอาหารกลางวันที่บ้านไก่ย่างภูเวียง
- 13.00 น. ออกเดินทางไปยังเมืองโบราณโนนเมือง (C) เป็นแหล่งโบราณคดีที่สำคัญของจังหวัดขอนแก่น มีคูน้ำคันดินล้อมรอบ หอร่องรอยอารยธรรมโบราณสมัยทวารวดี พบโครงกระดูกมนุษย์ที่มีพิธีการฝังศพตามประเพณีโบราณ ซึ่งมีธรรมเนียมการฝังเครื่องมือเครื่องใช้ลงไปพร้อมศพ เป็นหลุมขุดค้นที่สมบูรณ์ จัดแสดงเป็นพิพิธภัณฑ์กลางแจ้ง
- 15.00 น. รุ่งหน้าดินทางไปอุทยานแห่งชาติภูผาม่าน (D) เป็นเทือกเขาหินปูนน้ำผาดัดตรงดิ่งลงมาเป็นริ้วๆ คล้ายผ้าม่าน สามารถเที่ยวชมน้ำตกและถ้ำที่สวยงาม จุดเด่นคือถ้ำค้างคาวที่มีค้างคาวอาศัยอยู่นับล้านตัว จะบินออกไปหากินยามพลบค่ำเวลานั้นลึกลับโดยดรรชนีเป็นปรากฏการณ์ทางธรรมชาติที่หาชมได้ยาก
- 18.00 น. เดินทางกลับโดยสวัสดิภาพ

เส้นทางท่องเที่ยวที่ 2 : เส้นทางแห่งศรัทธา ศาสนา และความเชื่อ

วัดหนองแขวง - ศาลเจ้าพ่อเทพารักษ์หลักเมือง - พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติขอนแก่น - วัดศรีประทุมวนาราม -
เมืองโบราณโนนเมือง - แหล่งโบราณคดีบ้านหนองบัว - พระพุทธไสยาสน์

- 8.00 น. ออกเดินทางสู่ มหาธาตุเจดีย์แก่นนคร สักการะมหาธาตุเจดีย์เพื่อความเป็นสิริมงคล ภายในวัดหนองแขวง (A) ซึ่งเป็นพระอารามหลวง มีพระมหาธาตุแก่นนคร หรือ พระธาตุเก้าชั้น เรือนยอดทรงเจดีย์จำลองแบบจากพระธาตุขามแก่น เป็นศิลปะสมัยทวารวดีผสมผสานศิลปะอินโดจีน ซึ่งเป็นลักษณะแบบอีสานตากแห
- 9.00 น. เคารพสักการะศาลเจ้าพ่อเทพารักษ์หลักเมือง (B) สถานที่อันศักดิ์สิทธิ์และเป็นที่เคารพของชาวขอนแก่น โดยนำใบเสมาหินมาจากแหล่งโบราณคดีเมืองโบราณโนนเมืองมาประกอบพิธีทางพุทธศาสนาและตั้งเป็นศาลหลักเมือง
- 10.00 น. เข้าชมพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติขอนแก่น (C) ซึ่งเป็นศูนย์รวบรวมเพื่ออนุรักษ์ศิลปวัตถุ และมรดกทางวัฒนธรรมอีสาน เพื่อให้ทราบเรื่องราวก่อนประวัติศาสตร์ ศิลปะสมัยประวัติศาสตร์ โดยโบราณวัตถุ ศิลปวัตถุที่ได้จากการขุดค้นทางโบราณคดีและย้ายมาจัดแสดงในพิพิธภัณฑสถาน
- 11.00 น. ไหว้พระวัดศรีประทุมวนาราม (D) เป็นสถานที่ปฏิบัติธรรมของพุทธศาสนิกชน และสถานที่จัดกิจกรรมของอำเภอบ้านฝาง
- 12.00 น. พักรับประทานอาหารกลางวัน
- 13.00 น. โนนเมือง (E) เป็นแหล่งโบราณคดีประเภทเมืองโบราณที่มีคูน้ำคันดินล้อมรอบ 2 ชั้น พบหลักฐานการอยู่อาศัยของมนุษย์ตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ตอนปลายประมาณ 2,500 ปีมาแล้ว ต่อเนื่องมาถึงสมัยวัฒนธรรมทวารวดี (พุทธศตวรรษที่ 12 - 16) กรมศิลปากรได้ดำเนินการขุดค้นทางโบราณคดีและจัดแสดงเป็นพิพิธภัณฑสถานกลางแจ้ง
- 14.00 น. แหล่งโบราณคดีบ้านหนองบัว (F) เป็นแหล่งโบราณคดีที่อยู่ไม่ไกลจากเมืองโบราณโนนเมือง พบหลักฐานหินบดชา เครื่องถ้วยเขมร เศษภาชนะดินเผาสมัยก่อนประวัติศาสตร์
- 15.00 น. นมัสการพระพุทธไสยาสน์ (G) ประดิษฐานบนบุษสูงพระพุทธรูปนอนตะแคงข้างขวาแบบศิลปะไสยาสน์เหนือพระเศียรมีจารึกอักษรหลัง โปลงวะภาษาสันสกฤต กำหนดอายุราวพุทธศตวรรษที่ 14 คติการสร้างพระนอนเป็นที่นิยมในสมัยวัฒนธรรมทวารวดี ผสานฝีมือช่างท้องถิ่นเข้าไปด้วย
- 16.00 น. เดินทางกลับโดยสวัสดิภาพ

ภาพที่ 4.2 แผนที่เส้นทางท่องเที่ยวที่ 2 : เส้นทางแห่งศรัทธา ศาสนา และความเชื่อ
 ที่มา : แผนที่จังหวัดขอนแก่น. 2553

3. วิเคราะห์ศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เมืองโบราณโนนเมือง

การวิเคราะห์ข้อมูลการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เมืองโบราณโนนเมือง บ้านนาโพธิ์ ตำบลชุมแพ อำเภอชุมแพ จังหวัดขอนแก่น จากการแจกแบบสอบถามความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวเมืองโบราณโนนเมือง จำนวน 400 คน ผู้วิจัยได้นำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลเป็นลำดับขั้นแบ่งออกเป็น 3 ส่วน ดังต่อไปนี้

ส่วนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ปัจจัยส่วนบุคคลของนักท่องเที่ยว

ส่วนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวที่มีต่อศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เมืองโบราณโนนเมือง บ้านนาโพธิ์ ตำบลชุมแพ อำเภอชุมแพ จังหวัดขอนแก่น

ส่วนที่ 3 ผลการวิเคราะห์ปัญหา แนวทางการแก้ไขปัญหาในการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เมืองโบราณโนนเมือง

ส่วนที่ 1 การวิเคราะห์ปัจจัยส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยว ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพ การศึกษา อาชีพ ภูมิลำเนา รายได้ต่อเดือน จำนวนครั้งที่เดินทางมาเมืองโบราณ โนนเมือง ผู้ร่วมเดินทาง ขานพาหนะที่ใช้ในการเดินทาง วัตถุประสงค์หลักในการเดินทาง และ แหล่งข้อมูลที่ทราบเกี่ยวกับเมืองโบราณ โนนเมือง ดังตารางที่ 4.3

ตารางที่ 4.4 ปัจจัยส่วนบุคคล

ปัจจัยส่วนบุคคล	จำนวน	ร้อยละ
1. เพศ		
- ชาย	182	45.5
- หญิง	218	54.5
รวม	400	100
2. อายุ		
- 15 - 24 ปี	138	34.5
- 25 - 34 ปี	84	21.0
- 35 - 44 ปี	70	17.5
- 45 - 54 ปี	94	23.5
- 55 - 64 ปี	14	3.5
- 65 ปีขึ้นไป	-	-
รวม	400	100
3. สถานภาพ		
- โสด	214	53.5
- สมรส	180	45.0
- หย่าร้าง	6	1.5
- อื่น ๆ (ระบุ)	-	-
รวม	400	100

ตารางที่ 4.4 ปัจจัยส่วนบุคคล (ต่อ)

ปัจจัยส่วนบุคคล	จำนวน	ร้อยละ
4. การศึกษา		
- ประถมศึกษา	62	15.5
- มัธยมศึกษา หรือเทียบเท่า	194	48.5
- อนุปริญญา หรือเทียบเท่า	48	12.0
- ปริญญาตรี	68	17.0
- ปริญญาโท	28	7.0
- อื่น ๆ (ระบุ)	-	-
รวม	400	100
5. อาชีพ		
- นักเรียน / นักศึกษา	132	33.0
- ข้าราชการ / รัฐวิสาหกิจ	78	19.5
- พนักงานบริษัทเอกชน	32	8.0
- ธุรกิจส่วนตัว	38	9.5
- เกษตรกรรม	54	13.5
- ก้าขาย	20	5.0
- รับจ้างทั่วไป	46	11.5
- อื่น ๆ (ระบุ)	-	-
รวม	400	100
6. ภูมิลำเนา		
- ภาคกลาง	20	5.0
- ภาคตะวันตก	-	-
- ภาคตะวันออก	4	1.0
- ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	360	90.0
- ภาคใต้	2	0.5
- ภาคเหนือ	14	3.5
รวม	400	100

ตารางที่ 4.4 ปัจจัยส่วนบุคคล (ต่อ)

ปัจจัยส่วนบุคคล	จำนวน	ร้อยละ
7. รายได้ต่อเดือน		
- ต่ำกว่า 5,000 บาท	206	51.5
- 5,001 – 10,000 บาท	114	28.5
- 10,001 – 15,000 บาท	32	8.0
- 15,001 – 20,000 บาท	26	6.5
- 20,001 – 25,000 บาท	8	2.0
- 25,001 บาทขึ้นไป	14	3.5
รวม	400	100
8. จำนวนครั้งที่เดินทางมาเมืองโบราณนาเมือง		
- ครั้งที่ 1	110	27.5
- ครั้งที่ 2	90	22.5
- ครั้งที่ 3	76	19.0
- มากกว่า 3 ครั้งขึ้นไป	124	31.0
รวม	400	100
9. ผู้ร่วมเดินทาง		
- คนเดียว	48	12.0
- เพื่อน	166	41.5
- ครอบครัว	100	25.0
- บริษัททัวร์	4	1.0
- เพื่อนร่วมงาน	82	20.5
- อื่นๆ (ระบุ)	-	-
รวม	400	100

ตารางที่ 4.4 ปัจจัยส่วนบุคคล (ต่อ)

ปัจจัยส่วนบุคคล	จำนวน	ร้อยละ
10. ยานพาหนะที่ใช้ในการเดินทาง		
- รถจักรยานยนต์	202	50.5
- รถตู้	32	8.0
- รถโดยสารประจำทาง	6	1.5
- รถยนต์ส่วนบุคคล	142	35.5
- รถโดยสารรับจ้าง	18	4.5
- อื่น ๆ (ระบุ)	-	-
รวม	400	100
11. วัตถุประสงค์หลักในการเดินทาง		
- ท่องเที่ยว / พักผ่อน	216	54.0
- ทัศนศึกษา / ดูงาน	116	29.0
- เยี่ยมญาติ / เพื่อน	50	12.5
- ประชุม / สัมมนา	6	1.5
- ติดต่อธุรกิจ	12	3.0
- อื่น ๆ (ระบุ)	-	-
รวม	400	100
12. แหล่งข้อมูลที่ทราบเกี่ยวกับเมืองโบราณโนนเมือง		
- เพื่อน / ญาติ / ครอบครัว	272	68.0
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย	20	5.0
- หนังสือ / นิตยสารการท่องเที่ยว	28	7.0
- วิทยุ	-	-
- เว็บไซต์ / อินเทอร์เน็ต	42	10.5
- แผ่นพับ / โบปลิว / ป้ายโฆษณา	38	9.5
- โทรทัศน์	-	-
- อื่น ๆ (ระบุ)	-	-
รวม	400	100

รายชื่อ
วัตถุประสงค์
1. 54.5 ร้อย
2. คิดเป็นร้อย
ระหว่าง 25
ร้อยละ 17.5
3. ส
คิดเป็นร้อยละ
สถานภาพอย่า
4. การตี
เทียบเท่า จำนวน
68 คน คิดเป็นร้อย
เทียบเท่า จำนวน 4
ตามลำดับ
5. อาชีพ กลุ่ม
คิดเป็นร้อยละ 33.0
วิชาชีพเกษตรกรรม จำนวน
ร้อยละ 11.5 ธุรกิจส่วน
คิดเป็นร้อยละ 8.0 และอ
6. ภูมิสำเนา กลุ่มด
นวน 360 คน คิดเป็นร้อย
คนเหนือ จำนวน 14 คน คิด
นวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ

จากตาราง 4.4 ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพ การศึกษา อาชีพ ภูมิลำเนา รายได้ต่อเดือน จำนวนครั้งที่เดินทางมาเมืองโบราณ โนนเมือง ผู้ร่วมเดินทาง ขานพาหนะ วัตถุประสงค์ และแหล่งข้อมูลที่ทราบเกี่ยวกับเมืองโบราณ โนนเมือง สามารถอธิบายผลได้ดังนี้

1. เพศ กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ ส่วนมากเป็นเพศหญิงจำนวน 218 คน คิดเป็นร้อยละ 54.5 รองลงมาเป็นเพศชายจำนวน 182 คิดเป็นร้อยละ 45.5
2. อายุ กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ ส่วนมากมีอายุระหว่าง 15 - 24 ปี จำนวน 138 คน คิดเป็นร้อยละ 34.5 รองลงมาอายุระหว่าง 45 - 54 ปี จำนวน 94 คน คิดเป็นร้อยละ 23.5 อายุระหว่าง 25 - 34 ปี จำนวน 84 คน คิดเป็นร้อยละ 21.0 อายุระหว่าง 35 - 44 ปี จำนวน 70 คน คิดเป็นร้อยละ 17.5 ตามลำดับ
3. สถานภาพ กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ ส่วนใหญ่มีสถานภาพโสด จำนวน 214 คน คิดเป็นร้อยละ 53.5 รองลงมาได้แก่ สถานภาพสมรส จำนวน 180 คน คิดเป็นร้อยละ 45.0 และ สถานภาพหย่าร้าง จำนวน 6 คน คิดเป็นร้อยละ 1.5 ตามลำดับ
4. การศึกษา กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ ส่วนมากมีการศึกษาในระดับมัธยมศึกษา หรือเทียบเท่า จำนวน 194 คน คิดเป็นร้อยละ 48.5 รองลงมา ได้แก่ การศึกษาระดับปริญญาตรี จำนวน 68 คน คิดเป็นร้อยละ 17.0 ประถมศึกษา จำนวน 62 คน คิดเป็นร้อยละ 15.5 อาวุฒิปริญญาหรือเทียบเท่า จำนวน 48 คน คิดเป็นร้อยละ 12.0 และปริญญาโท จำนวน 28 คน คิดเป็นร้อยละ 7.0 ตามลำดับ
5. อาชีพ กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ ส่วนมากเป็นนักเรียน/นักศึกษา จำนวน 132 คน คิดเป็นร้อยละ 33.0 รองลงมา ได้แก่ ข้าราชการ/รัฐวิสาหกิจ จำนวน 78 คน คิดเป็นร้อยละ 19.5 อาชีพเกษตรกร จำนวน 54 คน คิดเป็นร้อยละ 13.5 อาชีพรับจ้างทั่วไป จำนวน 46 คน คิดเป็นร้อยละ 11.5 ธุรกิจส่วนตัว จำนวน 38 คน คิดเป็นร้อยละ 9.5 พนักงานบริษัทเอกชน จำนวน 32 คน คิดเป็นร้อยละ 8.0 และอาชีพค้าขาย จำนวน 20 คน คิดเป็นร้อยละ 5.0 ตามลำดับ
6. ภูมิลำเนา กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ส่วนมากมีภูมิลำเนาอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 360 คน คิดเป็นร้อยละ 90.0 รองลงมา คือ ภาคกลาง จำนวน 20 คน คิดเป็นร้อยละ 5.0 ภาคเหนือ จำนวน 14 คน คิดเป็นร้อยละ 3.5 ภาคตะวันออก จำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 1.0 ภาคใต้ จำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 0.5 และภาคตะวันตกไม่มีในกลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถาม

7. รายได้ต่อเดือน กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ ส่วนมากมีรายได้ต่อเดือนต่ำกว่า 5,000 บาท จำนวน 206 คน คิดเป็นร้อยละ 51.5 รองลงมา มีรายได้ต่อเดือนระหว่าง 5001 - 10,000 บาท จำนวน 114 คน คิดเป็นร้อยละ 28.5 รายได้ต่อเดือน 10,001 - 15,000 บาท จำนวน 32 คน คิดเป็นร้อยละ 8.0 รายได้ต่อเดือน 15,001 - 20,000 บาท จำนวน 26 คน คิดเป็นร้อยละ 6.5 รายได้ต่อเดือน 25,001 บาทขึ้นไป จำนวน 14 คน คิดเป็นร้อยละ 3.5 และรายได้ต่อเดือน 20,001 - 25,000 บาท จำนวน 8 คน คิดเป็นร้อยละ 2.0 ตามลำดับ

8. จำนวนครั้งที่เดินทางมาเมืองโบราณเมือง กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ ส่วนมากเคยเดินทางมาเที่ยวมากกว่า 3 ครั้งขึ้นไป จำนวน 124 คน คิดเป็นร้อยละ 31.0 รองลงมาคือ ครั้งที่ 1 จำนวน 110 คน คิดเป็นร้อยละ 27.5 ครั้งที่ 2 จำนวน 90 คน คิดเป็นร้อยละ 22.5 และเดินทางมาครั้งที่ 3 จำนวน 76 คน คิดเป็นร้อยละ 19.0 ตามลำดับ

9. ผู้ร่วมเดินทาง กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ ส่วนมากเดินทางร่วมกับเพื่อน จำนวน 166 คน คิดเป็นร้อยละ 41.5 รองลงมา ได้แก่ กลุ่มครอบครัว จำนวน 100 คน คิดเป็นร้อยละ 25.0 กลุ่มเพื่อนร่วมงาน จำนวน 82 คน คิดเป็นร้อยละ 20.5 เดินทางมาคนเดียว จำนวน 48 คน คิดเป็นร้อยละ 12.0 และบริษัททัวร์ จำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 1.0 ตามลำดับ

10. ยานพาหนะที่ใช้ในการเดินทาง กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ ส่วนมากเดินทางท่องเที่ยวด้วยรถจักรยานยนต์ จำนวน 202 คน คิดเป็นร้อยละ 50.5 รองลงมาได้แก่ รถยนต์ส่วนบุคคล จำนวน 142 คน คิดเป็นร้อยละ 35.5 เดินทางด้วยรถตู้ จำนวน 32 คน คิดเป็นร้อยละ 8.0 เดินทางด้วยรถโดยสารรับจ้าง จำนวน 18 คน คิดเป็นร้อยละ 4.5 และรถโดยสารประจำทาง จำนวน 6 คน คิดเป็นร้อยละ 1.5 ตามลำดับ

11. วัตถุประสงค์หลักในการเดินทาง กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ ส่วนมากมีวัตถุประสงค์เพื่อท่องเที่ยว/พักผ่อน จำนวน 216 คน คิดเป็นร้อยละ 54.0 รองลงมาคือ ทัศนศึกษา / ดูงาน จำนวน 116 คน คิดเป็นร้อยละ 29.0 เยี่ยมญาติ / เพื่อน จำนวน 50 คน คิดเป็นร้อยละ 12.5 วัตถุประสงค์อื่น จำนวน 12 คน คิดเป็นร้อยละ 3.0 และประชุม / สัมมนา จำนวน 6 คน คิดเป็นร้อยละ 1.5 ตามลำดับ

12. แหล่งข้อมูลที่ทราบเกี่ยวกับเมืองโบราณเมือง กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ ส่วนมากได้รับข้อมูลจากการบอกเล่าของเพื่อน/ญาติ ครอบครัว จำนวน 272 คน คิดเป็นร้อยละ 68.0 รองลงมาคือ เว็บไซต์ / อินเทอร์เน็ต จำนวน 42 คน คิดเป็นร้อยละ 10.5 ทราบจากแผ่นพับ / ใบปลิว / ป้ายโฆษณา จำนวน 38 คน คิดเป็นร้อยละ 9.5 ทราบจากหนังสือ / นิตยสารการท่องเที่ยว จำนวน 28 คน คิดเป็นร้อยละ 7.0 ทราบจากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย จำนวน 20 คน คิดเป็นร้อยละ 5.0 ตามลำดับ

ส่วนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวที่มีต่อศักยภาพการท่องเที่ยว
เชิงอนุรักษ์เมืองโบราณ โนนเมือง บ้านนาโพธิ์ ตำบลชุมแพ อำเภอชุมแพ จังหวัดขอนแก่น

ตารางที่ 4.5 ความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวที่มีต่อศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เมืองโบราณ
โนนเมือง ด้านสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว

ศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เมืองโบราณโนนเมือง			
ด้านสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว	\bar{X}	S.D.	ระดับความคิดเห็น
1. ความสำคัญทางประวัติศาสตร์และมีคุณค่า เป็นแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ที่มี ความสำคัญในระดับท้องถิ่น/ จังหวัด/ ภูมิภาค/ ประเทศ	3.63	1.09	มาก
2. ความสมบูรณ์ของหลักฐาน และความครบ ถ้วนขององค์ประกอบที่สามารถใช้เก็บ หลักฐานทางโบราณคดีได้	3.55	0.90	มาก
3. มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น หาชมได้ยากสามารถ เป็นตัวแทนของยุคสมัยที่ค้นพบหลักฐานทาง โบราณคดีได้	3.52	0.92	มาก
4. ความมีชื่อเสียงและเป็นที่รู้จักของคนทั่วไป และความนิยมมาเยี่ยมชมของนักท่องเที่ยว ใน ระดับท้องถิ่น/ จังหวัด/ ภูมิภาค/ ประเทศ	2.94	0.86	ปานกลาง
5. ความหลากหลายของกิจกรรมการท่องเที่ยว ที่สามารถจัดขึ้นไม่ส่งผลกระทบต่อแหล่ง ท่องเที่ยว	2.86	0.91	ปานกลาง
6. สามารถเชื่อมโยงกับแหล่งท่องเที่ยวบริเวณ ใกล้เคียงได้ง่าย	2.99	1.01	ปานกลาง
รวม	3.25	0.95	ปานกลาง

จากตาราง 4.5 ในการศึกษาความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวที่มีต่อศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เมืองโบราณ โนนเมือง ด้านสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว พบว่า นักท่องเที่ยวมีความคิดเห็นโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x} = 3.25$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีคะแนนความคิดเห็นมากที่สุด คือ ความสำคัญทางประวัติศาสตร์และมีคุณค่าในแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ที่มีความสำคัญในระดับท้องถิ่น/ จังหวัด/ ภูมิภาค/ ประเทศ มีระดับความคิดเห็นมาก ($\bar{x} = 3.63$) รองลงมา ได้แก่ ความสมบูรณ์ของหลักฐาน และความครบถ้วนขององค์ประกอบที่สามารถใช้เป็นหลักฐานทางโบราณคดีได้ มีระดับความคิดเห็นมาก ($\bar{x} = 3.55$) มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น หาชมได้ยาก สามารถเป็นตัวแทนของยุคสมัยที่ค้นพบหลักฐานทางโบราณคดีได้ ($\bar{x} = 3.52$) สามารถเชื่อมโยงกับแหล่งท่องเที่ยวบริเวณใกล้เคียงได้ง่าย ($\bar{x} = 2.99$) ความมีชื่อเสียงและเป็นที่รู้จักของคนทั่วไป และความนิยมมาเยี่ยมชมของนักท่องเที่ยว ในระดับท้องถิ่น/ จังหวัด/ ภูมิภาค/ ประเทศ ($\bar{x} = 2.94$) และ ความหลากหลายของกิจกรรมการท่องเที่ยวที่สามารถจัดขึ้นไม่ส่งผลกระทบต่อแหล่งท่องเที่ยว ($\bar{x} = 2.86$) มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง ตามลำดับ

1
2
3
4
5
6
7
8
9

ตารางที่ 4.6 ความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวที่มีต่อศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เมืองโบราณ โนนเมือง ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก

ศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เมืองโบราณโนนเมือง			
ศักยภาพด้านสิ่งอำนวยความสะดวก	\bar{X}	S.D.	ระดับความคิดเห็น
1. การคมนาคมสะดวกสบายสามารถเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวได้ง่าย	2.62	0.87	ปานกลาง
2. ความพร้อมด้านสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐาน ไฟฟ้า ประปา โทรคมนาคม	2.53	0.83	น้อย
3. มีศูนย์บริการนักท่องเที่ยวที่ชัดเจน	2.26	0.97	น้อย
4. มีการจัดการขยะมูลฝอยอย่างเป็นระบบและมีถังขยะที่เพียงพอ เช่นการแยกขยะเปียกขยะแห้ง ขยะอันตราย เป็นต้น	2.57	0.96	น้อย
5. ระบบรักษาความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยว มีเจ้าหน้าที่เพียงพอต่อการดูแล และเครื่องมือ อุปกรณ์ที่ทันสมัย	2.17	0.90	น้อย
6. มีที่พัก ในรูปแบบที่หลากหลายให้นักท่องเที่ยวเลือก เช่น โรงแรม โฮมสเตย์	1.70	0.84	น้อยที่สุด
7. มีการร้านอาหารที่เพียงพอ สะอาดและถูกสุขโภชนาการ	1.70	0.92	น้อยที่สุด
8. มีร้านจำหน่ายสินค้าของที่ระลึก	1.63	0.94	น้อยที่สุด
9. มีป้ายบอกทาง ป้ายสื่อความหมายที่เหมาะสม	2.41	0.88	น้อย
รวม	2.18	0.80	น้อย

จากตาราง 4.6 ในการศึกษาความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวที่มีต่อศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เมืองโบราณ โนนเมือง ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก พบว่า นักท่องเที่ยวมีความคิดเห็นโดยรวมอยู่ในระดับน้อย ($\bar{X} = 2.18$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีคะแนนความคิดเห็นมากที่สุด คือ การคมนาคมสะดวกสามารถเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวได้ง่าย มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.62$) รองลงมา ได้แก่ มีการจัดการขยะมูลฝอยอย่างเป็นระบบและมีถังขยะที่เพียงพอ เช่น การแยกขยะเปียก ขยะแห้ง ขยะอันตราย เป็นต้น มีระดับความคิดเห็นน้อย ($\bar{X} = 2.57$) ความพร้อมด้านสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐาน ไฟฟ้า ประปา โทรคมนาคม มีระดับความคิดเห็นน้อย ($\bar{X} = 2.53$) มีป้ายบอกทาง ป้ายสื่อความหมายที่เหมาะสม มีระดับความคิดเห็นน้อย ($\bar{X} = 2.41$) มีศูนย์บริการนักท่องเที่ยวที่ชัดเจน มีระดับความคิดเห็นน้อย ($\bar{X} = 2.26$) ระบบรักษาความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยว มีเจ้าหน้าที่เพียงพอต่อการดูแล และเครื่องมือ/ อุปกรณ์ที่ทันสมัย มีระดับความคิดเห็นน้อย ($\bar{X} = 2.17$) มีที่พักในรูปแบบที่หลากหลายให้นักท่องเที่ยวเลือก เช่น โรงแรม โฮมสเตย์ มีระดับความคิดเห็นน้อยที่สุด ($\bar{X} = 1.70$) มีการร้านอาหารที่เพียงพอ สะอาดและถูกสุขโภชนาการ มีระดับความคิดเห็นน้อยที่สุด ($\bar{X} = 1.70$) และมีร้านจำหน่ายสินค้าของที่ระลึก มีระดับความคิดเห็นน้อยที่สุด ($\bar{X} = 1.63$) ตามลำดับ

ตารางที่ 4.7 ความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวที่มีต่อศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เมืองโบราณ โนนเมือง ด้านการรองรับการท่องเที่ยว

ศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เมืองโบราณ โนนเมือง			
ศักยภาพด้านการรองรับการท่องเที่ยว	\bar{X}	S.D.	ระดับความคิดเห็น
1. การจำกัดจำนวนนักท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับขนาดของพื้นที่	2.27	0.93	น้อย
2. มีการจัดแบ่งเขตพื้นที่ท่องเที่ยวอย่างเหมาะสมกับกิจกรรมการท่องเที่ยว	2.22	0.97	น้อย
3. การกำหนดช่วงเวลาในการเข้าชมแหล่งท่องเที่ยวอย่างเหมาะสม	2.29	0.98	น้อย
4. มีสิ่งอำนวยความสะดวกที่เพียงพอต่อความต้องการของนักท่องเที่ยว	2.44	0.81	น้อย
รวม	2.31	0.92	น้อย

จากตาราง 4.7 ในการศึกษาความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวที่มีต่อศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เมืองโบราณ โนนเมือง ด้านการรองรับการท่องเที่ยว พบว่า นักท่องเที่ยวให้คะแนนความคิดเห็นโดยรวมอยู่ในระดับน้อย ($\bar{x} = 2.31$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อทุกหัวข้อมีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อย เช่นกัน ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ได้แก่ มีสิ่งอำนวยความสะดวกที่เพียงพอต่อความต้องการของนักท่องเที่ยว มีศักยภาพอยู่ในระดับน้อย ($\bar{x} = 2.44$) รองลงมาได้แก่ การกำหนดช่วงเวลาในการเข้าชมแหล่งท่องเที่ยวอย่างเหมาะสม ($\bar{x} = 2.29$) การจำกัดจำนวนนักท่องเที่ยวให้พอเหมาะกับขนาดของพื้นที่ ($\bar{x} = 2.27$) และมีการจัดแบ่งเขตพื้นที่ท่องเที่ยวอย่างเหมาะสมกับกิจกรรมการท่องเที่ยว มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อย ($\bar{x} = 2.22$) ตามลำดับ

ตารางที่ 4.8 ความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวที่มีต่อศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เมืองโบราณ โนนเมือง ด้านการบริหารจัดการ

ศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เมืองโบราณ โนนเมือง			
ศักยภาพด้านการบริหารจัดการ	\bar{x}	S.D.	ระดับความคิดเห็น
1. การอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยว เช่นการดูแลรักษา/ ทำนุบำรุง/ การบูรณะเพื่อให้เกิดความสมบูรณ์อย่างสม่ำเสมอ	3.17	0.92	ปานกลาง
2. มีการวางแผนในการปฏิบัติงานอย่างเป็นขั้นตอน	2.74	0.83	ปานกลาง
3. มีการบริหารจัดการที่ดีและเป็นระบบ	2.64	0.87	ปานกลาง
4. บุคลากรมีความรู้ความสามารถและเพียงพอต่อการให้บริการนักท่องเที่ยว	3.06	0.90	ปานกลาง
5. มีการตรวจสอบความเรียบร้อยของการทำงาน และติดตามผลการปฏิบัติงาน	2.70	0.85	ปานกลาง
รวม	2.86	0.87	ปานกลาง

จากตาราง 4.8 ในการศึกษาความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวที่มีต่อศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เมืองโบราณโนนเมือง ด้านการบริหารจัดการ พบว่า นักท่องเที่ยวให้คะแนนความคิดเห็นโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x} = 2.86$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อทุกหัวข้อมีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง สำหรับหัวข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ได้แก่ การอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยว เช่นการดูแลรักษา/ ทำนุบำรุง/ การบูรณะเพื่อให้เกิดความสมบูรณ์อย่างสม่ำเสมอ มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x} = 3.17$) รองลงมาได้แก่ บุคลากรมีความรู้ความสามารถและเพียงพอต่อการให้บริการนักท่องเที่ยวมีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x} = 3.06$) มีการวางแผนในการปฏิบัติงานอย่างเป็นขั้นตอน ($\bar{x} = 2.74$) มีการตรวจสอบความเรียบร้อยของการทำงาน และติดตามผลการปฏิบัติงาน ($\bar{x} = 2.70$) และมีการบริหารจัดการที่ดีและเป็นระบบ ($\bar{x} = 2.64$) ตามลำดับ

ตารางที่ 4.9 ความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวที่มีต่อศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เมืองโบราณ โนนเมือง ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน

ศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เมืองโบราณ โนนเมือง			
ศักยภาพด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน	\bar{X}	S.D.	ระดับความคิดเห็น
1. ได้รับความร่วมมือและสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ/เอกชน ในการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยว เช่น กำหนดนโยบายในการพัฒนาการจัดหางบประมาณ เป็นต้น	2.60	0.90	น้อย
2. ชุมชนมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับกำหนดนโยบายวางแผนพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว	2.46	0.80	น้อย
3. การสร้างอาชีพและรายได้ให้กับชุมชน/ท้องถิ่น/จังหวัด/ประเทศ	2.25	0.83	น้อย
4. ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยว เช่น การดูแลรักษา การทำนุบำรุงปรับปรุงภูมิทัศน์	2.43	0.90	น้อย
5. ชาวบ้านมีทัศนคติที่ดีต่อการท่องเที่ยว จิตสำนึกที่ดีในการอนุรักษ์	2.66	0.92	ปานกลาง
รวม	2.48	0.87	น้อย

จากตาราง 4.9 ในการศึกษาความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวที่มีต่อศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เมืองโบราณ โนนเมือง ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน พบว่า นักท่องเที่ยวมีความเห็นโดยรวมอยู่ในระดับน้อย ($\bar{X} = 2.48$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ หัวข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ได้แก่ ชาวบ้านมีทัศนคติที่ดีต่อการท่องเที่ยว จิตสำนึกที่ดีในการอนุรักษ์ มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.66$) รองลงมา คือ ได้รับความร่วมมือและสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ/เอกชน ในการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยว เช่น กำหนดนโยบายในการพัฒนา การจัดหางบประมาณ เป็นต้น มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อย ($\bar{X} = 2.60$) ชุมชนมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับกำหนดนโยบายวางแผนพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว ($\bar{X} = 2.46$) ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยว เช่น การดูแลรักษา การทำนุบำรุง ปรับปรุงภูมิทัศน์ ($\bar{X} = 2.43$) และ

การสร้างอาชีพและรายได้ให้กับชุมชน/ท้องถิ่น/จังหวัด/ประเทศ มีศักยภาพอยู่ในระดับน้อย ($\bar{X} = 2.25$) ตามลำดับ

ตารางที่ 4.10 สรุปความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวที่มีต่อศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เมืองโบราณ โนนเมือง บ้านนาโพธิ์ ตำบลชุมแพ อำเภอชุมแพ จังหวัดขอนแก่น ด้านต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

ศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เมืองโบราณโนนเมือง	\bar{X}	S.D.	ระดับความคิดเห็น
1. ด้านสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว	3.25	0.95	ปานกลาง
2. ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก	2.18	0.80	น้อย
3. ด้านการรองรับการท่องเที่ยว	2.31	0.92	น้อย
4. ด้านการบริหารจัดการ	2.86	0.87	ปานกลาง
5. ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน	2.48	0.87	น้อย
รวม	2.62	0.88	ปานกลาง

จากตาราง 4.10 สรุปผลค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ในการศึกษาความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวที่มีต่อศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เมืองโบราณ โนนเมือง บ้านนาโพธิ์ ตำบลชุมแพ อำเภอชุมแพ จังหวัดขอนแก่น ด้านต่างๆ พบว่า นักท่องเที่ยวมีความคิดเห็นว่าแหล่งโบราณคดีเมืองโบราณ โนนเมืองมีศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.62$) เมื่อพิจารณาแยกเป็นแต่ละด้านแล้ว พบว่า ศักยภาพด้านสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ($\bar{X} = 3.25$) ซึ่งมีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง รองลงมา คือ ศักยภาพด้านการบริหารจัดการ มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.86$) ศักยภาพด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อย ($\bar{X} = 2.48$) ศักยภาพด้านการรองรับการท่องเที่ยว มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อย ($\bar{X} = 2.31$) และศักยภาพด้านสิ่งอำนวยความสะดวก มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อย ($\bar{X} = 2.18$) ตามลำดับ

ส่วนที่ 3 ผลวิเคราะห์ปัญหาและแนวทางการแก้ไขปัญหาการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เมืองโบราณ โนนเมือง ดังที่แสดงในตาราง 4.11

ตารางที่ 4.11 ปัญหาและแนวทางการแก้ไขปัญหาการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เมืองโบราณ โนนเมือง

ศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เมืองโบราณโนนเมือง	ปัญหา	แนวทางแก้ไขปัญหา
ด้านสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว	1. ขาดการประชาสัมพันธ์ที่ดี ให้เป็นที่รู้จักแก่นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ ในระดับจังหวัด ภูมิภาค และระดับประเทศ	1. ประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว เชิญชวนผ่านสื่อต่าง ๆ ให้กว้างขวางและทำอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ นักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาเที่ยวเมืองโบราณ โนนเมืองมากยิ่งขึ้น
	2. ขาดการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ต้องให้เกิดปัญหาหรือความเสียหายแก่โบราณวัตถุ โบราณสถานก่อนจึงมีการแก้ไข	2. พัฒนาเมืองโบราณให้ผสมผสานกลมกลืนกับความร่วมสมัย เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยว
	3. นักท่องเที่ยวบางกลุ่ม โขมแหย่หรือ / ก้อนหินลงไปในหลุม ขุดค้นทำให้โครงกระดูกแตกหักเสียหาย	3. กำหนดกฎ ระเบียบในการเข้าชมโบราณสถานให้ชัดเจน และมีมาตรการลงโทษสำหรับผู้ทำผิดอย่างเหมาะสม
	4. สิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยวมีเพียงหลุมขุดค้น ซึ่งเหมาะกับนักท่องเที่ยวเฉพาะกลุ่มที่สนใจด้านประวัติศาสตร์ แต่ไม่สามารถสนองตอบความต้องการของนักท่องเที่ยวกลุ่มอื่นได้	4.1 ปรับปรุงภูมิทัศน์เพื่อให้เกิดความสวยงาม เพิ่มพื้นที่สีเขียวเพื่อให้เกิดความร่มรื่น แก่เมืองโบราณ โนนเมือง

ตารางที่ 4.11 ปัญหาและแนวทางการแก้ไขปัญหาการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เมืองโบราณ โนนเมือง (ต่อ)

ศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เมืองโบราณ โนนเมือง	ปัญหา	แนวทางแก้ไขปัญหา
ด้านสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว (ต่อ)		<p>4.2 เพิ่มกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ไม่ส่งผลกระทบต่อสภาพแวดล้อม เช่น จัดแบ่งพื้นที่เป็นสวนสาธารณะ สวนหย่อม และสถานที่ปฏิบัติธรรม เป็นต้น</p> <p>4.3 จัดเป็นพิพิธภัณฑ์แหล่งเรียนรู้วิถีชีวิตของคนในอดีต เช่น การสร้างหุ่นจำลองแสดงวิถีชีวิตของคนสมัยก่อน ประวัติศาสตร์ที่ค้นพบหลักฐานในบริเวณนั้น เป็นต้น</p>
ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก	<p>1. เส้นทางคมนาคมเข้าถึงเมืองโบราณ โนนเมืองค่อนข้างลำบากไม่สะดวกเนื่องจากสภาพถนนขรุขระเป็นหลุมเป็นบ่อ</p> <p>2. ป้ายบอกเส้นทางไปเมืองโบราณ โนนเมืองเก่า ตัวอักษรเลือนราง มองเห็นไม่ชัดเจน พร้อมทั้งมีต้นไม้หรือวัชพืชเกิดขึ้นมาบังป้ายบอกทางไว้</p>	<p>1. จัดหางบประมาณสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อพัฒนาและปรับปรุงเส้นทางเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวให้อยู่ที่สภาพที่สมบูรณ์พร้อมใช้งาน</p> <p>2. จัดทำป้ายสื่อความหมายต่าง ๆ เพื่อให้ข้อมูลความรู้หรือข้อกำหนดในการเข้าชมแหล่งโบราณคดีเมืองโบราณ โนนเมือง เช่น ป้ายห้ามก่อกองไฟ ป้ายห้ามสูบบุหรี่ ป้ายห้ามดื่มสุรา / สิ่งเสพติด ป้ายห้ามโยนสิ่งของลงในหลุมขุดค้น เป็นต้น</p>

ตารางที่ 4.11 ปัญหาและแนวทางการแก้ไขปัญหาการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เมืองโบราณ โนนเมือง (ต่อ)

ศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เมืองโบราณ โนนเมือง	ปัญหา	แนวทางแก้ไขปัญหา
ด้านสิ่งแวดล้อมสะอาด (ต่อ)	3. การรักษาความปลอดภัยยังไม่ดีเท่าที่ควร ไม่เป็นระบบ และไม่มียามรักษาการที่ดูแลรักษาแหล่งโบราณคดีเมืองโบราณ โนนเมืองในยามวิกาล และดูแลนักท่องเที่ยวให้ความช่วยเหลือแก่นักท่องเที่ยว	3. ควรเพิ่มอัตรากำลังงานในตำแหน่งยามรักษาการเพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่นักท่องเที่ยว หรือขอความร่วมมือจาก อปพร.(อาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน) ให้ช่วยดูแลความเรียบร้อยบริเวณแหล่งท่องเที่ยว รวมถึงจัดเตรียมอุปกรณ์เครื่องมือป้องกันภัยให้พร้อมใช้งานอย่างเพียงพอ และสม่ำเสมอ
	4. ไม่มีร้านค้าขายอาหารและเครื่องดื่มภายในเมืองโบราณ โนนเมืองไว้ให้บริการนักท่องเที่ยว รวมถึงร้านจำหน่ายสินค้าที่ระลึกและศูนย์บริการนักท่องเที่ยว	4. จัดแบ่งพื้นที่เพื่อสร้างร้านขายอาหารแล้วเครื่องดื่มร้านจำหน่ายสินค้าที่ระลึกและศูนย์บริการนักท่องเที่ยวอย่างเหมาะสม กลมกลืนกับธรรมชาติและไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม โดยยึดหลักการประหยัดพลังงานและคงรักษาคุณค่าทางศิลปวัฒนธรรม
	5. ห้องสุขามีเพียง 2 ห้อง และเป็นห้องน้ำรวมยังไม่เพียงพอต่อความต้องการของนักท่องเที่ยวในช่วงที่มีนักท่องเที่ยวมาพร้อมกันเป็นจำนวนมาก	5. สร้างห้องสุขาเพิ่มให้เพียงพอต่อความต้องการของนักท่องเที่ยวโดยแยกเป็นห้องน้ำหญิง ห้องน้ำชายและสร้างห้องน้ำพิเศษสำหรับผู้พิการและผู้สูงอายุ

ตารางที่ 4.11 ปัญหาและแนวทางการแก้ไขปัญหาการพัฒนาสภาพการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เมืองโบราณ โนนเมือง (ต่อ)

ศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เมืองโบราณโนนเมือง	ปัญหา	แนวทางแก้ไขปัญหา
ด้านสิ่งแวดล้อม (ต่อ)	6. ไม่มีลานจอดรถที่ชัดเจนนักท่องเที่ยวสามารถจอดรถได้ลำบากไม้กระจัดกระจายไปทั่วบริเวณไม่มีระเบียบและบางครั้งนักท่องเที่ยวที่รถจักรยานยนต์เข้าไปจนถึงหลุมขุดค้นทำให้เกิดความเสียหายแก่แหล่งโบราณคดีและทำลายทัศนียภาพที่สวยงาม	6. จัดแบ่งพื้นที่ทำลานจอดรถไว้บริเวณด้านหน้าทางเข้าเมืองโบราณ โนนเมือง เพื่อไม่ให้ทำลายสภาพแวดล้อมและเพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อย
ด้านการรองรับการท่องเที่ยว	1. การให้บริการ สถานที่ผิดวัตถุประสงค์ เช่น นักท่องเที่ยวบางกลุ่มการนำสุราเข้าไปนั่งดื่ม การมั่วสุมในยามวิกาล หรือชาวบ้านใช้พื้นที่เป็นแหล่งทำมาหากิน เช่น การเข้าไปหาของป่า ผักหวาน หน่อไม้ ชิงกิ้งก่า และการหาปลาในคูเมือง เป็นต้น	1. ออกกฎระเบียบ ข้อบังคับและแนวทางการปฏิบัติในการเข้าชมเมืองโบราณ โนนเมืองอย่างชัดเจน และมีมาตรการบทลงโทษที่เหมาะสมสำหรับนักท่องเที่ยวที่ประพฤติตัวไม่เหมาะสม และชาวบ้านที่ไม่ปฏิบัติตามกฎระเบียบ
	2. ไม่มีการกำหนดเวลา เปิด - ปิดที่ชัดเจน	2. จัดทำป้ายแจ้งเวลาเปิด-ปิดที่ชัดเจนเพื่อเป็นแนวปฏิบัติเดียวกัน
	3. ไม่มีการแบ่งเขตพื้นที่ที่ชัดเจน เช่น เขตกิจกรรม และพื้นที่เขตอนุรักษ์ เป็นต้น	3. แบ่งเขตพื้นที่ (Zoning) ในการให้บริการ และเขตพื้นที่เพื่อการอนุรักษ์ เพื่อไม่ให้ทำลายระบบนิเวศและป้องกันความเสื่อมโทรมในพื้นที่เปราะบาง

ตารางที่ 4.11 ปัญหาและแนวทางการแก้ไขปัญหาการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เมืองโบราณโนนเมือง (ต่อ)

ศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เมืองโบราณโนนเมือง	ปัญหา	แนวทางแก้ไขปัญหา
ด้านการบริหารจัดการ	1. บุคคลกรไม่เพียงพอต่อการให้บริการนักท่องเที่ยวเนื่องจากมีแค่เจ้าหน้าที่ 2 ท่านแต่ต้องทำหน้าที่ทุกอย่างภายในแหล่งโบราณคดี และเจ้าหน้าที่ไม่สามารถสื่อสารกับนักท่องเที่ยวต่างชาติได้	1. จัดหาบุคคลกรที่มีความรู้ความสามารถมาคอยให้คำแนะนำกับนักท่องเที่ยวสามารถสื่อสารภาษาอังกฤษได้ สนับสนุนและส่งเสริมให้เจ้าหน้าที่ได้เข้าร่วมอบรมเกี่ยวกับการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยว รวมถึงการศึกษาดูงานแหล่งโบราณคดีอื่นที่ได้รับการพัฒนาแล้วเพื่อนำมาปรับปรุงและพัฒนาให้เข้ากับแหล่งโบราณคดีเมืองโบราณ โนนเมือง 2. จัดให้มีเจ้าหน้าที่ดูแลรักษาความปลอดภัยของและดูแลนักท่องเที่ยว 3. เชิญวิทยากรมาให้ความรู้แก่ชาวบ้านเพื่อให้ชาวบ้านได้ตระหนักและเห็นคุณค่าของการอนุรักษ์เมืองโบราณ โนนเมือง
	2. การอยู่ภายใต้การดูแลของกรมศิลปากรทำให้การติดต่อประสานงานเป็นไปอย่างล่าช้าตามระเบียบของทางราชการ	2. กระจายอำนาจการตัดสินใจให้แก่องค์กรการปกครองส่วนท้องถิ่น หรือให้สิทธิในการตัดสินใจแก่เจ้าหน้าที่ดูแลรักษาในเรื่องที่จะไม่ส่งผลกระทบต่อแหล่งท่องเที่ยว

ตารางที่ 4.11 ปัญหาและแนวทางการแก้ไขปัญหาการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เมืองโบราณ โนนเมือง (ต่อ)

ศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เมืองโบราณ โนนเมือง	ปัญหา	แนวทางแก้ไขปัญหา
ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน	1. ขาดงบประมาณในการสนับสนุนและส่งเสริมการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เมืองโบราณ โนนเมือง	1. จัดหางบประมาณในการพัฒนาระบบสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานภายในแหล่งโบราณคดีเมืองโบราณ โนนเมือง โดยขอความร่วมมือจากหลายหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
	2. ขาดการประสานงานที่ดีจากหน่วยงานภาครัฐอื่น ๆ หน่วยงานเอกชน และชาวบ้านในการติดต่อข่าวสารเกี่ยวกับข้อมูลด้านการท่องเที่ยว	2. ประสานงานกับหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อหาแนวทางการพัฒนาและแก้ไขปัญหานุรักษ์
	3. คนในท้องถิ่นขาดความรู้ ความเข้าใจ และไม่เห็นคุณค่าความสำคัญของแหล่งโบราณคดีเมืองโบราณ โนนเมือง	3.1 จัดอบรมสัมมนา กับชุมชนท้องถิ่น เพื่อให้คนท้องถิ่นได้ตระหนักถึงคุณค่าและมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาเมืองโบราณ โนนเมืองอย่างยั่งยืน 3.2 หาแนวทางให้ชาวบ้านใช้พื้นที่เพื่อก่อให้เกิดรายได้ อย่างยั่งยืนและไม่มีผลต่อสิ่งแวดล้อม
	4. สถานบันการศึกษายังไม่เห็นคุณค่าและความสำคัญของเมืองโบราณ โนนเมืองเท่าที่ควร อาจารย์ผู้สอนมักจะไม่ให้ความสำคัญน้อยไป	4. สถานบันการศึกษาในอำเภอชุมแพควรเพิ่มหลักสูตรการศึกษาเกี่ยวกับเมืองโบราณ โนนเมืองเพื่อให้เยาวชนตระหนักถึงความสำคัญและเห็นคุณค่าของการท่องเที่ยว

4. ทดสอบสมมุติฐาน

ตารางที่ 4.12 ปัจจัยส่วนบุคคลมีความสัมพันธ์ของการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เมืองโบราณ โนนเมือง

	ปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เมืองโบราณ โนนเมือง	Chi - Square	Asymp.Sig. (2 - Sided)
เพศ	1. ด้านสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว	1.871	0.759
	2. ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยว	3.452	0.485
	3. ด้านการรองรับการท่องเที่ยว	18.202	0.001*
	4. ด้านการบริหารจัดการ	9.531	0.049*
	5. ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน	24.733	0.000*
			11.557
อายุ	1. ด้านสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว	86.036	0.026*
	2. ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยว	47.403	0.146
	3. ด้านการรองรับการท่องเที่ยว	66.848	0.002*
	4. ด้านการบริหารจัดการ	55.095	0.001*
	5. ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน	43.152	0.000*
			59.706
สถานภาพ	1. ด้านสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว	44.411	0.000*
	2. ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยว	29.813	0.148
	3. ด้านการรองรับการท่องเที่ยว	27.132	0.001*
	4. ด้านการบริหารจัดการ	34.711	0.339
	5. ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน	29.624	0.000*
			33.138

ตารางที่ 4.12 ปัจจัยส่วนบุคคลมีความสัมพันธ์ของการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์
เมืองโบราณโนนเมือง (ต่อ)

	ปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยว เชิงอนุรักษ์เมืองโบราณโนนเมือง	Chi - Square	Asymp.Sig. (2 - Sided)
การศึกษา	1. ด้านสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว	47.959	0.819
	2. ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยว	67.736	0.825
	3. ด้านการรองรับการท่องเที่ยว	35.647	0.295
	4. ด้านการบริหารจัดการ	80.075	0.001*
	5. ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน	45.328	0.114
			55.349
อาชีพ	1. ด้านสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว	78.748	0.006*
	2. ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยว	60.618	0.256
	3. ด้านการรองรับการท่องเที่ยว	71.138	0.698
	4. ด้านการบริหารจัดการ	68.028	0.528
	5. ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน	99.078	0.006*
			75.522
ภูมิลำเนา	1. ด้านสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว	55.136	0.061
	2. ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยว	22.597	0.125
	3. ด้านการรองรับการท่องเที่ยว	27.348	0.038*
	4. ด้านการบริหารจัดการ	81.294	0.058
	5. ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน	26.488	0.048*
			42.572
รายได้ ต่อเดือน	1. ด้านสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว	82.145	0.956
	2. ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยว	43.478	0.617
	3. ด้านการรองรับการท่องเที่ยว	57.675	0.070
	4. ด้านการบริหารจัดการ	157.154	0.507
	5. ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน	80.245	0.393
			84.139

ตารางที่ 4.12 ปัจจัยส่วนบุคคลมีความสัมพันธ์ของการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เมืองโบราณ โนนเมือง (ต่อ)

	ปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เมืองโบราณ โนนเมือง	Chi - Square	Asymp.Sig. (2 - Sided)
จำนวนครั้งที่เคยเดินทางมาเที่ยว	1. ด้านสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว	25.656	0.012*
	2. ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยว	51.329	0.301
	3. ด้านการรองรับการท่องเที่ยว	31.523	0.002*
	4. ด้านการบริหารจัดการ	22.102	0.036*
	5. ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน	14.699	0.258
			29.061
ผู้ร่วมเดินทาง	1. ด้านสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว	46.609	0.383
	2. ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยว	25.664	0.059
	3. ด้านการรองรับการท่องเที่ยว	31.938	0.010*
	4. ด้านการบริหารจัดการ	40.816	0.001*
	5. ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน	41.374	0.971
			37.280
ยานพาหนะที่ใช้ในการเดินทาง	1. ด้านสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว	56.375	0.036*
	2. ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยว	47.752	0.746
	3. ด้านการรองรับการท่องเที่ยว	38.197	0.020*
	4. ด้านการบริหารจัดการ	81.357	0.135
	5. ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน	89.445	0.781
			62.625
วัตถุประสงค์หลักในการเดินทาง	1. ด้านสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว	74.773	0.002*
	2. ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยว	44.239	0.746
	3. ด้านการรองรับการท่องเที่ยว	29.341	0.002*
	4. ด้านการบริหารจัดการ	36.465	0.002*
	5. ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน	67.919	0.007*
			50.547

ตารางที่ 4.12 ปัจจัยส่วนบุคคลมีความสัมพันธ์ของการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์
เมืองโบราณ โนนเมือง (ต่อ)

	ปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยว เชิงอนุรักษ์เมืองโบราณ โนนเมือง	Chi - Square	Asymp.Sig. (2 - Sided)
แหล่งข้อมูล	1. ด้านสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว	25.656	0.012*
	2. ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยว	51.329	0.301
	3. ด้านการรองรับการท่องเที่ยว	31.523	0.002*
	4. ด้านการบริหารจัดการ	22.102	0.036*
	5. ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน	14.699	0.258
			29.061

* นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตาราง 4.12 สามารถสรุปผลได้ว่า เพศของนักท่องเที่ยวไม่มีความสัมพันธ์กับปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เมืองโบราณ โนนเมือง และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ปัจจัยด้านการรองรับการท่องเที่ยว ด้านการบริหารจัดการ และด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน มีความสัมพันธ์กับการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เมืองโบราณ โนนเมืองที่ระดับนัยสำคัญ 0.05

อายุของนักท่องเที่ยวมีความสัมพันธ์กับปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เมืองโบราณ โนนเมืองที่ระดับนัยสำคัญ 0.05 และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ปัจจัยด้านสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว ด้านการรองรับการท่องเที่ยว ด้านการบริหารจัดการ และด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน มีความสัมพันธ์กับการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เมืองโบราณ โนนเมืองที่ระดับนัยสำคัญ 0.05

สถานภาพของนักท่องเที่ยวไม่มีความสัมพันธ์กับปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เมืองโบราณ โนนเมือง และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ปัจจัยด้านสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว ด้านการรองรับการท่องเที่ยว และด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน มีความสัมพันธ์กับการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เมืองโบราณ โนนเมืองที่ระดับนัยสำคัญ 0.05

ร
ล
ร
ที่
ใ
ที่
ที่
ร
ที่
กา
โค
ระ
ส่ง
ราย
บริ
ที่ระ
พัช
ปัจ
ักย
ส่ง
ราย
กับก

วัตถุประสงค์หลักในการเดินทางท่องเที่ยวไม่มีความสัมพันธ์กับปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เมืองโบราณ โนนเมือง และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าปัจจัยด้านสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว ด้านการรองรับการท่องเที่ยว ด้านการบริหารจัดการ และด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน มีความสัมพันธ์กับการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เมืองโบราณ โนนเมืองที่ระดับนัยสำคัญ 0.05

แหล่งข้อมูลของนักท่องเที่ยวที่ทราบเกี่ยวกับเมืองโบราณ โนนเมือง ไม่มีความสัมพันธ์กับปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เมืองโบราณ โนนเมือง และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าปัจจัยด้านสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว ด้านการรองรับการท่องเที่ยว และด้านการบริหารจัดการมีความสัมพันธ์กับการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เมืองโบราณ โนนเมืองที่ระดับนัยสำคัญ 0.05

จากการวิเคราะห์ผลการวิจัยการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เมืองโบราณ โนนเมือง บ้านนาโพธิ์ ตำบลชุมแพ อำเภอชุมแพ จังหวัดขอนแก่น ทำให้ทราบถึงแนวทางการดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเมืองโบราณ โนนเมืองทั้ง 5 หน่วยงานว่ามีแผนงาน นโยบาย ที่ต้องการพัฒนาการท่องเที่ยวเมืองโบราณ โนนเมืองในรูปแบบของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์โดยมุ่งเน้นถึงการพัฒนาด้านที่ยั่งยืน และเป็นการพัฒนาอย่างต่อเนื่องเพื่อให้เมืองโบราณ โนนเมืองเป็นแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ที่สำคัญของจังหวัดขอนแก่น บทบาทการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยว ชาวบ้าน โนนเมืองมีทัศนคติที่ดีต่อการท่องเที่ยวและมีความกระตือรือร้นในการเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยว แต่ยังไม่มียุทธศาสตร์ที่ควรเนื่องจากเป็นเมืองโบราณ โนนเมืองแหล่งท่องเที่ยวที่อยู่ในความดูแลรับผิดชอบของกรมศิลปากร ด้วยแนวทางในการสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์แก่ชุมชนเกิดความรัก ความภาคภูมิใจในมรดกทางวัฒนธรรมของท้องถิ่นตน ควรให้มีการอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ตลอดจนให้ชาวบ้านเห็นคุณค่าความสำคัญของมรดกทางวัฒนธรรมด้านสุนทรียศาสตร์ ประวัติศาสตร์ วิทยาศาสตร์ สังคมศาสตร์อันจะนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนต่อไป ส่วนความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวที่มีต่อศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เมืองโบราณ โนนเมืองโดยรวมมีความเห็นว่ามีศักยภาพอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาข้อพบว่า ศักยภาพด้านสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยวมีค่าเฉลี่ยมากที่สุด รองลงมา ได้แก่ ศักยภาพด้านการบริหารจัดการ ศักยภาพด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน ศักยภาพด้านการรองรับการท่องเที่ยว และศักยภาพด้านสิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยว ตามลำดับ จากผลการศึกษาข้างต้นผู้วิจัยได้นำมาเสนอเป็นแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยว ตามลำดับ จากผลการศึกษาข้างต้นผู้วิจัยได้นำมาเสนอเป็นแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เมืองโบราณ โนนเมืองไว้ 5 แนวทางเพื่อให้ได้ภาพรวมที่เป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น

กลุ่ม:
ทฤ
ต่อ:
ควา
คำห
ตั้งแ
โบร
ถึงค
พัฒ
ประ
อนุ
การ
ตาม
นำส
พัฒ
I. II
I.
ประวั
ของแ

บทที่ 5

แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เมืองโบราณโนนเมือง

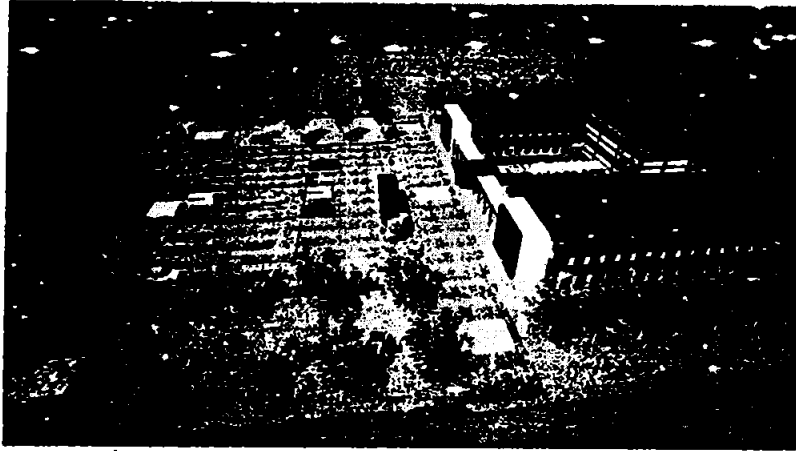
จากการวิเคราะห์ข้อมูลปฐมภูมิที่ได้จากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกรายบุคคล การจัดประชุมกลุ่มย่อย การแจกแบบสอบถามนักท่องเที่ยว และข้อมูลทุติยภูมิที่ได้จากการศึกษา ค้นคว้าแนวคิด ทฤษฎี รวมถึงงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สามารถนำผลการวิจัยมานำเสนอแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เมืองโบราณ โนนเมืองเพื่อให้มีความเหมาะสมและเกิดความยั่งยืนต่อไป

แหล่งโบราณคดีเมืองโบราณ โนนเมือง มีความสมบูรณ์ไปด้วยทรัพยากรธรรมชาติที่สวยงาม ความหลากหลายทางชีวภาพ ทั้งพืชพรรณและสัตว์นานาชนิด เช่น ป่าไผ่ ป่าเบญจพรรณ ลำน้ำเชิญ ลำห้วยกุดตาไหว ประกอบกับเป็นแหล่งชุมชนเมืองโบราณที่มีประวัติศาสตร์ความเป็นมายาวนาน ตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ ด้วยหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่ค้นพบทั้ง โครงกระดูกมนุษย์ โบราณวัตถุ โบราณหิน และลักษณะความสมบูรณ์แบบเมืองโบราณที่มีคูน้ำคันดินล้อมรอบแสดงถึงความมีเอกลักษณ์ของชุมชนเมืองโบราณ ซึ่งช่วยเสริมให้เมืองโบราณ โนนเมืองมีศักยภาพที่จะพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวให้เป็นที่รู้จักแก่นักท่องเที่ยวทั่วไปได้ แต่เนื่องจากขาดการประชาสัมพันธ์ที่ดี และเมืองโบราณ โนนเมืองอยู่ภายใต้การดูแลของกรมศิลปากรซึ่งตั้งการอนุรักษ์พิพิธภัณฑสถานไว้ให้คงสภาพดั้งเดิมเป็นเมืองโบราณเช่นนี้ตลอดไป เพราะถึงเห็นแล้วว่าการพัฒนาที่เข้ามามากเกินไปจะก่อให้เกิดธุรกิจขึ้นมา เกิดการค้าขาย ทำให้เกิดขยะมูลฝอยตามมาด้วยความเสื่อมโทรมของสถานที่

ดังนั้นเพื่อให้การพัฒนาการท่องเที่ยวในภาพรวมมองเห็นเป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้นผู้วิจัยจึงได้นำเสนอแนวทางการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เมืองโบราณ โนนเมือง เพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างเหมาะสมและยั่งยืนต่อไป

1. แนวทางการพัฒนาด้านสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว

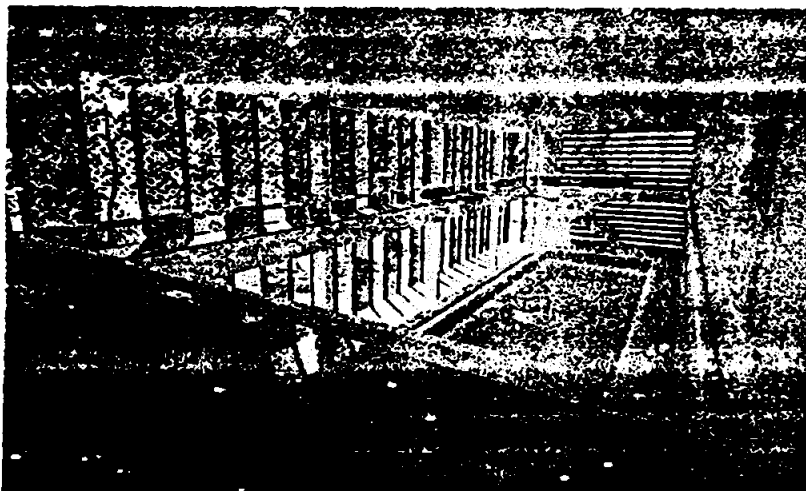
1.1 ปรับปรุงภูมิทัศน์เมืองโบราณ โนนเมือง โดยคำนึงถึงคุณค่าความสำคัญทางด้านโบราณคดี ประวัติศาสตร์ และเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นของเมืองโบราณ โนนเมืองที่หาชมได้ยาก อนุรักษ์ความเป็นของแท้ดั้งเดิม เพิ่มพื้นที่สีเขียวในบริเวณเมืองโบราณ โนนเมือง และบำรุงรักษาอย่างสม่ำเสมอ

ภาพที่ 5.1 การออกแบบภูมิทัศน์โดยรอบเมืองโบราณ โนนเมือง

ภาพที่ 5.2 อาคารกลุ่มหลุมขุดค้น (เดิม)

ภาพที่ 5.3 การออกแบบอาคารกลุ่มหลุมขุดค้น

โบราณ
ของ
ที่

1
จังหวัด
และ

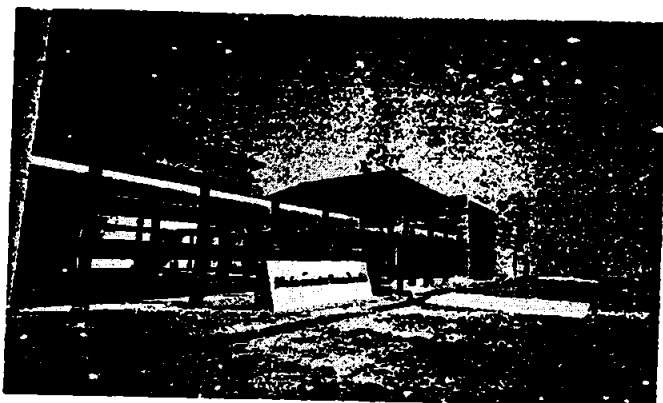
1.
จัด
ระดับ

1.
ห้อง
1.0
สอดคล้อง

2. แ
2.1

ทำลาย
สะดวก
ศูนย์บริ
และร้าน

1.2 จัดสร้างพิพิธภัณฑ์ให้แหล่งโบราณคดีเมืองโบราณโนนเมือง เป็นแหล่งเรียนรู้ทางโบราณคดี เป็นสถานที่รวบรวมโบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และการจำลองโบราณวัตถุเพื่อจัดแสดงแทนของจริง ในแหล่งอารยธรรมโบราณลุ่มลำนน้ำเชิญ รวมถึงการรวบรวมหนังสือ เอกสาร ข้อมูลที่สำคัญเกี่ยวกับเมืองโบราณ โนนเมือง เพื่อให้ผู้ที่สนใจสามารถยืมไปศึกษาค้นคว้าได้

ภาพที่ 5.4 การออกแบบพิพิธภัณฑ์ก่อนประวัติศาสตร์เมืองโบราณ โนนเมือง

1.3 ประชาสัมพันธ์ทางสื่อหลาย ๆ ด้าน ให้เป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวางทั้งในระดับท้องถิ่น/จังหวัด/ภูมิภาค/ ประเทศ และการประชาสัมพันธ์ผ่านเว็บไซต์ด้านการท่องเที่ยวทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ

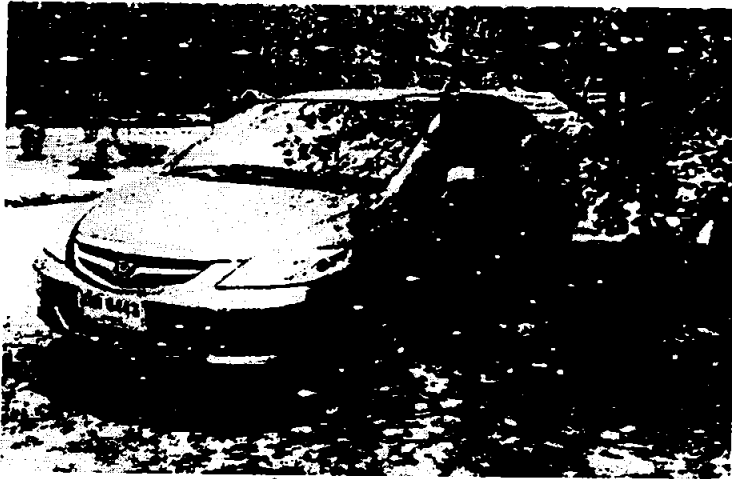
1.4 สืบสานงานประเพณีอันเก่าแก่ ทรงน้ำพระนอน ไหว้โครงกระดุกเมืองโบราณ โนนเมือง ที่จัดขึ้นสืบทอดกันมาเป็นเวลาชยาวนานให้คงอยู่ต่อไป เพิ่มความสำคัญของงานและเป็นที่รู้จักในระดับท้องถิ่น และระดับภูมิภาค

1.5 จัดเส้นทางท่องเที่ยวที่น่าสนใจ เชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวบริเวณใกล้เคียง ทำให้การท่องเที่ยวน่าสนใจมากขึ้น

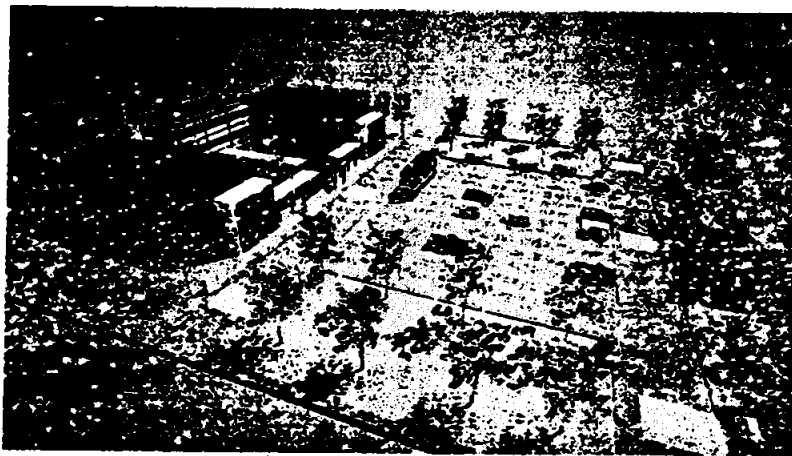
1.6 จัดให้มีงานประจำปีของดีเมืองชุมแพ เพื่อแสดงสินค้าท้องถิ่น การละเล่นและกิจกรรมที่สอดคล้องกับแหล่งโบราณคดีเมืองโบราณ โนนเมือง

2. แนวทางการพัฒนาด้านสิ่งแวดล้อมความสะดวกทางการท่องเที่ยว

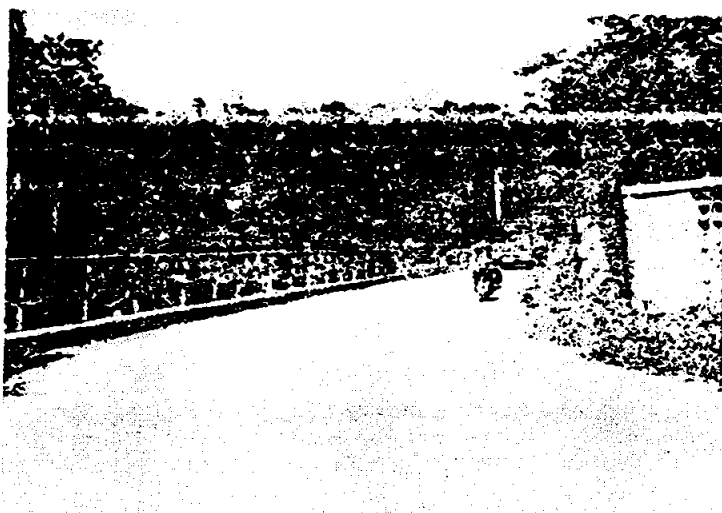
2.1 การออกแบบพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกให้เหมาะสม กลมกลืนกับธรรมชาติและไม้ทำลายสิ่งแวดล้อมเดิมที่มีอยู่ โดยตระหนักถึงความทนทาน ปลอดภัย ประหยัดพลังงาน ความสะดวกในการใช้งานแล้วการดูแลรักษา รวมถึงคุณค่าทางศิลปวัฒนธรรม เช่น ลานจอดรถ ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว ทางเดินเท้าเชื่อมหลุมขุดค้นแต่ละหลุม ม้านั่งพัก ศาลา ดั่งขยะ สวนหย่อม และร้านขายสินค้าที่ระลึกที่เป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่นจัดแสดง เป็นต้น

ภาพที่ 5.5 ลานจอดรถ (เดิม)

ภาพที่ 5.6 การออกแบบลานจอดรถ

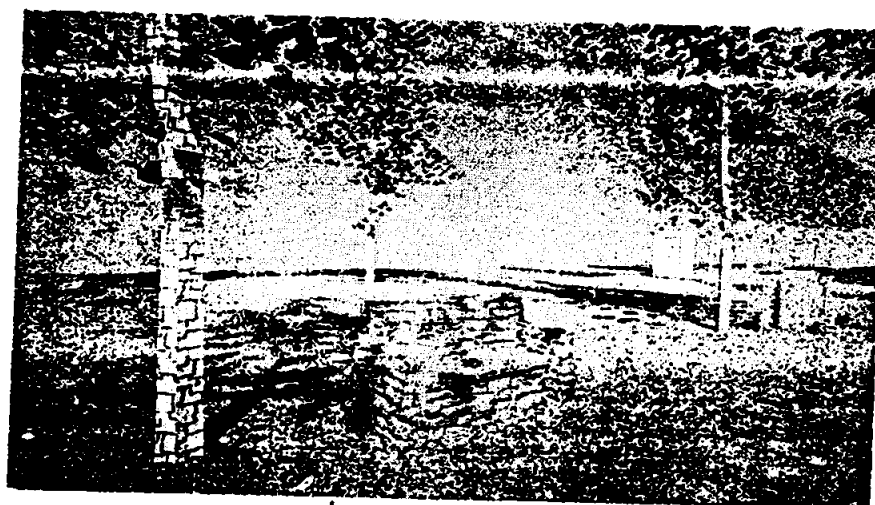
ภาพที่ 5.7 เส้นทางเข้าถึงเมืองโบราณ โนนเมือง

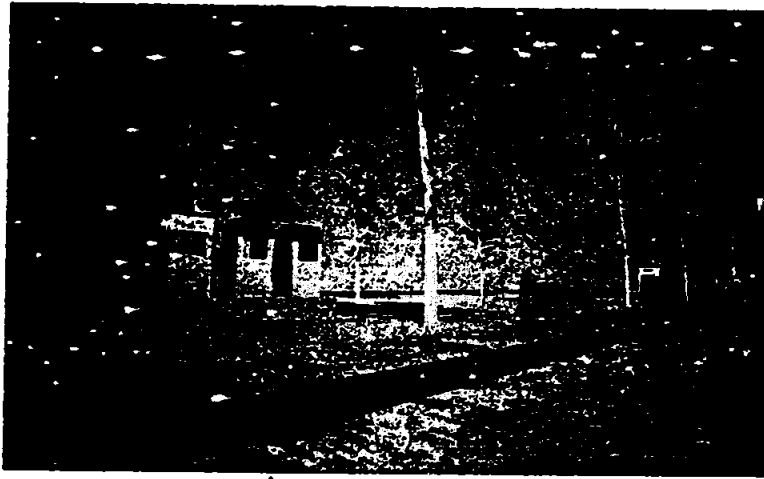
ภาพที่ 5.8 การออกแบบเส้นทางเข้าถึงเมืองโบราณ โนนเมือง

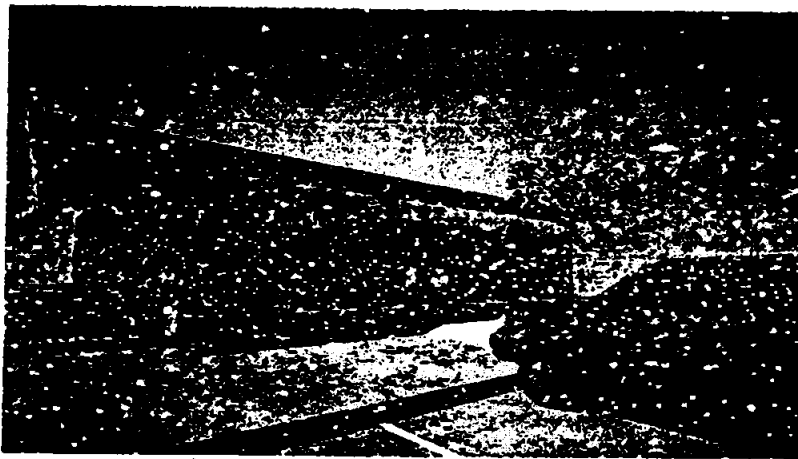
ภาพที่ 5.9 ร้านง (เดิม)

ภาพที่ 5.10 การออกแบบน้ำนัง

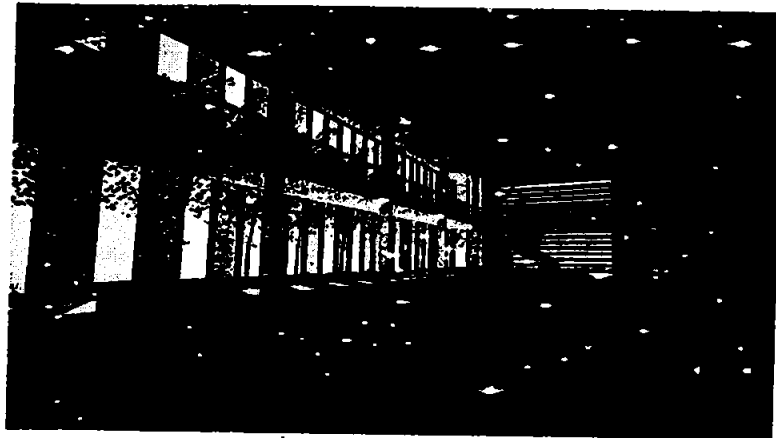

ภาพที่ 5.11 การออกแบบถังขยะ

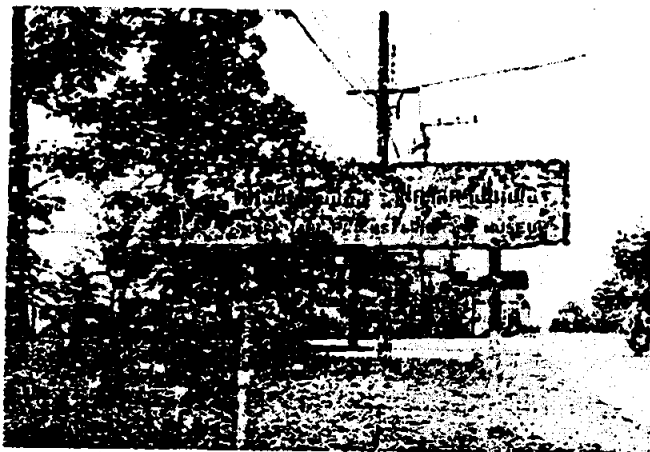
ภาพที่ 5.12 การออกแบบบ้านจำหน่ายของที่ระลึก

2.2 ส่งเสริมให้มีการจัดทำเป็นป้ายสื่อความหมาย อธิบายความสำคัญของแต่ละหลุมขุดค้น ระบุถึงเพศ อายุ สาเหตุการตาย และพัฒนาการของแต่ละชั้นดิน โดยคำนึงถึงข้อมูลที่ต้องการแม่นยำ ไม่บิดเบือนความหมาย รวมถึงสื่อสิ่งพิมพ์ แผ่นพับ โบรชัวร์ เพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่นักท่องเที่ยว และอย่างควรมีการพิมพ์อย่างน้อย 2 ภาษาขึ้นไป คือ ภาษาไทย และภาษาอังกฤษ

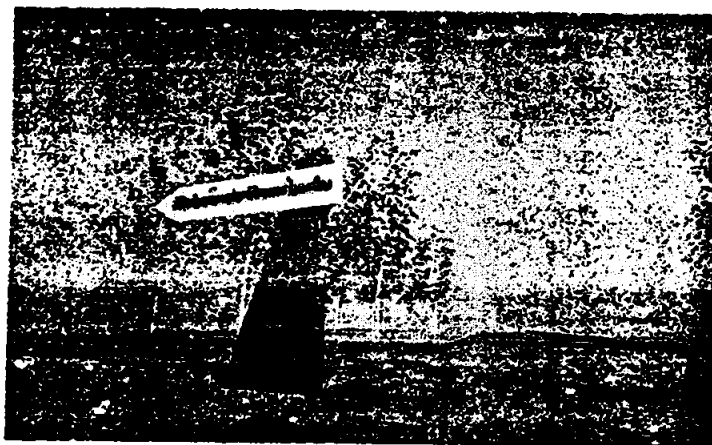

ภาพที่ 5.13 ป้ายสื่อความหมาย

2.3 จัดทำป้ายชุมชนประคูเมือง และป้ายชุมชนประคูหน้าเมืองโบราณ โนนเมืองขนาดใหญ่ให้ชัดเจน
สร้างโครงกระดูกจำลองมาขึ้นรับนักท่องเที่ยวที่หน้าประคูเมืองโบราณ โนนเมือง

ภาพที่ 5.14 ป้ายบอกทางเมืองโบราณ โนนเมือง (เดิม)

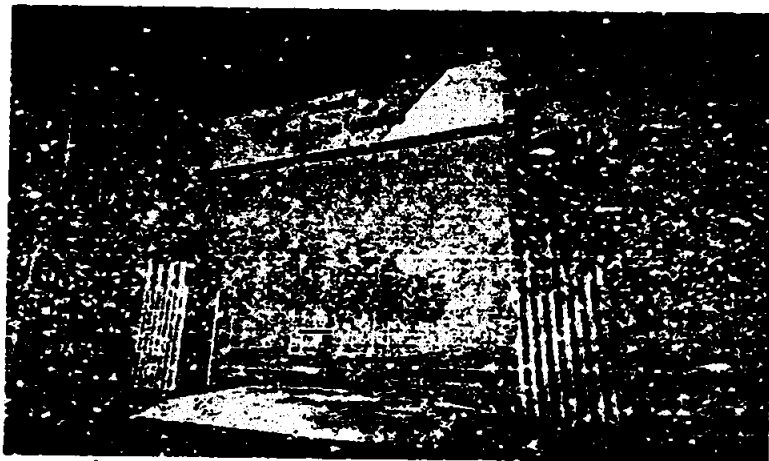

ภาพที่ 5.15 การออกแบบป้ายบอกทางเมืองโบราณ โนนเมือง

ระบ
า โน
ให้แก่

ภาพที่ 5.16 ซุ้มประตูทางเข้าเมืองโบราณ โนนเมือง (เดิม)

ภาพที่ 5.17 การออกแบบซุ้มประตูทางเข้าเมืองโบราณ โนนเมือง

2.4 ควรมีการรวบรวมหนังสือ เอกสาร ข้อมูลที่สำคัญเกี่ยวกับเมืองโบราณ โนนเมือง เพื่อให้ผู้ที่สนใจสามารถเข้าไปศึกษาค้นคว้าได้ไว้ประจำที่ศูนย์ข้อมูล

2.5 ปรับปรุงเส้นทางการคมนาคมเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวเมืองโบราณ โนนเมือง ให้มีสภาพที่ดี โดยขอความช่วยเหลือด้านงบประมาณจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และเพิ่มจำนวนป้ายบอกทางให้เพียงพอ มีสภาพที่สมบูรณ์โดยคงความเป็นเอกลักษณ์ของเมืองโบราณ โนนเมือง

2.6 จัดทำคู่มือการเดินทางท่องเที่ยวเมืองโบราณ โนนเมือง แนะนำการปฏิบัติตัวในการเดินทางท่องเที่ยว แนะนำร้านอาหาร แนะนำสถานที่พักผ่อนบริเวณใกล้เคียงให้แก่นักท่องเที่ยว รวมไปถึงสถานที่ท่องเที่ยวที่น่าสนใจ

3.
เพื่อ
ท้อง
เช่น
เพื่อ
พื้นที่
หรือ
เป็น:
หลาย
3
โนนม
สำหรั
การโ
4. แ
4.
การที่
4.
เงินร
4.
แผนก
4.
มีส่วน
4.5
ติดตาม

3. แนวทางการพัฒนาด้านการรองรับการท่องเที่ยว

3.1 ควรมีประตูปิด - เปิดตรงทางเข้า พร้อมระยะเวลาเปิด - ปิดทำการอย่างเหมาะสมและชัดเจน เพื่อสื่อสารให้นักท่องเที่ยวเกิดการรับรู้สร้าง ความเข้าใจในแนวทางการปฏิบัติเดียวกัน

3.2 จัดแบ่งเขตพื้นที่ (Zoning) ให้เหมาะสมสอดคล้องกับประ โยชน์ใช้สอย กิจกรรมทางการท่องเที่ยว และไม่ส่งผลกระทบต่อสภาพแวดล้อม ทุกภาคส่วนสามารถใช้ประ โยชน์จากพื้นที่ได้ เช่น การเข้าค่ายพักแรม การปฏิบัติธรรม และการมีส่วนนำสินค้ามาจัดแสดง และเขตพื้นที่อนุรักษ์ เพื่อให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการดูแลรักษา

3.3 การควบคุมจำนวนนักท่องเที่ยวที่เข้ามาเมืองโบราณ โนนเมืองให้มีความเหมาะสมต่อสภาพพื้นที่เนื่องจากพื้นที่บริเวณหลุมขุดค้นมีอย่างจำกัดและการที่นักท่องเที่ยวเข้าชมหลุมขุดค้นเดี่ยวพร้อมกันอาจส่งผลกระทบต่อโบราณวัตถุและหลักฐานทาง โบราณคดีได้จึงควรมีการจัดแบ่งกลุ่ม เป็นรอบในการเข้าชม และการจัดกิจกรรมท่องเที่ยวในรูปแบบอื่นเพื่อกระจายนักท่องเที่ยวเป็นหลายๆ กลุ่ม ทำให้นักท่องเที่ยวรู้สึกประทับใจและไม่รู้สึกอึดอัดในการเข้าชม

3.4 มีกฎระเบียบ ข้อห้าม และแนวทางปฏิบัติสำหรับการเข้าชมแหล่งโบราณคดีเมืองโบราณ โนนเมืองอย่างชัดเจน โดยเฉพาะหลุมขุดค้นที่มีความเปราะบาง และควรมีมาตรการบทลงโทษ สำหรับนักท่องเที่ยวที่ผิดกฎระเบียบที่ไม่เหมาะสม เช่น นำสุราเข้ามาดื่มในแหล่งโบราณ สถาปน หรือ การ โยนเหรียญลงไปในหลุมขุดค้นทำให้เกิดความเสียหายต่อโบราณวัตถุ เป็นต้น

4. แนวทางการพัฒนาด้านการบริหารจัดการ

4.1 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจัดหางบประมาณเพื่อการพัฒนาเมืองโบราณ โนนเมืองให้เพียงพอต่อการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวขั้นพื้นฐาน

4.2 เก็บค่าธรรมเนียมการเข้าชมแหล่งโบราณคดีเมืองโบราณ โนนเมืองอย่างเหมาะสมเพื่อนำเงินรายได้มาพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว

4.3 อบรมให้ความรู้แก่เจ้าหน้าที่ เรื่องการจัดทำบัญชีรายรับ - รายจ่าย เพื่อการควบคุมและวางแผนการใช้งบประมาณที่มีอย่างจำกัด

4.4 กระจายอำนาจการบริหารจัดการแก่องค์กรการปกครองส่วนท้องถิ่น โดยคำนึงถึงหลักการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ

4.5 จัดทำแผนแม่บทไว้เป็นกรอบแนวทางการอนุรักษ์ กำหนดหน่วยงานรับผิดชอบ และติดตามผลการดำเนินงาน

4.6 เพิ่มอัตราเจ้าหน้าที่ดูแลรักษาให้เพียงพอต่อการบริหารจัดการ คัดเลือกบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถทั้งการบริหารและการบริหาร สามารถถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับแหล่งโบราณคดีเมืองโบราณ โนนเมืองให้แก่นักท่องเที่ยวได้ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

5. แนวทางการพัฒนาด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน

5.1 ชุมชนมีส่วนร่วมในการเสนอความคิดเห็นในด้านต่างๆ ที่เกี่ยวกับการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แหล่งโบราณคดีบ้าน โนนเมือง โดยการเปิดโอกาสและสนับสนุนให้ชาวบ้านได้นำเสนอความคิดเห็นร่วมกันในวาระการประชุมประจำเดือน เพื่อหาแนวทางปฏิบัติและข้อสรุปร่วมกัน

5.2 ชุมชนมีส่วนร่วมในการวางแผนงานต่างๆ เกี่ยวกับการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แหล่งโบราณคดีบ้าน โนนเมือง โดยนำหลักการ ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมรับผลประโยชน์ มาประยุกต์ใช้ในการวางแผนงานต่าง ๆ เพื่อให้เกิดประโยชน์มากที่สุด

5.3 ชุมชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจลงมือพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เมืองโบราณ โนนเมืองในแต่ละด้าน เช่น การบำรุงรักษาความสะอาดบริเวณโดยรอบเมืองโบราณ โนนเมืองอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้เกิดทัศนียภาพที่สวยงามและดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้ามาเที่ยวมากขึ้น เป็นต้น

5.4 ชุมชนมีส่วนร่วมในการลงทุนและการได้รับผลประโยชน์จากการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เมืองโบราณ โนนเมือง โดยยึดหลักความเท่าเทียมกัน คนในชุมชนมีสิทธิ์เท่าเทียมกันในการลงทุนและร่วมรับผลประโยชน์ เช่น จัดตั้งสหกรณ์ร้านค้าเพื่อเป็นตัวกลางในการรับสินค้าจากชาวบ้านมาวางขายในร้านค้าของที่ระลึกเมืองโบราณ โนนเมือง และมีการปันผลกำไรให้แก่ทุกคนอย่างเป็นธรรม เป็นต้น

5.5 ชุมชนมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานตามแผนงานที่ได้กำหนดไว้ในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แหล่งโบราณคดีบ้าน โนนเมือง

5.6 ชุมชนมีส่วนร่วมในการติดตามผลการดำเนินงานและการประเมินผลการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แหล่งโบราณคดีบ้าน โนนเมือง

5.7 ชุมชนควรมีส่วนร่วมในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารทางการท่องเที่ยวด้านต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับเมืองโบราณ โนนเมือง ทั้งการบริหารจัดการ แผนงาน นโยบายของภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เมืองโบราณ โนนเมือง โดยการแจกเอกสาร วารสาร แผ่นพับต่าง ๆ เป็นต้น ให้แก่ผู้ที่นำเสนอได้รับทราบ

5.8 ภาครัฐและเอกชนประสานความร่วมมือในการหาแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เมืองโบราณ โนนเมือง รวมถึงให้การส่งเสริมและสนับสนุนการดำเนินงานต่าง ๆ ให้สำเร็จไปได้ด้วยดี

ก
 คำบ
 ของ
 โนน
 ท่อง
 การที่
 เมือง
 ท่อง
 เสนอ
 ความ
 ก
 เกี่ยว
 ที่ 9
 จ
 ชุม
 จำนวน
 มาเที่ยว
 ก
 ราย
 ผู้มีส่วน
 ก
 จาก
 การวิ
 และการ
 รูปแบบ
 ตั้งสม

ความรู้
เคเมือง

บทที่ 6

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

งเที่ยว
เสนอ
น
นุรักษ์
กต์ใช้

นโนน
อย่าง

งเวิง

นการ
จาก
ทุกคน

เที่ยว

การ

งกับ

การ

าง ๆ

เวิง

าเรือ

การศึกษาเรื่องการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เมืองโบราณ โนนเมือง บ้านนาโพธิ์ ตำบลชุมแพ อำเภอชุมแพ จังหวัดขอนแก่น โดยมีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาแนวทางการดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เมืองโบราณ โนนเมือง 2) เพื่อศึกษาบทบาทการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนท้องถิ่นเกี่ยวกับการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ รวมถึงแนวทางการสร้างจิตสำนึกแก่คนในชุมชนให้เกิดการอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยว 3) เพื่อศึกษาความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวเกี่ยวกับศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เมืองโบราณ โนนเมือง ในด้านสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว สิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยว การรองรับการท่องเที่ยว การบริหารจัดการ และการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน 4) เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แหล่งโบราณคดีเมืองโบราณ โนนเมือง เพื่อให้เกิดความเหมาะสมและยั่งยืน

การดำเนินการวิจัยได้มีการกำหนดตัวอย่างในการศึกษา 3 กลุ่ม ได้แก่ หน่วยงานภาครัฐที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการพัฒนาการท่องเที่ยวเมืองโบราณ โนนเมือง ได้แก่ ผู้อำนวยการสำนักงานศิลปากรที่ 9 จังหวัดขอนแก่น ผู้อำนวยการการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานขอนแก่น นายอำเภอชุมแพ นายกองค์การบริหารส่วนตำบลชุมแพ และเจ้าหน้าที่ดูแลรักษาเมืองโบราณ โนนเมือง จำนวน 5 คน ชาวบ้านโนนเมืองและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย จำนวน 76 คน และนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาเที่ยวเมืองโบราณ โนนเมือง จำนวน 400 คน

การวิจัยครั้งนี้ได้ใช้เครื่องมือในการศึกษาวิจัย 3 ประเภท ได้แก่ การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก รายบุคคลสำหรับหน่วยงานราชการที่มีส่วนเกี่ยวข้อง การประชุมกลุ่มย่อยสำหรับชาวบ้านและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และการแจกแบบสอบถามแก่นักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวเมืองโบราณ โนนเมือง

การวิเคราะห์ข้อมูลทั้งเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณมี 3 วิธี คือ การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง นำเสนอเป็นความเรียง แล้ววิเคราะห์ข้อมูลด้วยเครื่องมือ การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในสภาพแวดล้อมภายนอก การวิเคราะห์ส่วนประสมทางการตลาด และการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป SPSS for Windows นำเสนอข้อมูลในรูปแบบของ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน นอกจากนี้ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ผลจากการตั้งสมมติฐาน ด้วยเครื่องมือ โดยมีผลการศึกษาดังต่อไปนี้

1. สรุปผลการศึกษาวิจัย

สรุปผลการศึกษาเรื่องการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เมืองโบราณ โนนเมือง จากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก การประชุมกลุ่มย่อย และการแจกแบบสอบถามนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวเมืองโบราณ โนนเมือง สามารถสรุปผลได้ดังนี้

1.1 สรุปผลการวิเคราะห์แนวทางการดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐ

จากการดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐที่มีส่วนเกี่ยวข้อง 5 หน่วยงาน ได้แก่ ผู้อำนวยการสำนักงานศิลปากรที่ 9 จังหวัดขอนแก่น ผู้อำนวยการการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานขอนแก่น นายอำเภอชุมแพ นายกองค้การบริหารส่วนตำบลชุมแพ และเจ้าหน้าที่ดูแลรักษาเมืองโบราณ โนนเมือง ทุกหน่วยงานมีความเห็นตรงกัน คือ ควรมีการพัฒนาเส้นทางการคมนาคมเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว รวมถึงป้ายบอกเส้นทางสู่เมืองโบราณ โนนเมือง การพัฒนาต้องเป็นไปอย่างต่อเนื่อง และได้รับความร่วมมือจากหน่วยทุกหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้อง และมีการจัดสรรงบประมาณสนับสนุนเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน สำหรับแนวทางการพัฒนาของแต่ละหน่วยงานได้แสดงความคิดเห็นดังนี้

1.1.1 ผู้อำนวยการสำนักงานศิลปากรที่ 9 จังหวัดขอนแก่น ได้เสนอแนวทางการพัฒนาเมืองโบราณ โนนเมืองว่า ในอนาคตจะมีการบริหารจัดการแบบกระจายอำนาจ มอบพื้นที่ให้องค์การบริหารส่วนตำบลชุมแพเป็นผู้เข้ามาดูแลบริหารจัดการอาจมีการเก็บค่าเข้าชมเพื่อนำเงินมาเป็นค่าบำรุงรักษา ส่วนงานด้านวิชาการและการอนุรักษ์ก็ยังคงเป็นหน้าที่ของกรมศิลปากรที่เสริมสร้างความรู้ให้กับประชาชน

1.1.2 ผู้อำนวยการการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานขอนแก่น ได้เสนอแนวทางการพัฒนาเมืองโบราณ โนนเมืองว่า การพัฒนาเชิงอนุรักษ์เมืองโบราณ โนนเมืองต้องอยู่ภายใต้หลักแนวคิด ร่วมคิด ร่วมทำ และร่วมรับผลประโยชน์ โดยต้องมีการควบคุมดูแลพื้นที่นั้น ๆ ไม่ให้ถูกทำลายหรือเกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม

1.1.3 นายอำเภอชุมแพ ได้เสนอแนวทางการพัฒนาเมืองโบราณ โนนเมืองว่า การพัฒนาการท่องเที่ยวเมืองโบราณ โนนเมืองควรมีการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ควบคู่กับการควบคุมสิ่งอำนวยความสะดวกไม่ให้มีมากจนส่งผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สนับสนุนให้ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการพัฒนา รวมถึงความครบวงจรทางการท่องเที่ยวสามารถสนองตอบความต้องการของนักท่องเที่ยวโดยครบถ้วนถึงสิ่งแวดล้อม

เมือง
ต้อง
ประ
วัฒน
โบราณ
โนน
หลัก
ท่อง
กิจกร
ไม่ส่ง
1.
อนุรักษ์

ท่อง
โนน
การ
ปัญหา
อนุรักษ์
ท่อง

1.1.4 นายองค์การบริหารส่วนตำบลชุมแพ ได้เสนอแนวทางการพัฒนาเมืองโบราณ โนนเมืองว่า แนวทางการพัฒนาเมืองโบราณ โนนเมืองในอนาคตองค์การบริหารส่วนตำบลชุมแพ ต้องการเข้าไปมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ ปรับปรุงภูมิทัศน์ภายในแห่งโบราณคดี มีไม้ดอกไม้ประดับและสวนข่อมสร้างควมร่วรื่นสวยงาม รวมถึง โครงการอบรมเยาวชนให้เป็นทูตทางวัฒนธรรมเป็นมัคคุเทศก์นำเที่ยว และเสริมสร้างความร่วมมือกับคนในชุมชนเพื่อการพัฒนาเมืองโบราณ โนนเมือง

1.1.5 เจ้าหน้าที่ดูแลรักษาเมืองโบราณ โนนเมือง ได้เสนอแนวทางการพัฒนาเมืองโบราณ โนนเมืองว่า อยากให้เมืองโบราณ โนนเมืองได้รับการปรับปรุงพัฒนาคือ ขุดลอกคูน้ำคันดินอันเป็นหลักฐานที่บ่งบอกว่าเป็นเมืองโบราณให้ชัดเจนยิ่งขึ้น หาปลามาเลี้ยงในคูน้ำเพื่อเพิ่มกิจกรรมการท่องเที่ยวให้นักท่องเที่ยว ปรับปรุงภูมิทัศน์ให้สวยงามเป็นระเบียบเรียบร้อย แบ่งพื้นที่การจัดกิจกรรมให้คนในพื้นที่และนักท่องเที่ยวสามารถเข้าไปใช้ประโยชน์ในพื้นที่ได้อย่างเหมาะสมและไม่ส่งผลกระทบต่อธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

1.2 สรุปผลวิเคราะห์บทบาทการมีส่วนร่วมของชุมชน และแนวทางการสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์แก่ชุมชน

จากการประชุมกลุ่มย่อยในวันที่ 18 มิถุนายน 2553 หัวข้อการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เมืองโบราณ โนนเมือง มีผู้เข้าร่วมการประชุมทั้งสิ้น 76 คน ได้แก่ ชาวบ้านบ้านโนนเมือง เจ้าหน้าที่ดูแลรักษาเมืองโบราณ โนนเมือง และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจากการพัฒนาการท่องเที่ยวเมืองโบราณ โนนเมือง เพื่อแลกเปลี่ยนความรู้ ระดมความคิด พุดคุยซักถาม เกี่ยวกับปัญหา แนวทางการแก้ไขปัญหา อบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ และแนวทางการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวเมืองโบราณ โนนเมือง และระดมความคิดในการวางแผนเส้นทาง การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เมืองโบราณ โนนเมือง สรุปผลได้ดังนี้

เมือง
เที่ยว
ยการ
งาน
เมือง
เข้าถึง
อย่าง
เสรร
แต่ละ
พัฒนา
ที่ให้
ในมา
กรที่
แนว
ยได้
มีให้
พัฒนา
บคุม
ล้อม
ารถ

ตารางที่ 6.1 สรุปประเด็นปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหา

ประเด็นปัญหา	แนวทางแก้ไขปัญหา
1. เส้นทางคมนาคมเข้าถึงเมืองโบราณ โนนเมือง	1. รวมกลุ่มชาวบ้านเพื่อเสนอของบประมาณใน การพัฒนาปรับปรุงสภาพถนน
2. ป้ายบอกทาง	2. ขอความร่วมมือกับชาวบ้านในการทำความเข้าใจ สะอาด บูรณะบำรุงป้ายต่าง ๆ
3. การประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง	3. ประสานงานกับหน่วยงานทั้งภาครัฐและ เอกชน เพื่อร่วมกันกำหนดแนวทางการ พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เมืองโบราณ โนนเมือง
4. งบประมาณเพื่อการพัฒนาเมืองโบราณ โนนเมือง	4. จัดหางบประมาณจากหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อ นำมาพัฒนาเมืองโบราณ โนนเมืองอย่าง เพียงพอ
5. การบริหารจัดการ	5. การอบรมชาวบ้านให้มีความรู้ความเข้าใจ เกี่ยวกับการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ จัดทำโครงการมัคคุเทศก์เยาวชน

1.2.3 การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวเมืองโบราณโนนเมือง

การมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของคนในชุมชนท้องถิ่น
เมืองโบราณ โนนเมืองในปัจจุบันยังไม่ค่อยมีส่วนร่วมเท่าที่ควร ทั้งในด้านการวางแผน ปฏิบัติตาม
แผน การลงทุนและรับผลประโยชน์ วิเคราะห์ประเมินผล ตลอดจนการมีส่วนร่วมในการบำรุง รักษา
แหล่งท่องเที่ยวให้คงคุณค่า การมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนท้องถิ่น จะประสบ
ความสำเร็จได้โดยทุกคนร่วมมือร่วมใจกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทั้งภาครัฐ เอกชน องค์กรพัฒนา
เอกชน ทุกฝ่ายต้องเปิดโอกาสให้ท้องถิ่นดำเนินการเอง จะต้องสนับสนุนความรู้ ให้ข้อมูลข่าวสาร
ต่างๆ และให้ความช่วยเหลือที่เหมาะสม โดยเฉพาะอย่างยิ่งภาคเอกชน ควรสนับสนุนกิจกรรมของ
ชุมชนท้องถิ่น เพื่อช่วยกันอนุรักษ์แหล่งโบราณคดีที่มีความสำคัญแห่งนี้ไว้ให้เป็นมรดกตกทอดต่อ
อนุชนรุ่นหลังต่อไป

โบร
จิตส์
หวง
อนุรักษ์
ให้ช
อนุรักษ์
ซึ่งได้
สังคม

ในกา

อุทยาน

วัดหน

เมืองโ

1.3

ส่วนม

มีสถาน

ที่สุด ลี

ในภาว

ที่สุด ลี

คิดเป็นร

ใช้ในกา

ท่องเที่ยว

ครอบครัว

1.2.4 การสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์แก่ชุมชน

ชาวบ้านโนนเมืองส่วนใหญ่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์เมืองโบราณโนนเมือง และต้องการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวให้คงอยู่ตลอดจนรุ่นลูกหลาน การสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรท่องเที่ยวแก่ชุมชนโนนเมืองให้เกิดความรัก ความภาคภูมิใจและหวงแหนมรดกทางวัฒนธรรมในท้องถิ่นของตน โดยการอบรมให้ความรู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ให้เล็งเห็นผลกระทบ และปัญหาที่เกิดจากการท่องเที่ยว ตลอดจนสนับสนุนและส่งเสริมให้ชาวบ้านเห็นคุณค่าความสำคัญของโบราณสถานและ โบราณวัตถุในท้องถิ่น ตระหนักถึงการอนุรักษ์และการพัฒนาอย่างเหมาะสมต้องการรักษาคุณค่าความเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่สำคัญไว้ซึ่งได้แก่ คุณค่าทางสุนทรียศาสตร์ คุณค่าทางประวัติศาสตร์ คุณค่าทางวิทยาศาสตร์ และคุณค่าทางสังคมศาสตร์

1.2.5 เส้นทางท่องเที่ยว

การสร้างเส้นทางท่องเที่ยว จากการระดมความคิดของชาวบ้านโนนเมือง ในการประชุมกลุ่มย่อยเส้นทางท่องเที่ยว 2 เส้นทาง เป็น โปรแกรมการเดินทาง 1 วัน ได้แก่

- 1) เส้นทางที่ 1 : มหัศจรรย์ 1 วัน 3 อุทยาน
อุทยานแห่งชาติน้ำพอง - อุทยานแห่งชาติภูเวียง - เมืองโบราณ โนนเมือง - อุทยานแห่งชาติภูผาม่าน
- 2) เส้นทางที่ 2 : เส้นทางแห่งศรัทธา ศาสนา และความเชื่อ
วัดหนองแวง - ศาลเจ้าพ่อเทพารักษ์หลักเมือง - พิพิธภัณฑสถานขอนแก่น - วัดศรีประทุมามาราม - เมืองโบราณ โนนเมือง - แหล่งโบราณคดีบ้านหนองบัว - พระพุทธไสยาสน์

1.3 สรุปผลการวิเคราะห์ศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เมืองโบราณโนนเมือง

1.3.1 ปัจจัยส่วนบุคคลของนักท่องเที่ยว

ผลการศึกษาปัจจัยส่วนบุคคลของกลุ่มผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนมากเป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 54.5 มีอายุระหว่าง 15 - 24 ปี มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 34.5 มีสถานภาพโสด มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 53.5 มีการศึกษาในระดับมัธยมศึกษา หรือเทียบเท่า มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 48.5 มีอาชีพเป็นนักเรียน/นักศึกษา มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 33.0 มีภูมิลำเนาอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 90.0 มีรายได้ต่อเดือนต่ำกว่า 5,000 บาท มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 51.5 เคยเดินทางมาเที่ยวเมืองโบราณ โนนเมืองมากกว่า 3 ครั้งขึ้นไป มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 31.0 กลุ่มตัวอย่างเดินทางร่วมกับเพื่อน มากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 41.5 ยานพาหนะที่ใช้ในการเดินทางท่องเที่ยวด้วยรถจักรยานยนต์ มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 50.5 มีวัตถุประสงค์เพื่อท่องเที่ยว/พักผ่อน มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 54.0 ได้รับข้อมูลจากการบอกต่อของเพื่อน/ญาติ/ครอบครัว มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 68.0

ฉบับ
ความ
และ
การ
รวม
เพื่อ
อย่าง
ใจ
กั

ถิ่น
าม
ษา
สบ
นา
าร
อง
่อ

1.3.2 ความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวที่มีต่อศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เมืองโบราณ
โนนเมือง บ้านนาโพธิ์ ตำบลชุมแพ อำเภอชุมแพ จังหวัดขอนแก่น สามารถอธิบายได้ดังนี้

วางแผน
ติดตาม

1) ศักยภาพด้านสิ่งดึงดูดใจในทางการท่องเที่ยว จากการศึกษาพบว่า นักท่องเที่ยวมีความ
ความคิดเห็นโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ข้อที่มีคะแนนความคิดเห็นมากที่สุด คือ ความสำคัญ
ทางประวัติศาสตร์และมีคุณค่าเป็นแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ที่มีความสำคัญในระดับท้องถิ่น/
จังหวัด/ ภูมิภาค/ ประเทศ รองลงมา ได้แก่ ความสมบูรณ์ของหลักฐาน และความครบถ้วนของ
องค์ประกอบที่สามารถใช้เป็นหลักฐานทางโบราณคดีได้ มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น หาชมได้ยาก
สามารถเป็นตัวแทนของยุคสมัยที่ค้นพบหลักฐานทางโบราณคดีได้ สามารถเชื่อมโยงกับแหล่ง
ท่องเที่ยวบริเวณใกล้เคียงได้ง่าย ความมีชื่อเสียงและเป็นที่ยอมรับของคนทั่วไปและความนิยมมาเยี่ยม
ชมของนักท่องเที่ยว ในระดับท้องถิ่น/ จังหวัด/ ภูมิภาค/ ประเทศ และหลากหลายของกิจกรรมการ
ท่องเที่ยวที่สามารถจัดขึ้นไม่ส่งผลกระทบต่อแหล่งท่องเที่ยว

คิดเห็น
ท่องเที่ยว
ภาครัฐ
งบประมาณ
พัฒนา
ทำนุบำรุง

เชิงอนุรักษ์

2) ศักยภาพด้านสิ่งอำนวยความสะดวก จากการศึกษาพบว่า นักท่องเที่ยวมีความ
คิดเห็นโดยรวมอยู่ในระดับน้อย ข้อที่มีคะแนนความคิดเห็นมากที่สุด คือ การคมนาคม สะดวก
สบายสามารถเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวได้ง่าย รองลงมา ได้แก่ มีการจัดการขยะมูลฝอยอย่างเป็นระบบ
และมีถังขยะ ที่เพียงพอ เช่น การแยกขยะเปียก ขยะแห้ง ขยะอันตราย เป็นต้น ความพร้อมด้าน
สาธารณูปโภคขั้นพื้นฐาน ไฟฟ้า ประปา โทรคมนาคม มีป้ายบอกทาง ป้ายสื่อความหมายที่
เหมาะสม มีศูนย์บริการนักท่องเที่ยวที่ชัดเจน ระบบรักษาความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยว มี
เจ้าหน้าที่เพียงพอต่อการดูแล และเครื่องมือ/ อุปกรณ์ที่ทันสมัย มีที่พักในรูปแบบที่หลากหลายให้
นักท่องเที่ยวเลือก เช่น โรงแรม โฮมสเตย์ มีการร้านอาหารที่เพียงพอ สะอาดและถูกสุขโภชนาการ
และมีร้านจำหน่ายสินค้าของที่ระลึก

ขาดการ
ก่อนเข้า
เครื่องใช้
ไม่มีภา
ให้บริการ

โนนเมือง

3) ศักยภาพด้านการรองรับการท่องเที่ยว จากการศึกษาพบว่า นักท่องเที่ยวให้
คะแนนความคิดเห็นโดยรวมอยู่ในระดับน้อย ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดได้แก่ มีสิ่งอำนวยความสะดวก
ที่เพียงพอต่อความต้องการของนักท่องเที่ยว รองลงมาได้แก่ การกำหนดช่วงเวลาในการเข้า
ชมแหล่งท่องเที่ยวอย่างเหมาะสม การจำกัดจำนวนนักท่องเที่ยวให้พอเหมาะกับขนาดของพื้นที่
และ มีการจัดแบ่งเขตพื้นที่ท่องเที่ยวอย่างเหมาะสมกับกิจกรรมการท่องเที่ยว

ผสมผสาน
ท่องเที่ยว
รายได้ไว้
ต่าง ๆ ที่
พื้นที่ให้

4) ศักยภาพด้านการบริหารจัดการ จากการศึกษาพบว่า นักท่องเที่ยวให้คะแนน
ความคิดเห็นโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง หัวข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ได้แก่ การอนุรักษ์แหล่ง
ท่องเที่ยว เช่น การดูแลรักษา/ ทำนุบำรุง/ การบูรณะเพื่อให้เกิดความสมบูรณ์อย่างสม่ำเสมอ
รองลงมาได้แก่ บุคลากรมีความรู้ความสามารถและเพียงพอต่อการให้บริการนักท่องเที่ยว มีการ

ความสาม
กับหน่วย

วางแผนในการปฏิบัติงานอย่างเป็นขั้นตอน: มีการตรวจสอบความเรียบร้อยของการทำงาน และติดตามผลการปฏิบัติงาน และมีการบริหารจัดการที่ดีและเป็นระบบ

5) ศักยภาพด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน จากการศึกษาพบว่า นักท่องเที่ยวที่มีความคิดเห็นโดยรวมอยู่ในระดับน้อย หัวข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ได้แก่ ชาวบ้านมีทัศนคติที่ดีต่อการท่องเที่ยว จิตสำนึกที่ดีในการอนุรักษ์ รองลงมา คือ ได้รับความร่วมมือและสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ/เอกชน ในการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยว เช่น กำหนดนโยบายในการพัฒนา การจัดหางบประมาณ เป็นต้น ชุมชนมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับกำหนดนโยบายวางแผนพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยว เช่น การดูแลรักษา การทำบำรุง ปรับปรุงภูมิทัศน์ และการสร้างอาชีพและรายได้ให้กับชุมชน/ท้องถิ่น/จังหวัด/ประเทศ

1.3.3 สรุปปัญหาและแนวทางการแก้ไขปัญหาในการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เมืองโบราณโนนเมือง สามารถอธิบายได้ดังนี้

1) ปัญหาการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เมืองโบราณโนนเมือง ได้แก่ ขาดการประชาสัมพันธ์ที่ดี ขาดการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เส้นทางรถเข้าเมืองโบราณโนนเมืองค่อนข้างไม่สะดวก การรักษาความปลอดภัยยังไม่ดีไม่เป็นระบบ ไม่มีร้านค้าขายอาหารและเครื่องดื่ม ไม่มีการจำหน่ายสินค้าที่ระลึกและศูนย์บริการนักท่องเที่ยว ไม่มีลานจอดรถที่ชัดเจน ไม่มีการแบ่งเขตพื้นที่ที่ชัดเจน ใช้บริการสถานที่ผิดวัตถุประสงค์ บุคคลกรไม่เพียงพอต่อการให้บริการนักท่องเที่ยว ขาดงบประมาณในการสนับสนุนและส่งเสริมการพัฒนาการท่องเที่ยว ขาดการประสานงานที่ดีจากหน่วยงานภาครัฐอื่นๆ และเอกชน

2) แนวทางแก้ไขปัญหาการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เมืองโบราณโนนเมือง ได้แก่ ประชาสัมพันธ์ เชิญชวนผ่านสื่อต่างๆ ให้กว้างขวาง พัฒนาเมืองโบราณให้ผสมผสานกลมกลืนกับความร่วมสมัย ปรับปรุงภูมิทัศน์เพื่อให้เกิดความสวยงาม เพิ่มกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ไม่ส่งผลกระทบต่อสภาพแวดล้อม จัดเป็นพิพิธภัณฑ์แหล่งเรียนรู้วิถีชีวิต จัดทำลานจอดรถไว้บริเวณด้านหน้าทางเข้า ทำทางเดินเท้าเชื่อมโยงจุดที่น่าสนใจภายใน จัดทำป้ายสื่อความหมายต่าง ๆ เพื่อให้ข้อมูลความรู้ เพิ่มสิ่งอำนวยความสะดวกให้แก่นักท่องเที่ยว ควรมีการวางแผนการใช้พื้นที่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด แบ่งเขตพื้นที่ (Zoning) ในการให้บริการ จัดทำบุคคลกรที่มีความรู้ความสามารถ เชิญวิทยากรมาให้ความรู้แก่ชาวบ้าน จัดหางบประมาณในการพัฒนา ประสานงานกับหน่วยงานต่าง ๆ หาแนวทางให้ชาวบ้านใช้พื้นที่เพื่อก่อให้เกิดรายได้ที่ยั่งยืน

1.4.7 โดยภาพรวมรายได้ต่อเนื่องของนักท่องเที่ยวไม่มีความสัมพันธ์กับปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เมืองโบราณ โนนเมือง และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ไม่มีปัจจัยด้านใดเลยที่มีความสัมพันธ์กับการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เมืองโบราณ โนนเมืองอย่างมีนัยสำคัญ

1.4.8 โดยภาพรวมจำนวนครั้งที่นักท่องเที่ยวเคมาเที่ยวเมืองโบราณ โนนเมืองไม่มีความสัมพันธ์กับปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เมืองโบราณ โนนเมือง และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ปัจจัยด้านสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว ด้านการรองรับการท่องเที่ยว และด้านการบริหารจัดการมีความสัมพันธ์กับการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เมืองโบราณ โนนเมืองอย่างมีนัยสำคัญ

1.4.9 โดยภาพรวมกลุ่มผู้ร่วมเดินทางมาเที่ยวเมืองโบราณ โนนเมืองไม่มีความสัมพันธ์กับปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เมืองโบราณ โนนเมือง และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ปัจจัยด้านการรองรับการท่องเที่ยว และด้านการบริหารจัดการมีความสัมพันธ์กับการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เมืองโบราณ โนนเมืองที่ระดับนัยสำคัญ 0.05

1.4.10 ยานพาหนะที่ใช้ในการเดินทางมาเที่ยวเมืองโบราณ โนนเมืองไม่มีความสัมพันธ์กับปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เมืองโบราณ โนนเมือง และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าปัจจัยด้านสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว ด้านการรองรับการท่องเที่ยวมีความสัมพันธ์กับการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เมืองโบราณ โนนเมืองอย่างมีนัยสำคัญ

1.4.11 โดยภาพรวมวัตถุประสงค์หลักในการเดินทางท่องเที่ยวไม่มีความสัมพันธ์กับปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เมืองโบราณ โนนเมือง และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าปัจจัยด้านสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว ด้านการรองรับการท่องเที่ยว ด้านการบริหารจัดการ และด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน มีความสัมพันธ์กับการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เมืองโบราณ โนนเมืองอย่างมีนัยสำคัญ

1.4.12 โดยภาพรวมแหล่งข้อมูลของนักท่องเที่ยวที่ทราบเกี่ยวกับเมืองโบราณ โนนเมืองไม่มีความสัมพันธ์กับปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เมืองโบราณ โนนเมือง และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าปัจจัยด้านสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว ด้านการรองรับการท่องเที่ยว และด้านการบริหารจัดการมีความสัมพันธ์กับการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เมืองโบราณ โนนเมืองอย่างมีนัยสำคัญ

พัฒนา
ปัจจัย
ชุมชน
อย่างมี
พัฒนา
เป็น
บริหาร
วงเชิง
การ
พบว่า
ของ
อย่างมี
ส่งผล
ข้อ
รักษ์
การ
พบว่า
การ
การ
พบว่า
มา

1.5 สรุปผลแนวทางการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เมืองโบราณโนนเมือง

แหล่งโบราณคดีเมืองโบราณโนนเมือง มีความสมบูรณ์ไปด้วยทรัพยากร ธรรมชาติที่สวยงามความหลากหลายทางชีวภาพ ทั้งพืชพรรณและสัตว์นานาชนิด เช่น ป่าไผ่ ป่าเบญจพรรณ ลำน้ำเชิญ ลำห้วยกุดคาไหล ประกอบกับเป็นแหล่งชุมชนเมืองโบราณที่มีประวัติศาสตร์ความเป็นมายาวนานตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ ด้วยหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่ค้นพบทั้ง โครงกระดูกมนุษย์ โบราณวัตถุ ใบเสมาหิน และลักษณะความสมบูรณ์แบบเมืองโบราณที่มีคูน้ำคันดิน ล้อมรอบแสดงถึงความมีเอกลักษณ์ของชุมชนเมืองโบราณ ซึ่งช่วยเสริมให้เมืองโบราณ โนนเมืองมีศักยภาพที่จะพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวให้เป็นที่รู้จักแก่นักท่องเที่ยวทั่วไปได้ แต่เนื่องจากขาดการประชาสัมพันธ์ที่ดี และเมืองโบราณ โนนเมืองอยู่ภายใต้การดูแลของกรมศิลปากรซึ่งต้องการที่จะอนุรักษ์พิพิธภัณฑสถานไว้ให้คงสภาพดั้งเดิมเป็นเมืองโบราณเช่นนี้ตลอดไป เพราะเล็งเห็นแล้วว่า การพัฒนาที่เข้ามามากเกินไปจะก่อให้เกิดธุรกิจขึ้นมา เกิดการค้าขาย ทำให้เกิดขยะมูลฝอย ตามมาด้วยความเสื่อมโทรมของสถานที่ ดังนั้นจึงต้องมีการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่ดีโดยหัวใจสำคัญคือ คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น การดำเนินวิถีชีวิต สร้างจิตสำนึกให้ชาวบ้านเกิดความรัก มองเห็นคุณค่า ความสำคัญและความวางแผนวัตถุโบราณ การพัฒนาการท่องเที่ยวให้ยั่งยืนจะต้องมีการจัดการที่ดีในด้านต่าง ๆ สามารถสรุปผลได้ดังนี้

1.5.1 แนวทางการพัฒนาด้านสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว ได้แก่ ปรับปรุงภูมิทัศน์เมืองโบราณ โนนเมือง จัดสร้างพิพิธภัณฑสถาน พิพิธภัณฑ์ทางสื่อหลาย ๆ ด้าน สืบสานงานประเพณีอันเก่าแก่ จัดเส้นทางท่องเที่ยวที่น่าสนใจ และจัดให้มีงานประจำปีของดีเมืองชุมแพ

1.5.2 แนวทางการพัฒนาด้านสิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยว ได้แก่ การออกแบบพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกให้เหมาะสม ส่งเสริมให้มีการจัดทำเป็นป้ายสื่อความหมาย จัดทำป้ายชุมชนประตูเมือง ควรมีการรวบรวมหนังสือ เอกสาร ข้อมูลที่สำคัญเกี่ยวกับเมืองโบราณ โนนเมือง ปรับปรุงเส้นทางคมนาคมเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว จัดทำคู่มือการเดินทางท่องเที่ยว เป็นต้น

1.5.3 แนวทางการพัฒนาด้านการรองรับการท่องเที่ยว ได้แก่ ควรมีประตูเปิด - ปิดตรงทางเข้า หรือระยะเวลาเปิด - ปิดทำการ จัดแบ่งเขตพื้นที่ (Zoning) มีกฎระเบียบ ข้อห้าม และแนวทางปฏิบัติสำหรับการเข้าชมแหล่งโบราณคดีเมืองโบราณ โนนเมือง

1.5.4 แนวทางการพัฒนาด้านการบริหารจัดการ ได้แก่ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจัดหางบประมาณ เก็บค่าธรรมเนียมการเข้าชม อบรมให้ความรู้แก่เจ้าหน้าที่ กระจายอำนาจการบริหารจัดการแก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จัดทำแผนแม่บทเพื่อการอนุรักษ์ เพิ่มอัตราเจ้าหน้าที่ดูแลรักษาให้เพียงพอต่อการบริหารจัดการ

เสนอ
ผลประ
รับรู้ช้
การพัช
2. อภ
การ
ตำบลข
2.1
อยู่ภายใ
โบราณค
ของหลัก
ของจังห
การกม
เป็นไปอย
กับงานวิจ
ในการส่ง
การส่งเสริม
ส่งเสริม
ว่าลวรมีก
เหมาะสม
องค์กรภาค
การพัฒนา
การจัดการ
เกิดขึ้นอย่า
การเรียนรู้
เกี่ยวข้อง ใ
มีการแสดง

1.5.5 แนวทางการพัฒนาด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน ได้แก่ ชุมชนมีส่วนร่วมในการเสนอความคิดเห็นในด้านต่างๆ การวางแผนงาน การตัดสินใจลงมือพัฒนา การลงทุนและการได้รับผลประโยชน์ การปฏิบัติงานตามแผนงาน การติดตามผลการดำเนินงานและการประเมินผล การรับรู้ข้อมูลข่าวสารด้านต่าง ๆ ภาครัฐและเอกชนร่วมกันหาแนวทางในการส่งเสริมและสนับสนุน การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เมืองโบราณโนนเมือง

2. อภิปรายผลการวิจัย

การศึกษาเรื่องการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เมืองโบราณ โนนเมือง บ้านนาโพธิ์ ตำบลชุมแพ อำเภอชุมแพ จังหวัดขอนแก่น สามารถอภิปรายผลการวิจัยได้ดังนี้

2.1 การดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐ

การดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐ พบว่า เมืองโบราณ โนนเมืองเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่อยู่ภายใต้การดูแลรับผิดชอบของกรมศิลปากร ซึ่งเป็นองค์กรที่มีความรู้ความชำนาญในการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ ถูกจัดแสดงเป็นพิพิธภัณฑ์สถานกลางแจ้ง ที่มีความสมบูรณ์ครบถ้วนของหลักฐานทางโบราณคดี มีศักยภาพเป็นแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์และโบราณคดีที่สำคัญของจังหวัดขอนแก่น แต่สิ่งที่ทุกหน่วยงานมีความเห็นตรงกัน คือ ควรมีการพัฒนาเส้นทางคมนาคมเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว รวมถึงป้ายบอกเส้นทางสู่เมืองโบราณ โนนเมือง การพัฒนาต้องเป็นไปอย่างต่อเนื่อง และได้รับความร่วมมือจากหน่วยทุกหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้อง สอดคล้องกับงานวิจัยของ คำธร ศรีน้อย (2544) ศึกษาวิจัยเรื่อง รูปแบบความร่วมมือของภาคเอกชนกับภาครัฐในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ กรณีศึกษา ธุรกิจโรงแรมในจังหวัดนครราชสีมา พบว่า การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ควรให้ประชาชนในท้องถิ่นเข้าร่วมในกระบวนการของการส่งเสริม เพื่อส่งผลดีในทุกฝ่าย ในเรื่องของรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ภาคเอกชนมองว่าควรมีการปรับปรุงและพัฒนาอยู่ตลอดเวลาเพื่อสร้างจุดขายให้มีมากขึ้น รูปแบบความร่วมมือที่เหมาะสมในการส่งเสริมการท่องเที่ยว ควรร่วมประสานทั้ง 3 องค์กร ได้แก่ ธุรกิจภาคเอกชน องค์กรภาครัฐ และประชาชนในท้องถิ่นต้องมีส่วนร่วม และมีการจัดสรรงบประมาณสนับสนุนเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน สอดคล้องกับงานวิจัยของ วณิชย์ ไชยแสง (2549) ได้ศึกษาเรื่อง การจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน แหล่งมรดกโลกบ้านเชียง พบว่า การจัดการการท่องเที่ยวที่จะให้เกิดขึ้นอย่างยั่งยืน จึงต้องใช้ระยะเวลาเพื่อให้เกิดจากการเรียนรู้ร่วมกันและสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ของผู้วิจัยและชุมชน รวมทั้งตระหนักถึงการมีส่วนร่วมของชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยหน่วยงานรัฐควรลดบทบาทและหน้าที่ของผู้ขึ้นนำลง ใ้บทบาทของชุมชนมีส่วนร่วม มีการแสดงออกมากขึ้น จึงจะเกิดความยั่งยืนอย่างแท้จริง สอดคล้องกับงานวิจัยของ

ทิววัฒน์ รัตนเกตุ (2541) ได้ศึกษาศักยภาพของพื้นที่และความพร้อมของชุมชนในการส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ประเภทอ่างเก็บน้ำ กรมศึกษาอ่างเก็บน้ำคลองระโงก จังหวัดระยอง พบว่า ควรมีการฝึก อบรมให้ความรู้เรื่องการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และวางแผนการใช้ประโยชน์พื้นที่ร่วมกัน เพื่อเพิ่มพูนความรู้ และบทบาทของประชาชนในพื้นที่ที่จะทำให้เกิดการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่เป็นจริงได้ เกิดการกระจายรายได้ไปสู่ชุมชนและเกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน

2.2 การมีส่วนร่วมของชุมชนและการสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์แก่ชุมชน

การมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของคนในชุมชนท้องถิ่นเมืองโบราณ โนนเมืองในปัจจุบันยังไม่ค่อยมีส่วนร่วมเท่าที่ควร ทั้งในด้านการวางแผน ปฏิบัติตามแผน ได้รับประโยชน์ ติดตามประเมินผล ตลอดจนการมีส่วนร่วมในการบำรุงรักษาแหล่งท่องเที่ยวให้คงคุณค่าตลอดไป สอดคล้องกับงานวิจัยของ กุทัชวัลย์ มโนสา (2544) ศึกษาวิจัยเรื่อง แนวความคิดในการจัดการการท่องเที่ยวในอุทยานประวัติศาสตร์เมืองสิงห์ จังหวัดกาญจนบุรี เน้นการสร้างความร่วมมือและการประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐ เอกชน และชุมชนท้องถิ่น และมีการติดตามประเมินผลอย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับงานวิจัยของ เบญจฯ จันทร (2545) ศึกษาวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาตลาดคอนหวาย อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน พบว่า คณะกรรมการบริหารเป็นคณะท้องถิ่น ประกอบด้วยผู้นำชุมชนและผู้ประกอบการ ซึ่งลักษณะการบริหารงานไม่มีการกำหนดโครงสร้าง ไม่มีการกำหนดหน้าที่ วาระการดำรงตำแหน่งอย่างชัดเจน และประชาชนสามารถเสนอความคิดเห็นต่อกรรมการได้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ วรณพร วณิชชานุกร (2542) ศึกษาวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในประเทศไทย พบว่า การท่องเที่ยวได้ทำให้ชีวิตและความเป็นอยู่ดีขึ้น ผู้นำชุมชนและประชาชนส่วนใหญ่ด้งการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวของท้องถิ่น สอดคล้องกับงานวิจัยของ วีระชัย มงคลพันธุ์ (2542) ศึกษาวิจัยเรื่อง ความต้องการและความพร้อมของประชาชนท้องถิ่นในการเข้าร่วมพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในอุทยานแม่ปิง อำเภอสี จังหวัดลำพูน พบว่า ชาวบ้านส่วนใหญ่มีความรู้เรื่องการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ต้องการที่จะให้คนในชุมชนเป็นมัคคุเทศก์นำเที่ยวธรรมชาติ สอดคล้องกับงานวิจัยของ พรหมมณีภัทร์ ศรีวงศา (2544) ศึกษาวิจัยเรื่อง รูปแบบการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แบบยั่งยืน บ้านแม่คำปอง หมู่ 3 ตำบลห้วยแก้ว กิ่งอำเภอแม่อน จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า รูปแบบการท่องเที่ยวได้เปลี่ยนไปโดยนักท่องเที่ยวถูกต้องและชัดเจนขึ้น มีรูปแบบการจัดการแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นขั้นเป็นตอน ชาวบ้านมีความเข้าใจในเรื่องการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แบบยั่งยืน ชุมชนมีความเข้มแข็ง มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

ชาว
ชุมชน
ทาง
ความ
เรื่อง
ทาง
ตลอด
วิทยา
ยั่งยืน
ขั้น
พัฒนา
ความ
2.
ให้
ความ
หลัก
สอดคล้อง
ท่องเที่ยว
เด่น
ความ
ทาง
และ
นัก
ค่า
ปาน
มี
องค์

ชาวบ้านเห็นความสำคัญของการอนุรักษ์ธรรมชาติ มีแนวทางที่ถูกต้องในการจัดสรรรายได้ให้กับชุมชนและประชาชน

การสร้างจิตสำนึกแก่คนในชุมชนให้เกิดความรัก ความภาคภูมิใจและหวงแหนมรดกทางวัฒนธรรมในท้องถิ่นของตน โดยการอบรมให้ความรู้ สนับสนุนและส่งเสริมให้ชาวบ้านมีความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Gurnn (1994) ศึกษาวิจัยเรื่อง การวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยว พบว่า การพัฒนาการท่องเที่ยวไม่ควรคำนึงถึงผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจอย่างเดียวควรมาพัฒนาบุคคลที่เกี่ยวข้องทั้งที่เป็นเจ้าบ้านและนักท่องเที่ยวที่มาเยือน ตลอดจนเห็นคุณค่าความสำคัญของมรดกทางวัฒนธรรมด้านสุนทรียศาสตร์ ประวัติศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และสังคมศาสตร์ อันจะนำไปสู่การอนุรักษ์ทรัพยากรท่องเที่ยว และการพัฒนาอย่างยั่งยืนต่อไป สอดคล้องกับงานวิจัยของ Moulin (1996) ศึกษาวิจัยเรื่อง การชื่นชมสิ่งแวดล้อมที่สร้างขึ้นผ่านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม พบว่า การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมนั้นมีความสำคัญต่อการพัฒนาของสังคม และต่อการพัฒนาของนักท่องเที่ยว การทำให้มีความตระหนักถึงคุณค่าและความสำคัญของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมนั้น สอดคล้องกับแนวคิดของ

2.3 ความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวต่อศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เมืองโบราณโนนเมือง

2.3.1 ศักยภาพด้านสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว พบว่า ศักยภาพอยู่ในระดับปานกลาง โดยให้ความเห็นว่าความสำคัญทางประวัติศาสตร์และมีคุณค่าเป็นแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ที่มีความสำคัญในระดับท้องถิ่น/ จังหวัด/ ภูมิภาค/ ประเทศ มีศักยภาพมาก รองลงมาความสมบูรณ์ของหลักฐาน และความครบถ้วนขององค์ประกอบที่สามารถใช้เป็นหลักฐานทางโบราณคดีได้ สอดคล้องกับแนวคิดของ สำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว (2552) ว่าศักยภาพในการดึงดูดใจด้านการท่องเที่ยวควรสามารถสร้างความประทับใจและความพึงพอใจให้แก่นักท่องเที่ยว เช่น ความโดดเด่นและมีความมีเอกลักษณ์ความงดงามทางสถาปัตยกรรมและศิลปกรรม รวมถึงความมีชื่อเสียงและความเป็นที่ยอมรับทางประวัติศาสตร์และภูมิปัญญาอันชาญฉลาดของคนในอดีต อีกทั้งศักยภาพทางกายภาพและการจัดกิจกรรมด้านการท่องเที่ยว ได้แก่การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว ความปลอดภัยและความหลากหลายของกิจกรรมการท่องเที่ยวก็เป็นอีกส่วนหนึ่งที่มีความสำคัญในการดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวเข้าไปเยือนแหล่งท่องเที่ยวอีกด้วย

2.3.2 ศักยภาพด้านสิ่งอำนวยความสะดวก พบว่า มีศักยภาพอยู่ในระดับน้อย โดยหัวข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดได้แก่ การคมนาคมสะดวกสบายสามารถเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวได้ง่าย มีสภาพปานกลาง รองลงมา ได้แก่ ความพร้อมด้านสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐาน ไฟฟ้า ประปา โทรคมนาคม มีศักยภาพในระดับน้อย สอดคล้องกับแนวคิดของ ราณี อธิชัยกุล (2546) ว่า โครงสร้างพื้นฐาน เป็นองค์ประกอบที่สนับสนุนให้การท่องเที่ยวสามารถดำเนินไปได้ด้วยดีและทำให้เกิดความสะดวก

มและ
จังหวัด
การใช้
การใช้
เคการ
พัฒนา

เมือง
แผน
ให้คง
จัดใน
ความ
และมี
เรื่อง
ทาง
ด้วย
การ
นต่อ
การ
อยู่ดี
งถิ่น
ร่วม
าก็
มใน
(44)
เนอ
งที่
าใจ
กัน

รวดเร็วในการดำเนินการธุรกิจเกี่ยวกับการท่องเที่ยว ระบบคมนาคมขนส่ง เกี่ยวข้องกับเส้นทางคมนาคม ระบบไฟฟ้าทำให้การบริการงานของแหล่งท่องเที่ยวมีประสิทธิภาพมากขึ้น ระบบประปา แหล่งท่องเที่ยวจำเป็นต้องมีน้ำสะอาดไว้บริการแก่ผู้มาเยือนอย่างเพียงพอ ระบบการสื่อสาร การติดต่อสื่อสารระหว่างภายนอกและแหล่งท่องเที่ยว ระบบสาธารณสุขสถานที่ท่องเที่ยวเองก็ควรมีหน่วยรักษาพยาบาลเบื้องต้น ระบบระบายน้ำและกำจัดน้ำเสีย เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดผลกระทบต่อกิจกรรมการท่องเที่ยว การกำจัดขยะจำเป็นต้องมีระบบกำจัดขยะให้เหมาะสม

เสรี
คว
รวม

2.3.3 ศักยภาพด้านการรองรับการท่องเที่ยว พบว่า มีศักยภาพอยู่ในระดับน้อย ทุกหัวข้อมีระดับความคิดเห็นว่ามีศักยภาพอยู่ในระดับน้อย โดยหัวข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดได้แก่ มีสิ่งอำนวยความสะดวกที่เพียงพอต่อความต้องการของนักท่องเที่ยว มีศักยภาพอยู่ในระดับน้อย และหัวข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ มีการจัดแบ่งเขตพื้นที่ท่องเที่ยวอย่างเหมาะสมกับกิจกรรมการท่องเที่ยว มีศักยภาพอยู่ในระดับน้อย สอดคล้องกับแนวคิดของ มนัส สุวรรณ (2538) ว่า ความสามารถที่จะรับได้ของพื้นที่ ซึ่งสามารถพิจารณาออกเป็น 3 ประเด็น คือ ความสามารถที่จะรับได้เชิงกายภาพ คือ แหล่งท่องเที่ยวมีสภาพทางกายภาพที่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนาให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยวตามความประสงค์ ความสามารถที่จะรับได้ทางสังคม คือสถานที่และสิ่งอำนวยความสะดวกของสถานที่ท่องเที่ยว ซึ่งสถานที่ท่องเที่ยวในแต่ละลักษณะจะมีข้อจำกัดที่แตกต่างกันไป และ ความสามารถที่จะรับได้เชิงนิเวศ

ควา
โคร-
ดิน
ณัฐ
โบร-
ต้อง
ชุมชน
โบรา
แต่มี
(2545)

2.3.4 ศักยภาพด้านการบริหารจัดการ พบว่า มีศักยภาพอยู่ในระดับปานกลาง โดยทุกหัวข้อในแบบสอบถามนักท่องเที่ยวมีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง สำหรับหัวข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ได้แก่ การอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยว เช่นการดูแลรักษา/ ทำนุบำรุง/ การบูรณะเพื่อให้เกิดความสมบูรณ์อย่างสม่ำเสมอ มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง รองลงมาได้แก่ บุคลากรมีความรู้ความสามารถและเพียงพอต่อการให้บริการนักท่องเที่ยวมีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง สอดคล้องกับแนวคิดของ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2544) ว่า ศักยภาพของการจัดการต้องพิจารณาถึงสภาพการจัดการในปัจจุบัน โดยอยู่ในกรอบของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ มีการให้การศึกษาด้านสิ่งแวดล้อม การจัดการป้องกันและรักษาสิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยว องค์กรในการจัดการที่ให้ความสำคัญของการร่วมมือกัน

พบว
วางแ
ประชา
ให้เป็น
ต้องการ
จัดการ
วัฒนธรรม
ความสำ
สอดคล้อง
เชิงอนุรักษ์

2.3.5 ศักยภาพด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน พบว่า มีศักยภาพอยู่ในระดับน้อย โดยหัวข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ได้แก่ ชาวบ้านมีทัศนคติที่ดีต่อการท่องเที่ยว จึงสำนึกที่ดีในการอนุรักษ์ มีศักยภาพอยู่ในระดับปานกลาง รองลงมา คือ ได้รับความร่วมมือและสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ/ เอกชน ในการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยว เช่น กำหนดนโยบายในการพัฒนา การจัดหางบประมาณ เป็นต้น มีศักยภาพอยู่ในระดับน้อย สอดคล้องกับแนวคิดของ ศูนย์วิจัยป่าไม้ (2541)

ท่องเที่ยว
มาตรการ
ทำการสี
โอกาสใ
ยั่งยืน เกี่

เสริมสร้างจิตสำนึกด้านการอนุรักษ์และจรรยาบรรณด้านการอนุรักษ์ โดยมุ่งเน้นให้นักท่องเที่ยวมีความรับผิดชอบในการรักษาสภาพแวดล้อมธรรมชาติ ไม่ทำลายหรือทำให้ทรัพยากรเสื่อมโทรม รวมถึงการส่งเสริมให้ชาวบ้านท้องถิ่นได้รับประโยชน์จากการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

2.4 แนวทางการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เมืองโบราณโนนเมือง

แหล่งโบราณคดีเมืองโบราณโนนเมือง เป็นแหล่งชุมชนเมืองโบราณที่มีประวัติศาสตร์ความเป็นมายาวนานตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ ด้วยหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่ค้นพบทั้ง โครงกระดูกมนุษย์ โบราณวัตถุ ใบเสมาหิน และลักษณะความสมบูรณ์แบบเมืองโบราณที่มีคูน้ำคันดินล้อมรอบแสดงถึงความมีเอกลักษณ์ของชุมชนเมืองโบราณ สอดคล้องกับงานวิจัยของ ัญญพรพงษ์ ถือคำ และสมหมาย ปิ่นพุทธศิลป์ (2550) ได้ทำการศึกษา ระบบการจัดการพิพิธภัณฑ์ โบราณสถาน ศาสนสถาน ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน พบว่า โบราณสถานต้องระบุจุดเด่นของโบราณสถานแต่ละแห่งให้ชัดเจน ประชาสัมพันธ์โบราณสถานเพิ่มขึ้น ให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการดูแลรักษา จัดให้เป็นแหล่งเรียนรู้และเป็นสวนสาธารณะของชุมชน เมืองโบราณโนนเมืองมีศักยภาพที่จะพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวให้เป็นที่รู้จักแก่นักท่องเที่ยวทั่วไปได้ แต่เนื่องจากขาดการประชาสัมพันธ์ที่ดี สอดคล้องกับงานวิจัยของ จุฑาพรรณ จินะวานิชและคณะ (2545) ได้ศึกษา การศึกษาวิจัยการสร้างโครงข่ายเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แ่งที่กลุ่มปางพบว่า สถานที่ท่องเที่ยวสามารถพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงหลายแห่ง แต่ขาดการวางแผนและการกำหนดยุทธศาสตร์ที่เป็นรูปธรรมในการพัฒนา ประกอบกับไม่มีการประชาสัมพันธ์ในเชิงรุกและการประสานงานระหว่างองค์กรต่าง ๆ จึงทำให้ไม่ได้รับการส่งเสริมให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ และเมืองโบราณโนนเมืองอยู่ภายใต้การดูแลของกรมศิลปากรซึ่งต้องการที่จะอนุรักษ์พิพิธภัณฑ์แห่งนี้ไว้ให้คงสภาพดั้งเดิมเป็นเมืองโบราณเช่นนี้ตลอดไป ส่วนการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์โดยหัวใจสำคัญคือ คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ วัฒนธรรมท้องถิ่น การดำเนินวิถีชีวิต สร้างจิตสำนึกให้ชาวบ้านเกิดความรัก มกงเห็นคุณค่า ความสำคัญและความหวงแหนวัตถุโบราณ การพัฒนาการท่องเที่ยวให้ยั่งยืนจะต้องมีการจัดการที่ดี สอดคล้องกับงานวิจัยของ ทนารัตน์ ลากเก็น (2549) ได้ศึกษาเรื่อง แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในจังหวัดสุโขทัย พบว่า ควรส่งเสริมให้คนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการวางแผนการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ และด้านการจัดการการท่องเที่ยว ควรเน้นการประชาสัมพันธ์และการมีมาตรการควบคุมด้านสิ่งแวดล้อม สอดคล้องกับงานวิจัยของ เชาวกิต สิทธิฤทธิ์ และคณะ (2545) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์อย่างมีส่วนร่วมตำบลกรุงชิง พบว่าการเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรของชุมชน ภายใต้แนวคิดสู่การจัดการที่ยั่งยืน เป็นการส่งเสริมให้ชาวบ้านได้มีโอกาสใช้ประโยชน์จากทรัพยากรที่ช่วยกันดูแลรักษา ใน

ทาง
ะปา
การ
จะมี
บต่อ

ข้อ
นวย
งที่มี
ว มี
ะรับ
คือ
วม
นที่
รที่

วข้อ
วลัย
เกิด
ารมี
ดับ
การ

ข้อ
กัย
าน
หา
41)

รูปแบบของการท่องเที่ยวที่ไม่ทำลาย เพื่อสุดท้ายชุมชนสามารถอยู่ร่วมกับธรรมชาติอย่างเกื้อกูล และพึ่งพาต่อไป สอดคล้องกับงานวิจัยของ คลฤทัย โกววรรณกุล (2550) ศึกษาวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาอุทยานประวัติศาสตร์ภูพระบาทเพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวมรดกโลก พบว่า การที่จะพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวมรดกโลกได้นั้นจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งในระดับนานาชาติ ระดับชาติ และระดับท้องถิ่นเองด้วย เพื่อให้บรรลุเป้าหมายในการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวมรดกโลกอย่างยั่งยืนแล้ว จึงได้เสนอ โขบายแก่ชุมชน ผู้ประกอบการ หน่วยงานของรัฐ ด้านการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมซึ่งถือเป็นเอกลักษณ์ของอุทยานประวัติศาสตร์ภูพระบาทเพื่อให้ได้ภาพรวมที่เป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น

และเ
หลุม
ไม่เห

การป
การเ
ให้เพิ

3. ข้อเสนอแนะ

คิดเห็
ปฏิบัติ
เที่ยวกั

3.1 ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

จากการศึกษาเรื่องการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เมืองโบราณ โนนเมืองบ้านนาโพธิ์ ตำบลชุมแพ อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดขอนแก่น พบว่า แหล่งโบราณคดีเมืองโบราณ โนนเมืองมีศักยภาพในการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยมในระดับจังหวัด ภูมิภาค และประเทศได้ แต่ทั้งนี้ควรมีการพัฒนาแก้ไขปัญหาในบางประเด็น เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน ดังต่อไปนี้

ท่องเห็
ให้เกิด

3.1.1 การพัฒนาด้านสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว แหล่งโบราณคดีเมืองโบราณ โนนเมือง เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของอำเภอลำทะเมนชัย มีลักษณะที่โดดเด่นคือมีคูน้ำคันดินล้อมรอบ เป็นเอกลักษณ์ของชุมชนเมืองโบราณ พร้อมทั้งพบหลักฐานทางโบราณคดีสมัยก่อนประวัติศาสตร์ และสมัยทวารวดี ควรค่าแก่การอนุรักษ์เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ของอนุชนรุ่นหลัง ส่งเสริมให้มีการสืบสานประเพณีอันดีงาม ประชาสัมพันธ์ให้เป็นที่ยู่อักอย่างกว้างขวาง และเชื่อมโยงเครือข่ายการท่องเที่ยวในบริเวณใกล้เคียง

โบราณ
กิจกรรม
ส่งผล

3.1.2 การพัฒนาด้านสิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยว ภายในเมืองโบราณ โนนเมืองมีสิ่งอำนวยความสะดวกให้แก่นักท่องเที่ยวไม่มากนัก ดังนั้นจึงควรมีการออกแบบสิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยว โดยครอบคลุมถึงกมลกลีบลิ้นธรรมชาติและไม่ทำลายสิ่งแวดล้อมเดิมที่มีอยู่ ความปลอดภัย ประหยัดพลังงาน ลงคุณค่าทางศิลปวัฒนธรรม ศึกษาถึงผลกระทบและความเหมาะสมในแต่ละเขตพื้นที่ ปรับปรุงเส้นทาง การเข้าถึงเมืองโบราณ โนนเมือง รวมถึงป้ายบอกทาง

3.1.3 การพัฒนาด้านการรองรับการท่องเที่ยว โดยออกกฎระเบียบ ข้อห้าม ข้อบังคับ และการปฏิบัติตนสำหรับการเข้าชมแหล่งโบราณคดีเมืองโบราณ โนนเมืองอย่างชัดเจน โดยเฉพาะหลุมขุดค้นที่มีความเปราะบาง และควรมีมาตรการ บทลงโทษสำหรับนักท่องเที่ยวที่มีพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม

3.1.4 การพัฒนาด้านการบริหารจัดการ กระจายอำนาจการบริหารจัดการแก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยคำนึงถึงหลักการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ เก็บค่าธรรมเนียม การเข้าชมอย่างเหมาะสมเพื่อนำเงินรายได้มาพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว เพิ่มอัตราเจ้าหน้าที่ดูแลรักษา ให้เพียงพอต่อการบริหารจัดการ จัดทำแผนแม่บทไว้เป็นกรอบแนวทางการอนุรักษ์

3.1.5 การพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชน ชุมชนมีส่วนร่วมในการเสนอความคิดเห็น การวางแผนงาน การตัดสินใจลงมือพัฒนา การลงทุนและการได้รับผลประโยชน์ การปฏิบัติงานตามแผนงาน การติดตามผลการดำเนินงานและการประเมินผล การรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการพัฒนาการท่องเที่ยวเมืองโบราณ โนนเมือง

3.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

3.2.1 ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในแหล่งท่องเที่ยวอื่นในท้องถิ่น เพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดแผนแม่บทเพื่อการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวให้เกิดความยั่งยืนและความเหมาะสมต่อไป

3.2.2 ควรมีการศึกษาเส้นทางท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในบริเวณใกล้เคียงแหล่งโบราณคดีเมืองโบราณ โนนเมือง เพื่อเสริมสร้างศักยภาพการท่องเที่ยวและกำหนดรูปแบบของกิจกรรมทางการท่องเที่ยวที่เหมาะสม โดยใช้ประโยชน์จากทรัพยากรท่องเที่ยวได้มากที่สุด และส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุด

บรรณานุกรม

- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2539). การวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยว. กรุงเทพฯ: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2543). การพัฒนาอย่างยั่งยืน, จุลสารการท่องเที่ยว 5, 3 (กรกฎาคม-สิงหาคม 2543), 10-12.
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2544). แผนปฏิบัติการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแห่งชาติ. กรุงเทพฯ: กองอนุรักษ์ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2548). แนวคิดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและการจัดการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน. ค้นเมื่อ 1 สิงหาคม 2552, จาก <http://www.thailandtourismcouncil.org/download/tctnews/03.pdf>.
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2552). การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน: กระบวนทัศน์การส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยวยุคใหม่. ค้นเมื่อ 1 กรกฎาคม 2553, จาก <http://www.etajournal.com/display.php?ArtID=282&File=6> Sustainability_tourism_new paradigm.pdf.
- กรมศิลปากร. (2552). การพัฒนาศักยภาพและสร้างความเข้มแข็งให้แก่แนวร่วมและเครือข่ายมรดกทางศิลปวัฒนธรรม. ค้นเมื่อ 15 กรกฎาคม 2553, จาก <http://www.finearts-psdg.com/vn/tabid/69/Default.aspx>.
- กำธร ศรีน้อย. (2544). รูปแบบความร่วมมือของภาคเอกชนกับภาครัฐในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ : กรณีศึกษาธุรกิจโรงแรมในจังหวัดนครราชสีมา. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการพัฒนา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- จิตตานันท์ ดิกุล. (2550). โครงการศักยภาพและความพร้อมของผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดอีสานใต้. นครราชสีมา: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี.
- จุฬาพรพรณ จินะวาณิช และคณะ. (2545). การศึกษาวิจัยการสร้างโครงข่ายเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แอ่งที่ลุ่มฝาง. กรุงเทพฯ: คณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.
- ถลองศรี พิมลสมพงษ์. (2546). การวางแผนและการพัฒนาตลาดการท่องเที่ยว. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

- จักรศิริ ปิยะพิมพ์สิทธิ์. (2548). การใช้ SPSS เพื่อการวิเคราะห์ข้อมูล. กันยายน 2552, จาก <http://www.walpon.com/spss/>. ปา
- ชุกถิ่น อุณวิจิตรและคณะ. (2549). ศักยภาพและความต้องการในการวางแผนและจัดการท่องเที่ยวขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย. พจ
- สุทธิธิ์ ชูชาติ. (2538). องค์ประกอบพื้นฐานด้านการท่องเที่ยว. จุลสารการท่องเที่ยว 14,4 (ต.ค.-ธ.ค. 2538), 38-45. พน
- เชาวลิต สิทธิฤทธิ์ และคณะ. (2545). โครงการการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์อย่างมีส่วนร่วม ตำบลกรุงชิง. นครศรีธรรมราช: มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์. .
- ณัฐพงษ์ ถือคำ และสมหมาย ปิ่นพุทธศิลป์. (2550). โครงการระบบการจัดการพิพิธภัณฑ์โบราณสถาน ศาสนสถาน ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน. กุเกิด: มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต. พนค
- ดรรรชนี เอมพันธุ์ และสุรเชษฐ์ เศษฐมาส. (2539). เอกสารประกอบการสัมมนา เรื่องแนวความคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์. กรุงเทพฯ: กรมป่าไม้. พงศ
- ท้าวผัน วัฒนเขต. (2541). การศึกษาศักยภาพของพื้นที่และความพร้อมของชุมชนในการส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ประเภทอ่างเก็บน้ำ อรดิศึกษา : อ่างเก็บน้ำคลองระโศก จังหวัดระยอง. วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเทคโนโลยีการวางแผนสิ่งแวดล้อมเพื่อพัฒนาชนบท บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล. พรท
- นิรุธิ์ ไล่พันธ์. (2544). ศักยภาพและแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอุทยานแห่งชาติภูจองนายอย จังหวัดอุบลราชธานี. สารนิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. ไทญ
- บุญธรรม กิจปริดาวิสุทธ์. (2540). ระเบียบวิธีการวิจัยทางสังคมศาสตร์. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหิดล. มทรศ
- บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. (2542). การวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. มนัส
- กาญจนา จันทร์. (2545). แนวทางการพัฒนาตลาดคอนกรีต อ่างเก็บน้ำพราน จังหวัดนครปฐม ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. รสิการ

- ปารวี ศรีอุบล. (2548). ความคิดเห็นและพฤติกรรมในการซื้อสินค้าของนักท่องเที่ยวในตลาด
อินโดจีน จังหวัดมุกดาหาร. รายงานการศึกษาอิสระปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการตลาด บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- พจนา สวนศรี. (2546). เอกสารการสอนชุดวิชา หน่วยที่ 8-15 การจัดการนันทนาการและการ
ท่องเที่ยวทางธรรมชาติ. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- พนารัตน์ ลาภเกิน. (2549). แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในจังหวัดสุโขทัย.
สารนิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการวางแผนและการจัดการการ
ท่องเที่ยวเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- พนิดดา สิงห์ตรา. (2544). ศักยภาพของชุมชนบ้านห้วยฮี้ในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
แบบโฮมสเตย์. สารนิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการมนุษย์กับ
สิ่งแวดล้อม บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- พงศ์พันธุ์ ศรีธาทิพย์ และบัณฑิต สวรรยาวิสุทธิ. (2551). กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนใน
การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบ้านสัมฤทธิ์ ตำบลสัมฤทธิ์ อำเภอหิมาเย จังหวัด
นกรราชสีมา. ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- พรหมมินทร์ พวงมาลา. (2544). รูปแบบการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แบบยั่งยืน บ้าน
แม่กำปอง หมู่ 3 ตำบลห้วยแก้ว กิ่งอำเภอแม่จอน จังหวัดเชียงใหม่. กรุงเทพฯ: สำนักงาน
กองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- ไพฑูรย์ พงสะบุตร. (2552). หลักการของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์. กันยายน 2552. จาก
<http://kanchanapisek.or.th/kp6/BOOK27/chapter3/t27-3-11.htm>.
- มธุรส ปราบไพบรี. (2543). ศักยภาพของชุมชนในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนไทยทรงดำ
บ้านเขาย้อย ตำบลเขาย้อย อำเภอเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรี. สารนิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตร
มหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- มนัส สุวรรณ. (2538). นิเวศวิทยากับการพัฒนาเศรษฐกิจ. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- มนัส สัทธิตสมบุญ. (2550). ระเบียบวิธีวิจัย. พิมพ์โลก: มหาวิทยาลัยแม่สรวง.
- ชวดี นีรัตน์ตระกูล. (2539). Eco-Tourism : การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์. วารสารศูนย์การศึกษาต่อเนื่อง
มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 4(1), น.ค.-ม.ย., 43-48.
- รสิการ อังกูร และคณะ. (2549). การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญา
ท้องถิ่น. กันยายน 2 มิถุนายน 2553, จาก http://www.tat.or.th/e-journal/article-04_449.html.

52,

เที่ยว

..-ธ.ค.

ความคิด

ม

โลอี

ติ

การ

าลัย

ให้

โย

- รัฐทิตยา หิรัญชاهد. (2544). แนวทางการพัฒนาเพื่อเพิ่มศักยภาพหมู่บ้านวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยว : กรณีศึกษาบ้านหนองขาว อำเภอท่าม่วง จังหวัดกาญจนบุรี. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. ศู
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2542). พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542. กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชันส์. ศู
- ราณี อธิชัยกุล. (2546). เอกสารชุดฝึกอบรมทางไกล หลักสูตรการจัดการการท่องเที่ยวชุมชนอย่างยั่งยืน. กรุงเทพฯ: สำนักพัฒนาการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. ศธ
- ฤทัยวัลย์ มโนสา. (2544). แนวความคิดในการจัดการการท่องเที่ยวในอุทยานประวัติศาสตร์เมืองสิงห์ จังหวัดกาญจนบุรี. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. สดี
- ละเอียด สีลาน้อย. (2549). การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในชุมชน. ค้นเมื่อ 10 กรกฎาคม 2553. จาก <http://www.tat.or.th/e-journal/article-03.html>. ศช
- วนิชย์ ไชยแสง. (2549). การจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนแหล่งมรดกโลกบ้านเชียง. ค้นเมื่อ 26 สิงหาคม 2552. จาก <http://www.itresearch.org/pdf/49019.pdf>.
- วสิน อิงคพัฒนามกุล (2548). การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและมรดกทางวัฒนธรรม. พิมพ์ครั้งที่ 2. นครปฐม: มหาวิทยาลัยศิลปากร. ศพ
- วันทนา ชมจินดา. (2548). ความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์อย่างยั่งยืน : กรณีศึกษาอำเภอมือง จังหวัดปราจีนบุรี. สารนิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการวางแผนและการจัดการการท่องเที่ยวเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ศรค
- วรรณพร วณิชชาบุตร. (2542). แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในประเทศไทย. กรุงเทพฯ: สถาบันราชภัฏสวนสุนันทา. เสรี
- วิวัฒน์ชัย บุญยศักดิ์. (2532). ศึกษาการนำวิถีอย่างใหม่ในการท่องเที่ยว. จุลสารการท่องเที่ยว. 1(4). 11. สำนัก
- วิระชัย มงคลพันธุ์. (2542). ความต้องการและความพร้อมของประชาชนท้องถิ่นในการเข้าร่วมพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในเขตอุทยานแห่งชาติ อำเภอสี จังหวัดลำพูน. การค้นคว้าแบบอิสระปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. สมช

- ศูนย์บริการวิชาการ มหาวิทยาลัยขอนแก่น. (2540). โครงการศึกษาเพื่อทบทวนแผนพัฒนาการท่องเที่ยวภาคอีสาน. ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ศูนย์วิจัยป่าไม้. (2541). คู่มือพัฒนาและออกแบบสิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยวแบบการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาแห่งประเทศไทย. (2540). โครงการจัดทำแผนแม่บทการพัฒนาการท่องเที่ยวของประเทศ. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาแห่งประเทศไทย.
- สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย. (2539). รายงานขั้นสุดท้ายการดำเนินการเพื่อกำหนดนโยบายการท่องเที่ยวเพื่อรักษาระบบนิเวศ. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย.
- สถิตินักท่องเที่ยว. (2552). สถิตินักท่องเที่ยวจังหวัดขอนแก่น. ค้นเมื่อ 1 กุมภาพันธ์ 2552, จาก http://www2.tat.or.th/stat/web/static_tst.php.
- สุชาดา รัตนภูมิพงษ์. (2546). วัฒนธรรมชุมชนในฐานะที่เป็นทรัพยากรการท่องเที่ยว : ศึกษากรณีแหล่งโบราณคดีบ้านปราสาท ตำบลธารปราสาท อำเภอโนนสูง จังหวัดนครราชสีมา. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสิ่งแวดล้อม บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล.
- สุพัศรา วิชัยประเสริฐกุล. (2545). แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของเกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี. วิทยานิพนธ์ปริญญาสถาปัตยกรรมศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการวางผังเมือง บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุรศักดิ์ พิมพ์เสน. (2545). ศักยภาพด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนผู้ไท บ้านโพน อำเภอคำม่วง จังหวัดมุกดาหาร. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- เลวี วังสีไพจิตร. (2534). จุดหักเหของอุตสาหกรรมท่องเที่ยว ชนวนให้เกิดขบวนการนิเวศวิทยาทางการเมือง. กรุงเทพฯ: วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร.
- สำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว. (2548). มาตรฐานอุตสาหกรรมท่องเที่ยวของประเทศไทย. ค้นเมื่อ 1(4). 20 มิถุนายน 2552. จาก <http://www.tourism.go.th/index.php?option=com.content&task=view&id=1887&Itemid=39>.
- สำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว. (2552). ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว. ค้นเมื่อ 20 มิถุนายน 2552, จาก <http://www.tourism.go.th/2009/th/board/view.php?id=45>.
- สมชาย เลียงพรพรรณ. (2547). การศึกษาศักยภาพของแหล่งทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในบริเวณทะเลสาบสงขลา. สงขลา: มหาวิทยาลัยทักษิณ.

าร
ธ
เมื่อกัส
มือง
53.จาก
ยวเชิง
ริญา
บุรีชัย
ไทย.
รวม
นคว่า
เดือน

- สุรศักดิ์ พิมพ์เสน. (2545). ศักยภาพด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนผู้ไท บ้านโพน อำเภอคำม่วน จังหวัดมุกดาหาร. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- เสรี วังสีไพจิตร. (2534). จุดหักเหของอุตสาหกรรมท่องเที่ยว ชนวนให้เกิดขบวนการนิเวศวิทยาทางการเมือง. กรุงเทพฯ: วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร
- สำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว. (2548). มาตรฐานอุตสาหกรรมท่องเที่ยวของประเทศไทย. ค้นเมื่อ 20 มิถุนายน 2552, จาก <http://www.tourism.go.th/index.php?option=com.content&task=view&id=1887&Itemid=39>.
- สำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว. (2552). ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว. ค้นเมื่อ 20 มิถุนายน 2552, จาก <http://www.tourism.go.th/2009/th/beard/vicw.php?id=45>.
- สมชาย เลียงพรพรรณ. (2547). การศึกษาศักยภาพของแหล่งทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในบริเวณทะเลสาบสงขลา. สงขลา: มหาวิทยาลัยทักษิณ.
- สมหมาย ปิ่นพุทธศิลป์และคณะ. (2548). โครงการการศึกษาศักยภาพของทรัพยากรการท่องเที่ยวด้านวัฒนธรรมของจังหวัดภูเก็ต พังงาและกระบี่. กรุงเทพฯ: กองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- อภิรมย์ จรรยา. (2545). การวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ : กรณีศึกษาจังหวัดภูเก็ต. วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสิ่งแวดล้อมศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- อโค โมสไทย. (2550). กฎบัตรอโคโมสไทยว่าด้วยการอนุรักษ์และบริหารจัดการโบราณสถานและมรดกวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้อง. ค้นเมื่อ 20 กันยายน 2552, จาก http://www.icomosthai.org/charters/icomosth%20charter_Draft09-2007.pdf.
- อุษาวดี พลพิพัฒน์. 2545. การท่องเที่ยวแบบยั่งยืน : กรณีศึกษาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนในประเทศไทย. จุลสารการท่องเที่ยว, 21(4), ตุลาคม- ธันวาคม, 38-48.
- องค์การบริหารส่วนตำบล. (2553). จำนวนประชากรที่อาศัยอยู่จริง* ณ วันสำรวจ จำแนกตามช่วงอายุ จากผลการจัดเก็บข้อมูลความจำเป็นพื้นฐานระดับหมู่บ้าน (จปฐ.2). ขอนแก่น: ที่ว่าการอำเภอชุมแพ. (เอกสารอัลฟ่าเน่า).
- Altinay, M.& Hussain, K. (2005). Sustainable tourism development : a case study of North Cyprus. *International Journal of Contemporary Hospitality Management*, 17(3), 272 – 280, Retrieved June 20,2009, from Emerald.

Gu:

Icoi

Icor

Icon

Johai

Long

Moul

Richa

Shirle

Sprect

The Ec

The Ve

UNWTi

Victoria

Washing

- Gunin, M. (1994). **Travel and Hospitality Research : A Handbook for Managers and Researchers**. New York: John Wiley and Sons.
- Icomos. (1990). **Charter for the Protection and Management of the Archaeological Heritage**. Retrieved September 20, 2009, from http://www.icomosthai.org/charters/arch_e.pdf.
- Icomos. (1999). **Charter on the built vernacular heritage**. Retrieved September 20, 2009, from http://www.icomosthai.org/charters/vernacular_e.pdf.
- Icomos. (1999). **International cultural tourism charter managing tourism at place of heritage significance**. Retrieved September 20, 2009, from http://www.icomosthai.org/charters/tourism_e.pdf.
- Johannes, L.H. (2003). **Nature – Based Tourism Impacts in I-Lan, Taiwan : Business Managers Perceptions**. Michigan: Michigan State University.
- Longman. (2530). **Dictionary of Contemporary English**. Harlow: Longman Press.
- Moulin, C. (1996). Appreciating the built environment through culture tourism : Fundamental changes in values and approaches. *Tourism Review*, 51(2), 7-13. Retrieved June 20, 2009.
- Richards, J. (2007). **Ecotourism & Nature Based Holidays**. Australian: Printing Group.
- Shirley. (1993). **Beyond the Green Horizon : A Discussions paper on Principles for Sustainable Tourism**. London: WWF and tourism concern.
- Sprecher, D. M. (2006). **Village – Base Tourism : Monitoring Tourism Change on the Mekong River**. Dissertation Abstracts International, Faculty of Environmental Desing, The University of Algary.
- The Ecotourism Society. (1991). **Ecotourism : A Guide for Planner & Managers**. North Bennington: Vermont.
- The Venice. (1964). **International charter for the conservation and restoration of monument and sites**. Retrieved June 20, 2009, from <http://www.icomosthai.org/charters/venice.pdf>.
- UNWTO. (2552). **Tourism and G 20 Summit – A message from UNWTO**. Retrieved July 1, 2553, from <http://www.unwto.org/G20.php?lang=E>.
- Victoria, N. (1990). **Webster's New World Dictionary**. New York: A Time Warner.
- Washington Charter. (1987). **Charter for the conservation of histories towns and urban areas**. Retrieved June 20, 2009, from <http://www.icomosthai.org/charters/Washington.pdf>.

จำเอนคำ

กททง

มื่อ

ik

มื่อ

เอน

เวจ้าน

เ

ชน

วงอายุ

เ้าเอน

17(3),

Yamane, T. (1973). **Statistic : An Introductory Analysis**. 3rd ed. Tokyo: Harper International Edition.

onal

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
บริบทชุมชน

ภาคผนวก ก
บริบทชุมชน

บริบทชุมชน

1. ประวัติความเป็นมา

อีสานได้ชื่อว่าเป็นดินแดนที่ร่ำรวยวัฒนธรรมมาช้านาน จากการศึกษาค้นคว้าของนักวิชาการต่างๆ พบว่าคนโบราณในแถบนี้ อยู่อาศัยกันมาตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์จนกระทั่งมีการเผยแพร่อารยธรรมอินเดีย และพุทธศาสนาจากชุมชนภาคกลาง ก็ได้ยอมรับนับถือพุทธศาสนา รู้จักสร้างบ้านเมืองที่มีคูน้ำคันดินล้อมรอบ มีประเพณีการสร้างโบสถ์มหาจิน ซึ่งเป็นลักษณะเฉพาะของดินแดนแถบนี้

จากการสำรวจและขุดค้นโดยหน่วยศิลปากรที่ 7 จังหวัดขอนแก่น เมื่อ พ.ศ. 2525 - 2526 พบว่าบ้านโนนเมืองมีความเก่าแก่ถึง 3 ช่วงสมัยติดต่อกัน คือ สมัยก่อนประวัติศาสตร์ตอนปลายอายุราว 2,500 ปี สมัยประวัติศาสตร์ตอนต้นเรียกว่าสมัยทวารวดี ราวพุทธศตวรรษที่ 13 - 16 และสมัยประวัติศาสตร์เรียกว่า ลพบุรี ราวพุทธศตวรรษที่ 16 - 19

เมืองโบราณโนนเมือง เป็นการค้นพบร่องรอยทางโบราณคดี ยุคสมัยศิลปะทวารวดีที่สำคัญอีกแห่งหนึ่งของจังหวัดขอนแก่น ซึ่งความจริงสำนักโบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติที่ 9 ขอนแก่น ได้จัดเป็นโบราณสถานที่สำคัญของขอนแก่นไว้ก่อนแล้วแต่เพิ่งจะขุดค้นพบเป็นบางส่วนไปเมื่อวันที่ 9 สิงหาคม 2525 พบว่าได้ดินลึกลงไปจากบริเวณโนนเมืองเป็นร่องรอยถิ่นฐานของสังคมประวัติศาสตร์สมัยหนึ่งในอดีตเมืองโบราณสมัยทวารวดีแห่งนี้ เดิมทีชาวบ้านเล่าสืบต่อกันมาว่าบริเวณเนินดินกว้างที่เรียกว่าโนนเมืองนั้นเป็นเมืองเก่าเมืองโบราณจากการสำรวจของสำนักโบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติที่ 9 ขอนแก่น พบโบสถ์มหาจินทรศิลปะทวารวดี 3 ใบ ตั้งใกล้เชิงและบนผิวพื้นดินทั่วไปของเนินทิวเขาขณะดินเผาเหล่านี้มีทั้งชนิดเขียนสีแดง ชนิดลายจุดขีด และลายเชือกทาบลักษณะของเนินเป็นเนินดินรูปไข่ พื้นที่ประมาณ 170 ไร่ มีคูเมือง 2 ชั้น ระยะห่างกันประมาณ 200 เมตรการขุดค้นของสำนักโบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติที่ 9 ขอนแก่น โดยเปิดหลุมขุด 2 หลุมขนาดกว้าง 4 เมตร ยาว 4 เมตร ได้พบว่าตรงความลึกประมาณ 270 เซนติเมตร เป็นโครงกระดูกมนุษย์ที่มีพิธีฝังศพตามประเพณีโบราณ ที่มีธรรมเนียมการฝังเครื่องมือเครื่องใช้ลงไปพร้อมกับศพ เช่น หม้อและภาชนะดินเผาเขียนสีและลายจุดขีด ลายเชือกทาบ กำไลสำริด กำไลกระดูกสัตว์เช่น กระดุกหมู กระดุกควาย เขากวาง และกระดองเต่าใกล้กับโครงกระดูกด้วย สำหรับหลุมแรกพบโครงกระดูกจำนวน 5 โครงและหลุมที่ 2 จำนวน 2 โครง อย่างไรก็ตามขณะนี้เพียงสันนิษฐานว่าโครงกระดูกมนุษย์ที่ขุดค้นพบน่าจะเป็นคนในยุคสมัยทวารวดี จนกว่าจะมีการพิสูจน์ วิเคราะห์ตามหลักวิชาการที่ถูกต้องด้านโบราณคดีต่อไปในภายหลัง (ศูนย์ข้อมูลกลางทางวัฒนธรรมจังหวัดขอนแก่น 2551)

2. ตำแหน่งที่ตั้งและสภาพทางภูมิศาสตร์

แหล่งโบราณคดีโนนเมืองตั้งอยู่ในเขตบ้านนาโพธิ์ หมู่ 13 ตำบลชุมแพ อำเภอชุมแพ จังหวัดขอนแก่น ตัวแหล่งโบราณคดีอยู่ทางทิศใต้ของอำเภอชุมแพและห่างจากตัวหมู่บ้านมาทางทิศใต้ประมาณ 1 กิโลเมตรห่างจากจังหวัดขอนแก่นประมาณ 80 กิโลเมตร การเดินทางใช้เส้นทางขอนแก่น - ชุมแพ (ทางหลวงหมายเลข 12) ผ่านตัวอำเภอชุมแพ ถึงที่ทำการไปรษณีย์แล้วเลี้ยวซ้ายเข้าไปอีก 5 กิโลเมตรถึงแหล่งโบราณคดีบ้านโนนเมือง (ศูนย์ข้อมูลกลางการท่องเที่ยว, 2551)

ตำแหน่งทางภูมิศาสตร์ของแหล่งโบราณคดีตั้งอยู่บนเส้นรุ้งที่ 16 องศา 31 ลิปดา 4 พิลิปดาเหนือ เส้นแวงที่ 102 องศา 06 ลิปดา 56 พิลิปดาตะวันออก ทิศกริด 48 QSD 903283 (แผนที่ทหารมาตราส่วน 1: 50,000 ลำดับชุด L 7017 พิมพ์ครั้งที่ 1-RTSD ระหว่าง 5442111 อำเภอชุมแพ)

ภาพที่ ก 1 ภาพถ่ายทางอากาศเมืองโบราณบ้านโนนเมือง
ที่มา : แผนที่, 2553

- แหล่งโบราณคดีมีลักษณะเป็นเนินดินล้อมรอบด้วยทุ่งนา มีอาณาเขตดังนี้
- ทิศเหนือ ติดทุ่งนา ห่างออกไป 1 กิโลเมตร เป็นที่ตั้งของหมู่บ้านนาโพธิ์
 - ทิศตะวันออก ติดทุ่งนา
 - ทิศใต้ ติดทุ่งนา ห่างออกไปเป็นที่ตั้งหมู่บ้านแจ้งขาว
 - ทิศตะวันตก ติดกับพื้นที่ไร่นาของชาวบ้านและลำห้วยกุดตาไหล

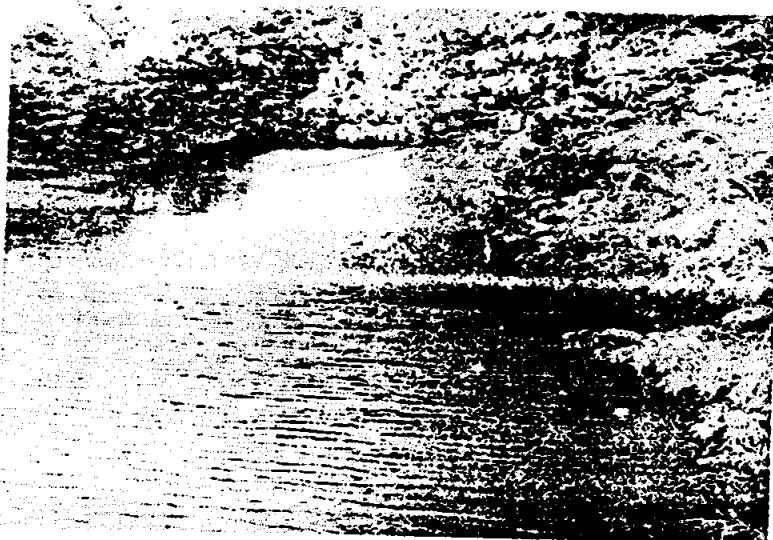
น
บ
3.
โ
42
ไร่
6
เพ
เชิง
เมื่อ
เป็น
คัน
คันไ้

- ทิศตะวันตกเฉียงเหนือของแหล่งโบราณคดีโนนเมืองมีกลุ่มใบเสมาปักล้อมรอบพระพุทธรูปนอน ซึ่งมีลักษณะเหมือนกับใบเสมาที่วัดแจ้งขาวซึ่งอยู่ทางทิศใต้ของเนินดิน เมื่อมีการตัดถนนไปบ้านแจ้งขาวผ่านคันดินชั้นนอกก็พบพระพุทธรูปสำริดด้วย

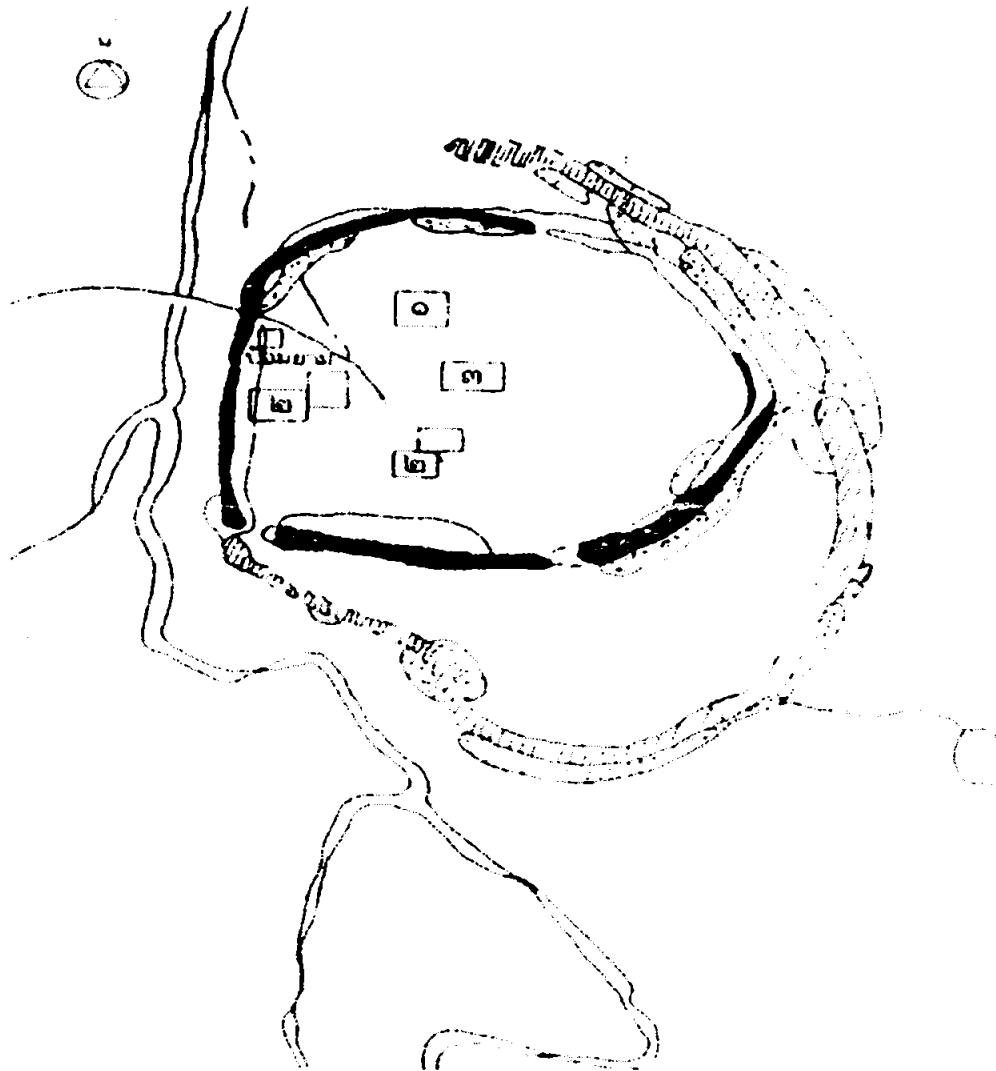
3. ลักษณะทั่วไป

โนนเมืองเป็นแหล่งพิพิธภัณฑสถานกลางแจ้งมีหลุมขุดค้นสาธิตขนาดใหญ่ 5 หลุม และเป็นเมืองโบราณที่มีคูน้ำคันดินล้อมรอบ 2 ชั้น เมืองชั้นในรูปร่างค่อนข้างกลมมีเส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 420 เมตร เมืองชั้นนอกมีทรงขาวรีมีเส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 600 เมตร หรือมีเนื้อที่ประมาณ 216 ไร่ ตัวเมืองตั้งอยู่ระหว่างภูเขาและแม่น้ำ คือมีภูเขาอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือ ห่างประมาณ 6 กิโลเมตร และด้านทิศใต้มีแม่น้ำเชิญไหลผ่าน พื้นที่รอบนอกตัวเมืองเป็นที่ลุ่มเหมาะแก่การเพาะปลูก สูงจากระดับน้ำทะเลปานกลางประมาณ 218 เมตร ตัวเมืองตั้งอยู่บนที่ราบระหว่างลำน้ำเชิญ คือ ลำห้วยกุดคาวีหาวซึ่งเป็นสาขาของลำน้ำเชิญไหลผ่านทางทิศตะวันตกและทิศใต้ของตัวเมือง และเชิญภูเขาเชิญซึ่งอยู่ห่างออกไปทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือของตัวเมือง

สภาพพื้นที่บนดินชั้นนอกและชั้นในเป็นป่า มีไม้ยืนต้นขึ้นประปราย เช่น ไม้ ตะโก ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่สาธารณะประโยชน์ บริเวณชายเนินเก็บพื้นที่เพาะปลูกและเลี้ยงสัตว์ ส่วนคูน้ำบางช่วงที่ต้นเงินชาวบ้านใช้ปลูกข้าว หลังขุดค้น พ.ศ. 2525 มีการสร้างอาคารคลุมหลุมขุดค้นและฉากรางต้นไม้ออกเป็นบางส่วน รวมทั้งขุดลอกคูน้ำชั้นในให้สามารถกักเก็บน้ำไว้ใช้ประโยชน์ได้

ภาพที่ ๒ สภาพคูเมือง

■■■■■ คูน้ำ
 ■■■■■ คันดิน
 ■■■■■ ประตูเมือง
 ———— ถนน
 ■■■■■ คูน้ำชั้นนอก

๑ ศูนย์ขังจิก เรขาคณิต
 ๒. หอระฆังคู่ตึก II พ.ศ. ๒๔๗๕-๒๔๗๖
 ๓. หอระฆังคู่ตึก II พ.ศ. ๒๔๗๖-๒๔๗๗

ภาพที่ 3 แผนผังเมืองโบราณโนนเมือง
 ที่มา: ศูนย์ข้อมูลกลางทางวัฒนธรรมจังหวัดขอนแก่น, 2551

4.
 ไค
 ประ
 ประ
 พบ
 ชาว
 เช่น
 และ
 ดิน
 แมา
 ในช้
 เซน
 ชาม
 หลา
 ถูกก
 ประ
 รวม
 หอ
 รั
 กั
 อา
 ที่
 สัน
 แกล
 แหล
 โบรา

4. พัฒนาการทางสังคมและวัฒนธรรม

ชั้นธรรมชาติ (ชั้นดินที่ 5) อยู่ในระดับลึกที่สุดเป็นชั้นดินตามธรรมชาติไม่พบร่องรอยกิจกรรมใด ๆ ของมนุษย์

วัฒนธรรมสมัยแรก (ชั้นดินที่ 4) จัดเป็นสมัยก่อนประวัติศาสตร์ตอนปลายเป็นชั้นดินแรกสุดที่ปรากฏร่องรอยของการอยู่อาศัยในเมืองโบราณแห่งนี้ กำหนดอายุโดยวิธีทางวิทยาศาสตร์ได้ประมาณ 2,500 ปีมาแล้ว ชั้นดินวัฒนธรรมสมัยนี้มีความหนาประมาณ 60 - 70 เซนติเมตร ในชั้นนี้พบภาชนะดินเผาในจำนวนที่น้อย อาทิเช่น ภาชนะดินเผาเนื้อละเอียดแกร่ง ทรงหม้อก้นกลม ทรงชาม และทรงพาน บางใบมีการเคลือบสีแดง (Red Slipped) โบราณวัตถุประเภทอื่นๆก็พบน้อยเช่นกัน ได้แก่ เบ็ญดินเผา แวดินเผา ลูกกระสุนดินเผา หินดู่ ลูกปัด เครื่องมือเหล็ก กำไลเปลือกหอย และเบ้าสำหรับหล่อขลุ่ยสำริดอีก 1 ชิ้น อีกทั้งมีประเพณีความเชื่อในการฝังศพพร้อมกับใส่ภาชนะดินเผาทั้งที่เป็นใบและแบบที่ทุบให้แตกลงไปพร้อมกับศพ

วัฒนธรรมสมัยที่สอง (ชั้นดินที่ 3) ยังคงเป็นสมัยก่อนประวัติศาสตร์ตอนปลายที่มีการอยู่อาศัยแบบต่อเนื่องมาจากวัฒนธรรมสมัยแรก กำหนดอายุทางวิทยาศาสตร์ได้ประมาณ 2,000 ปีมาแล้ว ในชั้นดินวัฒนธรรมสมัยนี้มีการอยู่อาศัยหนาแน่นมาก และมีการทำเหมืองหาประมาณ 80 - 90 เซนติเมตร นับเป็นชั้นดินที่มีชั้นทับถมหนาที่สุด ภาชนะดินเผาที่พบเช่น ทรงไห ทรงหม้อ และทรงชาม ตกแต่งด้วยลวดลายเชือกทาบ ลายกดประทับ ลายขูดขีด และลายเขียนสี นับว่ามีความหลากหลายของลวดลายมากขึ้น โบราณวัตถุที่นิยมใส่ลงไปในหลุมฝังศพเพื่ออุทิศให้คนตายได้แก่ ลูกกระสุนดินเผา ขวานหินขัด สุกครดินเผา เครื่องประดับสำริด กำไลเปลือกหอย เครื่องมือเหล็ก ประเภทขลุ่ย มัด และเสียม แสดงให้เห็นว่าชุมชนในสมัยนี้รู้จักการปลูกข้าวและเลี้ยงสัตว์แล้ว รวมทั้งมีประเพณีความเชื่อในการฝังศพ คือ นิยมใส่ข้าวของเครื่องใช้ เครื่องประดับต่างๆลงไป ในหลุมฝังศพของผู้ตาย และมีความเชื่อเรื่องทิศทางการฝังศพด้วยเช่นกัน

วัฒนธรรมสมัยที่สาม (ชั้นดินที่ 2) เป็นช่วงรอยต่อระหว่างสมัยก่อนประวัติศาสตร์ตอนปลายกับสมัยวัฒนธรรมทวารวดี ชั้นดินวัฒนธรรมสมัยนี้มีความหนาประมาณ 50 เซนติเมตร กำหนดอายุทางวิธีทางวิทยาศาสตร์ได้ประมาณ 1,550 ปีมาแล้ว หรือราวพุทธศตวรรษที่ 10 นั้นเอง ใบสมัยนี้ได้พบลานสำหรับเผาภาชนะขนาดใหญ่และพบดินเผาแบบใหม่เกิดขึ้น คือ ทรงชามอ่างที่มีสันแหลม เนื้อแกร่ง ตกแต่งด้วยลายขูดขีด ทรงชามอ่างที่ตกแต่งด้วยรอยเชือกทาบ เนื้อหยาบมีแถบข้าวผสม และทรงคณฑี (Kendi) เคลือบสีแดง (Red Slipped) เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีหม้อก้นแหลม ตกแต่งด้วยลายเชือกทาบ ลายขูดขีด และลายกดประทับ ส่วนภาชนะลายเขียนสีพบน้อยมาก โบราณวัตถุอื่นๆ ที่พบมากได้แก่ เบ็ญดินเผา แวดินเผา หินดู่ ลูกกระสุน ท่อลมดินเผา เครื่องประดับ

ที่ทำจากหิน มีลวดลายแบบทวาราวดี ลูกปัดแก้ว หิน ขวานหินขัด เศษสำริด (อาจจะเป็นเครื่องประดับ) แหวนทองคำ และเครื่องมือเหล็ก ในสมัยนี้มีการเปลี่ยนแปลงประเพณีความเชื่อไปมาก คือ ไม่พบการฝังศพซึ่งคงจะปรับเปลี่ยนเป็นการเผาศพแทนและคงมีรับพระพุทธศาสนาเข้ามาแล้ว เนื่องจากพบใบเสมาเนินดินด้วย

วัฒนธรรมสมัยสุดท้าย (ชั้นดินที่ 1) เข้าสู่สมัยประวัติศาสตร์อย่างชัดเจน โดยได้ศึกษาจากภาชนะดินเผาและโบราณวัตถุอื่น ๆ มีรูปแบบปะปนกันหลายสมัย คือ มีแบบที่ยังอยู่ในช่วงวัฒนธรรมทวาราวดีปะปนกับเศษภาชนะเครื่องถ้วยเนื้อแกร่ง (Stoneware) เคลือบสีน้ำตาลแบบเขมร อีกทั้งยังได้พบเครื่องถ้วยจีนด้วยเช่นกันแต่ไม่มากนัก นอกจากนี้ยังคงพบเบี้ยดินเผา แวดินเผา และลูกกระสุนดินเผาอยู่บ้างเล็กน้อย

ภาพที่ 4 ชั้นดินที่ขุดค้น

5.

ซู

ปะ

กำ

หม

มาก

กระดู

แฉกระ

น้ำไป

วัฒนธรรม

ประวั

เคลือบ

กลปร

(Kend

5. หลักฐานที่พบ

ไบเซมาหินทรายกระจายอยู่ทั่วไป ภูมิเมืองขนาดใหญ่แสดงให้เห็นชุมชนซึ่งเป็นศูนย์กลาง และชุมชนย่อยกระจายอยู่โดยรอบ ซึ่งเป็นที่อยู่อาศัยของคนสมัยก่อนประวัติศาสตร์และสมัยประวัติศาสตร์ มีโครงกระดูกมนุษย์โบราณฝังอยู่เป็นระเบียบและสมบูรณ์ มีเครื่องใช้ กำไลมือ กำไลเท้าที่อุทิศให้แก่ศพ และเครื่องปั้นดินเผาแบบต่าง ๆ มีไบเซมาสมัยทวาราวดีเป็นจำนวนมาก หนึ่งในนั้นได้นำไปทำเป็นเสาหลักเมืองของเทศบาลนครขอนแก่น เป็นต้น

ภาพที่ 5 ไบเซมาที่ขุดพบ

จากการศึกษาขุดค้นที่แหล่งโบราณคดีในเมืองในหลายครั้งที่ผ่านมา ได้พบหลักฐานจำนวนมากและหลากหลายประเภทสรุปได้ดังนี้

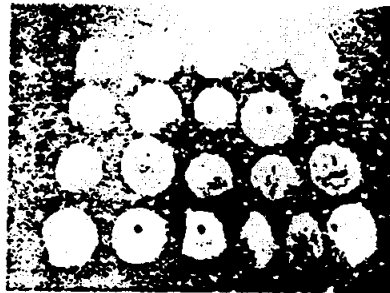
1) โบราณวัตถุประเภทดินเผา

ภาชนะดินเผา (Pottery) : พบทั้งที่สมบูรณ์และเกือบสมบูรณ์ ส่วนใหญ่พบร่วมกับโครงกระดูกมนุษย์ที่อยู่ในหลุมฝังศพแทบทั้งสิ้น โดยมีรูปร่าง ขนาดและการตกแต่งลวดลายบนพื้นผิวที่แตกต่างกันออกไปตามแต่ละชั้นวัฒนธรรม ซึ่งมีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว และยังสามารถนำไปเปรียบเทียบกับแหล่งโบราณคดีอื่นๆ ที่ทราบอายุสมัยแน่นอนได้อีกด้วย ตัวอย่างเช่น วัฒนธรรมสมัยแรกพบภาชนะดินเผาประเภทเด่น ได้แก่ ภาชนะทรงหม้อกลมปากผาย ลายกลประทับรูปตาราง มีเส้นนูนแบ่งบริเวณผิวเรียบ กับตาราง และภาชนะดินเผาทรงไหปากกว้างขาวยเคลือบสีดำที่คอ และเขียนลายเส้นสีแดงอมน้ำตาลกับลงบนสีดำ ลำตัวช่วงล่างเคลือบสีดำลงบนลายกลประทับ แต่ในวัฒนธรรมสมัยที่สามพบภาชนะดินเผาประเภทเด่น คือ หม้อมีพวยหรือ กุณจี (Kendi) ผิวเรียบเคลือบผิวส้มอมแดง

ภาพที่ 6 ภาชนะดินเผา

แวนดินเผา (Spindle Whorl) : เป็นอุปกรณ์ถ่วงน้ำหนักในการปั่นเส้นด้าย ใช้เป็นตัวกันไม่ให้เส้นใยจากการปั่นด้ายหรือฝ้ายหลุดจากแกนไม้ เพื่อนำเส้นด้ายนั้นมาทอผ้า พบเป็นจำนวนมากในทุกชั้นวัฒนธรรม และในหลุมขุดค้น ดังนั้นพอจะสรุปได้ว่า ชุมชนตั้งแต่เริ่มแรกมีการทอผ้าขึ้นใช้เองแล้ว

ภาพที่ 7 แวนดินเผา

เบียดินเผา (Pottery Disc or Clay Roundle) : มีลักษณะเป็นแผ่นดินเผาทรงกลม ส่วนมากพบในชั้นวัฒนธรรมการอยู่อาศัยและต้องมีภาชนะดินเผาที่แตกมาใช้ประโยชน์คาดว่าน่าจะเป็นของเล่นมากกว่าจะใช้ประโยชน์

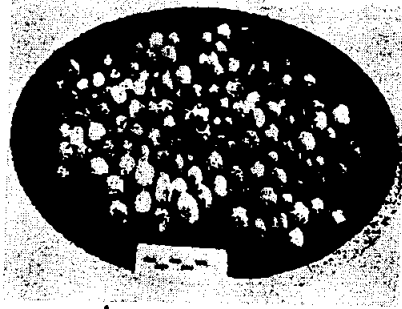
ภาพที่ 8 เบียดินเผา

วั
ชา

โด
น้ำ
มา
สัน
ทว
ชุม

ดิน
เผา
ใบทำ

ลูกกระสุนดินเผา (Pellets) : มีลักษณะเป็นก้อนดินเผาทรงกลมขนาดเล็ก พบในทุกชั้นวัฒนธรรมอาจเป็นของเล่นชนิดหนึ่ง หรืออาจใช้เป็นอาวุธคู่กับคันกระสุนที่ทำจากไม้ ใช้ยิงสัตว์ขนาดเล็ก ประเภทกระรอก กระแต

ภาพที่ 9 ลูกกระสุนดินเผา

หินดู (Clay Anvils) : เป็นอุปกรณ์อย่างหนึ่งในการแต่งรูปทรงภาชนะดินเผา ใช้คู่กับไม้ตี โดยถือหินดูสอดเข้าไปในภาชนะ และใช้ไม้ตีตีที่ผิวภาชนะด้านนอก ทั้งนี้หินดูจะเป็นตัวรับน้ำหนักในการตีเพื่อขยายให้ตัวภาชนะเพิ่มขึ้น และทำให้ผิวภาชนะด้านนอกเรียบเท่าที่ส่วนผสมมากเป็นแบบที่มีปลายเรียบแต่บางชิ้นที่ทำลวดลายต่างๆ เช่น ลายเชือกทาบ ลายจุดขีดตาราง ก้นนิมู ระบุว่า คงใช้ประทับลวดลาย ลงบนพื้นผิวภาชนะ แทนไม้ตีประทับลาย(Paddle) นอกจากนี้พบหินดูในทุกชั้นวัฒนธรรมแล้วยังพบลายดินเผาด้วยเช่นกัน ซึ่งหลักฐานประเภทดังกล่าวบ่งชี้ว่าชุมชนแห่งนี้มีการทำภาชนะดินเผาขึ้นใช้เองในชุมชนตั้งแต่เริ่มตั้งถิ่นฐาน

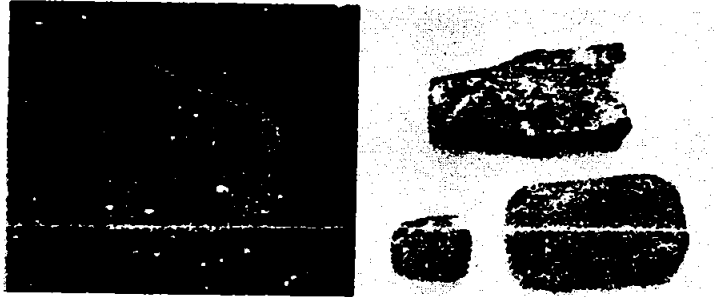
ภาพที่ 10 หินดู

ท่อดินเผา : พบร่วมกับลานดินเผาซึ่งอาจแสดงถึงกิจกรรมเกี่ยวกับการทำโลหะหรือภาชนะดินเผา

ตะคันดินเผา : เป็นภาชนะทรงถ้วยมีขนาดเล็ก ปั้นด้วยมือหยาบๆ ส่วนปากมักจะเรียบ บางใบทำปากจีบ ใช้แทนตะเคียงน้ำมัน น่าจะเริ่มใช้ในวัฒนธรรมทวารวดี

2) โบราณวัตถุประเภทหิน

ขวานหินขัด : ทำจากหินเนื้อละเอียดสีเทา สีน้ำตาลอ่อน ทั้งแบบขวานหินมีบ่าและไม่มีบ่า แต่ละชิ้นไม่มีร่องรอยการใช้งาน อีกทั้งยังพบในชั้นวัฒนธรรมที่มีเครื่องมือเหล็กใช้แล้ว จึงไม่จำเป็นต้องใช้ขวานหิน ดังนั้นขวานหินเหล่านี้คงจะเก็บมาจากที่อื่นหรือทำขึ้นเพื่อวัตถุประสงค์อื่นที่ไม่มีการใช้งาน

ภาพที่ 11 ขวานหินขัด

เครื่องมือหิน : ส่วนมากจะเป็นหินกรวดที่มีรอยกะเทาะ ไม่สามารถระบุชัดเจนได้ว่ามีการใช้งานประเภทใด บางชิ้นอาจเป็นรอยแตกตามธรรมชาติ อย่างไรก็ตามก้อนหินกรวดไม่ได้เป็นหินที่อยู่ในชั้นดินธรรมชาติ คงนำมาจากริมแม่น้ำ และลำห้วย เพื่อใช้งานบางอย่าง

ภาพที่ 12 เครื่องมือหิน

แม่พิมพ์หิน : สำหรับหล่อเครื่องประดับ เป็นหลักฐานอย่างหนึ่งของเครื่องประดับที่ทำด้วยโลหะไว้ใช้เอง

กำไลหิน : ส่วนมากเป็นหินอ่อนและหินทรายไม่เลขพบร่วมกับโครงกระดูกสันนิษฐานว่าคงนำมาจากที่อื่น

แ
ข

ด้

โบ

หล

เกย

ร่วม

กำไล

เครื่อง

แม่พิมพ์ขวานมีร่อง : พบจำนวนไม่มากนักจึงไม่อาจบ่งชี้ลงไปได้ว่ามีการหล่อขวานสำริดแบบมีร่องขึ้นใช้อีกทั้งพบหลักฐานการหล่อโลหะไม่มากพอ และยังไม่เคยขุดพบขวานสำริดหรือขวานเหล็กรูปแบบทรงนี้ จึงเป็นไปได้ว่าคงเป็นการแลกเปลี่ยนมา

ถูกปิดทับ : พบร่วมกับโครงกระดูกแต่มีปริมาณน้อย เข้าใจว่านำมาจากที่อื่น

เครื่องประดับ : หรืออาจเป็นเครื่องรางทำด้วยหินสีเทารูปร่างกลมแกะสลักลวดลายทั้งสองด้าน ด้านบนมีที่สำหรับแขวน ลักษณะลวดลายเป็นแบบทวารวดี

แท่งหินบด : มีลักษณะเป็นแท่งหินทรงกระบอก ทำจากหินทรายเนื้อละเอียด เป็นโบราณวัตถุชนิดหนึ่งที่พบในชั้นวัฒนธรรมแบบทวารวดีที่โนนเมืองแต่พบจำนวนไม่มากนัก

ก้อนหินมีร่องรอยการใช้งาน : หรือมีการตกแต่ง พบในทุกชั้นดิน แต่ไม่มากนัก มีรูปทรงหลายแบบ เช่น ทรงกลม ทรงแบนยาว ทรงสี่เหลี่ยม

3) โบราณวัตถุประเภทโลหะ

เครื่องมือเหล็ก

พบในทุกชั้นวัฒนธรรม ส่วนมากจะเป็นขวาน เสียม ใบมีด เคียว ซึ่งเป็นเครื่องมือในการเกษตรกรรมทั้งสิ้น ไม่พบเครื่องมือประเภทอาวุธ สิ่งที่น่าสังเกต คือเครื่องมือเหล็กชิ้นที่สมบูรณ์มักพบร่วมกับหลุมศพ

ภาพที่ 13 เครื่องมือเหล็ก

เครื่องประดับสำริด

พบในทุกชั้นวัฒนธรรมแต่มีจำนวนไม่มาก ได้แก่ลูกกระพรวน แหวน ห่วงขนาดเล็ก และถ้าไรทรงกระบอกหรือที่ว้าปล้องแขน

ตะกรัน (Slag)

ส่วนใหญ่เป็นตะกรันเหล็ก พบปริมาณไม่มากนักแต่พอสันนิษฐานได้ว่าอาจมีการทำเครื่องมือเหล็กใช้ในชุมชนก็เป็นได้

4) โบราณวัตถุประเภทแก้ว

ลูกปัดแก้ว : พบในทุกชั้นวัฒนธรรม แต่มีปริมาณน้อย เท่าที่พบมีสีฟ้าขุ่น สีฟ้าใส น้ำเงิน เหลือง และสีดำ คาดว่าคงนำมาจากที่อื่น

ตะกรันแก้ว : มีลักษณะเป็นก้อนแก้วสีดำ ซึ่งอาจจะเป็นก้อนแก้ววัตถุดิบที่นำมาเป่าเป็น ลูกปัดที่โนนเมือง หรืออาจจะเป็นของมาจากที่อื่น

5) โบราณวัตถุประเภทกระดูกและเปลือกหอย

โครงกระดูกมนุษย์ : พบจำนวน 35 โครง ส่วนใหญ่อยู่ในสภาพที่สมบูรณ์ เป็นโครงกระดูก ของผู้ใหญ่กว่าโครงกระดูกของเด็ก ซึ่งโครงกระดูกเหล่านี้มีสิ่งของฝังร่วมอยู่ด้วย เช่น ภาชนะ ดินเผา เครื่องประดับ และเครื่องมือเครื่องใช้ต่างๆ เป็นต้น

ภาพที่ ก 14 โครงกระดูกมนุษย์

กระดูกสัตว์ : พบกระดูกสัตว์หลายชนิดกองปะปนกันเช่น ภาชนะดินเผา ดินเผาไฟ และเตา ไฟ กระดูกบางชิ้นมีร่องรอยการใช้ของมีคมลัดขาด แสดงว่าบริเวณนั้นคงมีการนำสัตว์หลาย ประเภทมาทำเป็นอาหาร กระดูกสัตว์ต่างๆที่พบ ได้แก่ กระดูกวัว กระดูกควาย กระดูกหมู กระดูก สุนัข กระดูกไก่ กระดูกปลา และเปลือกหอย เป็นต้น

ภาพที่ ก 15 ซากฟันสัตว์และเปลือกหอย

ทะ

6.

ดินแ

วาง

สถา

;

โดย

ผู้ดา

ในข

เ

ประ

ปล

ก

หัน

และ

ก

บ

ล

สุ

ก

สุ

พ

กำไลเปลือกหอย : ส่วนมากพบสวมติดอยู่กับโครงกระดูกซึ่งเป็นกำไลที่ทำจากเปลือกหอยทะเล คือหอยมือเสือ จึงมีความแน่ชัดว่าเป็นการแลกเปลี่ยนมาจากที่อื่น

6) โบราณวัตถุประเภทอื่น

ดินเผา : พบไม่มาก เป็นวัสดุอย่างหนึ่งในการเขียนสี ภาชนะดินเผา

ลูกปัดเปลือกหอย : พบในปริมาณที่น้อยมาก

เบี้ยทำจากกระดูก : จัดฟันเป็นรูปสี่เหลี่ยมมุมมน พบเพียง 2 ชิ้น

เครื่องประดับ : อาจเป็นแหวน

ฝาภาชนะ : ทำจากงาช้าง พบเพียง 1 ชิ้น

6. ประเพณีการฝังศพกับชีวิตหลังความตาย

การประกอบพิธีกรรมของคนตายในเมืองโบราณแห่งนี้ จะขุดและปูที่หลุมด้วยการทุบภาชนะดินเผาปูรองเป็นพื้นก่อน แล้วจึงนำร่างของผู้ตายวางลงบนภาชนะดินเผา หลังจากนั้นจะโปรยและวางเศษภาชนะดินเผาลงบนร่างของผู้ตายอีกครั้งหนึ่ง โดยอาจมีจำนวนมากน้อยแตกต่างกันไปตามสถานภาพของสังคมของบุคคลนั้น

การดูทิศสิ่งของให้แก่ผู้ตาย นิยมวางไว้บนส่วนต่างๆของร่างกายโดยไม่มีกฎเกณฑ์ที่แน่นอน โดยเครื่องประดับมักจะสวมใส่ไว้กับร่างกายของผู้ตาย บางครั้งอาจพบว่าอาจมีการวางอาหารไว้แก่ผู้ตายด้วย สิ่งที่น่าสังเกตประการหนึ่งคือ เครื่องมือเหล็กที่พบฝังร่วมกับโครงกระดูกเพศหญิง ในขณะที่เครื่องประดับสำริดหรือเครื่องประดับเปลือกหอยจะพบกับ โครงกระดูกเพศชาย

นอกจากนี้ยังพบว่ากำไลสำริดบางวงมีเศษผ้าติดอยู่ด้วย จากการศึกษาพบว่า เป็นเศษผ้าประเภท ป่าน หรือ ปอ เชื่อได้ว่าคนโบราณที่โนนเมืองนั้นมีการสวมใส่เสื้อผ้าทำจากวัสดุประเภท ปอ หรือ ป่าน และเมื่อตายก็คงจะนำผ้ามาคลุมให้กับผู้ตายด้วย

คนโบราณกลุ่มนี้ไม่มีการกำหนดทิศทางการหันศีรษะให้แก่ผู้ตายที่ชัดเจน ทิศที่ไม่ปรากฏการหันศีรษะของผู้ตายที่แหล่งโบราณแห่งนี้เลย คือ ทิศใต้ จากหลักฐานพบว่าการมัดข้อมือ มัดหัวขา และมัดที่ข้อเท้าของศพด้วย

การฝังศพของครอบครัวบางครั้งรอบคร้วนิยมฝังอยู่บริเวณใต้ถุนบ้านของตนเอง โดยหลุมฝังศพบางหลุมอยู่บริเวณหลุมเสาบ้านจำนวน 6 หลุม ทำให้กล่าวได้ว่าบ้านในสมัยก่อนประวัติศาสตร์ตอนปลายลงมีลักษณะเป็นบ้านแบบต่างๆซึ่งคงจะเป็นบ้านแบบมีใต้ถุนสูง สุขภาพ หลานนัมย์ของคนโบราณที่โนนเมือง

การสืบค้นเรื่องราวเกี่ยวกับวัฒนธรรมโดยศึกษาจากโครงกระดูกนั้นสามารถบ่งชี้ถึงทางด้านสุขภาพหลานนัมย์ได้อย่างชัดเจน เนื่องจากลักษณะทางพันธุกรรมบางประการ หรือแม้กระทั่งพฤติกรรมบางอย่างมักจะปรากฏร่องรอยไว้บนกระดูก

จากการศึกษาโครงการควบคุมมนุษย์ที่โนนเมืองนี้ พบว่า คนโบราณที่โนนเมืองมีความสูงเฉลี่ยไม่แตกต่างจากคนไทยในปัจจุบันมากนัก คือ เพศหญิงมีเกณฑ์ความสูงมากกว่าหญิงไทยในปัจจุบันเล็กน้อย ส่วนเพศชายเด็กกว่าชายไทยในปัจจุบันเล็กน้อย

ตารางที่ ก ๑ แสดงผลเปรียบเทียบความสูง

ความสูงเฉลี่ย	เพศหญิง	เพศชาย
คนโบราณโนนเมือง	155	161
คนไทยปัจจุบัน	151	164

ที่มา : ศูนย์ข้อมูลกลางทางวัฒนธรรมจังหวัดขอนแก่น, 2551

ส่วนโรคภัยสมัยโบราณนั้น พบร่องรอยไขข้ออักเสบในกระดูกเพียง ๑ โครง และผลจากการศึกษาฟัน พบว่าโดยทั่วไปแล้วฟันของลูกก่อนประวัติศาสตร์ที่นี้มีสุขภาพฟันดีพอสมควร บางโครงพบร่องรอยโรคปริศม และร่องรอยใช้วัสดุเสียบระหว่างซี่ฟันเพื่อบรรเทาอาการปวดฟัน นอกจากนี้ยังพบว่ามีการถอนฟัน ซึ่งอาจจะเป็นการถอนฟันในขณะที่บุคคลนั้นมีอายุอยู่ในวัยหนุ่มสาว ลักษณะการถอนฟันเช่นนี้ พบอยู่ทั่วไปในแหล่งโบราณคดีสมัยก่อนประวัติศาสตร์ในประเทศไทย แล้วแต่จะถอนฟันซี่ใด สันนิษฐานว่าอาจเป็นประเพณีอย่างหนึ่งของบุคคลที่เข้าสู่วัยหนุ่มสาว ลักษณะการถอนฟันกรามของแหล่งโบราณคดีแห่งนี้คล้ายกับแหล่งโบราณคดีโนนเมตตา อำเภอหนองนาคำ จังหวัดขอนแก่น

นอกจากนี้ สาเหตุการตายเมื่อศึกษาจากโครงกระดูกบอกได้เพียงว่า สาเหตุการตายของบางโครงน่าจะมาจากการตายโดยกะทันหัน คือ การทุบหรือตีด้วยของแข็งในบริเวณจุดเข้ากะโหลก ได้แก่ บริเวณกระดูกศีรษะ และบางโครงก็ตายด้วยโรคภัยไข้เจ็บ

จากการวิเคราะห์ศึกษาหลักฐานทางโบราณคดีทุกประเภทที่พบนั้น ทำให้ทราบเรื่องรายละเอียดแต่ละด้านของเมืองโบราณโนนเมืองที่ค่าจะเห็นไปได้เกี่ยวกับกิจกรรมต่างๆที่เกิดขึ้นในสังคมและวิถีชีวิตของผู้คน ตลอดจนสภาพแวดล้อมในอดีตของชุมชนโบราณแห่งนี้ได้กระจ่างชัดขึ้น สามารถสรุปประเด็นได้ดังต่อไปนี้

ภาพที่ ก 16 หลุมขุดค้น

7. เกษตรกรย้อนยุค 2,500 ปี

หลักฐานต่างๆ ที่พบจากการขุดค้น ทำให้ทราบว่าผู้คนที่อาศัยอยู่ที่เมืองโบราณ โยนเมืองแห่งนี้ ดำรงชีวิตด้วยการเกษตรกรรม การปลูกสัตว์ และการล่าสัตว์ เช่นเดียวกับชุมชนโบราณอื่นๆ ในสมัยเดียวกัน เครื่องมือเหล็กประเภท จอบ ไบเบ็ด เคียว คงใช้ในการถากถางดินเพื่อการเกษตรกรรม ส่วนกระดูกสัตว์ก็พบหลายประเภทด้วยกัน คือ วัว ควาย เก้ง กวาง และปลาหลายชนิด พบหนาแน่นมากในชั้นดินช่วงหัวเลี้ยวใต้เข้าสู่สมัยประวัติศาสตร์ กระดูกวัวและควายคล้ายกับที่พบจากการขุดค้นที่แหล่งโบราณคดีโนนนกทา อำเภอภูเวียง จังหวัดขอนแก่น ซึ่งบ่งชี้ว่าเป็นสัตว์เลี้ยงเพื่อการกสิกรรมและเป็นอาหาร ส่วนสัตว์ป่าอื่นๆ คงถูกล่าเพื่อนำมาเป็นอาหาร (สำนักงานโบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติที่ 7 ขอนแก่น, 2550)

8. เรื่องเล่าตำนาน

เสาหลักเมืองเดิมตั้งอยู่บ้าน โนนเมือง อำเภอชุมแพ จังหวัดขอนแก่น ซึ่งอยู่ห่างจากตัวอำเภอชุมแพ เป็นระยะทาง 1 ก.ม. บริเวณโดยรอบเป็นเนินดินสูงมีพื้นที่ประมาณ 20 ไร่ ล้อมรอบด้วยคลองสองชั้นมีสะพานข้ามและมีทางเข้าออกทางเดียว ชาวอำเภอชุมแพ เรียกพื้นที่ตรงนี้ว่า “คู” ก่อนจะไปถึงคูจะมีรูปพระนอนสลักลงบนหิน ปัจจุบันบริเวณนี้เป็นวัดป่า

เมื่อปี พ.ศ. 2498 ประมาณเดือน 4 ได้มีคนแก่มากราบเรียนท่านเจ้าคุณ พระราชสารธรรมมุนี (หลวงพ่อกัณฑ์) เจ้าคุณเจ้าคณะจังหวัดขอนแก่น วัดศรีนวล เล่าว่ามีอยู่วันหนึ่งเขาได้ไปนอนพักที่โรงนาฝืนประหลาดว่าเห็นคนแก่หนุ่มห่มชุดขาวบ่นว่า “อยากจะไปอยู่ในเมือง” คืนที่สองฝันอีกว่า “อยากจะไปอยู่ในเมือง” และพูดต่อว่า “อยากจะไปอยู่เป็นมิ่งขวัญของเมือง” พอคืนที่สามก็ได้ฝันลักษณะเดิมอีก จากนั้นพอตื่นขึ้นก็รู้สึกว่าร้อนรนอยู่ไม่ได้นอนไม่ได้ ไม่รู้จะไปปรึกษาใคร ก็เลยเดินทางเข้าไปในเมืองมาเล่าความฝันให้ท่านเจ้าคุณฟัง และท่านเจ้าคุณได้ถามว่า “ลักษณะตรงนั้นเป็นอย่างไร” คนแก่ตอบว่า “ลักษณะตรงนั้นเป็นคูเก่า มีปากขนาดใหญ่ ดันไม้ขึ้นหนาเกือบมีเสาหิน และโบสถะเป็นจำนวนมวล” ท่านเจ้าคุณก็เลยออกไปกว่า “ถ้าเป็นมิ่งเป็นขวัญของเมือง ก็ต้องเป็นหลักเมือง” ประกอบว่าจังหวัดขอนแก่นยังไม่มีหลักเมือง ท่านเจ้าคุณจึงเรียนให้ท่านผู้ว่าราชการจังหวัดขอนแก่น คือ หลวงพิบูล และได้อบรมหมายให้ฝ่ายพระมหาสุคนธ์ พระอีกจำนวนหนึ่งพร้อมปลัดจังหวัดไปอัญเชิญหลักเมืองออกมาจากคู และเกิดอาเพศฝนตกหนัก มีฟ้าผ่าลงมาโดนเสาหลักเมือง (ปัจจุบันเป็นเสาหลักเมืองอำเภอชุมแพ) รวดเกิดคิดหุ้มไม่สามารถเดินทางต่อไปได้ ก็เลยปรึกษากันว่า “เสาเป็นผู้น้อย ผู้ใหญ่ได้มาเพิ่มเลขบ่ไป” และได้อัญเชิญหลักเมืองลงไว้ที่วัดพระนอน แล้วกลับมาเล่าเหตุการณ์ให้ท่านเจ้าคุณฟัง ท่านเจ้าคุณเลยไปอัญเชิญด้วยตัวเองได้นำหมอลำ นาง มาฉลองที่วัดพระนอนหนึ่งคืน แล้วค่อยอัญเชิญออกมา สี่หลัก หลักที่หนึ่งอยู่ที่ศาลเจ้าพ่อหลักเมือง ขณะนั้น หลักที่สองอยู่ที่ศาลหลักเมืองอำเภอชุมแพ ส่วนสองหลักที่เหลืออยู่ที่หน้าโบสถ์วัดศรีนวลจังหวัดขอนแก่น ลักษณะหลักเมืองเป็นเสาหินทราย รูปร่าง 8 เหลี่ยม สูงประมาณ 3 เมตร มีลายสลักตัวหนังสือขอม

พิธีตั้งเสาหลักเมือง นิมนต์พระมาสวดยกตั้งตามแบบพิธีพุทธ ๗ ที่สนามศาลาสุขใจ ท่านเจ้าคุณได้ตั้งชื่อว่า “ศาลเทพารักษ์หลักเมือง” มีนามย่อว่า “ถินทร์ลา” การก่อสร้างได้ร่วมกับสร้างที่ระดมเงินและคนไทย นอกจากนี้ได้อัญเชิญอาถรรพ์อยู่ร่วมกับถินทร์ลา คนจีนเรียกว่า “ศาลหลักเมือง” คนไทยเรียกว่า “ศาลเจ้าพ่อหลักเมือง”

คำบอกเล่านี้ได้จากคุณพ่อจรรย์นันท ขณะนั้นเป็นบรรณนายกวัดศรีนวล หลังจากได้ก่อสร้างศาลเจ้าพ่อหลักเมืองเสร็จเรียบร้อย ท่านเจ้าคุณได้แต่งตั้งให้ คุณพ่อจรรย์นันท เป็นผู้ดูแลรักษาศาลเจ้าพ่อหลักเมือง สืบทอดจนมาถึงลูกหลานในปัจจุบัน คือ นายสมพงษ์ พูลพุทธา

S
ม
ท
ท
ใน
ภ
ภ
ใน
โ
ที่
10
รู้จ
โค
เครี
เกช
และ
ประ
จีน
นิบ
โบร
ภาษ
ผู้ค
การ
อัน
ออก

9. สภาพแวดล้อมในอดีตของโนนเรือง

หลักฐานทางโบราณคดีที่พบทำให้นักโบราณคดีเชื่อว่าสภาพแวดล้อมในอดีตของเมืองโบราณแห่งนี้จะไม่ค่อยแตกต่างจากสภาพแวดล้อมเดิมของพื้นที่เมื่อประมาณ 50 - 60 ปีก่อนกล่าวคือพื้นที่โดยรอบเมืองโบราณแห่งนี้คงเป็นป่าโปร่งที่เคยมีสัตว์จำพวก เก้ง กวาง หมูป่า อาศัยอยู่ถัดไปทางภูเวียงซึ่งอยู่ทางด้านตะวันออก คงจะเป็นป่าที่บึงที่เคยมีสัตว์ขนาดใหญ่อย่างช้างและเสือ บริเวณใกล้เคียงกับ โนนเมืองมีแหล่งน้ำไม่ว่าจะเป็น ลำห้วย หนองน้ำและแม่น้ำสายหลักอีก 1 สาย ไหลผ่านภาพรวมของพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์นี้เองน่าจะดึงดูดสำคัญให้ผู้คนที่อยู่กันอย่างกระจัดกระจายในบริเวณนั้น เริ่มมารวมตัวกันตั้งถิ่นฐานในเมืองโบราณแห่งนี้จนเป็นชุมชนขนาดค่อนข้างใหญ่ตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ตอนปลายราว 2,500 - 2,000 ปีมาแล้ว หรือในยุคที่เรียกว่ายุคโลหะ จนกระทั่งเมื่อเข้าสู่สมัยประวัติศาสตร์สภาพแวดล้อมพื้นที่โดยทั่วไปยังเป็นป่าโปร่งสลับกับที่นา ส่วนทางเชิงภูเวียงที่อยู่ถัดไปก็ยังคงเป็นป่าที่บึงที่มีสัตว์ป่าชุกชุม

10. วิถีการดำรงชีพ

ในช่วงเวลาที่ยังเป็นสมัยก่อนประวัติศาสตร์ผู้คนที่นี่เอนเมืองอาศัยอยู่รวมกันเป็นกลุ่มสังคม ที่รู้จักการเพาะปลูก เลี้ยงสัตว์ รวมถึงการล่าสัตว์ป่า และยังมีความสามารถในการทอผ้าขึ้นมาใช้เอง โดยมีหลักฐานทางโบราณเข้ามาสนับสนุนคือ ร่องรอยสันใยผ้าที่ปรากฏอยู่บนกำไลสำริด แวลินเผา เครื่องประดับสำริด และเครื่องมือเหล็กประเภทต่างๆ ซึ่งบางชิ้นน่าจะเป็ยเครื่องมือที่ใช้ในการทำเกษตรกรรม หลักฐานประเภทกระดูกสัตว์ ที่อาจใช้เป็นทั้งอาหารและแรงงาน โดยพบทั้งสัตว์ป่าและสัตว์เลี้ยง เช่น หมู วัว ควาย เก้ง กวาง ปลา กระจับปี่ เป็นต้น

ผู้คนที่นี่เอนเมืองนี้มีการอยู่อาศัยและใช้พื้นที่อย่างต่อเนื่องจนกระทั่งเข้าสู่สมัยประวัติศาสตร์ประมาณพุทธศตวรรษที่ 14 - 16 หรือประมาณ 1,200 - 1,000 ปีมาแล้ว จำนวนประชากรเพิ่มมากขึ้นจนเป็นสังคมขนาดใหญ่ มีการใช้แรงงานของผู้คนในสังคมในการขุดคูน้ำคันดิน 2 ชั้น ล้อมรอบเนินดินที่เป็นที่อยู่อาศัยของชุมชน และใช้ประโยชน์ส่วนหนึ่งเพื่อการเกษตรกรรมของชุมชนเองในเรื่องของการเพาะปลูก มีหลักฐานชัดเจนมากขึ้นเกี่ยวกับการปลูกข้าว เนื่องจากการพบแกนในภาชนะดินเผาสมัยทวารวดี แต่ยังไม่พบหลักฐานชัดเจนในการปลูกข้าวแบบในหนองคาย การปลูกแบบไร่ก็ยังคงอยู่ ทั้งนี้คงจะเป็นผลสืบเนื่องมาจากการเพิ่มประชากรอย่างมากจึงทำให้มีการเพิ่มผลผลิตของอาหารให้เพียงพอถึงยังมีการขยายที่เพาะปลูก เลี้ยงสัตว์ รวมทั้งล่าสัตว์ป่าและจับสัตว์น้ำมาถือเป็นอาหารมากขึ้น ด้วยเหตุนี้พื้นที่เกษตรกรรมคงเริ่มมีการขยายจากจุดศูนย์กลางออกไปโดยรอบ

อำเภอ
บด้วย
า "ดู"
เมบุรี
พักที่
อีกว่า
ได้ฟัน
ก็เลข
เป็น
และ
หลัก
หวัด
ปลัด
เมือง
ากัน
แล้ว
มา
เมือง
จศรี
ร มี
คุณ
:เงิน
โอง
ร้าง
กล

11. ความเจริญทางเทคโนโลยีด้านโลหะกรรม

การขุดค้นที่เมืองโบราณ โนนเมืองนี้ ได้พบโบราณวัตถุประเภทโลหะไม่ห้อย ซึ่งมีทั้งประเภทผลิตทางการถลุง เช่น ขี้แร่ อุปกรณ์ในการหล่อโลหะ เช่น แก้วหลอม รวมทั้งวัตถุประเภทสำเร็จรูปแล้ว ได้แก่ กำไรสำริด แหวนสำริด กระพรวนสำริด และเครื่องมือเหล็ก เป็นต้น จากการวิเคราะห์ตัวอย่างวัตถุของ โนนเมือง พบว่าสำริดที่คนโบราณแห่งนี้นำมาใช้เป็นสำริดที่มีคุณภาพของเนื้อโลหะสูง อันแสดงถึงความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี อีกทั้งเครื่องมือเหล็กดะสำริดพบร่วมในสมัยเดียวกัน จึงน่าจะสรุปได้ว่า เครื่องมือเหล็กดังกล่าวมีเทคโนโลยีการผลิตสูงเช่นเดียวกัน นอกจากนี้เป็นที่น่าสังเกตว่าคนคนโบราณบ้าน โนนเมืองรู้จักเลือกใช้คุณสมบัติของโลหะให้ ถูกกับลักษณะการใช้งาน คือ สำริด จะใช้ในลักษณะของเครื่องประดับ เนื่องจากมีความมันวาวของเนื้อโลหะ ส่วนเหล็กพบในรูปแบบขงเครื่องมือการเกษตร อย่างไรก็ตาม โลหะวัตถุที่พบเหล่านี้ก็แสดงถึงนัยยะในการติดต่อแลกเปลี่ยนกับชุมชนภายนอก คือ การแลกเปลี่ยนวัตถุดิบ

12. บทบาทของพุทธศาสนาในโนนเมือง

เมืองโบราณ โนนเมืองนี้มีการติดต่อกับชุมชนภายนอก จึงได้รับอิทธิพลทางวัฒนธรรมทวารวดี และการนับถือพระพุทธศาสนา เนื่องจากพบใบเสมาเป็นจำนวนมากทั้งภายในและภายนอกตัวเมือง และมีการขุดคุ้ยที่ค้นดินล้อมรอบเป็นดินที่อยู่อาศัยของตนเอง หลักฐานสำคัญอีกอย่างหนึ่งที่บ่งบอกถึงการนับถือศาสนาตามวัฒนธรรมทวารวดีที่แพร่หลายในชุมชน แถบนี้คือ พระพุทธรูปไสยาสน์ขนาดใหญ่บนยอดเขาภูเวียง และมีถ้ำขจรจารึกที่อยู่เหนือพระเสียร โดยใส่ตัวอักษรแบบหลังปัลลวะ ที่มีการกำหนดอายุอยู่ในราวพุทธศตวรรษที่ 14 ส่วนภาณินน่าจะเห็นภาษาสันสกฤตหลักฐานดังกล่าวนี้ นับเป็นหลักฐานสำคัญในทางพุทธศาสนาและวัฒนธรรมทวารวดีที่มีความสอดคล้องสัมพันธ์กับเมืองโบราณ โนนเมืองเป็นอย่างมาก ในระยะนี้เองเกิดการเปลี่ยนแปลงในด้านประเพณีเกี่ยวกับความตายหรือพิธีกรรมการฝังศพ โดยเปลี่ยนมาเป็นการเผาศพแทน ตามความเชื่อในพุทธศาสนา ทั้งนี้เพราะจากหลักฐานการขุดค้นไม่พบโครงกระดูกที่ฝังร่วมกับโบราณวัตถุในสมัยทวารวดีเลย อย่างไรก็ตามแห่งนี้ก็ ได้มีการอยู่อาศัยกันมาอย่างต่อเนื่องจนถึงสมัยวัฒนธรรมลพบุรี (ราวพุทธศตวรรษที่ 16 - 17) จึงได้มีการทิ้งร้างไป

เกท
ภท
การ
ภาพ
เกิน
กัน
กับ
นื้อ
แดง

วาร
ตัว
งที่
ทร
ม
จุด
ม
โน
ม
โน
วัย

ภาคผนวก ข
แบบดัชนีภาษาณ์ แบบสอบถาม และกำหนดการประชุมกลุ่มย่อย

แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เรื่อง “การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เมืองโบราณโนนเมือง บ้านนาโพธิ์ ตำบลชุมแพ อำเภอชุมแพ จังหวัดขอนแก่น”

คำชี้แจง

1. แบบสัมภาษณ์ฉบับนี้สร้างขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการศึกษาวิจัยศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เมืองโบราณโนนเมือง
2. การตอบแบบสัมภาษณ์ ผู้วิจัยขอความกรุณาทุกท่านให้ตอบตามความเป็นจริง และตอบคำถามให้ครบถ้วนทุกข้อเพื่อประโยชน์ในการวิจัย
3. แบบสัมภาษณ์ชุดนี้แบ่งออกเป็น 5 ส่วน ดังต่อไปนี้
 - ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์
 - ส่วนที่ 2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับศักยภาพด้านสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แหล่งโบราณคดีเมืองโบราณโนนเมือง
 - ส่วนที่ 3 ความคิดเห็นเกี่ยวกับศักยภาพด้านการรองรับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แหล่งโบราณคดีเมืองโบราณโนนเมือง
 - ส่วนที่ 4 ความคิดเห็นเกี่ยวกับศักยภาพด้านการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แหล่งโบราณคดีเมืองโบราณโนนเมือง
 - ส่วนที่ 5 แนวทางการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เมืองโบราณโนนเมือง

ขอขอบคุณทุกท่านที่ให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถาม

นางสาววีระชา วรพันธุ์

นักศึกษาระดับปริญญาโท สาขาการจัดการการท่องเที่ยว

หลักสูตรบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต คณะวิทยาการจัดการ

มหาวิทยาลัยขอนแก่น

2. ท่านเห็นว่าแหล่งโบราณคดีเมืองโบราณโนนเมืองมีข้อได้เปรียบเสียเปรียบอย่างไรในการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

ข้อได้เปรียบ

ข้อเสียเปรียบ

3. ท่านเห็นว่าแหล่งโบราณคดีเมืองโบราณโนนเมืองมีโอกาสและอุปสรรคในการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

โอกาส.....

อุปสรรค.....

**ส่วนที่ 3 ความคิดเห็นเกี่ยวกับศักยภาพด้านการรองรับนักท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แหล่งโบราณคดี
เมืองโบราณโนนเมือง**

ส่วน

**1. ท่านเห็นว่าแหล่งโบราณคดีเมืองโบราณ โนนเมืองมีความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยวมาก
น้อยเพียงใด**

1. แห

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

.....
.....
.....
.....
.....
.....

2. นน

**2. ท่านเห็นว่าแหล่งโบราณคดีเมืองโบราณ โนนเมืองมีสิ่งอำนวยความสะดวกที่สนองตอบความ
ต้องการของนักท่องเที่ยวได้เพียงใด**

.....

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

.....
.....
.....
.....
.....
.....

3. มีก

**3. ท่านเห็นว่าแหล่งโบราณคดีเมืองโบราณ โนนเมืองมีความพร้อมมากน้อยเพียงใดในการพัฒนาให้
เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์**

.....
.....
.....
.....
.....
.....

4. ท่าน

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

ถาม

.....
.....
.....
.....
.....

**ส่วนที่ 4 ความคิดเห็นเกี่ยวกับศักยภาพด้านการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แหล่ง
โบราณคดีเมืองโบราณโนนเมือง**

1. แหล่งโบราณคดีเมืองโบราณ โนนเมืองมีการบริหารจัดการในปัจจุบันอย่างไร

.....
.....
.....
.....
.....
.....

2. หน่วยงานของท่านมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการอย่างไร

.....
.....
.....
.....
.....

3. มีการเสริมสร้างความร่วมมือกับหน่วยงานอื่นหรือชุมชนอย่างไร

.....
.....
.....
.....
.....
.....

4. ท่านเห็นว่าปัญหาที่เกิดขึ้นจากการบริหารจัดการเมืองโบราณ โนนเมืองมีอะไรทั้งและควรมีแนวทางแก้ไขปัญหาลักษณะใด

.....
.....
.....
.....
.....
.....

ส่วนที่ 5 แนวทางการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เมืองโบราณโนนเมือง

1. หน่วยงานของท่านมีแผนงานหรือนโยบายในการพัฒนาการท่องเที่ยวเมืองโบราณโนนเมืองอย่างไรบ้าง

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2. ข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เมืองโบราณโนนเมือง

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ขอแสดงความขอบคุณ

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

เรื่อง “การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เมืองโบราณโนนเมือง บ้านนาโพธิ์
ตำบลชุมแพ อำเภอชุมแพ จังหวัดขอนแก่น”

คำชี้แจง

1. แบบสอบถามฉบับนี้สร้างขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการศึกษาวิจัยศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เมืองโบราณโนนเมือง
2. การตอบแบบสอบถาม ผู้วิจัยใคร่ขอความกรุณาทุกท่านให้ตอบแบบสอบถามตามความเป็นจริง และตอบคำถามให้ครบถ้วนทุกข้อเพื่อประโยชน์ในการวิจัย
3. ข้อมูลที่ได้จากผู้ตอบแบบสอบถามทุกท่านถือเป็นความลับ ผู้วิจัยจะนำเสนอผลงานวิจัยในภาพรวมเท่านั้นเพื่อความเหมาะสม
4. แบบสอบถามชุดนี้แบ่งออกเป็น 3 ส่วน ดังต่อไปนี้
 - ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของนักท่องเที่ยว
 - ส่วนที่ 2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เมืองโบราณโนนเมือง
 - ส่วนที่ 3 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับปัญหา แนวทางการแก้ไขปัญหา และการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เมืองโบราณโนนเมือง

ขอขอบคุณทุกท่านที่ให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถาม

นางสาววิระชา วรพันธุ์

นักศึกษาระดับปริญญาโท สาขาการจัดการการท่องเที่ยว

หลักสูตรบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต คณะวิทยาการจัดการ

มหาวิทยาลัยขอนแก่น

แบบสอบถาม

7.

เรื่อง “การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เมืองโบราณโนนเมือง บ้านนาโพธิ์ ตำบลชุมแพ
อำเภอชุมแพ จังหวัดขอนแก่น”

8.

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของนักท่องเที่ยว

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่อง ตามความจริง

9.

1. เพศ

 ชาย หญิง

2. อายุ

 15 - 24 ปี 45 - 54 ปี 25 - 34 ปี 55 - 64 ปี 35 - 44 ปี 65 ปีขึ้นไป

10.

3. สถานภาพ

 โสด หย่าร้าง สมรส อื่น ๆ (ระบุ).....

11.

4. การศึกษา

 ประถมศึกษา ปริญญาตรี มัธยมศึกษา หรือเทียบเท่า ปริญญาโท อนุปริญญา หรือเทียบเท่า อื่น ๆ (ระบุ).....

12.

5. อาชีพ

 นักเรียน / นักศึกษา เกษตรกรรวม ข้าราชการ / รัฐวิสาหกิจ ล้าขาย พนักงานบริษัทเอกชน รับจ้างทั่วไป ธุรกิจส่วนตัว อื่น ๆ (ระบุ).....

6. ภูมิภาค

 ภาคกลาง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคตะวันตก ภาคใต้ ภาคตะวันออก ภาคเหนือ

7. รายได้ต่อเดือน
☐ ต่ำกว่า 5,000 บาท	☐ 15,001 – 20,000 บาท
☐ 5,001 – 10,000 บาท	☐ 20,001 – 25,000 บาท
☐ 10,001 – 15,000 บาท	☐ 25,001 บาทขึ้นไป
8. ท่านเดินทางมาเที่ยวแหล่งโบราณคดีเมืองโบราณ โนนเมือง เป็นครั้งที่เท่าไร
☐ ครั้งที่ 1	☐ ครั้งที่ 3
☐ ครั้งที่ 2	☐ มากกว่า 3 ครั้งขึ้นไป
9. ท่านเดินทางท่องเที่ยวครั้งนี้ร่วมกับใคร
☐ คนเดียว	☐ บริษัททัวร์
☐ เพื่อน	☐ เพื่อนร่วมงาน
☐ ครอบครัว	☐ อื่นๆ (ระบุ)
10. ท่านเดินทางครั้งนี้ด้วยยานพาหนะชนิดใด
☐ รถจักรยานยนต์	☐ รถยนต์ส่วนบุคคล
☐ รถตู้	☐ รถโดยสารรับจ้าง
☐ รถโดยสารประจำทาง	☐ อื่น ๆ (ระบุ)
11. วัตถุประสงค์หลักในการเดินทางครั้งนี้
☐ ท่องเที่ยว / ทักผ่อน	☐ ประชุม / สัมมนา
☐ ทักษะศึกษา / ดูงาน	☐ ติดต่อธุรกิจ
☐ เชื่อมญาติ / เพื่อน	☐ อื่นๆ (ระบุ)
12. ท่านรู้จักแหล่งโบราณคดีเมืองโบราณ โนนเมืองได้อย่างไร
☐ เพื่อน / ญาติ / ครอบครัว	☐ เว็บไซต์ / อินเทอร์เน็ต
☐ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย	☐ แคมป์ / โบปลิ้ว / ป้ายโฆษณา
☐ หนังสือ / นิตยสารการท่องเที่ยว	☐ โทรทัศน์
☐ วิทยุ	☐ อื่น ๆ (ระบุ)

ส่วนที่ 2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เมืองโบราณโนนเมือง
คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่ตรงกับความคิดเห็นของท่านมากที่สุด
โดยมีเกณฑ์พิจารณาดังต่อไปนี้

ระดับคะแนน 1 หมายถึง มีศักยภาพน้อยที่สุด

ระดับคะแนน 2 หมายถึง มีศักยภาพน้อย

ระดับคะแนน 3 หมายถึง มีศักยภาพปานกลาง

ระดับคะแนน 4 หมายถึง มีศักยภาพมาก

ระดับคะแนน 5 หมายถึง มีศักยภาพมากที่สุด

ศักยภาพการท่องเที่ยว เชิงอนุรักษ์เมืองโบราณโนนเมือง	ระดับศักยภาพ				
	น้อยที่สุด 1	น้อย 2	ปานกลาง 3	มาก 4	มากที่สุด 5
1. สิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว					
1.1 ความสำคัญทางประวัติศาสตร์และมี คุณค่าเป็นแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ที่มี ความสำคัญในระดับท้องถิ่น/ จังหวัด/ ภูมิภาค/ ประเทศ					
1.2 ความสมบูรณ์ของหลักฐาน และความ ครบถ้วนขององค์ประกอบที่สามารถใช้เป็น หลักฐานทางโบราณคดีได้					
1.3 มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น หาชมได้ยาก สามารถเป็นตัวแทนของยุคสมัยที่ค้นพบ หลักฐานทางโบราณคดีได้					
1.4 ความมีชื่อเสียงและเป็นที่รู้จักของลม ทั่วไปและความนิยมมาเยี่ยมชมของ นักท่องเที่ยว ในระดับท้องถิ่น/ จังหวัด/ ภูมิภาค/ ประเทศ					
1.5 ความหลากหลายของกิจกรรมการ ท่องเที่ยวที่สามารถจัดขึ้นไม่ส่งผลกระทบต่อ แหล่งท่องเที่ยว					
1.6 สามารถเชื่อมโยงกับแหล่งท่องเที่ยว บริเวณใกล้เคียงได้ง่าย					

ศักยภาพการท่องเที่ยว เชิงอนุรักษ์เมืองโบราณโนนเมือง	ระดับศักยภาพ				
	น้อยที่สุด	น้อย	ปานกลาง	มาก	มากที่สุด
	1	2	3	4	5
2. สิ่งอำนวยความสะดวก					
2.1 การคมนาคมสะดวกสบายสามารถ เข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวได้ง่าย					
2.2 ความพร้อมด้านสาธารณูปโภคขั้น พื้นฐาน ไฟฟ้า ประปา โทรคมนาคม					
2.3 มีศูนย์บริการนักท่องเที่ยวที่ชัดเจน					
2.4 มีการจัดการขยะมูลฝอยอย่างเป็นระบบ และมีถังขยะที่เพียงพอ เช่นการแยกขยะ เปียก ขยะแห้ง ขยะอันตราย เป็นต้น					
2.5 ระวังรักษาความปลอดภัยแก่ นักท่องเที่ยว มีเจ้าหน้าที่เพียงพอต่อการ ดูแล และเครื่องมือ/ อุปกรณ์ที่ทันสมัย					
2.6 มีที่พักในรูปแบบที่หลากหลายให้ นักท่องเที่ยวเลือก เช่น โรงแรม โฮมสเตย์					
2.7 มีการร้านอาหารที่เพียงพอ สะอาดและ ถูกสุขโภชนาการ					
2.8 มีร้านจำหน่ายสินค้าของที่ระลึก					
2.9 มีป้ายบอกทาง ป้ายสื่อความหมายที่ เหมาะสม					
3. การรองรับการท่องเที่ยว					
3.1 การจำกัดจำนวนนักท่องเที่ยวให้ พอเหมาะกับขนาดของพื้นที่					
3.2 มีการจัดแบ่งเขตพื้นที่ท่องเที่ยวอย่าง เหมาะสมกับกิจกรรมการท่องเที่ยว					
3.3 การกำหนดช่วงเวลาในการเข้าชมแหล่ง ท่องเที่ยวอย่างเหมาะสม					
3.4 มีสิ่งอำนวยความสะดวกที่เพียงพอต่อ ความต้องการของนักท่องเที่ยว					

ศักยภาพการท่องเที่ยว เชิงอนุรักษ์เมืองโบราณโนนเมือง	ระดับศักยภาพ				
	น้อยที่สุด 1	น้อย 2	ปานกลาง 3	มาก 4	มากที่สุด 5
4. การบริหารจัดการ					
4.1 การอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยว เช่น การดูแลรักษา/ ทำนุบำรุง/ การบูรณะ เพื่อให้เกิดความสมบูรณ์อย่างสม่ำเสมอ					
4.2 มีการวางแผนในการปฏิบัติงานอย่างเป็นขั้นตอน					
4.3 มีการบริหารจัดการที่ดีและเป็นระบบ					
4.4 บุคลากรมีความรู้ความสามารถและเพียงพอต่อการให้บริการนักท่องเที่ยว					
4.5 มีการตรวจสอบความเรียบร้อยของการทำงาน และติดตามผลการปฏิบัติงาน					
5. การมีส่วนร่วมของชุมชน					
5.1 ได้รับความร่วมมือและสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ/ เอกชน ในการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยว เช่น กำหนดนโยบายในการพัฒนา การจัดทำงบประมาณ เป็นต้น					
5.2 ชุมชนมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับกำหนดนโยบายวางแผนพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว					
5.3 สร้างอาชีพและรายได้ให้กับชุมชน/ท้องถิ่น/ จังหวัด/ ประเทศ					
5.4 ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยว เช่น การดูแลรักษา การทำนุบำรุง อนุรักษ์ภูมิทัศน์					
5.5 ชาวบ้านมีทัศนคติที่ดีต่อการท่องเที่ยว จิตสำนึกที่ดีในการอนุรักษ์					

ใ

แนว

ข้อสม

สุด

**ส่วนที่ 3 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับปัญหา แนวทางการแก้ไขปัญหาและการพัฒนาศักยภาพ
การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เมืองโบราณโนนเมือง**

ปัญหาเกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เมืองโบราณ โนนเมือง

.....
.....
.....
.....
.....
.....

แนวทางการแก้ปัญหาเกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เมืองโบราณ โนนเมือง

.....
.....
.....
.....
.....
.....

ข้อเสนอแนะ

.....
.....
.....
.....
.....
.....

ขอขอบพระคุณทุกท่าน

สรุปสาระสำคัญจากการประชุมกลุ่มย่อย
เรื่อง การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เมืองโบราณโนนเมือง
บ้านนาโพธิ์ ตำบลชุมแพ อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดขอนแก่น

วันที่ 18 มิถุนายน 2553

เวลา 18.00 – 21.00 น.

ณ ศาลาประชาคมกลางหมู่บ้านบ้านโนนเมือง

กำหนดการประชุมกลุ่มย่อย

เวลา	รายละเอียดหัวข้อการประชุม
18.00 – 18.30 น.	ลงทะเบียนเข้าร่วมการประชุม
18.00 – 19.00 น.	ร่วมรับประทานอาหารเย็น
19.00 – 19.30 น.	แลกเปลี่ยนความรู้ ระดมความคิด มวลอุษ ซักถาม ปัญหาเกี่ยวกับศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เมืองโบราณโนนเมือง
19.30 – 20.00 น.	อบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ แนวทางการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยว และกรณีมีส่วนร่วมของคนในชุมชน
20.00 – 20.30 น.	อภิปรายสรุปผลแนวทางการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เสนอแนวคิดเกี่ยวกับการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เมืองโบราณโนนเมือง
20.30 – 21.00 น.	ระดมความคิดในการวางแผนเส้นทางท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เมืองโบราณโนนเมือง

ภาคผนวก ค
การหาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม

การหาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม

จากการนำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (Pre - test) กับกลุ่มตัวอย่างผู้ตอบแบบสอบถามที่แหล่งโบราณคดีบ้านเชียง อำเภอหนองหาน จังหวัดอุดรธานี ซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางโบราณคดีที่มีลักษณะใกล้เคียงกัน โดยใช้แบบสอบถามกับกลุ่มตัวอย่างคิดเป็นจำนวนร้อยละ 10 ของแบบสอบถามฉบับจริง เป็นจำนวนทั้งสิ้น 40 ฉบับ เพื่อทดสอบหาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม (Reliability) โดยใช้สูตรการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (α - coefficient) ตามวิธีของครอนบัก (Cronbach) ซึ่งค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามที่ได้มีค่าเท่ากับ 0.82 ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ตารางที่ ค 1 ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม

Cronbach's Alpha	Cronbach's Alpha Based on Standardized Item	N of Item
0.82	0.86	40

ศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เมืองโบราณโนนเมือง	Mean	S.D.
1. สิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว		
1.1 ความสำคัญทางประวัติศาสตร์และมีคุณค่าเป็นแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ที่มีความสำคัญในระดับท้องถิ่น/ จังหวัด/ ภูมิภาค/ ประเทศ	4.12	0.72
1.2 ความสมบูรณ์ของหลักฐาน และความครบถ้วนขององค์ประกอบที่สามารถใช้เป็นหลักฐานทางโบราณคดีได้	3.77	0.61
1.3 มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น หาชมนได้ยากสามารถเป็นตัวแทนของบุคลิกที่ค้นพบหลักฐานทางโบราณคดีได้	4.22	0.65
1.4 ความมีชื่อเสียงและเป็นที่รู้จักของคนทั่วไปและความนิยมมาเยี่ยมชมของนักท่องเที่ยว ในระดับท้องถิ่น/ จังหวัด/ ภูมิภาค/ ประเทศ	4.32	0.69
1.5 ความหลากหลายของกิจกรรมการท่องเที่ยวที่สามารถจัดขึ้นไม่ส่งผลกระทบต่อแหล่งท่องเที่ยว	3.17	0.63
1.6 สามารถเชื่อมโยงกับแหล่งท่องเที่ยวบริเวณใกล้เคียงได้ง่าย	2.97	0.86

ตารางที่ ค 1 ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม (ต่อ)

ศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เมืองโบราณโนนเมือง	Mean	S.D.
2. สิ่งอำนวยความสะดวก		
2.1 การคมนาคมสะดวกสบายสามารถเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวได้ง่าย	3.47	0.50
2.2 ความพร้อมด้านสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐาน ไฟฟ้า ประปา โทรคมนาคม	3.67	0.57
2.3 มีศูนย์บริการนักท่องเที่ยวที่ชัดเจน	3.72	0.84
2.4 มีการจัดการขยะมูลฝอยอย่างเป็นระบบและมีถังขยะที่เพียงพอ เช่นการแยกขยะเปียก ขยะแห้ง ขยะอันตราย เป็นต้น	3.27	0.78
2.5 ระบบรักษาความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยว มีเจ้าหน้าที่เพียงพอต่อการดูแล และเครื่องมือ/ อุปกรณ์ที่ทันสมัย	3.12	0.68
2.6 มีที่พักในรูปแบบที่หลากหลายให้นักท่องเที่ยวเลือก เช่น โรงแรม โฮมสเตย์	2.97	0.80
2.7 มีการร้านอาหารที่เพียงพอ สะอาดและถูกสุขโภชนาการ	3.00	0.67
2.8 มีร้านจำหน่ายสินค้าของที่ระลึก	3.65	0.76
2.9 มีป้ายบอกทาง ป้ายสื่อความหมายที่เหมาะสม	3.47	0.55
3. การรองรับการท่องเที่ยว		
3.1 การจำกัดจำนวนนักท่องเที่ยวให้พอเหมาะกับขนาดของพื้นที่	3.35	0.69
3.2 มีการจัดแบ่งเขตพื้นที่ท่องเที่ยวอย่างเหมาะสมกับกิจกรรมการท่องเที่ยว	3.42	0.59
3.3 การกำหนดช่วงเวลาในการเข้าชมแหล่งท่องเที่ยวอย่างเหมาะสม	3.40	0.81
3.4 มีสิ่งอำนวยความสะดวกที่เพียงพอต่อความต้องการของนักท่องเที่ยว	3.37	0.58

ตารางที่ ค 1 ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม (ต่อ)

ศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เมืองโบราณโนนเมือง	Mean	S.D.
4. การบริหารจัดการ		
4.1 การอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยว เช่นการดูแลรักษา/ ทำนุบำรุง/ การบูรณะเพื่อให้เกิดความสมบูรณ์อย่างสม่ำเสมอ	3.72	0.71
4.2 มีการวางแผนในการปฏิบัติงานอย่างเป็นขั้นตอน	3.52	0.64
4.3 มีการบริหารจัดการที่ดีและเป็นระบบ	3.45	0.67
4.4 บุคลากรมีความรู้ความสามารถและเพียงพอต่อการให้บริการ นักท่องเที่ยว	3.65	0.86
4.5 มีการตรวจสอบความเรียบร้อยของการทำงาน และติดตามผล การปฏิบัติงาน	3.15	0.80
5. การมีส่วนร่วมของชุมชน		
5.1 ได้รับความร่วมมือและสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ/ เอกชน ในการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยว เช่น กำหนดนโยบาย ในการพัฒนา การจัดทำงบประมาณ เป็นต้น	3.60	0.81
5.2 ชุมชนมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับกำหนด นโยบายวางแผนพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว	3.12	0.82
5.3 สร้างอาชีพและรายได้ให้กับชุมชน/ ท้องถิ่น/ จังหวัด/ ประเทศ	3.67	0.82
5.4 ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยว เช่น การ ดูแลรักษา การทำนุบำรุง ปรับปรุงภูมิทัศน์	3.42	0.71
5.5 ชาวบ้านมีทัศนคติที่ดีต่อการท่องเที่ยว จัดสำนึกที่ดีในการ อนุรักษ์	3.40	0.81

ภาคผนวก ง
รูปภาพประกอบ

ภาพที่ 1 การแจกแบบสอบถาม

ภาพที่ 2 เปิดการประชุมกลุ่มย่อยโดยกำนัน

ภาพที่ 3 ชาวบ้านเข้าร่วมการประชุม

ภาพที่ 4 สอบถามปัญหาจากชาวบ้าน

ภาพที่ 5 ผู้วิจัยขอรับไปให้ความรู้

ภาพที่ 6 เปิดประเด็นเส้นทางการท่องเที่ยว

ภาคผนวก จ
หนังสือขอความอนุเคราะห์เพื่อการวิจัย

ที่ ศธ 0514.22.1/ 0465

คณะวิทยาการจัดการ
มหาวิทยาลัยขอนแก่น
ตำบลในเมือง อำเภอเมือง
จังหวัดขอนแก่น 40002

๒๑ มกราคม 2553

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เก็บรวบรวมข้อมูลในการทำวิทยานิพนธ์

เรียน เจ้าหน้าที่ดูแลแหล่งโบราณคดีเมืองโบราณโนนเมือง

ด้วยนางสาววิระยา วรพันธุ์ นักศึกษาระดับปริญญาโท หลักสูตรบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชา
การจัดการการท่องเที่ยว แผน ก โครงการพิเศษ คณะวิทยาการจัดการ กำลังทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง "การพัฒนา
ศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เมืองโบราณโนนเมือง บ้านนาโพธิ์ ตำบลชุมแพ อำเภอชุมแพ จังหวัดขอนแก่น"
ซึ่งในการศึกษาครั้งนี้ได้กำหนดกลุ่มตัวอย่างในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ เจ้าหน้าที่ดูแลแหล่งโบราณคดีเมือง
โบราณโนนเมือง ดังนั้น เพื่อให้การศึกษานักศึกษาดังกล่าวบรรลุตามวัตถุประสงค์ คณะวิทยาการจัดการ จึงใคร่ขอ
ความอนุเคราะห์ให้นักศึกษาเข้าเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการใช้การเข้าสัมภาษณ์ ในระหว่างวันที่ 12 กุมภาพันธ์ 2553
เพื่อเป็นข้อมูลประกอบการศึกษาในครั้งนี้ด้วย

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ด้วย จักขอบคุณยิ่ง

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุธิดา สรุงบุญมี)

รองคณบดีฝ่ายวิชาการ

ปฏิบัติราชการแทนคณบดีคณะวิทยาการจัดการ

งานบริการการศึกษา

โทรศัพท์.0-4320-2401 ต่อ 210

โทรสาร.0-4320-2402

ภรณ์ทิพย์ / เจ้าของเรื่อง

ที่ ศธ 0514.22.1/ 2227

คณะวิทยาการจัดการ
มหาวิทยาลัยขอนแก่น
จังหวัดขอนแก่น 40002

11 มิถุนายน 2553

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ข้อมูลในการทำวิทยานิพนธ์

เรียน กำนันตำบลชุมแพ จังหวัดขอนแก่น

ด้วย นางสาววิระยา วรพันธุ์ รหัสประจำตัว 515210004-3 นักศึกษาระดับปริญญาโท หลักสูตรบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาการจัดการการท่องเที่ยว แผน ก โครงการพิเศษ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยขอนแก่น กำลังทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง "การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เมืองโบราณโนนเมือง บ้านนาโพธิ์ ตำบลชุมแพ อำเภอชุมแพ จังหวัดขอนแก่น" ซึ่งในการศึกษาครั้งนี้ได้กำหนดกลุ่มตัวอย่างในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ ชาวบ้านบ้านโนนเมือง เพื่อให้การศึกษาของนักศึกษาดังกล่าวบรรลุตามวัตถุประสงค์ คณะวิทยาการจัดการ จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์กำนันตำบลชุมแพ เรียกประชุมชาวบ้านโนนเมือง เพื่อให้ให้นักศึกษาเข้าเก็บรวบรวมข้อมูลในการจัดประชุมกลุ่มย่อย ในวันที่ 18 มิถุนายน 2553 เพื่อเป็นข้อมูลในการประกอบการศึกษาค้นคว้า

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ด้วย จักเป็นพระคุณยิ่ง

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ทันทยา สามานนท์)

คณบดีคณะวิทยาการจัดการ

งานบริการการศึกษา

โทรศัพท์ 0-4320-2401 ต่อ101

โทรสาร 0-4320-2402

อสา : เจ้าของเรื่อง

งาน

โทร

โทร

อสา

ดการ
นแก่น
4 40002

ที่ ศธ 0514.22.1/ **2228**

คณะวิทยาการจัดการ
มหาวิทยาลัยขอนแก่น
จังหวัดขอนแก่น 40002

11 มิถุนายน 2553

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ข้อมูลในการทำวิทยานิพนธ์

เรียน ผู้อำนวยการกรมศิลปากรที่ 9 จังหวัดขอนแก่น

ด้วย นางสาววิระยา วรพันธุ์ รหัสประจำตัว 515210004-3 นักศึกษาระดับปริญญาโท
หลักสูตรบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาการจัดการการท่องเที่ยว แผน ก โครงการพิเศษ คณะวิทยาการ
จัดการ มหาวิทยาลัยขอนแก่น กำลังทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง "การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เมือง
โบราณโนนเมือง บ้านนาโพธิ์ ตำบลชุมแพ อำเภอชุมแพ จังหวัดขอนแก่น" เพื่อให้การศึกษาของนักศึกษา
ดังกล่าวบรรลุตามวัตถุประสงค์ คณะวิทยาการจัดการ จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ผู้อำนวยการกรมศิลปากร
ที่ 9 จังหวัดขอนแก่น เข้าสัมภาษณ์โดยการใช้การสัมภาษณ์แบบเจาะลึกรายบุคคล ในวันที่ 14 มิถุนายน
2553 เพื่อเป็นข้อมูลในการประกอบการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ด้วย

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ด้วย จักเป็นพระคุณยิ่ง

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์มนตรี งามารัต)

คณบดีคณะวิทยาการจัดการ

งานบริการการศึกษา

โทรศัพท์ 0-4320-2401 ต่อ101

โทรสาร 0-4320-2402

อรสา : เจ้าของเรื่อง

ที่ ศธ 0514.22.1/ 2229

คณะวิทยาการจัดการ
มหาวิทยาลัยขอนแก่น
จังหวัดขอนแก่น 40002

๗ มิถุนายน 2553

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ข้อมูลในการทำวิทยานิพนธ์

เรียน นายอำเภอชุมแพ จังหวัดขอนแก่น

ด้วย นางสาววิระยา วรพันธุ์ รหัสประจำตัว 515210004-3 นักศึกษาระดับปริญญาโท หลักสูตรบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาการจัดการการท่องเที่ยว แผน ก โครงการพิเศษ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยขอนแก่น กำลังทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง "การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เมืองโบราณโนนเมือง บ้านนาโพธิ์ ตำบลชุมแพ อำเภอชุมแพ จังหวัดขอนแก่น" เพื่อให้การศึกษาของนักศึกษา ดังกล่าวบรรลุตามวัตถุประสงค์ คณะวิทยาการจัดการ จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์นายอำเภอชุมแพ เข้า สัมภาษณ์โดยการใช้การสัมภาษณ์แบบเจาะลึกรายบุคคล ในวันที่ 18 มิถุนายน 2553 เพื่อเป็นข้อมูลในการประกอบการศึกษาครั้งนี้ด้วย

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ด้วย จักเป็นพระคุณยิ่ง

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ฉันทนา สามารถ)

คณบดีคณะวิทยาการจัดการ

งานบริการการศึกษา

โทรศัพท์ 0-4320-2401 ต่อ101

โทรสาร 0-4320-2402

orsa : เจ้าของเรื่อง

ที่ ศธ 0514.22.1/ **2230**

คณะวิทยาการจัดการ
มหาวิทยาลัยขอนแก่น
จังหวัดขอนแก่น 40002

การ
แก่น
40002

11 มิถุนายน 2553

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ข้อมูลในการทำวิทยานิพนธ์

เรียน นายกองค้การบริหารส่วนตำบลชุมแพ จังหวัดขอนแก่น

ด้วยนางสาววีระยา วรพันธุ์ รหัสประจำตัว 515210004-3 นักศึกษาระดับปริญญาโท
หลักสูตรบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาการจัดการการท่องเที่ยว แผน ก โครงการพิเศษ คณะวิทยาการ
จัดการ มหาวิทยาลัยขอนแก่น กำลังทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง "การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์
เมืองโบราณโนนเมือง บ้านนาโพธิ์ ตำบลชุมแพ อำเภอชุมแพ จังหวัดขอนแก่น" เพื่อให้การศึกษาของ
นักศึกษาดังกล่าวบรรลุตามวัตถุประสงค์ คณะวิทยาการจัดการ จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์นายกองค้การ
บริหารส่วนตำบลชุมแพ เข้าสัมภาษณ์โดยการใช้การสัมภาษณ์แบบเจาะลึกรายบุคคล ในวันที่ 18 มิถุนายน
2553 เพื่อเป็นข้อมูลในการประกอบการศึกษาครั้งนี้ด้วย

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ด้วย จักเป็นพระคุณยิ่ง

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์มันทนา สามารถ)

คณบดีคณะวิทยาการจัดการ

งานบริการการศึกษา
โทรศัพท์ 0-4320-2401 ต่อ101
โทรสาร 0-4320-2402
อตรา : เจ้าของเรื่อง

ญาโท
ยาการ
นุรักษ์
ศึกษา
พ เข้า
มูลใน

ที่ ศธ 0514.22.1/ 2231

คณะวิทยาการจัดการ
มหาวิทยาลัยขอนแก่น
จังหวัดขอนแก่น 40002

11 มิถุนายน 2553

เรื่อง ขออนุมัติคราะห์ข้อมูลในการทำวิทยานิพนธ์

เรียน ผู้อำนวยการการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เขต 3

ด้วยนางสาววิระยา วรพันธุ์ นักศึกษาระดับปริญญาโท หลักสูตรบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาการจัดการการท่องเที่ยว แผน ก โครงการพิเศษ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยขอนแก่น กำลังทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง "การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เมืองโบราณโนนเมือง บ้านนาโพธิ์ ตำบลชุมแพ อำเภอชุมแพ จังหวัดขอนแก่น" เพื่อให้การศึกษาของนักศึกษาดังกล่าวบรรลุตามวัตถุประสงค์ คณะวิทยาการจัดการ จึงใคร่ขออนุมัติคราะห์ข้อมูลจากผู้อำนวยการการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เขต 3 เข้าสัมภาษณ์โดยการใช้การสัมภาษณ์แบบเจาะลึกรายบุคคล ในวันที่ 14 มิถุนายน 2553 เพื่อเป็นข้อมูลในการประกอบการศึกษาครั้งนี้ด้วย

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ด้วย จักเป็นพระคุณยิ่ง

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์มันทนา สามานถ)

คณบดีคณะวิทยาการจัดการ

งานบริการการศึกษา

โทรศัพท์ 0-4320-2401 ต่อ101

โทรสาร 0-4320-2402

อตรา : เจ้าของเรื่อง

จัดการ
เอนแก่น
ใน 40002

ประวัติผู้เขียน

ผู้วิจัย (ภาษาไทย) : นางสาววีระยา วรพันธุ์
(English) : Miss Weeraya Worapun
วัน เดือน ปีเกิด : วันที่ 15 กันยายน พ.ศ. 2529
เลขที่บัตรประจำตัวประชาชน : 1 47 01 00123 68 1
ที่อยู่ที่สามารถติดต่อได้ : 485 ถ.หน้าเมือง ต.ในเมือง อ.เมือง จ.ขอนแก่น 40000
โทรศัพท์ : 08 - 4029 - 4589
E - Mail : Wee - raya@hotmail.com

บัณฑิต
กำลังทำ
ธี ตำบล
ระสงค์
ยภาค
นที่ 14

ประวัติการศึกษา

ชื่อสถาบัน	จังหวัด	ระดับการศึกษา	ปีการศึกษา
วิทยาลัยบัณฑิต มหาวิทยาลัยขอนแก่น	ขอนแก่น	กำลังศึกษาปริญญาโท บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต (สาขาการจัดการการท่องเที่ยว)	คาดว่าจะจบปี การศึกษา 2553
คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยขอนแก่น	ขอนแก่น	ปริญญาตรี บริหารธุรกิจบัณฑิต (สาขาการจัดการการโรงแรม และการท่องเที่ยว)	2550